

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

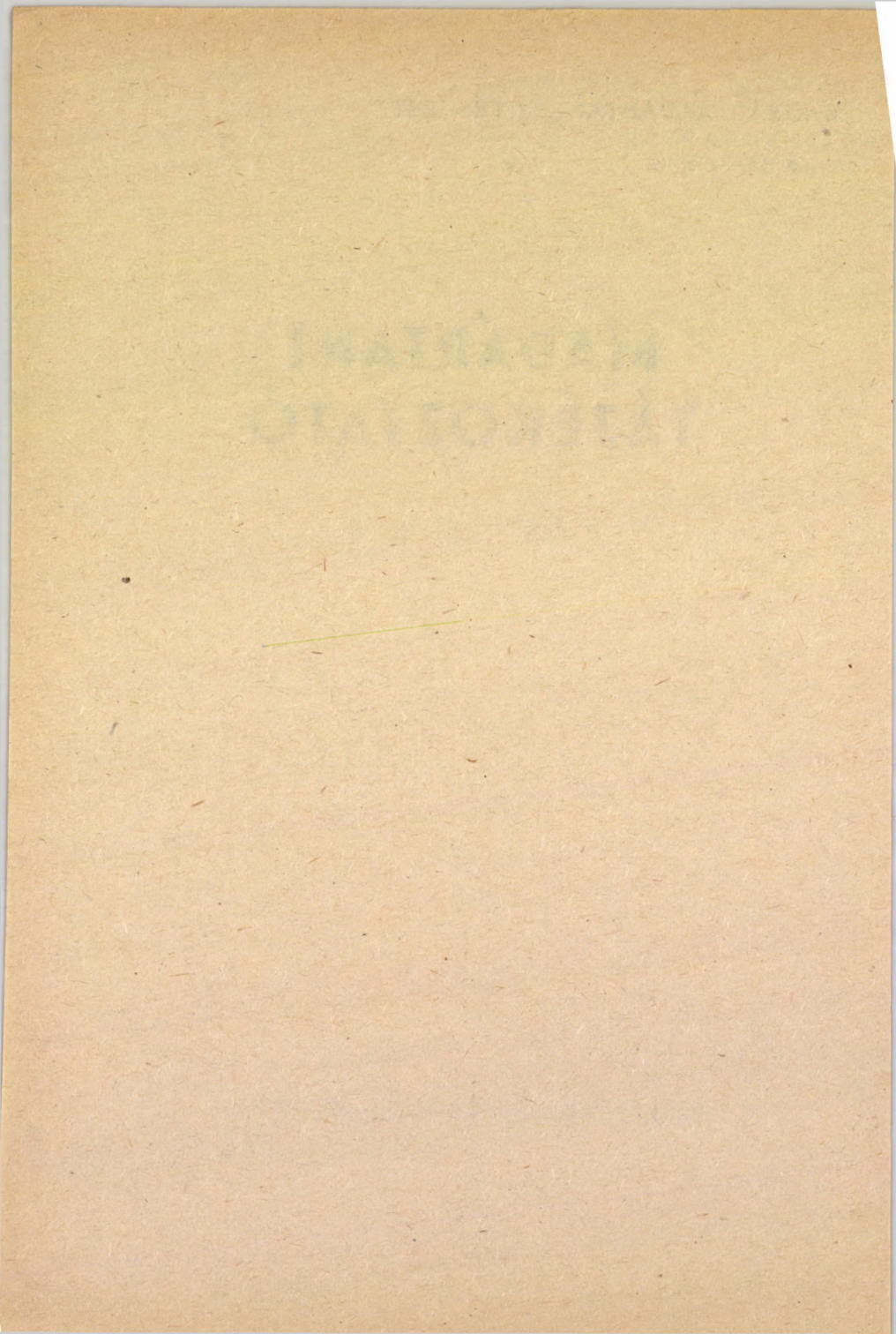
1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 BUDAPEST
Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1984. JANUÁR—FEBRUÁR—MÁRCIUS

1984

ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
CINEGÉINK VÉDELME ÉRDEKÉBEN!

Ha Egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit is
ez évben a cinegék védelméért, máris felbecsülhetetlen segít-
séget kapott a magyar állomány!

SZÉP A FÉNYKÉP FORTE PAPIRON
SCHÖN SIND DIE BILDER AUF FORTE PHOTOPAPIER
YOUR PICTURES ARE NICE ON FORTE PHOTOPAPERS

PHOTO FILMS PHOTO AND PAPERS

FÉNYKÉPEZÉSHEZ HASZNÁLJA A FEKETE—FEHÉR ÉS SZÍNES
FORTE-ANYAGOKAT!
BENÜTZEN SIE ZUM PHOTOGRAPHIEREN DIE SCHWARZ-WEISSEN
UND FARBIGEN FORTE MATERIALEN!
USE THE BLACK-AND-WHITE AND COLOR PHOTO-MATERIALS
MADE BY FORTE!

FORTE FOTOKÉMIAI IPAR,

2601 VÁC, VÁM UTCA 3. PF. 100. TELEX: 22-5022
HUNGARY

A MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET TÍZ ÉVE

Amikor Egyesületünk 1974. január 6-án 196 alapító taggal megalakult, aligha gondolta volna valaki, hogy ez tíz év múlva egy létszámban ötvenszeresére gyarapodott, erőteljes, „ütőképes” természetvédelmi szervezetté, társadalmi egyesületté válik. Lendületes fejlődésünk útja nem volt zökkenőmentes, de mindvégig felfelé ívelő.

Az első években az alapok lefektetése után (alapszabály, működési és szervezeti szabályzatok stb.) kialakult egy olyan szerencsésen összekovácsoló vezetői gárda, mely különböző korosztályokat képvisel és minden más szempontot félretéve első helyen a madárvédelem ügyét tartja szem előtt. Ez már önmagában is záloga működésünk eredményességének. Az e téren mutatkozó nagyfokú társadalmi igényt jelzi az a tény, hogy mióta, — eleinte a részemről is képviselt, — szűk körű társulati élet koncepcióját félretéve, tágra nyitottuk kapuinkat 1979-ben, megfelelő tagtoborozással taglétszámunk ma már meghaladta a 10 000-et. Amitől én is kezdetben félttem, hogy t. i. a létszámnövekedés a szakmai nivå csökkenését fogja maga után vonni, egyáltalán nem következett be. Ezzel ellentétben sok olyan értékes ember bukkant fel ezáltal, akiről egyáltalán nem volt tudomásunk.

Egyesületünk fejlődésének egyes állomásait még röviden is aligha lehet érdemben felsorolni, — itt csak néhány jelentősebb mozzanatot emelnék ki.

1975-ben már 17 vidéki helyi csoport alakult meg, melyek száma 1978-ra 27-re, 1983-ra pedig 36-ra emelkedett. 1975-ben egyetlen szervező titkár intézte az egyesület ügyeit, jelenleg 5 főállású és 3 nyugdíjas alkalmazottunk van.

A Nemzetközi Madárvédelmi Tanács azon irányelvének megfelelően, hogy minden védelmi akció, — tudományos megálapozottság nélkül csak fél siker az 1976—80-as években a Magyar Tudományos Akadémiával kötött szerződés keretén belül 3 téma kidolgozásában vettünk részt, és jelenleg is a Pilis-kutatás hasonló témakörében ténykedünk. Ennek szellemében zajlott le első nagy sikerű tudományos ülésünk 1982-ben a Soproni Erdészeti és Faipari Egyetem falain belül és támogatásával.

A tudományos alapra épített gyakorlati madárvédelmi munkánk egyre sokoldalúbb. Rendszeres központi információs fő-

rumaink, a Madártani Tájékoztató és a Főtitkári Körlevelek az irányelveket és a minden madárvédőt érdeklő adatokat közlik a tagsággal. Jelen évtől megjelenik a Pusztá című, a madárvédelem tudományos eredményeit — idegen nyelven is — közlő évkönyvünk.

A sokoldalú madárvédelmi munka kiváló fóruma a már tradicionálissá váló, évenkénti két napos Választmányi Ülés, melyen messzemenően kötetlen formában az országos vezetőség tagjai kicserélik információikat, tapasztalataikat.

Az országosan egységesített irányelvek kialakítását szolgálja a külföldi mintára meghirdetett, egyes madárfajok vagy csoportok védelmére összpontosított program. Ezek közül az 1980—81 évekre meghirdetett különleges gólyavédelmi akciók valóban országos sikere kiemelkedő („a gólya védelmének éve”).

A ma már az ország minden részén megrendezett vonuláskutató- és természetvédelmi — főleg fiatalokból álló — táborok nemcsak a marárgyűrűzés terén hoztak soha nem remélt eredményeket, hanem a jövő madárvédőinek és ornitológusainak valóságos iskolái. Ennek egyik legfontosabb bázisa a Kiskunsági Nemzeti Park területén kialakított Kondor-tói Madárvártánk. A madárvédelem terén kiemelkedő eredményeket könyvelhetünk el Európában egyedülálló ragadozómadár állományunk sokoldalú védelmével, a mérgezések és a gyérítés törvényesítésére irányuló akciók elleni sikeres fellépéssel. Ezt a tevékenységet kiegészíti a fészkelések elősegítése, védelme és a sasok téli etetése is.

A legjobb védelem kellő propaganda és széleskörű felvilágosító munka nélkül csak fél siker. Ezen a téren kis létszámú Propaganda Bizottságunk egyre több eredményt ér el. Nagyon fontos e tekintetben kitűnő személyes kapcsolatunk a Hazafias Népfront környezet- és természetvédelmi bizottságának tagjaival és a Magyar Természetbarát Szövetség illetékeseivel.

A sok eredményből még csak egyet emelnénk ki, Néhány évtizeddel ezelőtt a madárvédelmet szinte kizárólag az énekesmadarak téli etetése és fészekodúk kihelyezése jelentette. Tagtársaink nagy tömege számára ma is az etetők körül nyüzsgő színes téli madárvilág jelent fontos kapcsolatot a természettel. Ezért országosan elosztásra kerül több tonna napraforgómag ebből a célból, ami nagy terhet jelent Központi Irodánkunk, de annál nagyobb jelentőségű tagtársaink nagy tömegei számára. Utolsónak, de nem utolsó sorban kell e helyen megemlítenem rendkívül kiterjedt külföldi kapcsolatainkat. A nemzetközi ma-

dárvédelem vérkeringésébe való szoros bekapcsolódásunkat fémjelzi sok egyéb közt az, hogy az angliai Vízivadvédelmi Iroda (IWRB) segítségével tudjuk vérehajtani első visszatelepítési kísérletünket, a kékcsőré récével, Kiskunsági Madárvártánkon. Részt veszünk a nemzetközi ponttérkép-akcióban, az egyidejű megfigyelő hálózat munkájában és állandó tapasztalatcserében vagyunk a nemzetközi madárvédelmi akció terén. Munkánkat Európa-szerte egyre jobban ismerik és becsülik. Ennek legnagyobb elismerését jelenti az, hogy a Nemzetközi Madárvédelmi Tanács ránk bízta a Kelet-európai Szekciók munkájának koordinálását, gondozását, részben irányítását is.

Nincs tehát mit szégyenkezniünk elmúlt tíz éves tevékenységünket illetőleg. Elbízni magunkat és ellankadni azonban nem szabad. Ha vezetőségünket továbbra is az önzetlen úgyszeretet, egymás szakmai-védelmi munkájának megbecsülése és segítése fogja jellemezni, bizalommal nézhetünk' jövőndő munkánk felé is.

Dr. Jánossy Dénes

ISMÉTLŐDŐ TANULSÁGOK

Ismét vége a télnek, virágok nyílnak az erdőben és a réteken, lepkék repkednek felettünk és frissen fakadt, selymesen zöld rügyeken táncol a tavaszi napsugár. A cinegék az etetők helyett a fészekodúk körül sürgölődnek. Mohát és szőrszálakat hordanak, fészket építenek, hogy majd tojásokat rakjanak és fiókákat neveljenek, mint őseik tették századokon és ezredeken át.

Nem tudjuk pontosan, hány ezer év óta léteznek cinegék a Földön, de az biztos, hogy nagyon régen. Pedig akkoriban is hideg volt a tél, talán még hidegebb, mint manapság, hullott a hó, és vastag lepellel borított be mindent, erdőt és mezőt egyaránt. A cinegék azonban mindig megtalálták módját annak, hogy eleget táplálékot keresséjenek össze maguknak. Ezért is tudják fajukat megőrizni mind a mai napig, miközben ezernyi módon

bizonyították, hogy képesek élni, életben maradni a számukra nem egyszer kedvezőtlenül változott körülmények között is.

Mi mai emberek szeretünk a cinegék megmentőjének képében tetszelegni és makacsul bizonygatjuk azt, amit a természet már az első, kezdeti lépéseknél megcáfolt, nevezetesen, hogy a téli etetés nélkül a sárga mellényes madárkák bizony éhenpusztulnának. A valóságban az etetőbe helyezett napraforgóval, az ágakra függesztett szalonnabőrökkel csupán segítséget nyújtunk a számukra néha kétségtelenül nehéz, hideg téli napokon, de azért szó sincs megmentésről, életmentésről. Le kell szőgeznünk egyszer és mindenkorra: bár a cinegék nyilvánvalóan örülnek a felkínált csemegének, végső fokon etetés nélkül is átvészelik a leghidegebb téli hónapokat. A téli etetés éppen ezért kétségtelen haszna mellett elsősorban nekünk, madárbarátoknak jelent örömet és kikapcsolódást, hiszen hónapokon át naponta gyönyörködhetünk közvetlen közléről tollas kedvenceinkben, élvezhetjük az etető tarka forgatagának soha meg nem unható bájos látványát.

A téli etetésnek azonban elsősorban gyakorlati okok diktálta szabályai, ha úgy tetszik előírásai vannak, amelyeket nem szabadna áthágni vagy éppen figyelmen kívül hagyni egyetlen igazi madárbarátnak sem. Sajnos azonban nagyon sokan még ma sem látják be, hogy önmaguknak de a madaraknak is ártanak, ha a kelleténél korábban, szeptemberben, vagy mint erre már volt példa, a legmelegebb augusztusban etetni kezdenek. A cinegék ebben az időszakban elsősorban rovarokkal élnek, ezért célszerűtlen, sőt kifejezetten káros napraforgóval tömni őket. Senkit ne tévesszen meg, hogy a madarak nyomban megjelennek a feltöltött etetőn szeptemberben, de akár a nyár derekán, a költés főidejében is. Talán nem egészen rossz a hasonlat, ha azt mondom, a gyerekek is a torta vagy az édesség után nyúlnak, pedig elsősorban főzelékre, húsrá lenne szükségük.

Egyesületünk tőle telhetően támogatja a téli madáretetést és ezt a tagok számára térítésmentesen juttatott napraforgómaggal kézzel foghatóan kifejezésre is juttatja. Valamennyien szeretjük a madarakat és a magunk módján szeretnénk segíteni őket. Szívünk szerint mégsem tekinthetjük egészen közénk valóknak azokat, akik — bár kétségkívül szeretik a madarakat — csupán azért lépnek tagjaink közé, mert gyors fejszámolás alapján rájöttek arra, hogy a tagdíjanként befizetett összeg lényegesen alacsonyabb annál, mint amit forintban a most már

jogos „járandóságként” kapott napraforgómag jelent. Még akkor sem, ha mint hisszük, az így kapott eleséget valamennyien utolsó szemig a cinegék és társaik etetésére használják fel.

A téli madáretetés tulajdonképpen az egyetemes madárvédelem egyik kedves szimbóluma, ezért Egyesületünk igyekszik szervezni, fejleszteni és népszerűsíteni ezt a szép mozgalmat. De csakis a szakszerűség és ésszerűség józan határain belül.

Schmidt Egon

MADÁRVÉDELEM

KÍSÉRLET AZ ERDEI FÜLESBAGLYOK (*Asio otus*) MEGTELEPÍTÉSÉRE

Fácánkerten a Természet- és Vadvédelmi Állomás 6 hektáros parkjában a fenyők, a tiszafák és a tuják ágainak sűrűjében minden évben kb. 50—60 erdei fülesbagoly telel át. Költés csak két évben, 1978-ban és 1979-ben volt, két elhagyott vetési varjú fészekben. A varjúfészkek megsemmisülése után két éven keresztül nem fészkeltek a baglyok a park területén.

1982-ben kezdtem próbálkozni a baglyok újbóli megtelepítésével. A közeli vetési varjú telepekről behozott, jó állapotban lévő varjúfészkek kihelyezésével kísérleteztem. Januárban a park legkevésbé bolygatott részein, 4—6 méter magasságban nyolc fészket helyeztem ki. A fészkeket az ágvillákba dróttal erősítettem fel, így viszonylag szilárd, az időjárás viszontagságainak ellenálló fészkelőhelyeket sikerült kialakítani. 1983 elején az időközben megrongálódott fészkek helyett újakat helyeztem ki, így ebben az évben is nyolc varjúfészkek biztosította lehetőség állt az erdei fülesbaglyok megtelepedésére.

1982-ben az erdei fülesbaglyok két „műfészket” foglaltak el. Az egyikben fészkelő pár 6 tojásból álló fészkekaljából 5 fiókat röpitett, a másik fészket elfoglaló pár a tojás lerakása után a fészket otthagya. Ez évben a park területén volt még egy sikeres költés: egy idős, kikorhadt gledícsia üregében 6 tojásból álló fészkekaljból 5 fióka repült ki.

1983-ban 3 „műfészket” foglaltak el baglyok. Ezek közül az egyiket (1 tojás) szajkó kirabolta, a második fészkekaljat (5 tojás) a tojó 2,5—3 heti kotlás után elhagyta, míg a harmadik, 5 tojásos fészkekaljból 4 fióka repült ki. A kikorhadt faüregben ez évben is sikeres fészkelés volt: 4 tojásos fészkekaljból 3 fiókat nevelt fel az ott költő pár.

A két év alatt összesen öt fészkelési kísérlet volt „műfészkek-

ben”, ami a telepítés aránylag kis területére való tekintettel sikeresnek ítéltető.

Érdemesnek tartom megemlíteni, hogy 1983 januárjában a parkban telelő erdei fülesbaglyok közül többet sikerült befogni, melyek közül kettőt az előző évben ugyanitt fiókaként jeltünk. (Az egyiket a „műfészekben”, a másikat a kikorhadt üregben gyűrtük.) Ugyancsak érdekes, hogy az egyik januárban a park területén befogott és megjelölt öreg madár (tojó) foglalta el 1983-ban az egyik „műfészket”. A jelölések és visszafogások azt igazolják, hogy az itt fészkelők a téli időszakra sem vonulnak el fészkelőhelyüktől nagy távolságokra, remény van tehát arra, hogy a telelő csapatokból néhány párt műfészek segítségével megtelepíthessünk.

Véleményem szerint az erdei fülesbaglyok hazánkban minden olyan területen sikerrel telepíthetők varjú, szarka vagy műfészek kihelyezésével, ahol fészkelőhely hiányában eddig nem költöttek. A telepítés eredményességét a környező mezőgazdasági területek táplálékinálata minden bizonnyal befolyásolja. Lucernatáblák, rétek, ruderáris területek közelében, ahol a baglyok fő zsákmányállatai nagyobb egyedsűrűséggel vannak jelen, eredményesebb lehet a telepítés. Arra vonatkozólag, hogy hány hektáronként érdemes egy-egy műfészket kihelyezni, csak a gyakorlat adhatja meg a választ (ez területenként eltérő lehet), éppen ezért mindenkinek javasolom, lakóhelyének közelében próbálkozzon meg műfészek kirakásával és eredményeiről a Madártani Tájékoztató lapjain számoljon be.

Dr. Kalotás Zsolt

A SZOCIALISTA ORSZÁGOK 4. TÚZOKVÉDELMI SZIMPOZIONJA

Immár hagyományosan, 1983. szeptember 5—9. között összeült a szocialista országok tűzokszimpozionja. A komárnói (1973), a sarkadremetei (1976) és poznani (1980) találkozó után 4. alkalommal az NDK adott otthont a rendezvénynek. A rendező a Mezőgazdaságtudományi Akadémia hallei intézete, az Institut für Landschaftsforschung und Naturschutz, s személyesen Dr. Max Dornbusch, az NDK tűzokkutatásának vezetője

volt. A szimpozionot Eberswaldeban, a fenti Intézet Továbbképzési Központjában rendezték.

A konferencián megjelentek a csehszlovák, a lengyel, a magyar és az NDK-beli tűzokkutatás képviselői, megküldte előadását a szovjet kutatás képviselője. Távol maradt Románia és Jugoszlávia. Az első két nap az előadások és konzultációk időszaka volt. Összefoglaló hangzott el a tűzokvédelem nemzetközi kérdéseiről ill. a Steckby-i Állomás munkájáról, ahol 1979-ig végeztek az NDK-ban a tűzok keltetését, nevelését és kibocsátását (Dr. M. Dornbusch), továbbá a német tűzokállomány történetéről (Dr. G. Klafs). Ezt követően Dr. Dornbusch felolvasta a szovjet Ponomarjova, T. Sz. előadását a tűzok szovjetunióbeli helyzetéről, állományáról és védelméről. Az előszóban elhangzott külföldi előadások sorát a csehszlovák beszámoló nyitotta, elemezte a tűzokvédelem helyzetét Csehszlovákiában és kitért környezeti problémákra is (A. Randik Cs c.). Ezután következett a magyar beszámoló, a hazai tűzokkutatás 3 éves programjáról, mely magában foglalja az aut- és demökológiai vizsgálatokat, a tenyésztési, tartástechnológiai állathigiéniai és állategészségügyi, valamint repatriációs vizsgálatokat (Dr. Faragó S.). A lengyel helyzetet (1983-ban csupán 2 !! tűzokot számoltak szabadterületen) és az előidéző okokat Prof. Dr. R. Graczyk mutatta be. Érdekes előadást tartott Dr. H. Litzbarski a tűzokkeltetés, nevelés és visszavadtítás kérdéséről az 1979—1983-as időszakban. E munkák ugyanis 1979 óta nem Steckby-ben, hanem Buckow-ban folynak. Végül Dr. D. Heidecke a tűzokkíméleti területek NDK-beli elméletéről és gyakorlatáról szólt.

A harmadik napon tanulmányúton vettünk részt, melynek során megtekintettük az egyik tűzokkíméleti területet (Neurupin-Manker, Bezirk Potsdam) és a Buckow-i Természetvédelmi Állomást, ahol a tűzoktenyésztés folyik. Szabadterületen pedig alkalmunk volt megfigyelni az erőszakos kitelepítéssel ezévenben kihelyezett tűzokok 12 pd-ból álló csapatát. (A Buckow-i állomás munkáját később ismertetni fogom.)

A szimpozion ajánlásai közt szerepel a tapasztalatok, szakirodalom rendszeres cseréje, a folyamatos tájékoztatás az új eredményekről, s az effektív gyakorlati együttműködés, egymás segítése.

A magyar tűzokvédelem eredményességének elismerését jelzi, hogy felkérték Magyarországot, vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy 3—4 év múlva — immár másodszer — ismét mi rendezzük meg a szimpozionot.

Dr. Faragó Sándor

TÚZOKREZERVÁTUMOK, TÚZOKTELEPEK KÖZÉP-EURÓPÁBAN

Most megkezdendő sorozatomban szeretném bemutatni azon kísérleteket, próbálkozásokat és gyakorlatot, melyek a tűzok¹ (Otis tarda) megmentését, kipusztulásának megakadályozását célozzák.

Előjáróban csak annyit, hogy az alkalmazott módszerek helyességének megítélésekor, nem a bevált magyar módszerekről és tapasztalatokból kell kiindulnunk. Valamennyi területen ugyanis a dem- és autökölógiai tényezők szabják meg az alkalmazható módszereket, mert ezen tényezők a repatriációs folyamatot erősen motiválják. Éppen ezért teljes mértékben érthető és szükségszerű, hogy a tűzokvédelmet — ahogy a sláger mondja —

„mindenki másképp csinálja”.

Hogy hogyan? Ezt mutatom be a következőkben.

I. Státna Rezervácia Na Ochranu Dropa Vel' Kého Zlatna Na Ostrove — CSSR.

Tűzokvédelmi Állami Rezervátum Csallóközarányos —
Csehszlovákia

A Csallóközarányosi Tűzokrezervátum a maga nemében az első intézmény volt Európában, alapításának dátuma 1955. Területe 9 218 ha. Tűzokállománya a következőképpen alakult: 1964 : 250 pd., 1972 : 94 pd., 1978 : 42 pd., 1983 : 5 pd. A bekövetkezett állománycsökkenés részint elvándorlás következménye, részint pedig annak az általános tendenciának egyik eleme, mely következtében Csehszlovákia 1955-ös, mintegy 1 000 pd-os tűzokállománya 1970-re 809, 1975-re 425—549, 1983-ra pedig csupán 201 pd-ra fogyott (Randik¹ nyomán). A tendencia annak ellenére így alakult, hogy 1970 óta a tűzok Csehszlovákiában teljes védelem alatt áll.

E tendencia okainak és a jelen feladatainak megismerésére, ill. a magyar tapasztalatok megismertetése céljából voltam 2 napig 1983. május 17—18 között a Szlovák Vadászszövetség vendége Csallóközarányoson. Csehszlovákiában ugyanis a tűzokrezervátumok kezelője, a költségek, beruházások finanszírozója a Vadászszövetség. E bemutatón és eszmecsere-n részt vettek Ondrej Opáleny a SZV SZ főtitkára, Kirner Károly az SZV SZ főmunkatársa, Jan Chobot a Rezervátum vezetője és Pável Hell

CS c. a zólyomi Erdészeti Kutatóintézet Vadászati Munkacsoportjának vezetője, a tűzoktelep elvi működésének és munkájának kidolgozója.

A tapasztalatok alapján a következőképpen vázolható fel a tűzokvédelem és a repatriáció helyzete és lehetőségei Szlovákiában.

Szlovákia síkvidéki területe — ahol tűzokállománya él — szerves folytatása a mi Kisalföldünknek. Kedvező termőhelyi adottságai kapcsán — ismerve Csehszlovákia egyéb területeinek környezeti viszonyait (magas hegyvidékek, magas erdősültségi arány stb.) — e viszonylag kis területnek kell megtermelnie az ország élelmiszer szükségletének döntő hányadát. Ezt csak intenzív, nagyüzemi technológiákkal képes megoldani, ami viszont kedvezőtlen a tűzok számára. A magas műtrágya és növényvédőszer felhasználás, a nagy területű öntözéses gazdálkodás, az intenzív állattenyésztés mind a tűzokállomány ellenható tényezők. Ezt a folyamatot a Rezervátumon belül sem lehet megakadályozni, mert a mezőgazdasági munkákba nincs beleszólási joga a kezelőnek. Világosan látható, hogy a dévaványaihoz hasonló módszerek nem vezethetők be, az adottságokat tudomásul kell venni.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy nem lehet semmit sem tenni a tűzok érdekében. Megfogalmazódott a beszélgetések során egy olyan koncepció, — mely megvalósítható — melynek minden fázisát betartva eredményes munkát végezhetnek. E fázisok a következők:

1. **Tűzoktelep építése és üzemeltetése.** Építése folyamatban van. Kialakításánál tanulmányozták és felhasználták a dévaványai tapasztalatokat. Építésének végső stádiumában van a keltetőt és belső, zárt nevelőt magában foglaló épület, külső kifutókkal. Megkezdődött a kiszolgáló egységet, laboratóriumot és kutatószobákat magában foglaló további 2 épület kivitelezése is. Hangsúlyozzuk, hogy ez a fázis szükséges, de nem elégséges feltétele az eredményes munkának, hisz a korábbi keltetések sem ezen múltak nagyrészt, hanem a következő tényezőkön.
2. **Tojásmentés megszervezése.** 1983-ban mindössze 3 tojást sikerült összegyűjteni (összehasonlításként, Dévaványán 264 db-ot). Ez mindenképpen elégtelen. Személyi kapcsolatok kiépítésével, szervezéssel és megfelelő anyagi érdekeltséggel kívánják ezt megoldani. A fészek-, tojásmentés feltételei (te-repjáró, személyzet) adottak.

3. **Repatriáció.** A visszatelepítést illetően, a szabadterületi állomány nagyság kicsi volta miatt az un. két lépcsős repatriáció mellett döntöttek. Ennek megfelelően a telep mellett kialakítanak (kivitelezése folyik) egy 60—80 ha nagyságú un. külső nevelőteret, ahová a keltetett madarak első generációja kerül. Ezzel a törzsállománnyal, ill. a tervek szerint további néhány Magyarországról származó, vérfelfrissítést célzó példánnyal kívánják a továbbtenyésztést megalapozni. Kedvező dűrgési és fészkelési feltételeket biztosítva eredményesen, immár tűzok által felnevelt második generáció kerülne ki a szabad területre.
4. **Szabadterületi állományvédelem** megszervezése és rendszeres működtetése a legfontosabb feladat. Erre — javaslatomra — a jövőben nagyobb gondot kívánunk fordítani. A megoldás: tűzokkiméleti területek kialakítása a dűrgő- és fészkelőhelyek környékén. Véleményem szerint ezen területeken, ahol továbbra is elsődleges cél a mezőgazdálkodás (tehát ezek a szó természetvédelmi értelmében nem védettek) meg lehet tartani és védeni a tűzokot, csupán az egyébként is termelt, de a tűzok számára kiváló fészkelést biztosító növénykultúrák bizonyos mérvű, mozaikszerű koncentrációját jelentené. Bizonyos érdekeltiséggel ez is megoldható lenne.
5. **Vadgazdálkodás kérdései.** A csehszlovák vadász kultúra magas színvonalú, régi hagyományokkal rendelkező. Ebbe beleilleszkedik a tűzokvédelem és szervezeti rendszere is. A rezervátum területén pl. saját vadgazdálkodás folyik. A vadászok vetették fel a védelem gondolatát, a mezőgazdasági területeken ők végzik (hivatalból) a megfigyeléseket. Rájuk lehetne leginkább támaszkodni a fészekmentések során, s ők adhatnák a legpontosabb képet az állomány nagyságáról. Ez utóbbi nagyon lényeges kérdés Szlovákiában. A becslést végző vadászok egy része — „nehogy védetté nyilvánítsák a területet” — nem jelenti be a tűzok állományt. Mint láttuk a korábban elmondottakból, ez gazdasági érdekekből lehetetlen, így meggyőzéssel, helyes felvilágosítással kedvezőbb állományképhez juthatnánk. Erre törekszik a Vadászszövetség is, s ebben az esetben előállhat az a kedvező helyzet, mint nálunk Békésben, hogy a vadászok büszkék arra, hogy tűzok él a területükön.

Ez ugyanis egyfajta indikátora a területnek, azaz a gazdálkodásnak, élőhelygazdálkodásnak.

A szlovákiai kezdeményezések az általános tűzok- és ter-

mészetvédelmi szempontokon túl, a hansági populációkkal tartott kapcsolatok révén közvetlenül is érintik a magyar természetvédelmet. Így a szlovákiai munka magyar támogatása (mely esetleg intézményessé is válhat) szolgálja saját érdekeinket is.

Dr. Faragó Sándor

MADÁRPUSZTULÁSOK MAGASFESZÜLTSGŰ VEZETÉKEK ALATT

Szegedtől 7 km-re, a Fehértó és az újonnan létesült halastavak (Gyevi-Fertő) között két sorban magasfeszültségű távvezeték található. Ezek a sándorfalvi út mentén haladnak.

A vezetékek alatti területet 1982. márciusától járom két fag-társammal, általában havonként. A két vízterület közti 1000 méteres szakaszt vizsgáljuk át, feljegyezve minden talált madártetemet. Az elpusztult madarakon általában szárny sérüléseket állapítottunk meg, ami arra utal, hogy repülés közben a vezetékeknek ütközve vesztik életüket. Több esetben találtunk élő, sérült madarat is. Minden bizonnyal a két terület közt mozgó madarak esnek leggyakrabban áldozatul, amint hajnalban vagy alkonyatkor az egyik tőrendszerrel repülnek át a másikra. Valószínűleg azonban az éjszaka vonulókat is tizedeli a vezeték.

A talált fajok a következők:

Kárókatona:	1982. márc.: 1 pd., ápr.: 1 pd. (összesen 2 pd.)
Üstökös gém:	1982. júl.: 1 pd., aug.: 2 pd. (összesen 3 pd.)
Kis kócsag:	1982. júl.: 1 pd., aug.: 2 pd. (összesen 3 pd.)
Vadlúd (sp.?):	1983. ápr.: 1 pd.
Tőkés réce:	1982. márc.: 2 pd., ápr.: 2 pd., máj.: 1 pd., jún.: 1 pd., júl.: 2 pd., aug.: 7 pd. 1983. márc.: 8 pd. (összesen 23 pd.)

Böjti réce:	1982. márc.: 1 pd.
Cigányréce:	1982. júl.: 1 pd.
Vízityúk:	1982. máj.: 2 pd., júl.: 1 pd. (összesen 3 pd.)
Szárcsa:	1982. okt.: 1 pd.
Bíbic:	1982. márc.: 1 pd., ápr.: 1 pd., aug.: 5 pd. 1983. márc.: 6 pd. (1 élő), máj.: 2 pd. (összesen 15 pd.)
Nagy póling:	1982. aug.: 1 pd.
Goda:	1983. ápr.: 1 pd.
Piroslábú cankó:	1983. ápr.: 1 pd.
Réti cankó:	1982. júl.: 1 pd., aug.: 3 pd. (1 élő) (összesen 4 pd.)
Sárszalonka:	1983. márc.: 2 pd.
Pajzsoscankó:	1982. aug.: 1 pd. (még élt)
Ezüstsirály:	1982. aug.: 3 pd. 1983. márc.: 1 pd. (összesen 4 pd.)
Dankasirály:	1982. márc.: 7 pd., ápr.: 3 pd., máj.: 2 pd., jún.: 1 pd., júl.: 2 pd., aug.: 3 pd., okt.: 10 pd. 1983. márc.: 26 pd., ápr.: 3 pd., máj.: 6 pd., szept.: 2 pd. (összesen 65 pd.)
Balkáni gerle:	1982. márc.: 1 pd.
Mezei pacsirta:	1982. aug.: 1 pd.
Füstifecske:	1982. ápr. 1 pd.
Vetési varjú:	1982. márc.: 1 pd. 1983. márc.: 2 pd. (összesen 3 pd.)
Foltos nádiposzáta:	1982. aug.: 1 pd.
Seregély:	1982. máj.: 1 pd., okt.: 1 pd. 1983. márc.: 1 pd. (összesen 3 pd.)

Hegedüs Zoltán

VADÁSZHATÓ MADÁRFAJOK 1982. ÉVI TERÍTÉKADATAI MAGYARORSZÁGON

Egyesületünk elnökével, Dr. Jánossy Dénessel készült Nimród-riport olvasásakor (Nimród 1982. október) ötlött fel bennem először, hogy tájékoztassam Tagtársaimat vadászható madárfajaink éves terítékéről. Teszem ezt először is ezért, mert nekem is meggyőződése, amit Elnökünk mondott „céljaink: az élővilág védelme, megőrzése közösek”, s ennek egyik alapja egymás munkájának megismerése. Ma már csak a legelvakultabbak vallják mindkét oldalon (számuk és súlyuk szerencsére elenyésző), hogy nincs szükségünk egymásra. E nézetek azonban ellenkeznek a realitással, melynek figyelmen kívül hagyása mindkét fél érdekeivel ellentétes. A tiszántúli vízivadas területek környékének védettség utáni vadbősége meggyőzte a vadászokat a védelem vadászati előnyeiről. A természetvédelemnek pedig szüksége van a varjúfélék intenzív gyérítésére, hisz azok nemcsak a fácántojásokat, de a védett, sőt fokozottan védett fajok fészekaljait is elpusztítják (pl: Hortobágy). Ugyancsak nem előnytelen a madárvédelem szempontjából a csendes vadvédelmi célú telepítése. Ezáltal bokorlakó énekesmadarak fészkelési lehetőségei megnőnek. És ki ne látott volna téli vadetetőkön, inséges időben táplálkozó madártömegeket.

Teszem ezt a közlést azért is, mert az egyébként rendelkezésre álló MÉM statisztikák csak a vadásztársaságok adatait közlik megyénként, az állami szektorokról csak országos összesítőt adnak. Sok megyében, ahol a terület nagy része állami kezelésben van (pl.: Győr-Sopron) torz adatokhoz jutnánk, ha csak a vadásztársasági jelentéseket vennénk figyelembe.

Tagtársaim így képet kaphatnak környékünk szárnyasvad vadászati viszonyairól. Statisztikai jelentés csak a számban is jelentősebb fajokról készül, melyek fajnevei a táblázatban szerepelnek. A statisztikai jelentések a libák és kacsák számát együtt kéri, ezért elmondom, hogy hazánkban 2 libafaj — *Anser fabalis*, *Anser albifrons* — és 5 récefaj — *Anas platyrhynchos*, *A. querquedula*, *A. crecca*, *A. penelope*, és *Aythya ferina* — vadászható.

Elnökünk szavai szerint: „egyedül az egerészölyv megítélésében különbözik nézetünk”. Természetesen az egerészölyv elejtése tilos továbbra is. Az azóta napvilágot látott hivatalos

megfogalmazás (fácántenyésztés kapcsán), már csak mint alkalmi és nem tipikus gondként említi az egerészölyv kérdést.

Dr. Faragó Sándor

M e g y e	Anser spp.	Anas Aythya spp.	Accipiter gentilis	Phasianus colchicus	Scolopax rusticola	Streptopelia decaocto	Corvus corone cornix	Corvus frugilegus	Pica pica	Garrulus glandarius
Baranya	194	1.561	23	15.185	131	423	4.186	6.085	2.543	1.748
Bács-Kiskun	327	8.707	69	74.988	41	11.939	4.579	6.653	13.793	7.084
Békés	1.170	14.656	—	151.589	5	91.620	4.860	16.373	15.992	2.129
Borsod-Abaúj-Zemplén	186	11.707	—	19.372	210	1.433	3.001	6.940	5.984	2.303
Csongrád	698	10.615	13	66.977	2	18.068	1.263	9.410	5.767	52
Fejér	1.231	5.275	129	40.442	34	5.680	2.560	3.411	1.818	1.190
Győr-Sopron	263	3.920	7	30.372	61	663	3.837	12.330	1.106	807
Hajdú-Bihar	614	17.772	—	74.314	39	9.060	7.763	12.729	17.324	3.550
Heves	159	3.928	—	28.901	156	406	1.446	10.182	5.257	884
Komárom	724	4.095	—	6.556	45	358	1.786	2.147	846	803
Nógrád	3	515	38	1.739	180	45	1.237	1.530	1.286	1.917
Pest	126	4.698	26	56.365	265	12.177	3.019	6.498	5.760	3.995
Somogy	527	3.594	46	25.458	163	892	3.357	3.630	1.517	902
Szabolcs-Szatmár	86	14.006	6	59.345	88	7.852	6.191	8.472	10.568	2.182
Szolnok	430	18.623	1	159.559	2	31.247	3.581	26.281	11.370	2.414
Tolna	236	3.430	51	16.656	19	2.357	4.216	8.133	1.161	445
Vas	128	1.036	11	6.537	127	828	3.343	6.266	1.688	861
Veszprém	122	882	28	7.813	92	778	2.092	5.724	1.179	986
Zala	340	1.942	15	9.530	73	465	2.741	4.692	1.503	539
MAGYARORSZÁG	7.564	130.962	463	851.698	1.733	196.291	65.058	157.486	106.462	34.791

Vadászható szárnyasvad 1982. évi megyénkénti vadlelövési statisztikája Magyarországon

II. MADARAK ÉS FÁK NAPJA HÖDMEZÖVÁSÁRHELYEN

Az 1983. június 18-i szombat délelőttjén a borogós idő sem riasztotta el a lelkes természetbarátokat, főleg azokat nem, akiknek már tavaly megtetszett a rendezvényünk.

A jórészt általános iskolásokból, MME Szegedi és Vásárhelyi Csoportjának tagjaiból álló résztvevők először Lelkes István elnökünk megnyitóját hallgatták meg. Ezután erdei séta következett, majd öt fős csapatokban megkezdődött a vetélkedő. Az erdei állomásokat körbejárva számot adtak a növények, mérges gombák és madarak ismeretéből, a természetvédelem, a madáretetés, a tűzgyújtás, stb. szabályaiból. Külön élményt jelentett a madárgyűrzési bemutató, amikor kézbe vehették a hálólal befogott és meggyűrzött fülemülét, vörösbegyét, barátkát, majd szabadon engedték a kis madarakat. A gyakorlati feladatok között gyűrűválogatás, fészekkeresés, rőzse- és szemétygyűjtés is szerepelt. Ez utóbbi szomorú képet mutatott az erdőt látogatókról, ugyanis alig negyedóra alatt egy diák tele tudott szedni egy reklámtáskát szeméttel!

A vetélkedőt az úttörőtáborban rajzverseny zárta, ahol a rátermettek rajzaikon bizonyították a rendezvény rájuk tett hatását, amely jól tükrözte a kitűzött cél sikerét.

Az idei „Nap”-ot is a Parkerdőben, a Madárvédelmi Mintaterületen rendeztük meg, ahol újabb madárismertető táblát is avattunk, amely Erdős Péter festőművész tagtársunk munkáját dicséri.

A délutáni folytatásban a Ifjúsági Házban először a vetélkedő nyertesei kaptak jutalmat (könyvek, tollak, „Vörösbegy” c. kiadvány, cserépből készült madárhang-utánzó füttyülők). A hét csapat versengését az „UHU”-k nyerték. Nem volt könnyű dolga a zsűrinek a rajzolók értékelésénél sem. Mindenkinek nagy élményt jelentett Hencz Alajos természetfilmjeinek vetítése is. Sokan vásároltak könyveket a bemutatott madártanít, természetvédelmi kiadványokból és jutott mindenkinek Egyesületünk propaganda anyagából. Végezetül — lassan már hagyományként — az úttörőtáborban ismét szalonnasütéssel zártuk a Madarak és Fák Napját, amelyet jövőre is szeretnénk megrendezni.

Dr. Kis Ernő

III. ZALAI TERMÉSZETVÉDELMI TÁBOR PÖLÖSKE — 1983.

Több megyei intézmény — elsősorban Zala megye Tanácsa Mg. Osztálya — támogatásának köszönhetően Helyi Csoportunk ez évben is megrendezhette a Zalai Természetvédelmi Tábort. Az immár hagyományosnak mondható tábor 1983. július 2—10-ig működött a Pölöskei-tónál. Részvevők — összesen 55 fő — a Zalai, Bp.-i, Dél-Pesti, Kisalföldi, Kőszegi és Pécsi Helyi Csoportok képviselőitében érkeztek.

Programunkat az előző két év faunisztikai-ökológiai előkészítő munkája után idén a vonuláskutatás előtérbe kerülése jellemezte.

1. Madárgyűrűzés:

A kistestű madarak befogásához 750 m² japán függőhálót használtunk, a nagyobb termetűeket fiókaként jelöltük. Szervezett formában megrendeztük Keszthelyen a molnárfecskek gyűrűzését.

A tábor ideje alatt 49 faj 1905 egyedét sikerült jelzőgyűrűvel ellátnunk.

A legszámasabb fajok:

Foltos nádiposzáta (<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>)	676 pd.
Molnárfecske (<i>Delichon urbica</i>)	403 pd.
Énekes nádiposzáta (<i>Acrocephalus palustris</i>)	134 pd.
Ritkábban kézre kerülő madarak:	
Vörös gém (<i>Ardea purpurea</i>)	2 pd.
Üstökös gém (<i>Ardeola ralloides</i>)	2 pd.
Réti cankó (<i>Tringa glareola</i>)	6 pd.
Sárszalonka (<i>Gallinago gallinago</i>)	5 pd.
Jégmadár (<i>Alcedo atthis</i>)	4 pd.
Kékbegy (<i>Luscinia svecica</i>)	16 pd.
Réti tücsökmadár (<i>Locustella naevia</i>)	10 pd.
Sitke (<i>Lusciniola melanopogon</i>)	3 pd.
Sárga billegető (<i>Motacilla flava</i>)	53 pd.

2. A „Fecskeév” rendezvényei:

Tagtársaink felmérték Pölöske község füsti- és molnárfecske állományát, és ellenőrizték a zalaszentmihályi partifecske-telepet. Munkájuk végzésével párhuzamosan ismeretterjesztő tevékenységet fejtettek ki.

3. Faunisztikai megfigyelések:

Megfigyeléseket végeztünk a területen fészkelő madarak költő-állományára, ill. a részben már megindult — elsősorban limikola — vonulásra vonatkozólag. Adatainkat rendszerezés után megküldjük a Faunisztikai Irattár részére.

Szeretnénk jelen alkalmat is felhasználni, hogy ismételten köszönetet mondjunk mindazoknak, akik lelkes munkájukkal hozzájárultak a tábor sikeres lebonyolításához.

Ács Attila — Dedinszky János

KÚTBA PUSZTULT EGERÉSZÖLYV (Buteo buteo)

Ragadozómadár-megfigyelést végzett helyi munkacsoportunk 1983. április 5-én Varsány község határában fekvő Vízivölgyön. Egy elhagyott kúthoz értünk, amely régebben az állatok itatására szolgált. Nagy meglepetésünkre a kútban a víz tetején egy elpusztult egerészölyv volt. A karmai közt egy elpusztult kecskebékát találtunk.

Pusztulásának oka valószínűleg a zsákmányszerzés ösztöne volt, amely a békára irányult. A kút magasan talajvizes volt, tele békával. Az ölyv lecsapott a békára, de kirepülni már nem tudott, mert függőlegesen felfelé nem tud repülni, így elpusztult.

**Bozsó Zsolt és a MME 20. sz.
Nógrád megyei Hcs. varsányi
munkacsoportja**

FIATAL ERDEI FÜLESBAGOLY (Asio otus) MEGMENTÉSE

1983. július 8-án a Budapest, XVI. ker. Datolya u. 43. sz. alatti kertünkben egy fiatal erdei fülesbaglyot fogtam. Fogságából szökhetett meg, evezőtollait valaki rövidre vágta.

Tágas padlásunkon kapott helyet, ahol szépen fejlődött az általam és barátom által felkínált táplálékon, mely túlnyomó részt házi egerekből és verebekből állott (mindkettőt csapdával gyűjtöttem be). Egy alkalommal fehér egeret, szükség esetén tollal ill. szőrrel kiegészített nyers húst is kapott. Egyre tökéletesebben sikerült neki a táplálék önálló tépése.

Július 31-ig repülése kifogástalanná vált, ekkor elérkezettnek láttuk az időt védencünk szabadon bocsátásához.

Augusztus 1-én az előre kiválasztott helyen, TÖLGYES-en az esti órákban szabadon is engedték.

Szücs János — Vitéz Attila

SARLÓSFECSCKE (*Apus apus*) FÉSZKELÉSE SOPRONBAN 1983. JÚLIUSÁBAN

Mindegyik városrészben láttuk a vijjogva cikázó sarlósfecskét. A megfigyelt csapatokban 9 pd. alkotta a legkisebbet, 23 pd. pedig a legnagyobbat. Július 11-én délelőtt a Béke út 8/a. számú háznál tanúja voltam, hogy 4 fészkelőlyuknál a sarlósfecskék etettek. A padlástérbe nyíló repedésekhez a rövid csüdű lábaikkal sajátos módon tudtak felkapaszzkodni, s 5—15 másodpercnél nem is tartózkodtak tovább ott. Ámulatba ejtő gyorsasággal hol az egyik, hol pedig a másik helyen folyt az etetés, s közben szinte állandóan hallatszott a szülők pergő ritmusú hangja. Kb. 20 perc elteltével mind ritkábban jelentek meg a madarak, illetve magasabbra emelkedve cikáztak az utca és környéke légtérében. Július 13-án a Május 1. tér 4. szám alatti ház tetőszerkezeténél is megfigyeltem a sarlósfecskék fiókanevelését. Itt, két fészkelőlyukon jártak be etetni a madárszülőket.

Bali József

Faunisztika

1983-AS FÉSZKELESI ADATOK A HORTOBÁGYI NEMZETI PARKBÓL ÉS KÖRNYÉKÉRŐL

Feketenyakú vöcsök (<i>Podiceps nigricollis</i>)	
Kunkápolnási mocsár	5— 6 pár
Fényes, Derzsi halastavak	8— 10 pár
Vörösnyakú vöcsök (<i>Podiceps griseigena</i>)	
Kunkápolnási mocsár	15— 18 pár
Csécsi halastó	2 pár
Ohati halastó	3— 4 pár
Kormorán (<i>Phalacrocorax carbo</i>)	
Tisza-II. tározó védett része	150—160 pár
Szürke gém (<i>Ardea cinerea</i>)	
Tisza-II. tározó	100—120 pár
Vörös gém (<i>Ardea purpurea</i>)	
Kunkápolnási mocsár	80—100 pár
Hortobágy-Halastó	50— 60 pár
Csécsi tó	3— 4 pár
Üstökös gém (<i>Ardeola ralloides</i>)	
Ágota	20— 25 pár
Tisza-II. tározó	10— 12 pár
Derzsi erdő	6— 8 pár
Nagy kócsag (<i>Egretta alba</i>)	
Kunkápolnási mocsár	25— 30 pár
Hortobágy-Halastó	8— 10 pár
Tisza-II. tározó	35— 40 pár
Kis kócsag (<i>Egretta garzetta</i>)	
Ágota	30— 40 pár
Tisza-II. tározó	50— 60 pár
Bakcsó (<i>Nycticorax nycticorax</i>)	
Borzas erdő	kb. 40 pár
Ágota	100—120 pár
Derzsi erdő	25— 30 pár
Tisza-II. tározó	150—200 pár

Batla (<i>Plegadis falcinellus</i>)	
Hortobágy-Halastó (nádasban)	2— 3 pár
Kanalasgém (<i>Platalea leucorodia</i>)	
Tisza-II. tározó	320—350 pár
Hortobágy-Halastó (2 telepen)	120—130 pár
Fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>)	
Tisza-II. tározó	1 pár
Nyári lúd (<i>Anser anser</i>)	
Kunkápolnási mocsár	70— 75 pár
Halastavak	30— 40 pár
Zám	8— 10 pár
Fekete rét	15— 20 pár
Barna kánya (<i>Milvus migrans</i>)	
Tisza-II. tározó	2 pár
Kék vércse (<i>Falco vespertinus</i>)	
Borzas erdő	70— 80 pár
Meggyes erdő	80—100 pár
Ágota	50— 60 pár
Jusztus	20— 25 pár
Álomzug	40— 50 pár
Szálkahalmi erdő	30 —35 pár
Cserepes	15— 20 pár
Ecsezug	40— 50 pár
Túzok (<i>Otis tarda</i>)	
Nagyiváni puszta, Zám, Borzas, kócsújfalu kb.	60 pd.
Ágota, Bütezug	kb. 30 pd.
Angyalháza, Szelencés, Álomzug	kb. 25 pd.
Karcag, Tilalmas	kb. 20 pd.
Margita, Bagota, Darassa	kb. 25 pd.
Széki lile (<i>Charadrius lexandrinus</i>)	
Nagyszik	4 pár
Kis lile (<i>Charadrius dubius</i>)	
Nagyszik	1 pár
Gulipán (<i>Recurvirostra avosetta</i>)	
Kerek fenék	2 pár
Vágóhídi kacsanevelő tavak	24 pár
Kungyörgyi libanevelők	4 pár
Csécsi tó	2 pár
Akadémia tó	2— 3 pár
Nyirőlapos	3 pár

	Kecskés	1 pár
	Borzas	2 pár
Ugartyúk (<i>Burhinus oedicnemus</i>)		
	Kunmadarasi puszta	1 pár
	Nagyiváni puszta	2 pár
	Zám	1 pár
	Szelencés	1 pár
Székicsér (<i>Glareola pratincola</i>)		
	Kunmadarasi puszta	15—16 pár
	Borzas	3 pár
	Angyalháza	5—6 pár
	Nagyiváni puszta	3 pár
Fehérszárnyú szerkő (<i>Chlidonias leucopterus</i>)		
	Kunkápolnási mocsár (vegyes szerkőtelepen)	1 pár
Kormos szerkő (<i>Chlidonias niger</i>)		
	Kunkápolnási mocsár	120—130 pár
	Kecskés	3 pár
	Ohati tavak	8—10 pár
Fattyúszerkő (<i>Clidonias hybrida</i>)		
	Kunkápolnási mocsár	140—160 pár
	Hortobágy-Halastó	50—60 pár
	Ohati tavak	10—15 pár
Szikipacsirta (<i>Calandrella brachydactyla</i>)		
	Kunmadarasi puszta	5 pár
	Szelencés	13 pár
	Nagyszik	1 pár
Csikosfejű nádiposzáta (<i>Acrocephalus paludicola</i>)		
	Kunmadarasi puszta	6—8 pár
	Kunkápolnási rétek	80—90 pár
	Nagyiváni rétek	10—12 pár
	Borzas	6—8 pár
	Zám	4—5 pár

Dr. Kovács Gábor

VONULÁSI ADATOK A BUDAPESTI GELLÉRTHEGYRŐL

1982 augusztusától rendszeres bejárásokkal igyekeztem felmérni a Gellérthegy egy előre kijelölt területén az ott vonulás ide-

jén jelentkező sisegő füzikék, szürke-, örvös- és kormos légykapók számát (Mad. Táj. 1983. január—június, p. 52—56). 1983-ban megismételtem a vizsgálatot és a korábbi területen azonos módon végzett 15 bejárás eredményeit az alábbi táblázaton szemléltetem:

Időpont	Sisegő füzike (<i>P. sibilatrix</i>)	Szürke légykapó (<i>M. striata</i>)	Örvös-kormos légykapó (<i>M. hypoleuca-albicollis.</i>)
8.5.	2	—	4
8.8.	4	—	4
8.12.	29	9	8
8.18.	11	5	7
8.24.	11	16	9
8.31.	17	20	8
9.6.	6	6	13
9.10.	4	4	10
9.16.	—	1	6
9.20.	—	2	4
9.23.	—	1	1
9.27.	—	—	2
9.30.	—	—	—
10.4.	—	—	—
10.7.	—	—	—

Két év adataiból messzemenő következtetéseket természetesen nem lehet levonni, ezért csupán néhány, a számokból adódó észrevételt teszek.

A sisegő füzikék mozgása 1982-ben nagyjából egyenletes volt, csupán szeptember 13-án jelentkezett egy kis csúcs. 1983-ban ezzel szemben a fővonulás (a korábbi éveknél jóval nagyobb egyed számmal) augusztus második felére esett. A madarak ezúttal is főként a magas köriseken táplálkoztak. A vonulás korábban indult és jóval hamarabb ért véget, mint 1982-ben, amikor az utolsó példányt szeptember 23-án figyeltem meg. Korábban indult a légykapók mozgása is és a szürke légykapó esetében érezhetően hamarabb fejeződött be mint 1982-ben, a kulminációs időszak viszont nagyjából megegyező volt. Az örvös-kormos légykapóknál feltűnő volt az egyedszám csökkenés az 1982. évi azonos időszakkal szemben.

Schmidt Egon

MEGFIGYELÉSEK APAJPUSZTÁRÓL

1983. őszén, fácánvadászatok közben az alábbi, említésre érdemes madarakkal találkoztam Apaj felhagyott halastavainak és füves pusztáinak térségében: erdei szalonka (*Scolopax rusticola*) nádasból felriasztva október 25-én és november 19-én 2—2 pld.; réti fülesbagoly (*Asio flammeus*) november 19. 6 pld.; téli kenderike (*Carduelis flavirostris*) december 4-én kb. 200-as csapat; sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*) december 4-én 10+50+2+20 pld. A sarkantyús sármányok láthatóan vonulásban voltak, rövid, néhány perces „megülés” után határozott DK. irányban továbbvonultak. Ugyanekkor mintegy 50—60, laza csapatokban vonuló mezei pacsirtát (*Alauda arvensis*) is megfigyeltem még.

Dr. Sterbetz István

BATLA (*Plegadis falcinellus*) KÖLTÉSE A TISZALUCI GÉMTELEPEN

Az első észleléseket az 1983. május 15—22-ig tartó kesznyéteni faunisztikai táborban tettük. Ekkor 3 pd. többször beszállt a gémtelpre, táplálkozási területükről a Taktárról.

Fészküket később 200 pár bakcsó, 20 pár kis kócsag és 10 pár üstökös gém fészkei között találtuk meg, rekettye-füzesben. Július 10-én mentünk ki újra és a sok szétmászott bakcsó, kis kócsag és üstökös gém fióka mellett 3 fiatal batlát láttunk.

Petrovics Zoltán — Nagy Dezső

MEGFIGYELÉSEK A KÍGYÁSZÖLYV (*Circaetus gallicus*) HORTOBÁGYI ELŐFORDULÁSAIRÓL

A kígyászölyv a Hortobágyot és más alföldi területeket csak vonulása, kóborlása során keresi fel. Tavasszal igen ritkán ke-

rült szem elé (8 év alatt csupán egyetlen adatom van), de nyár közepétől szeptember végéig minden évben úgyszólván rendszeresen megfigyelhető. Októberi előfordulása ritka.

1976 — 1983 között 61 alkalommal figyeltem meg, legtöbbször egyesével. Hat alkalommal láttam egyszerre 2 és három ízben egyszerre 3 példányát.

Adataim többsége a Hortobágyi Nemzeti Park déli pusztáiról és környékükről származik. A Hortobágy egyéb részei közül az északi pusztákon (Mára, Darassa, Bagota) is előfordul, melyek kívül esnek megfigyelési körzetemen. A kígyászölyv itteni megjelenéseiről Fintha István közlései alapján van tudomásom.

A szikes puszta nyárvégi képéhez hozzá tartozik az elhagyott, omladozó pásztorkunyhókon, gémeskutakon, kunhalmokon üldögélő ragadozó madarak látványa. A kígyászölyv jelenlétével szinte teljesen egybeesik a pusztai ölyv (*Buteo rufinus*) vonulása, mely azonban a Hortobágy jóval több pusztáját érinti és létszáma is nagyobb, sőt, gyarapodóban van. Magyarázatként szolgálhat erre az ürge, mint legfőbb zsákmányállata 3—4 év óta egyre növekvő állománya.

A kígyászölyvet az eltelt 8 év során legtöbbször gémeskút hegyn ill. ágasán, vagy kiszáradt fákon láttam üldögelni.

Kunhalmokon, vagy nagyobb szikpadkák szélén ritkábban figyeltem meg. Rendszeresen használt pihenőhelyei alatt gyakran leltem köpeteket. Olyan esetekben, ha 2 vagy 3 példány mutatkozott egyszerre, igen gyakori volt a verekedés. Nemcsak repülés közben, de a talajon gyalogolva is támadták egymást (pl. 1982. szept. 4. Borzas)

Más esetekben 2—2 példány valóságos nászrepülést produkált, erősen kiáltozva (1981. aug. 28. Ecsezug, 1983. aug. 11. Nagyván).

A továbbiakban időrendi sorrendben közlöm a kígyászölyv-adataimat, a megfigyelések helyének feltüntetésével.

1976.

07.27.	Kunmadarasi puszta	1 pd.
08.19.	Kunmadarasi puszta	1 pd.
08.04.	Ágota	1 pd.
08.10.	Zám	3 pd.
08.12.	Borzas erdő	1 pd.
08.18.	Zám	1 pd.
08.19.	Kunmadarasi puszta	1 pd.
08.24.	Kunmadarasi puszta	1 pd.

08.25.	Borzas puszta	1 pd.
08.26.	Ágota	1 pd.
08.27.	Kunmadarasi puszta	1 pd.
08.31.	Zám	1 pd.
09.01.	Nagyiváni puszta	2 pd.
09.07.	Borzas puszta	1 pd.
09.24.	Ágota	1 pd.
09.29.	Ágota	1 pd.
10.08.	Borzas puszta	1 pd.
1977.		
06.24.	Kunmadarasi puszta	1 pd.
07.12.	Borzas puszta	2 pd.
08.04.	Kunmadarasi puszta	1 pd.
08.09.	Borzas puszta	1 pd.
08.16.	Zám	1 pd.
08.24.	Nagyiváni puszta	1 pd.
08.30.	Kunmadarasi puszta	1 pd.
09.09.	Borzas puszta	1 pd.
1978.		
07.09.	Ágota	1 pd.
1979.		
07.24.	Ágota	1 pd.
07.26.	Borzas puszta	1 pd.
08.23.	Borzas puszta	1 pd.
09.24.	Demeháza	1 pd.
1980.		
09.05.	Kunmadarasi puszta	2 pd.
09.08.	Ecsezug	1 pd.
09.18.	Borzas puszta	1 pd.
09.19.	Ágota	1 pd.
1981.		
06.25.	Ecsezug	1 pd.
08.08.	Nagyiváni puszta	1 pd.
08.10.	Kunmadarasi puszta	1 pd.
08.12.	Nagyiváni puszta	1 pd.
08.13.	Nagyiváni puszta	1 pd.
08.14.	Ecsezug, Német-sziget	3 pd.
08.23.	Tetves	1 pd.
08.28.	Ecsezug	2 pd.
09.08.	Borzas puszta	1 pd.
1982.		

08.19.	Kunmadarasi puszta	1 pd.
09.04.	Borzas puszta	2 pd.
09.10.	Tetves	1 pd.
09.14.	Ecsezug	1 pd.
09.20.	Ecsezug	1 pd.
1983.		
05.13.	Kunmadarasi puszta	1 pd.
06.24.	Ecsezug	1 pd.
07.24.	Nagyiváni puszta	1 pd.
08.03.	Nagyiváni puszta	1 pd.
08.11.	Nagyiváni puszta	3 pd.
08.18.	Kunmadarasi puszta	1 pd.
08.26.	Kunmadarasi puszta	1 pd.
08.27.	Máta puszta	1 pd.
08.29.	Kunmadarasi puszta	1 pd.
09.03.	Nagyiváni puszta	2 pd.
09.04.	Nagyiváni puszta	1 pd.
09.09.	Nagyiváni puszta	1 pd.
10.05.	Nagyiváni puszta	1 pd.

Dr. Kovács Gábor

ÁTNYARALÓ DARVAK (*Grus grus*) A HORTOBÁGYON ÉS BIHARBAN 1982 — 1983

A darvak átnyaralása régebben gyakori jelenség volt az Alföldön főleg a Hortobágy egyes részein, miként azt még az 50—60-as évek közleményei is tanúsítják. Az utóbbi évtizedben viszont nagyon ritkák a nyári adatok. 1969—1983 között csak az elmúlt két év nyarán észleltem darvakat.

1982. július 7-től augusztus 1-ig négy példányból álló kis csapatuk tartózkodott a Nagyiváni pusztán és a vele szomszédos Zámon. Nappal a szántókon táplálkoztak, éjszakára a zámi löszhátak egyikére jártak át.

1983-ban először a Hortobágy keleti részén, Angyalháza pusztán tűntek fel átnyaraló egyedek. Június 13-án Dr. Kalotás

Zsolttal két példányt láttunk. Feltehetően ugyaezek a madarak jelentek meg Ágota pusztán is, ahol egy előntött réten július 19-én figyeltem meg őket. Augusztus 1-én kezdtem el a Nagyiváni puszta déli részén a kiszáradt rétek, mocsarak árasztását. Két nappal később, augusztus 3-án itt is megjelent két daru, melyek ettől a naptól kezdve végig az árasztás környékén tartózkodtak. Néha a közeli búzatarlókra is kijártak, ahol augusztus 13-án kilenc túzok társaságában láttam őket szedegetni. Az árasztáson a legsekélyebb vízben tartózkodtak, legtöbbször elkülönülve a madártömegetől, de néha batlákkal, nagy godákkal együtt is megfigyelhetők voltak.

A bihari területeken csak 1983-ban észleltem először nyári előfordulásukat. Augusztus 10-én Konyári-Sóstón négy példányt láttam egy leszántott búzatarlón, majd a Kerek-fenek nevű sekély szikes tavon.

Dr. Kovács Gábor

BILLEGETŐCANKÓK (*Actitis hypoleucos*) KÖLTÉSE A HERNÁDON

A Miskolci Helyi Csoport nyolc tagjával 1983. június 23—26 között a Hernád folyó madárvilágát tanulmányoztuk.

Hidasnémetitől Böcsig haladtunk csónakokkal. Naponta 15—20, összesen az egész szakaszon 43 billegetőcankót figyeltünk meg. Fészkeik megkeresése érdekében 3—4 kavicszátont kutattunk át, ezeken három fészküket sikerült megtalálni. A tojások száma egy, három, és négy db volt. A magasabban fekvő taszta kavicsú zátonyokon fészkeik apró kavicsokkal voltak bélelve. Ott is megfigyelhető volt a faj, ahol nagy távolságokon hiányzott a kavicsos partszakasz. (A duzzasztók előtti kilométerek). A billegetőcankók száma lefelé haladva fokozatosan csökkent, a kis lilék (*Charadrius dubius*) viszont egyre gyakoribbak voltak. Számukat 55-re becsültük. A három nap alatt 5 erdei cankót (*Tringa ochropus*) figyeltünk meg.

Igen gyakori volt a jégmadár (*Alcedo atthis*) és a függőcinege (*Remiz pendulinus*).

Partifecske (*Riparia riparia*) 6 telepen költött 30—100 párig, összesen mintegy 350 pár.

Sok gyurgyalagot (*Merops apiaster*) reméltünk, de 3—5 pár alkotta telepnél nagyobbat nem találtunk. Talán 55—60 pár költhet a folyó partoldalában. Mivel mégis gyakran volt megfigyelhető, többségük a külső löszfalakban fészkel.

A Sajó és a Hernád torkolatánál július 2-án megfigyeltünk 10 erdei cankót, 18 billegetőcankót és 4 piroslábú cankót (*Tringa totanus*).

Petrovics Zoltán — Béres László

ERDEI FÜLESBAGOLY CSAPAT (*Asio otus*) TARTÓZKODÁSA VÁROSBAN

Dombóváron a Népköztársaság utcában egy nyárfasoron már hónapok óta megtalálható egy 10 pld-ból álló erdei fülesbagoly csapat. A lomb lehullása után is ott maradtak.

Ez a fásor a város központjában található. A fák a közeli ház ablakaitól 3—4 méterre vannak.

A baglyokat ez nem zavarja, sem az, hogy a környékbeli gye-
rekek a fákon mászkálnak. Ablakomból rendkívül jól megfigyelhetők távcsővel.

A köpeteket helyi csoportunk rendszeresen vizsgálja.

Orbán Zoltán

ELVADULT HULLÁMOSPAPAGÁJ (*Melospittacus undulatus*)

Pápán, a Bajcsy-Zsilinszky Endre utcában 1983. október 29-én az út széléről felrebbenő verebek között, egy sárga színű hullámospapagájt észleltem. Tollazata ép és tiszta volt, a hosszú faroktoll a felrepüléskor látszott a legjobban. Amikor az útes-
ten átmenetileg szünetelt a forgalom, azonnal a gyommagokat

és hulladékokat szedegető verebekhez csatlakozott. Rövid alacsony kör repülése után a szemben lévő ház baromfiudvarába szállt. Ide a házi- és mezei verebekkel együtt többször visszaügyesen megkapaszkodva csipegette ki a magokat. A félórányi tért. Egy ízben az árokparton tenyésző katángkóróra szállt, s megfigyelés alatt egy alkalommal széncinege támadt rá: a kerítésoszlopon üldögélő papagájt felzavarta, majd cikázó repülés közben alaposan megcsípkedte. A verébcapatból időlegesen kiválni kényszerülő madár a közeli tárolószín gerendájára húzódott, ahol kuszált tollazatát kezdte rendezgetni. A támadást megismétlő széncinege elől egészen a tetőszerkezet zugába bújt, ahonnan csak percek múlva merészkedett elő, s tért vissza a befogadó verebek közé. A helyszínen szerzett felvilágosítás szerint, ez a madár már augusztusban megszökött egy erkélyre kihelyezett, s nyitva felejtett kalitkából. A rendkívülien meleg és száraz időjárás kedvezett e díszmadárként tartott példánynak.

Bali József

FENYVESCINEGE (*Parus ater*) FÉSZKELÉSE NAGYDOROG KÖZELÉBEN (Tolna m.)

1983. május 31-én Nagydorog és Kajdacs községek között a „Tücsökellető”-nek nevezett homokpuszta „Svábházak” nevű kb. 4 ha-os erdőfoltjában, öreg erdeifenyő ágai között, koronaszintben, 10—12 méter magasan, 3 kirepült fiókáját etető fenyvescinege (*Parus ater*) párt figyeltem meg. Az erdőfoltot száraz homokpuszta, mezőgazdaság terület (kukorica, napraforgó táblák) és 6 ha nagyságú, 8—10 éves erdeifenyves határolta. A fészkelés helyének a fiatal erdeifenyves és az idősebb, kevert állományú, zömében túlevelű (erdeifenyő), ostorménfával, akáccal és jegesnyárral tarkított erdő jöhetett számításba.

A fenyvescinege a vidéken vonulási időszakban gyakori faj, fészkelési időszakban azonban első esetben került elő.

Dr. Kalotás Zsolt

EMELETES ÖKÖRSZEM (Troglodytes troglodytes) FÉSZEK

A Vértessomló és Környe közötti patakmenti égeresben 1983. június 24-én egy ökörsem fészket találtam kirepülés előtt álló fiókákkal. A fészkek egy fatörzs oldalára, vadszőlő hajtások közé volt szőve, kb. 1,2 m magasságban. Egy héttel később a fiókák már nem tartózkodtak a fészkekben, viszont a szülőmadár újra letojt 2 tojást ugyanebbe a fészekbe, de a tojásokat nem kotlotta. Meglepve láttam, hogy az eredeti fészkekhez alulról hozzászőve egy újabb fészkek készült, így a két fészkek bejárata egymás fölé került és emeletessé vált. A fészkeket továbbra is figyelemmel kísértem, de újabb költés nem volt egyikben sem.

Július 22-én az égeresben az emeletes fészektől kb. 100 m-re egy újabb ökörsem fészket találtam kb. 1 méter magasságban égerfa oldalhajtásai közé szőve. A fészkekben tojásokon kotlott a szülőmadár. Legközelebb augusztus 8-án látogattam meg ismét, amikor a szülőmadár nem tartózkodott a fészkekben. A bejárati nyíláson át betekintve 2—3 napos csupasz fiókák tátogatták csőrüket.

Szvezsényi László

RENDSZERES FÉSZKELŐVÉ VÁLT A FENYŐRIGÓ (Turdus pilaris)

Az elmúlt évtizedek során kezdtek szaporodni a megfigyelések a fenyőrigó hazai megtelepedését illetően. 1974. augusztusában Budakeszinél „korai megjelenés”, majd 1975-ben és 1979-ben már költések (Hanság, Nemesgörszöny) jelzik ezt. A legutóbbi három év alatt további fészkelési adatok birtokában jutottunk újabb és újabb helyekről (Tokaj, Dombrád, Cigánd, Felsőszolca, Vác). Saját megfigyeléssorozatomban — amelyet folyamatosan végzek Egerfarmos—Kétútköz—Egerlövő között — viszont azt bizonyítja, hogy e tájon madarunk rendszeres, jellemző költőfajjá vált.

1981. és 1982. után ugyanis a fenyőrigó 1983-ban is fészkelte itt. Egy pár a tavalyi fészkek közelében, ugyanabban a patakparti nyárfasorban épített, kb. 9 m magasan, oldalág tövében. Egy további pár költése is feltételezhető volt, a fészkek azonban nem kerültek elő. Az eddigi tapasztalatok alapján az alábbi következtetéseket vonhatjuk le. A többfelé is jelzett magános költés talán csak átmeneti jelenség, amelyet a faj elszaporodásakor vált fel telepes fészkelésmód. Fontos az állandó víz (sáros, iszapos terület) jelenléte, amit az is jelez, hogy a magyarországi fészkek víz mellett, vagy annak közelében épültek, következésképpen nyár- és fűzfákon. A humid környezet a fészkepítéshez az anyagot és a táplálék zömét adó csigát, gilisztát szolgáltatja, amellyel fiókáikat is etetik. A költőtársak sorát (lásd: Állattani Közlemények, LXIX. 1982.) újabb megfigyeléseim szerint ki kell egészíteni a következő fajokkal: szalakóta, búbos banka, zöld küllő, nagy fakopáncs, seregély, mezei veréb. Úgy tűnik, fészekhely-, vagy táplálék-konkurrencia nem adódik közöttük, sőt éppen a legutóbbi, igen száraz nyár során derült ki, hogy a nedves rétek, laposok kiszáradásával a fenyőrigó a patakok, folyók, vagy csatornák iszapos, sáros szélein is megtalálja táplálékát.

Az idén költött család továbbra is együtt, a közvetlen környéken tartózkodott (szeptember 11-én még láttam őket), ebből az egyetlen megfigyelésből azonban korai lenne általánosítani. Nyitott kérdés az is, vajon a nálunk fészkelők állandóak-e, vagy az ősszel északabbról lehúzódokkal együtt délebbre vonulnak, esetleg mindkét viselkedésmód előfordul közöttük? Madarunk megtelepedéséhez hozzájárulhat az is, hogy a közeli Mezőtárkány szélén, az Eger-patak közelében egy kb. másfél hektáros szürkenyár liget található, amelynek bokor- cserjeszintjét bogyós és húsos termésű fajok alkotják. Így sok a bodza, a kökény, a fagyal, kevesebb a kányabangita és a vadrózsa. Ezért nem is volt meglepetés, hogy az 1982/83-as viszonylag enyhe télen, amikor az általam bejárt területeken (Nagykunság, Jászság, Hortobágy, Heves—Borsodi-síkság) csak elvétve figyeltem meg néhány példányát, vagy kisebb csapatát, itt kb. kétszáz fős tömege telelt át. Aligha lehet kétséges, hogy a költések és az áttelelések között — legalábbis e vidéken — összefüggést sejt-hetünk!

Dr. Endes Mihály

FÉSZKELŐ MADARUNK A FENYŐRIGÓ (*Turdus pilaris*)

A fenyőrigó fészkelését első alkalommal 1981-ben Felsőzsolca mellett figyeltük meg. Azóta minden évben — változó számban — költ ezen a területen. A telep nagysága a következőképpen alakult: 1982-ben 11, 1983-ban 18 fészkelő pár. A fészek a Sajó árterén 3—20 m-es magasságban, egymáshoz közel (10—15 m), nyárfán, ágvillában helyezkednek el. Előfordult, hogy tavalyi fészkeket használták. 1983-ban az első tojásokat április végén rakták le. A fiókák száma 3—6 volt. Az első fészkealjok június közepéig kirepültek. Ekkor már volt olyan fészek, ahol a második költés folyt, de sok fészekben még júliusban is fiókákat etettek. Ez évben kb. 50 kirepült fiókaról tudunk. Találtunk két kisebb telepet is, Szirmabesenyő és Muhi mellett, 4 illetve 8 fészekkel. Mindhárom biótop azonos volt, de a Muhi telep második költése feltehetően a rét kiszáradása miatt — elmaradt, július elején már egyetlen madár sem tartózkodott ezen a területen.

Sok fenyőrigó fészkel a Hernád völgyében is. A folyót Hidasnémetitől Bőcsig figyeltük meg. A fészek az előbbi leírtaktól eltérően nem telepesen, hanem a folyó menti nyárfákon szétszóródva helyezkedtek el.

1983. július 10-én Kesznyétenben is a Sajó partján fiatal és öreg fenyőrigókat figyeltünk meg.

Béres László — Petrovics Zoltán

BALKÁNI HANTMADÁR (*Oenanthe pleschanka*) KÖLTÉSE MAGYARORSZÁGON

1976. június 24-én Szeged mellett egy katonai területen fogtunk egy balkáni hantmadár hímet kandlival.

Két napra rá június 26-án megfogtuk a tojót is.

Mind a két madarat meggyűrűztük.

Rövid megfigyelés után megtaláltuk a fészkelőhelyét is. Egy rakott terméskőfal hiányzó kövei közé fűszálakból építette a fészket. Néhány csupasz fióka tátogott benne. Mind a két szü-

lőmadár etetett. Hamar megszokták ottlétünket, 4—5 lépésre bevártak. Sajnos a folyamatos megfigyelés nem állt módunkban.

Kiss Balázs — Németh Rudolf

A SISEGŐ FÜZIKE (*Phylloscopus sibilatrix*) TERJESZKEDÉSE

1981. július 13-án fenyvessel körülvett tölgyligetben két sisegő füzikét láttam a Somogyszobi Község-erdőn. Ennek alapján fel-tételeztem költését is.

1982-ben már különös gonddal figyeltem jellegzetes éneküket. Április 7-én a Kaszói-erdőben két példány énekelt a Község-erdőn. Június 11-én a Baráti-erdőben négy sisegő füzike énekelt a tölgyerdő különböző helyein. Másnap a Segesdi-erdőben 6 éneklő példányt hallottam, illetve figyeltem meg, szintén középkorú tölgyerdőben, három különböző helyen.

Június 27-én a Kaszói-erdőben 3 sisegő füzike énekelt.

Július 3-án a Baráti-erdőben 2, 5-én a Segesdi-erdőben 9, 6-án a Kaszói-erdőben 2 éneklő példányt hallottam, illetve lát-tam.

E gyakori előfordulásból — a költési időben — egyértelműen következtethető, hogy Dél-Somogy idősebb korú tölgyerdeiben 1982-ben fészkel a sisegő füzike.

Dr. Kasza Ferenc

NÉHÁNY ADAT AZ ERDEI SZÜRKEBEGY (*Prunella modularis*) TAVASZI VONULÁSÁHOZ FÁCÁNKERTEN

1978 óta folyamatosan figyelem az erdei szürkebegyek tavaszi megjelenését Fácánkerten, a Természet- és Vadvédelmi Állomás 6 ha-os parkjában. Észlelési adataim alapján az erdei szürkebegy minden tavasszal megjelenik, rendszerint március 17 és április 14 között, kb. 2—3 hetes időszakokban figyelhető meg,

ügyszólván folyamatosan, maximum napi 3—4 példányban. (Kivételt képez egy egészen korai megjelenés, amikor is 1983. február 9-én 1 példány 20 cm-es hótakaró mellett mezei verebek társaságában mutatkozott). Megfigyeléseim kezdetén feltűnt már, később pedig törvényszerűvé vált, hogy a fajt mindig csak a park egy bizonyos helyein — de ott szinte száz százalékos biztonsággal — lehet megtalálni. Ezek a helyek minden esetben az ükörke lonc (*Lonicera xylosteum*) bokrok voltak, amelyek szinte sátoryszerűen terültek szét, sűrűn nőtt ágaikkal védettséget biztosítva az alattuk tartózkodó madaraknak. A szürkebegyek szívesen keresték a mezei verebek társaságát, de míg a verebek mindig a bokrok felső és középső régióiban tartózkodtak, a szürkebegyek a talajszinten az avar között mozogtak, esetleg a bokrok alsó ágai között bújkáltak. Nyílt helyekre a takarásból csak ritkán merészkedtek és csak igen rövid időt töltöttek el fedetlen terepen a bokroktól néhány lépésnyire. Táplálék keresésük a rigók „avarforgató” táplálékfelkutatására emlékeztetett. Kisebb rovarok és magvak után keresgéltek, de szívesen fogyasztották a verebek számára kiszórt kukoricadarárt is.

1983-ban Deme Tamás tagtársammal 24 méter függőhálójával folyamatosan dolgoztunk a park területén, és a hálók szép számmal fogtak erdei szürkebegyeket is. A fogási eredmények a következők voltak: márciusban 22-én 4 pd., 23-án 3 pd., 25-én 1 pd., 27-én 3 pd., 28-án 3 pd., 29-én 4 pd., 30-án 2 pd., 31-én 2 pd., áprilisban 1-én 1 pd., 2-án 1 pd. és 3-án 3 pd. A párválasztásra utaló kezdődő nászjátékot és éneket csak a vonulás vége felé lehetett megfigyelni (április 8. után). A megfigyelési időszakban különben az erdei szürkebegyek roppant csendes, rejtőzködő és félnék életmódot folytattak.

Dr. Kalotás Zsolt

ADATOK A FAUNISZTIKAI SZAKOSZTÁLY IRATTÁRÁBÓL VII.

Erdei fülesbagoly (*Asio flammeus*): 1978. 12. 16. Kunkápolnási-
40 pd, Dr. Kovács G; 1979. 01. 14. Bikali-tavak 8 pd, Hársfal-
vi J; Zámolyi-tározó 1 pd, Gáspár A; 02. 18. Csaj-tó 1 pd, 03.

14. 2 pd, Dr. Bod P; 11. 17. Bácsalmás 4 pd, Dr. Rékási J; Kisbalaton, 2 pár költött, Futó E; **1980.** 01. 04. Terézia-domb (Tarcál) 1 pd, Mercsák J. L; 02. 17. Szeged-Fehértó 1 pd, Dr. Wollemann M; 02. 19. Fertő-tó 12 pd, Dr. Kárpáti L; 03. 22. Szakmár 1 pd, Büki J; 04. 13. Várpalota 1 elhullott pd, Major I; 10. 28. Akasztó 3 pd, Kocsis Cs; 11. 16. Fertő-tó 1 pd, Dr. Kárpáti L;

Szürke küllő (*Picus canus*): **1979.** 04. 06. Ravazd 1 pd, Simon Cs; **1980.** 12.14. 1 pd, Ács A;

Fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*): 1978. 01. 22. Nagyinóc (Börzsöny hgs.) 1 pd, Varga Zs;

Havasi fülespacsirta (*Eremophila alpestris*): 1978. 01. 19. Kunmadaras 1 pd, Dr. Kovács G; 02. 18. Gubacsi-pusztá (Budapest) 45—50 pd, Nagy I; **1979.** 01. 16. Nagyiván 5 pd, 01. 11. Kunmadaras 16 pd, Dr. Kovács G;

Kormos varjú (*Corvus corone*): **1979.** 12. 16. Balf (Halászcsernye) 1 pd + 1 pd basztard, Dr. Kárpáti L. és Tsai; **1980.** 01. 07. Kisoroszi 2 pd, Dr. Jánossy D; 10. 17—19. Körmen (Kastélypark) 2 pd, Nagy I;

Kormosfejű cinege (*Parus montanus*): **1980.** 10. 16. Bp.-Hármas-határhegy 4—5 pd, Árkosi J;

Hajnalmadár (*Tichodroma muraria*): **1980.** 02. 29. Dorog 1 pd, Vaskó F; **1979.** 02. 25. Nagyvillám (Pilis hgs.) 1 elhullott (friss) pd, Korsós Z;

Szólórigó (*Turdus iliacus*): **1978.** 03. 12. Dunaföldvári-tavak 3 pd, Zörényi J; 11. 07. Virágoskúti-h. tó (Balmazújváros) 1 pd, Dr. Sóvágó M; **1979.** 01. 07. Újszeged (Tisza) 1 pd, Dr. Kasza F; 02. 18. Sóstó (Székesfehérvár) 1 pd, Halmosi J; 03. 18. Tahi 3 pd, Nagy I; 11. 17. Újszeged 2 pd, Dr. Kasza F; Szeged (tégla-gyár) 5 pd, Puskás L; **1989.** 02. 02. Dorog 2 pd, Hopp F; 10. 12. Bácsalmás 1 pd, Dr. Rékási J; 10. 19. Esztegom-Szob 11 pd, Hraskó G. és Tsai; 11. 15. Újszeged 1 pd, Dr. Kasza F; 11. 16. Almásfüzitő-Süttő 1 pd, Hraskó G. és Tsai; Sumony 1 pd, Molnár I, Dr. Oltai L; 12. 14. Csaj-tó 5 pd, Szabó F. és Tsai;

Örvösrigó (*Turdus torquatus*): **1979.** 04. 15. Bácsalmás 2 pd, Dr. Rékási J; **1980.** 02.29. Dorog 1 pd, Vaskó F; 12. 07. Annavölgy 1 pd, Lenner J;

Halvány geze (*Hippolais pallida*): **1978.** 04. 14. Bácsalmás (park) 1 pd gyűrűzve, Dr. Rékási J; 09. 17. Pellérd 1 pd, Harmat A;

Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*): **1978.** 09.17. Virágoskúti-h. tavak (Balmazújváros) 1 pd, Dr. Sóvágó M; 10. 15. Tá-

piószecső 3 pd, Hraskó G. Magyar G; Waliczky Z; 12. 17. Csaj-tó 1 pd, Dr. Bod P; 1979.

Kormos légykapó (*Ficedula hypoleuca*): 1978. 04.16. Tarcali-rét 3 pd, Mercsák J. L; Mohács 1 pd, Folcz T; Virágkúti-h. tavak 1 pd, Dr. Sóvágó M; 1980. 05.05. Csanytelek 1 pár; 05. 07. 1 tojó (gyűrűzve), Zsótér L; 05.13. Szeged-Fehértó 1 pd, Zsótér L; 05. 18. Újszeged (Tisza) 1 pd, Dr. Kasza F; Kis-Széksóstó (Röszke) 2 pd, Madarásztó (Röszke) 2 pd, Kancsal-tó (Mórahalom) 1 pd, Mihály Lné;

Rőtbecgű pityer (*Anthus cervinus*): 1979. 03. 18. Paradicsompuszta (Zomba) 1 pd, Palkó S;

Havasi pityer (*Anthus spinoletta*): 1978. 01. 15. Máriamagdolna-puszta (Tata) 1 pd, Gombos Z; 03. 11. Ferencmajori-tavak (Tata) 2 pd, Gombos Z; 03. 12. Dunaföldvári-h. tavak 20 pd, Zörényi J; Rétszilas 20 pd, Süle Á. és Tsai; 03. 18. Fadd 1 pd, Zörényi J; 03. 19. Péteri-tó 2 pd, Dr. Bankovics A; 11. 06. Gyöngyöshalászi-tavak 25 pd, Adamik M. Szalai F; 11. 12. Balatonlelle (halastó) 4—5 pd, Gombos Z; Bácsalmás 14 pd, Dr. Rékási J; 11. 19. Tápiószecső 6 pd, Hraskó G, Magyar G; 12. 17. Ferencmajori-tavak 1 pd, Nagy A; 1979. 01.13. Adony-Százhalombatta 3 pd, Gombos Z, Haraszthy L; 01. 14. Esztergom-Visegrád 2 pd, Hraskó G. és Tsai; 01. 15. Pusztaszer TT 4 pd, Molnár L; 02. 15. Neszmélyi-tározó 4+5+6 pd, Hraskó G; Pusztaszer TT 8 pd, Molnár L; 02. 17. Biharugra 3 pd, Mag L; 11. 18. Szeged-Fehértó 2 pd, Puskás L; Kisrét-Pipásrét (Szabadszállás) 1+1 pd, Mag L; Rétszilas 4 pd, Zörényi J; 12. 16. Csaj-tó 1 pd, Zsótér L; 1980. 01. 08. Péteri-tó 4 pd, Dr. Bankovics A; 01. 10. Csaj-tó 1 pd, 01. 11. 1 pd, Zsótér L; 03. 16. Dunaföldvári-tavak 6 pd, Süle Á. Zörényi J; 03. 18. Balatonlelle (halastó) 7—8 pd, Gombos Z; 04. 13. Dunaföldvári-tavak 1 pd, Süle A. és Tsai; 09. 13. Péteri-tó 1 pd, Dr. Bankovics A; 12. 14. Csaj-tó 1 pd, Szabó F. és Tsai;

Kucsmás billegető (*Motacilla feldeggii*): 1978. 04. 17. Szeged-Fehértó 2 pd, Zsibók A; 04. 19. Pusztaszer TT 1 pd, Molnár L; 1980. 05. 17. Madarásztó (Röszke) 1 pd, Mihály Lné;

Csonttollú (*Bombycilla garrulus*) 1978. 12. 17. Környe 20 pd, Dulay Á; 1979. 01. 13. Esztergom-Visegrád 70 pd, Hraskó G. és Tsai; 01. 20. Baja (Duna-ártér) 5 pd, Kalocsa B; 1980. 01. 12. Nagykanizsa 16 pd, Dr. Tamás J; 01. 14—17. Dombóvár 15—25 pd, Nagy S; 01. 19. Nagykanizsa 9 pd, Dr. Tamás J; 03. 21. Annavölgy 100 pd, Lenner J; 12. 08. Annavölgy 25—30 pd, Lenner J;

Nagy őrgébics (*Lanius excubitor*): 1975. 11. 10. Szeged (Tég-

lagyár) 1 pd, Puskás L; **1978.** 01. 08. Bácsalmás 1+1 pd, Dr. Rékási J; 01. 15. Ferencmajori-tavak (Tata) 1+1 pd, Gombos Z; Paks-Madocsa (Duna) 1 pd, 01. 22. Makád 1 pd, Dr. Jánossy D; 02. 12. Bácsalmás 1+1 pd, Dr. Rékási J; 03. 15. Bugac 2 pd, Dr. Bankovics A; 03. 16. Fehérvárcsurgó 1 pd, Nagy E, Szvezsényi L; 03. 18—19. Tarcal 1—1 pd, Mercsák J. L; 11. 12. Balatonlelle (halastó) 1 pd, Gombos Z; Bácsalmás 1 pd, Dr. Rékási J; Pellérd 1 pd, Harmat A; 12. 03. Szeged (Téglagyár) 1 pd, Puskás L; 12. 17. Ökörítő (Tarcal) 1 pd, Mercsák J. L; Bácsalmás 1 pd, Dr. Rékási J; **1979.** 01. 07. Ferencmajori-tavak 1 pd, Nagy A; Virágoskuti-h. tavak 1 pd, Dr. Sóvágó M; 01. 14. Bikali-tavak 2 pd, Hársfalvi J; Bácsalmás 1 pd, Dr. Rékási J; Győr (Rába) 2 pd, Nagy L; Paradicsompuszta (Zomba) 1 pd, Palkó S; 01. 20. Rácalmás 1+1 pd, Dr. Jánossy D; 02. 18. Bácsalmás 1 pd, Dr. Rékási J; Tarcal 1+1+1 pd, Mercsák J. L; Zámolyi-tározó 1 pd, Gáspár A; 02. 19. Nagybajcs-Vének (Duna) 1 pd, Fülöp T; Szeged (Téglagyár) 1 pd, Puskás L; Ferencmajori-tavak 1 pd, 02. 22. Billegpuszta (Almásfüzitő) 1 pd, Nagy A; 03. 11. H.-Borsós 2 pd, Bartók I; Bácsalmás 1 pd, Dr. Rékási J; Ferencmajori-tavak 1 pd, Nagy A; 11.10. H.-Zámpuszta 1 pd, Dr. Kovács G; 11. 16. Paradicsompuszta 2 pd, Palkó S; 11. 17. Szeged (Téglagyár) 1 pd, Puskás L; Bácsalmás 1 pd, Dr. Rékási J; 12.14. Pölöske 1 pd, Ács A; 12.16. Rába (Győr) 1+1+1 pd, Nagy L; Szentendrei-szgt. 1 pd, Nagy I; Bácsalmás 1 pd, Dr. Rékási J; **1980.** 01. 05. Magyarcsanád (Maros) 1 pd, Dr. Molnár Gy; 01. 07. Kisoroszi 1 pd, Dr. Jánossy D; 01. 12. Bácsalmás 1 pd, Dr. Rékási J; 01. 13. Fadd 1 pd, Deme T. és Tsai; 03. 15. Bácsalmás 1 pd, Dr. Rékási J; 03. 16. Várpalota 1 pd, Major I; 09. 21. Vésztő 1 pd, Nagy I; 09. 28. Balázspuszta 1 pd, Szenek Z; 10. 01. Gyirmót (Rába) 1 pd, Nagy L; 01. 16. Fülöpháza (Kondortó) 1 pd, 03. 08. Örkény-Lajosmizse 1 pd, Molnár L; 03. 09. Várpalota 1 pd, Major I; Pásztormadár (*Pastor roseus*): 1980. 06. 24. Esztergom-Tát 2 pd, Lenner J;

Sárgacsőrű kenderike (*Carduelis flavirostris*): **1978.** 01. 19. Kunmadaras „több száz”, 01. 21. Hortobágyi puszták össz. 800-1000 pd, Dr. Kovács G; 02. 14. Kelemenszék 15+50 pd, Nagy A; 12. 16. H.-Csécsi-h. tó 120 pd, Nagyiván 200 pd, Dr. Kovács G; 12. 29. H.-Halastó 14 pd, Term. vTáb.; **1979.** 01. 07. Virágoskuti-halastavak (Balmazújváros) 20 pd, Dr. Sóvágó M; 01. 08. H.-Darvástó 150 pd, 01. 11. Kunmadaras 1000 pd, Dr. Kovács G; 01. 20. Bócsa 17 pd, Dr. Bankovics A; 01. 21. Kunmadaras 400 pd, 02.

17. H.-Zámpusztá 17 pd, H.-Csécsi-h.tó 50 pd, 02. 18. Kunmadaras 30 pd, Dr. Kovács G; Kelemenszék (Fülöpszállás) 7 pd, Kistrét-Pipásrét (Szabadszállás) 1+18 pd, Dr. Bankovics A; 01. 19. Bócsa 20 pd, Dr. Bankovics A; 11. 18. H.-Feketerét 80 pd, 11. 19. Kunmadaras 70 pd, 11. 23. Kunkápolnási-m. 400 pd, 11. 24. H.-Fényestó 300 pd, 12. 16. Kunkápolnási-m. 200 pd, Dr. Kovács G; 1980. 01. 12. Bácsalmás 21 pd, Dr. Rékási J; 01. 13. Kunkápolnási-m. 30 pd, Dr. Kovács G; 01. 17. Fehérszék (Fülöpszállás) 60 pd, Dr. Bankovics A; 02. 17. Nagyiván 150 pd, Tarhos, 400 pd, Dr. Kovács G; 11. 16. Madarásztó (Röszke) 20 pd, Mihály Lné; 12. 07. Annavölgy 8 pd, Lenner J; 12. 14. Bácsalmás 8 pd, Dr. Rékási J; Zabszék 30 pd, Puskás Zs.

Zsezse (*Carduelis flammea*): 1978. 01. 03. Királyrét 2 pd, Varga Zs;

Bajszos sármány (*Emberiza cia*): 1980. 03. 14. Csukma-hegy (Villányi-hgs.) 2 pd, Korsós Z; 11. 06. Tát-Kertváros 30—35 pd (lucernatarlón), Móczár B; 12. 04. Annavölgy 15—20 pd, Lenner J; 12. 12. Dorog 3 pd, Vaskó F;

Sarkantyús sármány (*Calcarius lapponicus*): 1978. 01. 21. Nagyiván 2 pd, 02. 12. H.-Zámpusztá 31 pd, 11. 12. Kunkápolnási-m. 03. 18. H.-Zámpusztá 150 pd, 10. 14. Kunmadaras 110 pd, H.-Bartók I; 04. 14. Nagyiván 120 pd, 03. 17. Kunmadaras 2 pd, 02. 17. Nagyiván 1 pd, Dr. Kovács G; 03. 11. H.-Borsós 3+5 pd, G; 11. 18. Kardoskút 3+12+20+40+60 pd, Dr. Sterbetz I; 5 pd, 12. 16. Nagyiván 380 pd, 1979. 01. 21. Kunmadaras 8 pd, Borzas 11 pd, H.-Pentezug 70 pd, Nagyiván 20 pd, Dr. Kovács 11. 19. Kunmadaras 120 pd, 11. 23. Kunkápolnási-m. 1 pd, 12. 16. 3 pd, 1980. 03. 22. 2 pd, Dr. Kovács G;

Hósármány (*Plectrophenax nivalis*): 1978. 01. 20. Kunmadaras 100 pd, 11. 12. Kunkápolnási-m. 23 pd, 1979. 01. 16. Nagyiván 3 pd, Dr. Kovács G; 11. 18. Kardoskút 3 pd, Dr. Sterbetz I; Kelemesszék 80 pd, Mag L;

összeállította: Molnár László

ADATOK A FAUNISZTIKAI SZAKOSZTÁLY IRATTÁRÁBÓL VIII.

Északi búvár (*Gavia stellata*): 1982. 10. 31. Hajdunánás (kubik-gödrök) 1 pd, Hajdu A. — Ráczi I; Alsógöd-Szödliget (Duna)

1 pd, 11. 06. 1 pd, Gack L. — Gábor L; 11. 14. 1 pd, Gábor L; 11. 15. Kistormás (tározó) 2 pd, Dr. Kalotás Zs. — Pintér A; 11. 18. Nyergesújfalu (Duna) 1 pd, Szimuly Gy; 11. 27. Nagytevel (tározó) 1 pd, Cseh I; Palicsi-tó (YU) 1 pd, Hulló I.

Sarki búvár (*Gavia arctica*): 1982. 10. 31. Dunabogdány (Duna) 2 pd, Nagy I; 11. 02. Vác (Duna) 1 pd, Dénes J; 11. 13. Fertő-tó (Herlakni-tó) 1 pd, Dr. Kárpáti L. és Tsai; 11. 14. Pécs (Hőerőmű, szennyvíz-ülepítő) 1 pd, Wágner G; 11. 17. Dombori 1 pd, Dr. Kalotás Zs. — Pintér A; 11. 28. Fehérvárcsurgó (tározó) 1 pd, Farkas L; Szeged-Fehértó 1 pd, Kaufman G. — Liker A; 12. 12. Fertő-tó (Herlakni-tó) 1 pd, Dr. Kárpáti L. és Tsai; 12. 29. Szolnok (Milléri-halastó) 1 pd, Nagy Sz;

Jeges búvár (*Gavia immer*): 1982. 11. 18. Nyergesújfalu (Duna) 2 pd, Szimuly Gy.

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*): 1982. 01. 03. Palicsi-tó (YU) 1 pd, Hulló I; 04. 06. Dinnyés 6 pd, Farka L; 04. 15. Nyíregyháza (Nagyszik-tó) 6 pd, Muray R; 04. 10. Kunmadaras (Kunkápolnási-mocsár) 10 pd, Dr. Kovács G; 06. 04. Tarcal (Ökör-tó) 2 pd, Mercsák L; 06. 12. Darvas (halastó) 1 pd, Kurpé I; 06. 13. Tiszavasvári (Fehér-szik) 1 pár + 3 pull. Herczeg F; 08. 14. Darvas (Halastó) 1 pd, Kurpé I; 08. 15. Székesfehérvár (Sós-tó) 1 pd, Halmosi J; 08. 29. Csákánydoroszló (hímfai-tavak) 1 pd, Mogyorósi S. és Tsai; 09. 02. 1 pd, Illés P; 09. 05. Szeged-Fehértó 1 pd, Kaufman G. — Liker A; 09. 19. Sárszentmihály 1 pd. Magyar G; 09. 12. — 10. 03. Szolnok (Milléri-halastó) 1—1 pd, Nagy Sz; 10. 20. Balatonaliga (Balaton) 1 pd, 10. 21. 1 pd, 10. 22. 1 pd, 10. 24. 1 pd, Dr. Kasza F; 10. 31. Szeged (Gyevi-fertő) 1 pd, Kaufman G. — Liker A; 11. 06. Süttő (Duna) 1 pd, Pellingér A. és Tsai; 11. 14. Pécs (Hőerőmű, szennyvíz-ülepítő) 1 pd, Wágner G; 12. 12. Fertő-tó (herlakni-tó) 1 pd, Dr. Kárpáti L. és Tsai.

Kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmaeus*): 1982. 11. 06. Ipoly-szög 1 pd, Kagyerják P; 12. 01. Palicsi-tó (YU) 2 pd, Hulló I; 12. 19. Szeged-Fehértó 2 pd, Kaufman G. — Liker A.

Pásztorgém (*Bubulcus ibis*): 1982. 07. 28. Fertő-tó (Bioszféra Rezervátum) 1 pd, 08. 11. 1 pd, Traser Gy.

Batla (*Plegadis falcinellus*): 1982. 04. 17. Dinnyés 2 pd, Schmidt E. és Tsai; 97. 30. Litke (Ipoly-ártér) 38—40 pd, Varga F; 08. 03. Makó 1 pd, Bartos G; 09. 14. Szarvas (Horváth-pusztai halastavak) 3 pd, Tóth T; 09. 18. Csökmő (halastó) 1 pd, ifj. Homoki L; 10. 10. Szeged-Fehértó 1 pd, Kaufman G. — Liker A;

10. 16. Mekszikó-puszta (Cikes-legelő) 5 pd, Dr. Kárpáti L. — Traser Gy; 10. 26. Fertőszentmiklós 1 pd, Pintér Z. — Tirják L; 10. 27. Pinnye (belvizes kukoricatarló) 1 pd, Dr. Kőhalmy T. — Dr. Varga F; 11. 13. Szeged-Fehértó 1 pd, 11. 14. 1 pd, Kaufman G. — Liker A.

Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*): 1982. 11. 12. Simontornya (Pósapart) 1 pd, Dallos L.

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): 1982. 03. 17. Fertőrákos (üdülőttelep) 2 pd, 03. 28. 3 pd, 03. 31. 1 pd, Pellinger A; 04. 15. Kisbálaton 1 pd, Futó E; 04. 18. Szőgye (Duna) 2 pd, Steiner A; 04. 25. Fertőrákos (üdülőttelep) 1 pd, 04. 28. 3 pd, Pellinger A; 05. 02. Dunasziget 3 pd, 08. 19. 2 pd, Steiner A; 09. 07. Fertőrákos (üdülőttelep) 2 pd, Pellinger A; 11. 07. Nagytevel (víztározó) 1 szelíd pd, Cseh T.

Kis lilik (*Anser erythropus*): 1982. 10. 31. Szeged (Gyevi-fertő) 1 pd, Kaufman G. — Liker A; 11. 07. Sződliget (Duna) 1 pd, Waliczky Z.

Apácalúd (*Branta leucopsis*): 1982. 03. 06. Mekszikópuszta (Cikes-legelő) 2 pd, Dr. Kárpáti L.

Vörösnyakú lúd (*Branta ruficollis*): 1982. 10. 25. Pusztaszer (Büdösszék) 1 pd, Tajti L; 12. 08. Kunszentmárton 1 pd, Kakuk M; 12. 19. Szeged-Fehértó 1 pd, Kaufman G. — Liker A.

Vörös ásólúd (*Tadorna ferruginea*): 1982. 10. 25. Pusztaszer (Büdösszék) 1 pd, Tajti L; 11. 27. Biharugra 1 hím pd, Kurpé I.

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*): 1982. 02. 23. Tata (derítőtó) 2 pd, Musicz L; 03. 27. Poroszló (Tisza-ártér) 1 pd, Lipcsey I; 03. 28. Tata (Réti-tavak) 2 pd, 04. 05. 2 pd, Musicz L; 04. 11. Tata (Öreg-tó és halastavak) 2 pd, Jánossy L; 04. 25. Szentendrei-sziget (Duna) 2 hím, 1 tojó pd, Nagy I; 12. 12. Pusztaszer (Büdösszék) 10 pd, Tajti L. — Tasi J; 12. 15. 8 pd, 12. 16. 3 pd, Tajti L.

Kendermagos réce (*Anas strepera*): (csak a 10 és nagyobb pd számok) 1982. 03. 17. Fertőtó (Bioszféra Rezervátum) 20 pd, Trasser Gy; 05. 15. Tömörkény (Csaj-tó) 10 pd, Dr. Bod P; 07. 21. Fertőtó (Bioszféra Rezervátum) 10 pd; 11. 06. Hortobágy-Halastó 13 pd, Juhász L; 11. 15. Körmend (Rába — Csörnös) 30 pd, 12. 21. Pusztaszer (Büdösszék) 31 pd, Tajti L.

Üstökös réce (*Netta rufina*): 1982. 04. 24. Dinnyés 1 hím pd, Laczó T; 05. 20. Fertőtó (Bioszféra Rezervátum) 30 pd, 05. 26. 25 pd, 06. 02. 2 pd, Traser Gy; 08. 05. Fertőtó (Madárvárta-ö-

ből) 60 pd, Dr. Kárpáti L; 08. 31. Apaj 1 pd, Árkosi J. — Kóczyán A; 10. 03. Tata (Réti-tavak) 1 pd (lőve), Szvezsényi L.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*): (csak a május—augusztusi adatok) 1982. 05. 12. Dinnyés (-Fertő, halastavak) 7 hím pd, Schmidt E; 05. 16. Darvas (halastó) 9 pd, Kurpé I; 05. 16. Várpalota (bányatavak) 2 pd, 06. 13. Semjén (halastó) 11 pd, Bodnár D; 06. 13. Tápiószecső (halastó) 1 hím pd, Benei B; 06. 13. Dinnyés (halastó) 4 hím pd, Gábor L; 06. 19. Szarvas (Kákai-halastavak) 2 pd, Tóth T; 06. 26. Kisköre (halastó) 1 hím pd, Lipcsey I; 06. 28. Beregdaróc 2 hím, 3 tojó pd, Dudás M; 07. 17. Szarvas (Kákai-halastavak) 25 pd, Boldog G. — Tóth T; 08. 14. Nyíregyháza (Szelkő-tó) 1 pd, Szép T; 08. 15. Tiszavasvári (Fehérszik) 2 pd, Herczeg F; 08. 16. Mocska (Asszony-tó) 4 pd, Musicz L.

Hegyri réce (*Aythya marila*): 1982. 04. 30. Dinnyés (halastó) 3 hím pd, Farkas L; 10. 03. Szeged-Fehértó 1 tojó pd, 10. 17. 1 pd, Kaufman G. — Likér A; 10. 22. Pálmonostora (Péteri-tó) 2 hím, 5 tojó, Mészáros Zs; 11. 07. Sződliget (Duna) 2 tojó pd, Waliczky Z; 11. 20. Sződliget — Alsógöd (Duna) 1 tojó pd, Gábor L.

Jegesréce (*Clangula hyemalis*): 1982. 11. 07. Sződliget (Duna) 1 tojó pd, Waliczky Z; 11. 27. Bugyi (söderbánya-tavak) 2 pd, Nagy I; 12. 02—05. 1 hím és 1 tojó pd, Zsin G.

Füstös réce (*Melanitta fusca*): 1982. 12. 15. Sződliget (Duna) 2 pd, Muray R.

Pusztai ölyv (*Buteo rufinus*): 1982. 04. 11. Hortobágy (Pentezug) 1 pd, Dr. Kovács G; 07. 06. Tiszafüred 1 pd, Lipcsey I.

Szirti sas (*Aquila chrysaetos*): 1982. 11. 06. Hortobágy-Halastó 1 juv. pd, Juhász L; 11. 11. Kardoskút 1 pd, Dr. Kalotás Zs; 12. 05. Apaj 1 juv. pd, Dr. Sterbetz I.

Fekete sas (*Aquila clanga*): 1982. 04. 18. Tótkomlós (Százaz-ér) 1 pd, Tóth T; 12. 28. Tát (Duna felett) 1 pd, Antal A. és Tsai.

Fakó rétihéja (*Circus mocrourus*): 1982. 08. 28. Biatorbágy 1 pd, (hím), Steiner A.

Vándorsólyom (*Falco peregrinus*): 1982. 04. 04. Ipolyszög 1 pd, Kagyerják P; 10. 10. Szőgye (Duna) 1 pd, Steiner A; 10. 22. Kardoskút 1 pd, Tirják L; 11. 10. Kardoskút 1 juv. pd, Dr. Kalotás Zs; 12. 02. Budapest (Újpalota) 1 tojó pd, Horváth Z; 12. 23. Semjén 1 pd, Bodnár D; 12. 29. Salgótarján 1 pd, Kagyerják P.

Kis sólyom (*Falco columbarius*): 1982. 04. 11. Nádudvar (Bor-

zas) 1 pd, Dr. Kovács G; 09. 25. Balmazújváros (Virágoskutti-h.tó) 1 pd, Rácz I. és Tsai; 10. 15. Fertő-tó 1 pd, Traser Gy; 10. 16. Pinnye 1 pd, Molnár Zs; 11. 04. Zagyvaróna (Hársasvölgy) 1 tojó pd, Varga F; 11. 06. Görbeháza (Bágyi-erdő) 1 pd, Rácz I. és Tsai; 11. 07. Budapest (Mátyásföld) 1 pd, Kalivosa B; 11. 07. Zagyvaróna (Rónai Tsz.) 1 hím pd, Varga F; 11. 07. Moha 1 hím pd, Farkas L; 11. 07. Kesznyéten 1 pd, Petrovics Z; 11. 09. Fajszt 1 pd, Dr. Kalotás Zs. — Pintér A; 11. 10. Medves hgs. (Ceredi-tó) 1 tojó pd, Varga F; 11. 10. Kardoskút 1 pd, Dr. Kalotás Zs. — Pintér A; 11. 17. Fertőrákos 1 tojó pd, Pintér Z. és Tsai; 11. 20. Dunasziget 1 pd, Steiner A; 11. 20. Almásfüzitő 1 pd, Musicz L; 11. 20. Nagybátony (Maconkai-tározó) 1 tojó pd, 11. 21. Zagyvaróna (Róna falu) 1 tojó pd, Varga F; 11. 21. Siófok-Balatonkiliti 1 pd, Szatori J; 11. 21. Fertőhomok 1 pd, Varga Zs. — Waliczky Z; 11. 24. Fertőrákos 1 pd, Marton I; 11. 26. Újszeged (Tisza-ártér) 1 hím pd, Dr. Kasza F; 11. 27. Biharugra 1 pd, Kurpé I; 11. 18—29. Nyergesújfalu, naponta 1 hím pd, Szimuly Gy; 12. 03. Szentdomonkos (Köves-Lápa) 1 hím pd, Matyikó T; 12. 10. Kőszeg 1 pd, Bechtold I; 12. 11. Nyergesújfalu 1 pd, Szimuly Gy; 12. 13. Szentesi-fertő 1 pd, Szabó F; 12. 17. Tiszatelek 1 pd, Bíró I; 12. 27. Mogyorósbánya 2 pd, Antal A. és Tsai; 12. 27. Sajóvamos 1 pd, Balogh J; 12. 14—25. között, Nyergesújfalu, naponta 1 pd, Szimuly Gy; 12. 29. Rakamaz 1 tojó pd, Bíró I; 12. 31. Semjén 1 pd, Bodnár D; Szentés (Fertő-Lapistó) 1 tojó pd, Szabó F.

Császármadár (*Tetrastes bonasia*): 1982. 11. 12. Szucs (Kerekhegy) 2 pd, Matyikó T.

Ujjaslile (*Pluvialis squatarola*): 1982. 09. 25. Almásfüzitő (Ferencmajori-h.tavak) 4 pd, Musicz L; 09. 30. Mekszikópuszta (Cikes-legelő) 3 pd, Dr. Kárpáti L; 10. 01. Almásfüzitő (Ferencmajori-h.tavak) 7 pd, Musicz L; 10. 09. Biatorbágy (halastó) 8 pd, Magyar G; Almásfüzitő 23 pd, Magyar G; 10. 16. Szarvas .Iskolaföldi-h.tavak) 28 pd, Tóth T; 10. 17. Szeged-Fehértó 3 pd, Szeged (Gyevi-fertő) 3 pd, Kaufman G. — Liker A; 10. 17. Dinnyés (halastó) 2 pd, Gábor L; 10. 17. Pécs (VDM ülepítő tava) 2 pd, Wágner L; 10. 17. Törökbecse (Novi Becej, YU) 2 pd, Ternovác T; 10. 17. Pécs VDM zagytava) 1 pd, Wágner L; 10. 17. Poroszló (Tisza-ártér) 9 pd, Lipcsey I; 10. 19. Rétszilás (halastó) 1 pd, Dr. Kalotás Zs; 10. 24. Szeged (Gyevi-fertő) 15 pd, Kaufman G. — Liker A; 11. 18. Szarvas (Horváth-pusztai-h.tavak) 18 pd, 11. 20. Tömörkény (Donglér) 5 pd, Szabó F; 11. 27. Biharugra 6 pd, Kurpé I.

Aranylile (*Pluvialis apricaria*): 1981. 10. 28. Fertő-tó 1 pd, 11. 06. 1 pd, Traser Gy; 1982. 03. 31. Fertő-tó 14 pd, Traser Gy; 10. 03. Szeged (Gyevi-fertő) 1 pd, Kaufman G. — Liker A; 10. 12. Fertőszentmiklós 10 pd, Pintér Z. és Tsai; 11. 14. Poroszló (Tisza-ártér) 7 pd, Lipcsey I; 19. 24. Szeged-Fehértó 1 pd, Kaufman G. — Liker A; 11. 27. Szarvas (Horváth-pusztavi-h.tavak) 4 pd, Tóth T; 11. 27. Csabacsüd (Szórhalmi-legelő) 200 pd, Nagy I;

Havasi lile (*Eudromias morinellus*): 1982. 04. 10. Szentés (Fertő) 4 pd, Szabó F. és I.

Kis póling (*Numenius phaeopus*): 1982. 04. 06. Fertő-tó 1 pd, Molnár Zs; 04. 09. Bolhás (Nagybaráti-tározó) 1 pd, Dr. Kasza F; 04. 10. Szentés (Fertő) 16 pd, Szabó F. és I; 04. 10. Kunmadaras (Kunkápolnási-mocsár) 1 pd, Dr. Kovács G; 04. 11. Nádudvar (Borzas) 45 pd, Dr. Kovács G; 04. 12. Köröstarcsa (Gács-háti -h.tavak) 1 pd, Boldog G; 04. 16. Orosháza—Szarvas 1 pd, Tóth T; 04. 18. Tótkomlós (Szárz-ér) 12 pd, Szarvas (Kákai-h.tavak) 1 pd, Tóth T; 05. 15. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Dr. Bod P; 07. 17. Szarvas (Kákai-h.tavak) 15 pd, Boldog G. — Tóth T; 10. 31. Szeged (Gyevi-fertő) 1 pd, Kaufman G. — Liker A.

Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*): 1982. 04. 10. Bolhás (Nagybaráti-tározó) 1 pd, Dr. Kasza F; 05. 02. Dinnyés (Fertő) 2 pd, Rác R; 09. 11. Tedej — Hajdunánás között 4 pd, Rcz I. és Tsai;

Nagy sárszalonka (*Gallinago media*): 1982. 05. 16. Győr (Holt-Marcal) 3 pd egyesével, Nagy L; 05. 16. Gátér (Fehértó) 1 pd, Zsótér L; 09. 11. Alsónémedi (Büdöstó) 1 pd, Zsin G; 09. 19. Szeged-Fehértó 1 pd, Kaufman G. — Liker A; 10. 21. Kiskunfélegyháza (Válykos-gödrök) 1 pd, Mészáros Zs.

Kis sárszalonka (*Lymnocyptes minimus*): 1982. 10. 28. Kiskunfélegyháza (Válykos-gödrök) 1 pd, Mészáros Zs.

Fenyérfutó (*Calidris alba*): 1982. 04. 11. Nádudvar (Borzas) 1 pd, Dr. Kovács G; 11. 20. Dunasziget 1 pd, Steiner A.

Sarlós partfutó (*Calidris testacea*): 1982. 04.09. Bolhás (Nagybaráti-tározó) 4 pd, Dr. Kasza F; 07. 21. 30 pd, Dr. Kasza F; 09. 05. Szeged-Fehértó 6 pd (még színesek), 10. 10. Szeged (Gyevi-fertő) 5 pd, Kaufman G. — Liker A.

Heringsirály (*Larus fuscus*): 1982. 04. 18. Szeged-Fehértó 3 pd, Széll A; 05. 15. Tömörkény (Csaj-tó) 1 pd, Dr. Bod P; 08. 19. Kunszentmárton 2 pd, 08. 27. 2 pd, 09. 04. 3 pd, Kakuk Cs; 09. 12. Szeged-Fehértó 3 pd, Kaufman G. — Liker A; 09. 26. Nagy-

kálló 1 ad. pd, Bíró I; 10. 03. Szeged (Gyevi-fertő) 1 pd, Kaufman G. — Liker A; 11. 13. Szeged-Fehértó 3 ad. pd, 11. 14. 3 ad. pd, 11. 28. 2 pd, Kaufman G. — Liker A; 11. 27. Sumony (halastó) 2 ad. pd, Ács A; 12. 12. Nyergesújfalu (Duna) 9 pd, Szimuly Gy; 12. 19. Szeged-Fehértó 1 pd, Kaufman G. — Liker. A

Kis sirály (*Larus minutus*): 1982. 04. 12. Toponár ? pd, Laczkó T; 04. 18. Szeged-Fehértó 4 pd, Széll A; 04. 25. Köröstarcsa (Gácsháti-h. tavak) 15 pd, Boldog G; 05. 04. Köröstarcsa 8 pd, Boldog G; 05. 15. Tömörkény (Csaj-tó) 3 pd, Dr. Bod P; 05. 16. Nyíregyháza (Szelkő-tó) 1 pd, Szép T; 05. 16. Újfehértó (Nagyvadas-tó) 5 juv. 8 ad. pd, Szép T; 07. 14. Badacsony (Balaton) 1 pd, Dr. Kasza F; 08. 06—08. Siófok (Balaton) 2 pd, Gábor L. — Leskó Zs; 08. 14. Nyíregyháza (Szelkő-tó) 14 pd, Szép T; 08. 20. Fertő-tó 1 pd, Molnár Zs; 09. 02. Rétszilas (halastó) 4 pd, Magyar G; 09. 08. Szeged-Fehértó 1 juv. pd, Kaufman G. — Liker A; 10. 10. 1 juv. pd, Kaufman G. — Liker A; 10. 24. 1 pd, 12. 12. 1 pd, Kaufman G. — Liker A; 12. 31. Nyergesújfalu (Duna) 1 pd, Szimuly A.

Csüllő (*Rissa tridactyla*): 1982. 11. 07. Sumony (halastó) 1 imm. pd, Ács A. — Gyurácz J.

Lócsér (*Hydroprogne caspia*): 1982. 04. 06. Dinnyés 1 pd, Farkas L; 04. 12. Köröstarcsa (Gácsháti-h. tavak) 5 pd, Boldog G; 05. 04. 1 pd, Boldog G.

Füleskuvik (*Otus scops*): 1982. 05. 27. — 06. 03. „hangok este”, Varga Zs; 08. 15. Piliscsaba 1 pd, Kukurta J.

Réti fülesbagoly (*Asio flammeus*): 1982. 03. 13. Poroszló (Tisza-ártér) 1 pd, Lipcsey I; 04. 21. Szarvas (Kákai-halastavak) 2 pd, Tóth T; 04. 22. Fertő-tó (Bioszféra Rezervátum) 1 pd, Trasser Gy; 06. 30. Alsónémedi (turjános) 2 pull. Zsin G; 12. 19. Hajdunánás (Vidiéri-halastó) 1 pd, Rácz I. és Tsai.

Szürke küllő (*Picus canus*): 1982. 03. 09. Tiszabercel (Marótzug) 1 pd, 04. 03. 1 tojó pd, 04. 18. 1 tojó pd, MME Nyíregyházi HC; 10. 24. Zagyvaróna 1 juv. hím pd, Varga F; 10. 30. Tiszabercel (Marótzug) 1 tojó pd, MME Nyíregyházi HC; 10.06. Nádasd 1 pd, Mogyorósi S.

Sziki pacsirta (*Calandrella brachydactyla*): 1982. 09. 12. Hajdunánás (Kajánszik) 4 pd, 09. 18. 4 pd, 09. 25. Balmazújváros (Virágoskúti h. tavak) 1 pd, Rácz I. és Tsai.

Kormosfejű cinege (*Parus montanus*): 1982. 01. 17. Sopron 2 pd, Molnár Zs; 01. 22. 2 pd, Molnár Zs; 04. 18. Győr (Rába)

8 pd, Nagy L; 08. 01. Salgói Term. véd. Terület (Eresztvény) 2 pd, Varga F; 08. 09. Bkk hgs. (Lillafüred) 1 pd, Molnár Zs; 08. 22. Sopron 2 pd, Molnár Zs; 09. 15. Zagyvaróna (Szalmahid) 1 pd, Varga F.

Szólórigó (*Turdus iliacus*): 1982. 04. 03. Bárna (Hegyiske) 2 pd, Varga F; 04. 18. Újszeged (Tisza-ártér) 1 pd, 04. 24. 2 pd, 04. 25. 2 pd, 04. 29. 8 pd, 05. 01. 2 pd, 05. 02. 2 pd, 05. 03. 1 pd, Dr. Kasza F; 11. 03. Porpác 1 pd, Varga L; 11. 06. Zagyvaróna (Hársasvölgy) 1 pd, Varga F; Csalánberek 13 pd, 11. 07. 20 pd, Varga F; 11. 07. Szódliget 5 pd, Waliczky Z; 11. 09. Kőszegdoroszló 25 pd, Király R; 11. 11. Zagyvaróna (Csalánberek) 2 pd, 11. 13. 4 pd, 11. 13. (Hársasvölgy) 6 pd, Varga F; 11. 19. Ebszőnybánya 1 elhullott pd, Antal A; 11. 20. Szombathely (Kámon) 2 pd, Varga L; 11. 21. Zagyvaróna (Csalánberek) 5 pd, Varga F; 11. 26. Újszeged (Tisza-ártér) 2 pd, Dr. Kasza F; 11. 28. Szogye 25 pd, Steiner A; 11. 29. Nyergesújfalu 9 pd, Pellingner A. — Szimuly Gy; 12. 08. Kőszegdoroszló 2 pd, Király R; 12. 18. Zagyvaróna (Hársasvölgy) 1 pd, Varga F; 12. 29. Ipolyszög 1 pd, Kagyarják P.

Örvös rigó (*Turdus torquatus*): 1982. 03. 31. Újszeged (Tisza-ártér) 1 pár, Dr. Kasza F; 04. 16. Orosháza — Szarvas között 1 pd, 04. 18. Tótkomlós (Száz-ér) 1 pd, Tóth T; 12. 11. Nyergesújfalu 1 tojó pd, Szimuly Gy;

Halvány geze (*Hippolais pallida*): 1982-ben az újszegedi Tisza-ártéren 10 pár költött. Dr. Kasza F.

Tüzesfejű királyka (*Regulus ignicapillus*): 1982. 04. 01. Újszeged (Tisza-ártér) 1 pd, 10. 17. 1 pd, 10. 31. 1 pd, Dr. Kasza F; 11. 20. Szeged (Füvészkert) 1 pd, Kaufman G.

Kormos légykapó (*Muscicapa hypoleuca*): 1982. 04. 03. Duna-sziget 3 pd, Steiner A; 04. 17. Újszeged (Tisza-ártér) 1 pd, 04. 18. 1 pd, 04. 20. 2 pd, 04. 22. 1 pr, 04. 24. 1 pd, 04. 25. 3 pd, Dr. Kasza F; 04. 27. Várpalota 1 pd, Major I; 04. 29. Újszeged (Tisza-ártér) 4 pd, Dr. Kasza F; 04. 30. Várpalota 1 pd, Major I; 05. 01. Újszeged 2 pd, Dr. Kasza F; Várpalota 2 pd, Major I; 05. 02. Újszeged 8 pd, Dr. Kasza F; Várpalota 2 pd, Major I; 05. 03. Újszeged 18 pd, Várpalota 1 pd, Major I; 05. 04. Köröstarcsa (Gácsbát) 1 pd, Boldog G; 05. 06. Újszeged 1 pd, Dr. Kasza F; 05. 16. Székesfehérvár (Sóstó) 1 pd, Halmosi J; 08. 15. Újszeged 2 pd, Dr. Kasza F; 08. 16. Kunszentmárton (Éden) 2 pd, Lengyel A; 08. 19. Medves-fennsík (Domonkos-tető) 1 tojó pd, Varga F; 08. 23. Szomód 4 pd, Musicz L; 08. 25. Zagyvaróna (Hár-

sasvölgy) 1 tojó pd gyűrűzve, Varga F; 08. 27. Szomód 3 pd, Musicz L; 08. 28. Zagyvaróna (Hársasvölgy) 1 hím pd gyűrűzve, Varga F; 08. 29. Újszeged 7 pd, 09. 12. 1 pd, 09. 19. 1 pd, Dr. Kasza F; 10. 09. Almásfüzitő 2 pd, Musicz L.

Kucsmás billegető (*Motacilla flava feldeggii*): 1982. 04. 11. Nádudvar (Borzás) 2 pd, Dr. Kovács G; 04. 18. Tótkomlós (Száráz-ér) 2 pd, Tóth T; 06. 26. Hosszúpályi 1 hím etet, Nagy I.

Rozsdástorkú pityer (*Anthus cervinus*): 1982. 05. 05. Fertő-tó 1 pd, Traser Gy; 10. 12. Fertőszentmiklós 1 pd, Pintér Z. és Tsai; 11. 27. Csabacsüd (Szórhalmi-legelő) 1 pd, Nagy I.

Havasi pityer (*Anthus spinoletta*): 1982. 11. 16. Almásfüzitő 1 pd, Magyar G; 11. 06. Tápiószecső 3 pd, Magyar G; 11. 11. Nádasd (vágásterületen) 2 pd, Mogyorósi S; 11. 15. Fertőrákos 3 pd, Pölöske 5 pd, Ács A; 12. 28. Fehérvárcsurgó 4 pd, Farkas L.

Csonttollú (*Bombycilla garrulus*): 1981. 12. 27. Budapest (XII. ker.) Tsai; 11. 21. Fertőhomok 2—3 pd, Varga Zs. — Waliczky Z; 12. 01. 01. pd, Sommer T; 11. 17. Fertőrákos 4—5 pd, Pintér Z. és Tsai; 11. 20. Pölöske 5 pd, Ács A; 11. 20. Gönyű 1 pd, Pintér Z. és ker) 12 pd, Ilyés Z; 1982. 01. 17. Veszprém 9 pd, Bali J; 01. 18. Komárom 15 pd, Krug T; 01. 22. Veszprém 5 pd, Bali J; 01. 23. Tata (Fényes-fasor) 20 pd, Musicz L; 01. 24. Komárom 12 pd, 01. 25. 10 pd, Krug T; 01. 25. Veszprém 35 pd, 01. 27. 55—60 pd, 01. 28. 11 pd, 02. 03. 6 pd, Bali J; 02. 07. Isztimér 30 pd, Farkas L; 02. 12. Veszprém 15 pd, Bali J; 02. 14. Tata (Fényes-fasor) 110 pd, 02. 16. Tarcál (belterület) 50 pd, Mercsák J. L; Nyíregyháza 1 pd, Bánhidi P; 04. 10. Sárospatak ? pd, Varga R;

Téli kenderike (*Carduelis flavirostris*): 1982. 11. 06. Medvesfennsík (Gyökeres) 10 pd, 11. 21. Zagyvaróna (Órhegy) 20 pd, 11. 21. Tótújfalu 300 pd, Varga F; 11. 27. Csabacsüd (Szórhalmi-legelő) 25—30 pd, Nagy I;

Zezse (*Carduelis flammea*): 1982. 01. 10. Tiszafüred (hidfő) 3 pd, Lipcsey I; 01. 21. Budapest (XVIII. ker.) 2 pd, 02. 02. 2 pd, Ilyés Z; 04. 03. Sopron 1 hím, 2 tojó pd, Molnár Zs.

Keresztcsőrű (*Loxia curvirostra*): 1982. 11. 03—04. Pécs 5 pd, Wágner L; 11. 08—29. Nádasd 3—18 pd, Mogyorósi S; 11. 24. Eger 6 pd, Varga L;

Kerti sármány (*Emberiza cia*): 1982. 07. 05. Jósvalfő (Oltárkö) 1 pd, Petrovics Z; 01. 17. Budaörs 2 pd, Schmidt E.

Hósármány (*Plectrophenax nivalis*): 1982. 11. 17. Fácánkert 1 pd, Dr. Kalotás Zs. — Dr. Streit B; 11. 24. Tengelic 1 pd, Dr.

Kalotás Zs. — Pintér A; 12. 05. Tokaj (Kopasz-hegy) 1 pd, Mer-
csák J. L; 12. 24. Pély 20+25 pd, 12. 31. Heves 80—100 pd,
Dr. Ócsai A; 12. 31. Szentés (Fertő) 4 pd, Szabó F.

összeállította: **Molnár László**

ÖKOLÓGIA, ETOLÓGIA

MEGJEGYZÉSEK A „DIVERZITÁS ALKALMAZÁSA A MADÁRTANI VIZSGÁLATOKBAN” CÍMŰ TANULMÁNYHOZ

Örömmel olvastam Dr. Legány András ismertetését a Magyar Madártani Egyesület 1982. évi tudományos üléséről kiadott gyűjteményes kötetben. A szerző a madártani kutatásokban kiválóan alkalmazható módszerről, a diverzitás vagy más szóval sokféleség számításáról írt. A módszertani írásokra különösen nagy szüksége van a hazai ornithológusoknak, hiszen táboruk egyre nő, de szakszerű továbbképzésük csak az autodidaktizmusra szorítkozik. Legány András felismerve ezt a problémát, vállalkozott egy viszonylag egyszerű, de széles körben használható módszer közreadására.

Minden írásnak, de egy módszertani leírásnak különösen világosnak, pontosnak, félreérthetőség-mentesnek és példákkal alátámasztottnak kell lennie. Ezek a vonások Legány András írását is jellemzik, mégis a módszer jobb megértése érdekében szeretnék néhány dolgot kiemelni, valamint felhívni az olvasók figyelmét néhány bosszantó nyomdai hibára és végül néhány apróbb módosítást is szeretnék javasolni.

A diverzitás általánosan sokféleséget jelent és a társadalmi, gazdasági és tudományos életben egyaránt használatos fogalom. A biológiai és ezen belül az ökológiai írásokban is gyakran találkozhatunk ezzel a fogalommal, különösen akkor, amikor az egyed feletti szerveződési szintek (populációk, életközösségek, bioszféra) tulajdonságait leíró sajátágként kezelik.

A közösségek jellemzésére leggyakrabban a fajdiverzitást (vagy faj-egyed diverzitást) használják, de bizonyos megkötésekkel más paraméterek esetében is alkalmazható e számítás pl: táplálékösszetétel, zsákmányméret, fészekmagasság stb. A diver-

zításon kívül még számos paramétert ismerünk, amelyek közül a legegyszerűbbek is (fajgazdagság, dominancia, relatív gyakorisági görbe) sokszor elegendő információt nyújtanak a közösségek jellemzéséhez.

A diverzitás egyszerre veszi figyelembe a fajok számát (fajgazdaság) és az azonos fajhoz tartozó egyedek számát. A szerző a sokféle képlet közül az egyik leggyakrabban használatost választotta ki.

A Shannon-Wiener diverzitás számítás csak a hazai irodalomban tekinthető újnak, a külföldi irodalomban 1949 óta használatos. Mindenekelőtt szeretném felhívni a figyelmet, hogy kicsit ellentmondásos a szerzőnek a diverzitás és az entropia kapcsolatáról kifejtett gondolatmenete. Az egyik helyen azt olvashatjuk, hogy „... szívesen használják ezt a kifejezést, annál s inkább, mert azonos a termodinamika entropia... mértékével”. Egy sorral lentebb viszont azt találjuk, hogy „... a diverzitás és az entropia ellentétesen hatnak”. Ezek az ellentmondó megállapítások és az ezekből levezetett következtetések némi módosításra szorulnak. Definíció szerint az entrópia a rendezetlenség mértéke, így a két fogalom (diverzitás — entrópia) nem ellentétes, mivel a diverzitás-számításnál használt függvény is entrópiafüggvény, így az is a rendezetlenség mértékét adja meg. Vagyis minél nagyobb a diverzitás, a sokféleség, annál nagyobb a rendezetlenség mértéke. A rendezetlenség akkor a legkisebb (vagyis a rendezettség a legnagyobb), ha a közösséget alkotó egyedek mind egyetlen fajhoz tartoznak (ilyenkor a diverzitás értéke nulla). Ha a közösséget alkotó összes fajhoz azonos számú egyed tartozik, akkor a rendezettség a lehető legalacsonyabb, és a diverzitás a lehető legnagyobb. Ha eltérő fajszámú közösségeket hasonlítunk össze és ezekben az egyenletesség azonos, akkor a több fajt tartalmazó közösség diverzitása a nagyobb.

A szerző által megadott képlet és az ahhoz tartozó magyarázat kiegészítésre szorul. A képletben szereplő „S” egyrészt indexként szerepel (Hs), másrészt viszont egy műveletet jelöl (= — S...). Ez utóbbi vagy nyomdai hiba.

(Σ helyett S-t szedtek) vagy a szerző szándékosan kerüli a matematikában használatos összegzés jelét (Σ).

A lábjegyzetben található „S” magyarázata félreérthető, mert nem a műveletet (összegzés) jelöli, hanem a művelet után kapott számszerű eredményt (összeg).

A lábjegyzetben az n nem „relatív gyakoriságot”, hanem abszolút számot (pl: egyedszám) jelöl. Az n kifejezés pedig az $\frac{i}{n}$

n -nél leírtakat jelenti, vagyis az i -edik faj egyedszámának (ha egyedszámokban számolunk) arányát az összes egyedszámhoz (n) képest vagyis ez a „relatív gyakoriság”, vagy másképpen „dominancia”.

Sajnálatos módon lemaradt a lábjegyzetből az „ n ” jelentése. Ezek alapján a képlet a következőképpen adható meg:

$$H_s = \sum_{i=1}^{i=s} \frac{n_i}{n} \ln \frac{n_i}{n}$$

A diverzitás mellett a szerző által leírt egyenletesség (kiegyenlítetttség) is jól használható információkat nyújt a közösségek tulajdonságairól. A megadott képletnél zavaró, hogy nincs jelölve az egyenletesség, másrészt az „ S ” kifejezésnél az i index felesleges, ha viszont megtartjuk, akkor az „ S ” jelentése a diverzitás képletben szereplő i index definíciója miatt (jelen esetben az „ S ” azt jelentené, hogy az i -edik faj összes faja) értelmetlen. A kiegyenlítetttséget általában „ J ”-vel szokták jelölni, így a képlet a következő:

$$J = \frac{H_s}{\ln S}$$

Az $\ln S$ -t maximális diverzitásnak (H_{\max}) nevezik, S pedig az összes faj vagy kategóriát jelöli.

Végül még egy apró nyomdai hibára szeretném felhívni a figyelmet. A példákat tartalmazó táblázat 3. oszlopának fejlécében $\lg n$ látható, ami vagy $\lg n$ vagy $\ln n$ lehet; mivel azonban a 4.

oszlopban a természetes alapú logaritmus szerepel, így az utóbbi jelölés lenne a helytálló. Ezenkívül aritmetikai hibák is találhatóak a példában.

A felsorolt hiányosságoktól eltekintve igen jelentős kezdeményezésnek minősül Legány András módszertani leírása. A diverzitás számítások valóban jól alkalmazhatók a madártan számos területén is, ezért ezt a módszert minden magyar ornithológusnak melegen ajánlom.

Dr. Török János

LÓDARÁZS-VESZÉLY MADÁRGYŰRÜZÉS KÖZBEN

A Szeged-Tápé és Vesszős közötti Tisza-hullámtéren — ahol a galériaerdő 30 méternyire összeszűkül — 1983. szeptember 30-án 2 db. 12 m-es és 1 db. 6 m-es japán függőhálóval madárfogáshoz álltunk fel. A kora reggeli órákban, kellemesen enyhe időben kezdtük a munkát Liker András segédletével. Először csak 1—2 lódarázs (*Vespa crabro*) repült el a hálók mellett, később többen is érkeztek. Egy részük a hálónak ütközött és a zsebeknél ahol az laza és három rétegű, 3 példány fennakadt és belegabalyodott főleg sűrű kitintővisekkel és sertékekkel borított lábaik révén. A hálószemek közül szabadulni akaráván hatalmas rágóikkal elkezdtek a szálak elrágását. A károsítást látva a gyűrűzőfogókkal elpusztítottuk őket. Később azonban mind nagyobb tömegben szálltak 2 hálónknak, s így egyre több akadt a hálószemekbe. A következő ellenőrzéskor néhány szabadon repülő lódarázs — fennakadt társaiktól felingerelve — bennünket is megtámadott, hajunknak és ingünknek csapódtak. Ezek a darazsak a hálóba akadt fajtársaikat is megtámadták, fejüket, torukat megették, miközben gyakran maguk is a háló foglyai lettek. Ekkor már bizonyosak voltunk afelől, hogy hálóinkkal egyik legforgalmasabb „légi folyosójukat” kereszteltük.

Még kora reggel egy szécinegét és egy barátposzátát fogtak a hálók, mert a magas növényzet miatt a madarak inkább a hálók fölött mozogtak, később pedig a hálóban csüngő darazsak láthatóvá tették a hálófalat, különösen, hogy lábaikkal sötét csomóvá gyúrték annak anyagát. Később egy fakusz sajnos mégis a hálóba repült, de mire a madárhoz értünk, két szabadon lévő lódarázs már megtámadta, és a kloaka táján halálra szúrta.

A hálókat minél előbb le kellett bontanunk, melyet úgy végeztünk, hogy lassan, óvatosan mozogva elváltuk a feszítő zsinórokat, majd sebes iramban távolabb vittük a darázstömegektől. A védgát oldalán azután hozzáláthattunk a darazsak eltávolításához. Ekkor tapasztaltuk, hogy a reggel elölt 3 darázs feje és torizmai hiányoznak, tehát fajtársaik csak potrohukat, lábait és az üresre rágott kitines torvázat hagyták meg. A reggel — azaz kb. 3 órája — elölt állatok potroha tulajdonképpen még funkcionált, érintésre hevesen nyújtogatták 5—6 mm hosszú fullánkjait. A fullánk végén gyakran kb. 1 mm³-nyi méregcsepp volt látható.

A fullánktól megszabadított, immár veszélytelen darázshullakat kézzel bontottuk ki a hálókából több, mint egy órai munkával. Különösen a lábakon és a tor-potroh határokon volt sok hálószem összegyűjtve. Az egyik hálóból 25, a másikkból 31 lódarazsat szedtünk ki, a harmadik érintetlen maradt. A régebben beleakadt darazsak tenyérnyi darabon is körülrágták a hálót, ezeket a későbbiek során ki kellett foltoznunk. Két héttel később felfedeztük fészüküket is a hálók helyének közelében. A Tisza hullámtéri erdejében a lódarázs egyébként nem ritka. Fentiekből több tapasztalat is levonható:

1. A lódarázs hazánk egyetlen olyan rovára, melytől valóban tartani kell, hiszen hatalmas fullánkjával, viszonylag erős mérgével, kifejezetten támadó hajlamával, társas voltával, kiszámíthatatlanságával az emberre is komoly veszélyt jelent. Egyéni érzékenységtől függően már egy szúrás is halálos lehet.
2. A gyűrűző-háló koncentrálja a darazsakat, így az ott összegyűlt ingerlékeny tömeg a közelben mozgó élőlényeket megtámadhatja.
3. Hasonló szituációban az első darazsak megjelenésekor a hálót azonnal össze kell szedni és elhagyni a területet.

Dr. Molnár Gyula — Gyovai Ferenc

BÉKAPORONTYOKAT ZSÁKMÁNYOLÓ FEKETE RIGÓ ÉS HÁZI VERÉB

1983. május 1-én megfigyeltem a budapesti Városligeti tó partján, hogy egy fekete rigó és egy házi veréb az éppen a vízből kimászó békaporontyokat fogdosták. Mindkét madár többet összeszedett a csőrébe majd elrepült, feltehetően fiókáit etette.

Tóth Imre

MEGFIGYELÉS EGY GÓLYAPÁRRÓL (*Ciconia ciconia*) (1983)

A gyulai József-szanatórium konyhájának nagy kéményén július közepe után egy gólya megtelepedett, ott is éjszakázott. Kb. 8—10 nap múlva megjelent egy újabb gólya s ha nem is nagy intenzitással, de hozzá fogtak a fészekrakáshoz.

Augusztus 24—25—28-án több alkalommal láttam, hogy az egyik gólya a fészek szélét igazgatta.

Augusztus hónapban kb. 2 héten át szemtanúja voltam, amint a közeli — kb. 300 m — dinnye-földről a reggeli órákban 6—9 óra között, 4—5 alkalommal száraz dinnyeszárat vitt a fészekre egy-egy gólya.

Augusztus 30-án a reggeli órákban a hevenyészett fészek szélén az egyik gólya nyugodtan tollázkodott még.

Augusztus 31-én a reggeli órákban mindkét gólya útrakelt.

Povázsai László

FATTYÚSZERKŐ (*Chlidonias hybrida*) KÜLÖNÖS VISELKEDÉSE

1983. július 3-án a HNP-hez tartozó Kunkápolnási mocsár Darvas taván végeztem megfigyeléseket. A hínárnövényzeten fész-

kelő fattyúszerkők jelentős része már kiköltött, sőt, a fiókák többsége már tollas, vagy éppen repülő volt. A később lefészkelő, illetve pótköltést végző párok fészekaljai éppen ekkor keltek.

Az egyik tavirózsa (*Nymphaea alba*) szigeten 3—4 napos fiókat láttam, melyek közeledtemre és a madárszülők vészjelzésére a levelek alá bújtak, vagy úszva menekültek más, távolabbi hínárszigetek felé. A csónakkal alig távolodtam el 80—100 m-re, a kis telep megnyugodott, az öreg madarak visszatértek és leszálltak fiókáikhoz. Csupán egy fattyúszerkő pár zajongott továbbra is, de nem engem támadtak, hanem a nyílt víz közepe felé úszó, eltévedt fiókájukat próbálták visszatéríteni. A kis szerkő azonban változatlanul az ellenkező irányban haladt. Ekkor az egyik madárszülő lecsapott rá, lábánál fogva felkapta és 3—4 méter távolságot visszarepülve, ismét a vízbe dobta. A következő lecsapásnál a fióka szárnyát fogta meg csőrével és az előzőhöz hasonló módon ismét közelebb dobta a fészkelőhelyhez. A harmadik eset után a szerkőfióka végre a helyes irányt választotta és a még hátralevő 25—30 m-t már „segítség” nélkül, úszva tette meg. 1974. óta folyamatosan végzett szerkő-megfigyeléseim során ezzel a viselkedési formával még egyszer sem találkoztam.

Dr. Kovács Gábor

BAGOLYKÖPETVIZSGÁLATOK EREDMÉNYEI SZOMBATHELY KÖRNYÉKÉRŐL

Bagoly faj: gyöngybagoly (*Tyto alba*)

Gyűjtés helye: Vasszécseny, Új-kastély (lehetséges táplálkozási terület: kastélypark, a Gyöngyös-patak környéke, szántóföldek, a falu területe, erdősáv)

Gyűjtés időpontja: 1981. 05. 21.

Gyűjtött mennyiség: 30 db köpet + törmelék

Zsákmányállat mennyisége: 121 db

Átlagos egyedszám köpetenként: 3,78

Zsákmányállatok fajonkénti megoszlása:

Mezei pocok (*Microtus arvalis*) 105 db 86,8 %

Mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	5	4,1
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	3	2,5
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	3	2,5
Földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	2	1,7
Keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	1	0,8
Törpe cickány (<i>Sorex minutus</i>)	1	0,8
Erdei pocok (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	1	0,8
	<u>121 db</u>	<u>100,0 ‰</u>

Gyűjtötte és határozta: **Varga László** (Szombathely)

Bagoly faj: gyöngybagoly (*Tyto alba*)

Gyűjtés helye: Nárai, Jáplánpuszta elhagyott majorépületben
(a major körül szántók és erdők területén)

Gyűjtés időpontja: 1981. 02. 01.

Gyűjtött mennyiség: 12 db köpet

Zsákmányállatok mennyisége: 45 db

Köpetenként átlagos egyedszám: 3,75

Gyűjtötte: **Kelemen Tibor** (Szombathely), határozta: **Varga László**

Zsákmányállatok fajonkénti megoszlása:

Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	28 db	62,2 ‰
Törpe cickány (<i>Sorex minutus</i>)	8	17,8
Erdei egér (<i>Apodemus</i> sp.)	4	8,9
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	3	6,7
Földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	1	2,2
Törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	1	2,2
	<u>45 db</u>	<u>100,0 ‰</u>

Bagoly faj: erdei fülesbagoly (*Asio otus*)

Gyűjtés helye: Szombathely, kámoni arborétum (kb. 70 bagoly telet az arborétumban, táplálkozni a környező szántókra jártak)

Gyűjtés időpontja: 1981. 01. 25.

Gyűjtött mennyiség: 17 egész köpet és törmelék anyag

Zsákmányállatok mennyisége: 113 db.

Zsákmányállatok fajonkénti megoszlása:

Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	96 db	84,9 %
Erdei egér (<i>Apodemus</i> sp.)	8	7,1
Törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	8	7,1
Erdei pocok (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	1	0,9
	<hr/>	
	113 db	100,0 %

Gyűjtötte és határozta: **Varga László**

Bagoly faj: erdei fülesbagoly (*Asio otus*)

Gyűjtés helye: Peresznye, elhagyott parkban lucfenyők alatt

Gyűjtés időpontja: 1981. 12. —

Törmelékes anyag

Zsákmányállatok mennyisége: 87 db.

Gyűjtötte: **Sárvári István** (Peresznye)

Zsákmányállatok fajonkénti megoszlása:

Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	82 db	94,1 %
Erdei egér (<i>Apodemus</i> sp.)	4	4,8
Földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	1	1,1
	<hr/>	
	87 db	100,0 %

Varga László

ZALAI ADATOK A GYÖNGYBAGOLY (*Tyto alba*) TÁPLÁLKOZÁSÁHOZ

1983. június 4-én 60 db. gyöngybagoly köpetet gyűjtöttem Pölske községben, egy pajta padlásán. A köpetek mindegyike kifejlett példánytól származott.

A falu határa környezeti szempontból meglehetősen heterogén: keleten változatos biotópokat nyújtó tó és mocsárrendszer, nyugaton kultúrterületek, valamint nagy kiterjedésű — főleg gyertyános-tölgyes — erdők veszik körül.

A zsákmányállatok megoszlása:

Faj	pd.	%
Házi veréb (<i>Passer domesticus</i>)	1	0,36
Erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	80	28,47
Törpe cickány (<i>Sorex minutus</i>)	44	15,66

Vízi cickány (<i>Neomys fodiens</i>)	19	6,76
Hegyvidéki vízi cickány (<i>N. anomalus</i>)	35	12,45
Mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	4	1,42
Keleti cickány (<i>C. suaveolens</i>)	1	0,36
Mogyorós pele (<i>Muscardinus avellanarius</i>)	1	0,36
Mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	58	20,64
Csallitjáró pocok (<i>M. agrestis</i>)	2	0,72
Vízi pocok (<i>Arvicola terrestris</i>)	3	1,05
Erdei pocok (<i>Clethrionomys glareolus</i>)	11	3,91
Földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	3	1,06
Pirók egér (<i>Apodemus agrarius</i>)	4	1,42
Erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	5	1,79
Házi egér (<i>Mus musculus</i>)	3	1,06
Törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	6	2,15
<i>Neomys sp. indet.</i>	1	0,36

Összesen: 281 100,00

A zsákmányállatok köpetenkénti egyedszáma: 4,68

Megjegyzés: A vizsgálat során 5 esetben észleltem aberrációt a mezei pocok (*M. arvalis*) fogzatában. A felső M²-n 4 alkalommal volt látható csökevényes ötödik („agrestis”)-hurok, egy esetben pedig a mandibula M₁-én figyeltem meg rendellenes hatodik háromszögű a belső oldalon.

Ács Attila

ÉRDEKESÉGEK A HOLLÓ (*Corvus corax*) FÉSZKELÉSÉVEL KAPCSOLATBAN

1979-ben megtelepedett egy hollópár (*Corvus corax*) Temerin (Jugoszlávia) keleti-határában. A fészket III. 17-én a délutáni órákban találtam meg, a magasfeszültségű villanypóznák egyikén. A fészkekben már fiókák voltak, a szülők már etettek.

Ettől kezdve rendszeres fészkelője Temerinnek, sőt 1982-ben még egy pár telepedett meg a nyugati határban.

Temerin területe 11127 ha, melynek java része agrárterület, kis része rét és legelő. Fa (néhány gyümölcsös és facsoport ki-

vételével) kimondottan csak a tanyák körül van. Az ilyen életér nem egyezik meg a holló „eredeti” fészkelőterületével, mégis két pár is költ itt. Érdekes, hogy mind a két pár magasfeszültségű villanyoszlopot választott fészkelőhelyül. Még érdekesebb azonban az alább leírt megfigyelés: 1979-ben közvetlenül a fiókák kirepülése után az Elektrovojvodina (áramszolgáltatási vállalat) illetékesei oszlopfestés közben megtalálták a fészket, s az esetleges tűzkár megelőzése érdekében ledobálták azt. A hollók a környéken maradtak, csak a következő évben két oszloppal északabbra ütöttek tanyát (kb. 80 m-re egy igen forgalmas műúttól). A fészek — ismeretlen körülmények közt — ismét tönkrement. A madarakat ez sem zavarta különösebben. Legfeljebb annyira, hogy az elkövetkező tavasszal öt oszloppal délebbre építették meg fészküket, s itt költöttek 1981-, 1982-ben. 1982 augusztusában egy felhőszakadás szétverte mind a két hollófészket, s később az őszi szelek lehordták a gallyakat az oszlopról.

1983-ban a hollók megint a magasfeszültségű villanyoszlopot választották fészkelőhelyül, mégpedig azt, amelyen 1979-ben, s a másik pár 1982-ben megtelepedett.

Ez évben a második pár fészket — a fiókák kirepülése után — vörös vércse pár foglalta el. A fenti eset is bizonyítja a holló kiváló alkalmazkodó képességét, területhez való ragaszkodását. Végezetül még szeretném ismertetni a hollók fészkelési eredményeit az öt év alatt:

	1979		1980		1981		1982		1983	
	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y	X	Y
I. pár	4	1	4	—	4	1	5	—	4	—
II. pár	—	—	—	—	—	—	5	—	?	?
Összesen:										
X (kirepült):					26					
Y (elpusztult):					2					

Megjegyzés: A két fióka áramütéstől pusztult el!

Balogh István

SZÉNCINEGE (*Parus maior*) FIÓKÁKAT ETETŐ VÖRÖSBEGY (*Erithacus rubecula*)

Sopron mellett a Tómalom fürdő területén 1983. május 23. napján autóba húzódva vártam a zápor és jégeső elmúlását. Előttem 10 m-re, egy terméskő támfalban, a föld szintje felett kb. 60 cm-rel egy lyuk látszott a kövek között. A sűrű esőben egy vörösbegy szállt a lyukhoz, és rövid időre bebújt az oduba. Fél óra múlva, a már csendesedő esőben, újra megjelent. Rovarokat hozott az üregbe, majd ürülék csomaggal a csőrében repült ki onnan. Hamarosan egy széncinege is feltűnt a fészeknél, és hasonlóan a vörösbegyhez, az etetés után a csőrében ürülék csomaggal szállt el az odutól. Fél óra alatt még további 5—6 alkalommal láttam etetni a két madarat. A fészek közelebbi megtekintése során megállapítottam, hogy azt már csaknem repülni tudó széncinege fiókák lakják.

Traser György

MEGFIGYELÉSEK A FÜGGŐCINEGE (*Remiz pendulinus*) MÁSODIK KÖLTÉSÉRŐL A SZEGEDI FEHÉRTAVON

A Fehértó 1-es tavának mintegy 1,5 km-es fűzfásorában hét függőcinege fészket találtam 1982. július 19-én.

A fészkek sorrendben:

1. 3,2 m magasan, 5 kis fióka, etetnek a szülők
2. 2,3 m magasan, első költésből itt maradt fészkek, egy hím éppen elbontja
3. 4,0 m magasan, félig kész „hinta”, építik
4. 2,0 m magasan, régi fészkek, hordják el az anyagát
5. 4,0 m magasan, félig kész „hinta”, építik
6. 3,5 m magasan, kész fészkekben 6 tojás, melyek nincsenek betakarva
7. 2,5 m magasan, majdnem kész fészkek, az egyik madár még hozza a fészkekanyagot, 5 tojás betakarva

A fészkek mind a gát felőli (a keleti) oldalon voltak. A második költés kezdődött. Mivel a fűzfák virágzása már elmúlt, a aszat éppen elvirágzó ernyős termését is felhasználták a fészkek-függőcinegék az első költés fészkeit bontották el, emellett az építéshez. A fészkeken ez az anyag jól felismerhető volt.

Dr. Molnár Gyula

HALVÁNY GEZÉK (*Hippolais pallida*) AZ ÚJSZEGEDI TISZA-HULLÁMTÉREN

1982-ben az első halvány gezék május 13-án érkeztek meg. A part menti füzesben egy, a füzesben pedig 2 példány énekelt röviden. Május 22 -én már 5 példányt láttam. Ekkor már egész hangosan énekeltek. Az egyik a fűzfa ágán levéltetveket evett. Másnap már 9 halvány gezét figyeltem meg. Kezdték kialakítani a revireket, mind a 9, egymástól jól elhatárolt területen énekeltek.

Május 30-án kevésbé erősen szólt az énekük. Az egyik, a később megtalált fészeknél már tek-tek szerű riasztó hangot hallatott, majd felrepült egy fűzfára és ott énekelt. Június 5-én 12 példányt figyeltem meg. Ekkor a revirek alapján 10 párra becsültem a fészkelő állományt. Ezen a napon már két fészket is találtam, mindkettő szeder idei indáira volt rákötve. Az egyik 70 cm, a másik 60 cm magasan volt. Mindkettő az erdőnek a töltés felőli szélében helyezkedett el, 3—4 m távolságra befelé. Az 1. fészkek már készen volt, a 2-at még építette az egyik geze. (továbbiakban a fészkeket így, számokkal jelölöm). Június 6-án az 1. fészekben már négy tojást találtam. A 2. fészket még mindig építették. Általában mindegyik énekel a fészkek környékén. A gyalogakácsonál egy kerti geze és egy halvány geze kergette egymást,

8-án a 2. fészekben már egy tojást találtam Puskás Lajossal. 15-én Molnár Gyula a part menti füzesben 2,25 m magasan találta meg a 3. fészket, fűzbokron 3 tojással.

Június 17-én az 1. fészekben már kikelt fiókát láttam távolról. A 2. fészekben már 4 tojás volt. A 3. fészekben továbbra is csak 3 tojás maradt. Ekkor találtam meg a 4. fészket, a part

menti fűzesben, fiatal fűzbokorban 70 cm magasan, 4 tojással. A 3. és 4. fészekben a part menti fűzes szélétől befelé szintén 3-4 méterre helyezkedett el.

Június 20-án közlől néztem meg az 1. fészket. Egy tokosodó kakukkfióka ült benne, két tojás pedig a földön volt a fészek alatt. Ezen a napon találtam meg az 5. és 6. fészket. Az 5. a partmenti fűzesben egy fűzbokorban volt, a fűzes szélétől 4 m távolságra, 1,10 m magasan, fiatal hajtásokon. Ekkor már egy tojás volt benne. A 6. fészket szintén a part menti fűzesben találtam, a fűzes szélétől 3 méterre, egy 8—10 éves fűzfa oldalán kinőtt hajtások között, 1,5 méter magasan, üresen. Ebben később sem találtam tojást.

24-én az 1. fészkekből már kilátszott a kakukkfióka, akkorára megnőtt. A 2. fészekben hajnalban 3 fiókat és 1 tojást, estefelé már 4 aznap kelt fiókat láttam. A 3. fészekben két fiókat lettem és egy tojást, ebből később sem kelt ki geze, a 4-ben reggel 4 tojás volt, de estefelé 2 fióka kikelt. Az 5. fészekben 4 tojás volt.

Ugyanezen a napon egy öreg fűz ágai között kirepült fiókákat etető halvány gezét láttam. Később szeptember 5-én itt, ezen a fűzfán lettem meg a 8. fészket. Ez az erdő szélén álló öreg fűz. lehajló sűrű ágai között volt, 3,8 m magasan.

Június 29-re a kis kakukk már teljesen kinötte a fészket. Közélebe érve szi-szi riasztó hangot hallatott. A 2. fészekben négy tokosodó, fiatal fióka volt, de az egyik sokkal fejletlenebb volt a többinél. A 3-ban a két fióka már teljesen kitollasodott, a terméketlen tojást ekkor távolítottam el. A 4-ben a fiókák már tokosodtak. Az 5-ben továbbra is csak 4 tojás volt.

Július 2-án voltam ebben az időszakban utoljára a területen. Ekkorra a kis kakukk már kirepült a fészkekből, a fészek környékén kérlelte az eleséget a két gezétől. A 2. fészekben a fejletlen fióka már elpusztult, egy még a fészekben volt, a másik kettő már valószínűleg kirepült. A 3. fészek környékén 2 kirepült fiókat találtam, az öregek etették őket. A fiatalok vékony, szi-szi hangot hallattak. A 4. fészekben még bent ült a 4 fióka. Az 5-ben még mindig csak tojások voltak.

A 6. üres fészek környékén állandóan riasztottak a gezék, de ott sem tojást, sem másik fészket nem találtam. A fészek egy horgászút mellett volt, lehet, hogy kiszedték a tojásokat. Két évvel ezelőtt ugyanezen a környéken már egyszer eltűntek a tojások.

Július 31-én 14 példányt láttam. Egy öreg ekkor 3, még egészen rövidfarkú repülő fiókat etetett a fűzesben. Már csak egészen halkan énekeltek. A közelükbe érve még mindig riasztottak. Augusztus 4-én a fiatalokat etető öreget még mindig láttam.

Augusztus 15-én már csak 7 példányt figyeltem meg, a bokrok alól, a földről kapkodtak fel élelmet. Legközelebb augusztus 29-én jártam a területen, ekkor már egyet sem láttam.

Szeptember 5-én találtam meg a 7. és 8. fészket. A 7. a part menti fűzesben, annak szélétől 5 méterre volt, fűzbokron, 1,10 m magasan.

Október 10-én gyalogakác bokron az erdő szélétől befelé 4 méterre 1,5 m magasan leltem meg a 9. fészket. Egy kakukktojás és egy halvány geze tojás volt benne, valamint széttört tojás maradványai.

A 10. fészket december 4-én találtam, földre esve, egy öreg fűzfa lehajló ága alatt.

Azt tapasztaltam, hogy a halvány gezek általában az erdő két szélén fészkelnek szívesen. Az erdő szélétől befelé 3—5 m távolságra. Május vége felé már általában a fészkelőhely környékén énekelnek, de nem biztos, hogy ugyanott is fognak fészkelni. Júniusban általában már mindegyik a később megtalált fészkek környékén látható. Ahogy a fészkekhez közeledünk, tektek hangot adnak. A fészkek 0,5 és 4 m magasság között helyezkedik el, mindig az évi hajtásokra rászóve. A fészkek egyik fő alapanyaga ezen a területen a fűz és nyár vattaszerű termése, amelyet kívül is és belül is nagy mennyiségben használnak.

Dr. Kasza Ferenc

ADATOK A HÁZI VERÉB (*Passer domesticus*) FÁN TÖRTÉNŐ FÉSZKELÉSÉHEZ

A felmérést Berhidán végeztem 1982-ben.

43 fészkek épült diófára (a fák átlag 15 m magasak)

17 fészkek épült akácfára (a fák átlag 14 m magasak)

7 fészkek épült jegenyére (a fák átlag 20 m magasak)

6 fészkek épült fenyőre (vörös és lucfenyő, 15 m)

- 4 fészek épült fűzfára 9 m magasan (a fa 10 m magas)
- 1 fészek épült almafára 5 1/2 m magasan (a fa 6 m magas)
- 1 fészek épült szilvafára 4 m magasan (a fa 6 m magas)
- 1 fészek épült körtefára 7 m magasan (a fa 8 m magas)
- 1 bálványfára 2 fészek épült 13 és 14 1/2 m magasan (a fa 15 m magas)
- 32 fészek épült 1 m-re a csúcs alá
- 26 fészek épült 10—50 cm között a csúcs alá
- 15 fészek épült 1 1/2 m — 7 m között a csúcs alá
- 10 fára épült 2-es fészek
- 1 fára épült 3-as fészek
- 4 fára épült 4-es fészek
- 1983. 03.11-én fészekanyagot hordt fali üregbe
- 1983. 03. 31-én régi fészket javítja fán.
- 1983. 04. 19-én fenyőre építi fészket.

Major István

SZÜRKEBEGY (*Prunella modularis*) HABITATOK A BÜKK-FENNSIKON ÉS A SÁTOR-HEGYSÉGBEN

A szürkebegyet néhány éve még egyik legkritkábban fészkelő madárfajunkként ismertük; az utóbbi időben viszont egyre több szó esik róla. Saját adataim — melyeket az 1983-as költési időben gyűjtöttem — remélhetőleg teljesebbé teszik a szürkebegyekről, mint költőfajról kialakult képet.

Megfigyeléseimet a Bükk-fennsíkon, főleg a Szt. István lápa és Jávorkút közötti részen végeztem, május és június hónapokban. A költőhabitatokat a territóriumjelző énekek alapján azonosítottam, s néhány esetben a fészkelésről konkrétan is meggyőződtem.

A habitatoknál az alábbi csoportok elkülönítése látszik célszerűnek (zárójelben megadom az ilyen típusban észlelt szürkebegyek számát):

- (1) Fiatal, 4—6 m magas lucfenyves (legalább 50 pd)
- (2) Már záródott fiatal vagy közepkorú, 8—10 m magas lucfenyves (kb. 10 pd)

- (3) Öreg lucfenyőcsoport vagy öreg lucos széle (9 pd)
- (4) Ritkás öreg erdei fenyves-lucos (3 pd)
- (5) Zárt öreg lucfenyves-bükkös vegyeserdő (2 pd)
- (6) Lucfenyő elegyes sűrű, zárt, fiatal bükkerdő (2 pd)
- (7) Sűrű, fiatal bükkcserjés (4 pd)
- (8) Öreg bükkös (2 pd)

Az első két habitat megkülönböztetése elsősorban a kísérőfajok miatt kívánatos, mivel a (2) habitatra már jellemző a fenyvescinege (*Parus ater*) és a királyka (*Regulus regulus*). Érdekes, hogy az öreg erdei habitatok közül csak a (4)-esben volt jelentős a cserjeszint.

A legfontosabb habitatból [az (1)-es jelű] reprezentatívan kiválasztott 2,66 ha-os mintavételi területen transect módszerrel 11 párt számoltam meg (kb. 4.1. pár/ha). A mintaterületen a szürkebegyeknek volt a legnagyobb az abundanciája, hasonló magas érték csak az erdei pintynél (*Fringilla coelebs*) adódott (kb. 3.8. pár/ha). Fészkek: Miskolc, Létrástető, 1983. 05. 25. 3 tojás (05. 27-én már 5 tojás). A fészkek fiatal lucfenyvesben, fenyő-rőzserakásban, a földtől kb. 50 cm-re volt elhelyezve; Miskolc, Létrástető, 1983. 06. 22. 1 pihés fióka és 4 záptojás, fiatal lucfenyvesben, fenyő-rőzserakásban, kb. 20 cm magasan.

A Sátor-hegységben 1983. 05. 21-én és 22-én 8 helyen figyeltem meg éneklő szürkebegyet, Óhuta, Regéc, és Hejce környékén. 4 pd-t lucosban, 1 pd-t középkorú lucosban, 1 pd-t öreg lucosban, 1 pd-t öreg bükkösben. 1 pd Istvánkuton bükk-újulatos nyíresben énekelt (9. habitat).

Kiegészítésül megemlítem, hogy 1983. 06. 5-én a Börzsöny hegységben, a Csoványoson középkorú vörösfenyvesben (10. habitat) is énekelt 1 szürkebegy.

Meskát Csaba

Gyűrűzés

A III. SUMONYI ORNITOLÓGIAI TÁBOR 1983.

1983. VII. 31 — VIII. 28. között harmadik alkalommal szerveztünk ornitológiai tábort a Sumony község melletti halastavaknál. A tábor a MME Baranya megyei Csoportjának szervezésében került megrendezésre, az OKTH Dél-Dunántúli Felügyelőségének anyagi támogatásával. A résztvevők hat helyi csoport tagjai közül kerültek ki. A munkában 44 fő vett részt.

Az idei évben olyan program megindítását terveztük, amely a lehető legteljesebb mértékben feltárja a tórendszer augusztusi madármozgalmát. Elsődleges cél a madárgyűrűzés volt, de minden nap részletes faunisztikai felméréseket is végeztünk.

A madarak befogásához 222 fm. függönyháló, valamint pihány ragadozóháló és kandli állt rendelkezésünkre. A fogóeszközök nagy mennyiségének köszönhetően igen eredményes fogásunk volt. 61 madárfaj 2311 példányát jelöltük, a tavalyi évhez képest csaknem háromszor többet. 5 külföldi gyűrűs madarat is ellenőriztünk. Sikeresnek bizonyult a hálók elhelyezése két biotópban (füzes+nádas), mert míg a nádasban főként csak a reggeli és esti időszakban volt nagyobb fogás, a füzesben csaknem egész nap eredményesen gyűrűzhettünk. A füzesben különösen a füzikék és poszáták fogása volt jelentős. A nádiposzáták befogását viszont erősen mérsékelte a nádas csaknem teljes kiszáradása a táborozás második felében.

A táborban 20 pd-t elérően gyűrűzött fajok:

Jégmadár	27 pd.
Füstifecske	524 pd.
Őzlapó	37 pd.
Függőcinege	22 pd.
Fülemüle	20 pd.
Vörösbecs	21 pd.

Nádi tücsökmadár	67 pd.
Nádirigó	61 pd.
Cserregő nádiposzáta	261 pd.
Énekes nádiposzáta	59 pd.
Foltos nádiposzáta	391 pd.
Kerti geze	47 pd.
Barátka poszáta	233 pd.
Kerti poszáta	51 pd.
Mezei poszáta	31 pd.
Kis poszáta	22 pd.
Sisegő füzike	203 pd.
Tövisszúró gébics	32 pd.

Kis számban gyűrzött érdekesebb fajok: kis vöcsök, üstökös gém, bakcsó, egerészölyv, héja, guvat, piros lábú-, szürke-, erdei-, réti- és billegetőcankó, sárszalonna, dankasirály, nyaktekeres, barkóscinege, nagy fülemüle, kékbegy, réti- és berki tücsökmadár, fülemülesitke, fitiszfüzike, szürke-, kormos- és örvös légykapó, erdei pityer, citrom- és nádi sármány.

Bank László

VEGYES hírek

ALBINÓ FÜSTIFECSCKE (*Hirundo rustica*) SZOMBATHELYEN

A Szombathely-Oladi réten, 1983. szeptember 6-án az alacsonyan cikázó füstifecskek között egy fehér színű példányt láttam röpködni. Másnap ismét láttam a madarat. Hasán távcsővel néhány barnás árnyalatú foltot lehetett látni, egyébként teljesen fehér volt. A madár természetesen viselkedett, de társai gyakran üldözőbe vették.

Rékasi Csaba

SVOJAI SERCH JÁNOS A POZSONYI ÁLLAT- ÉS MADÁRKÓRHÁZ TERVEZŐJE ÉS JÓTEVŐJE

Svojai Serch János az 1600-as évek különös alakja Pozsony város történetében. Mint köpcsögi örgróf passzióból szenteltette magát pappá a Cuker-Mandli, magyar nevén Terézvárosi helyi káplánság betöltésére.

Svojai Serch János 1618 után megvett egy épületet, amelyet az állatok és madarak gyógyítására akart berendezni. De mint minden jónak, úgy e szép tervnek is akadt ellensége. Ugyanis mint örgróf azt a javaslatot tette Pozsony vármegye akkori vezetőinek, hogy a madár- és állatvédők mint vármegyei alkalmazottak havi fizetést kapjanak a vármegyei pénztárból. Sajnos terve nem valósult meg.

Svojai Serch János halála után az épületet a városi tűzoltóság

számára kisajátították és az még ma is tűzoltólaktanya és szer-tár.

Svojai Serch János emlékére a város polgárai 1910-ben a Cuker-Mandli kápolna falába táblát helyeztek, mely ma is látható. Forrásmű: Szidmai Kálmán Nyitrai Szemle c. folyóirat, 1928.

Szőcs Ottó

MEGFIGYELÉS A BARÁTKA (*Sylvia atricapilla*) TÁPLÁLÉKARÓL

Fehér eper (*Morus alba*) terméseit fogyasztó és a gyümölcsökkel fiókáit etető barátka párt figyeltem meg 1983. 06. 12. napján Sopronban a Botanikus-kertben. Mind a hím, mind a tojó érett eper terméseket tépett le csőrével, és a nyomukban ug-ráló, már repülni tudó fiókák kitért szájába adták a gyümöl-csöt.

A barátka boggyótáplálékát Herman (1903) közölte, míg Hor-váth (1958) szerint: „a gyümölcsöt sohasem bántja”.

(Herman O. 1903: A madarak hasznáról és káráról Budapest Horváth L. 1958: Sylviidae, in Székessy: Aves, Madarak Bu-dapest).

Traser György

K é r d ő í v

az 1984. évi országos és nemzetközi gólyaszámláláshoz

Fehérgolya (*Ciconia ciconia*)

Kérjük 1984. augusztus 10-ig — nemleges vagy részleges kitöltés esetén is — szíveskedjék visszaküldeni a következő címre:

JAKAB BÉLA, 6701 Szeged, Pf.: 441 Somogyi-könyvtár.

Minden fészekről külön kérdőív kitöltése szükséges.

Kérjük a felmérést lehetőleg június második felétől (15-e után) szíveskedjék elvégezni.

Csak biztos adatok közlését kérjük!

A számlálás helye: megye, város-
környék, község.

1. A gólyafészkek helye (utca, házszám, puszta, km. szelvény)

2. Min épült a fészkek? (Fafaj, kémény, tető, szalma-, cserép-, villanypózná — fészektartóval, stb.)

3. Mikor épült a fészkek? (Évszám)

4. Hány öreg golya lakott a fészkekben? (Legalább 4 héten át)

5. a) Kikelt fiókák száma:

b) Kirepült fiókák száma:

6. Az esetleg elpusztult fiatalok száma (elhullás oka)

7. Az elpusztult öreg gólyák száma, pusztulásuk oka:

8. Lakatlan gólyafészkek száma:

9. A gólyák életére vonatkozó egyéb közlés: (érkezés ideje, gólyaverekedés, fészkelhagyás, kiköltetlen fészkealj, záptojás, gyűrűzött golya, kóbor golya, változás a táplálékban, táplálkozási területek, viselkedés, növényvédőszer hatása, egyéb megfigyelések):

Kelt:

megfigyelő

TARTALOMJEGYZÉK

	oldal
Ács Attila: Zalai adatok a gyöngybagoly (<i>Tyto alba</i>) táplálkozásához — — — — —	62
Ács Attila — Dedinszky János: III. Zalai Természetvédelmi Tábor, Pölöske — 1983. — — — — —	22
Bali József: Elvadult hullámpapagáj (<i>Melopsittacus undulatus</i>) —	34
Bali József: Sarlósfecske (<i>Apus apus</i>) fészkelése Sopronban 1983. júliusában — — — — —	24
Balogh István: Érdekességek a holló (<i>Corvus corax</i>) fészkelésével kapcsolatban — — — — —	63
Bank László: A III. Sumonyi Ornitológiai Tábor 1983. — —	71
Béres László — Petrovics Zsolt: Fészkelő madarunk a fenyőrigó (<i>Turdus pilaris</i>) — — — — —	38
Bozsó Zsolt: Kútba pusztult egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>) — —	23
dr. Endes Mihály: Rendszeres fészkelővé vált a fenyőrigó (<i>Turdus pilaris</i>) — — — — —	36
dr. Faragó Sándor: Túzokrezervátumok, túzoktelepek Közép-Európában — — — — —	14
dr. Faragó Sándor: A Szocialista Országok 4. Túzokvédelmi Szimpóziума — — — — —	11
dr. Faragó Sándor: Vadászható madárfajok 1982. évi teríték-adatai Magyarországon — — — — —	18
Hegedüs Zoltán: Madárpusztulások magasfeszültségű vezetékek alatt — — — — —	16
dr. Kalotás Zsolt: Néhány adat az erdei szürkebegy (<i>Prunella modularis</i>) tavaszi vonulásához Fácánkerten — — — — —	39
dr. Kalotás Zsolt: Fenyvescinege (<i>Parus ater</i>) fészkelése Nagydorog közelében (Tolna m.) — — — — —	35
dr. Kalotás Zsolt: Kísérlet az erdei fülesbaglyok (<i>Asio otus</i>) megtelepítésére — — — — —	10
dr. Kasza Ferenc: A sisegő füzike (<i>Pylloscopus sibilatrix</i>) terjeszkedése — — — — —	39
dr. Kasza Ferenc: Halvány gezék (<i>Hippolais pallida</i>) az újszegedi Tisza-hullámtéren — — — — —	66
Kis Balázs — Németh Rudolf: Balkáni hantmadár (<i>Oenanthe pleschanka</i>) költése Magyarországon — — — — —	38
dr. Kis Ernő: II. Madarak és Fák Napja Hódmezővásárhelyen —	21
dr. Kovács Gábor: Fattyúszerkő (<i>Chlidonia hybrida</i>) különös viselkedése — — — — —	59

dr. Kovács Gábor: 1983-as fészkelési adatok a Hortobágyi Nemzeti Parkból és környékéről	— — — — —	25
dr. Kovács Gábor: Megfigyelések a kígyászölyv (<i>Circaetus gallicus</i>) hortobágyi előfordulásairól	— — — — —	29
dr. Kovács Gábor: Átnyaraló larvak megfigyelése a Hortobágyon és Biharban 1982—1983	— — — — —	32
Major István: Adatok a házi veréb fán való fészkeléséhez	—	68
dr. Molnár Gyula: Megfigyelések a függőcinege (<i>Remiz pendulinus</i>) második költéséről a Szegedi Fehér-tavon	— — —	65
dr. Molnár Gyula — Gyovai Ferenc: Lódarázs-veszély madárgyűrűzés közben	— — — — —	57
Molnár László: Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából	—	40
Moskát Csaba: Szürkebegy (<i>Prunella modularis</i>) habitatok a Bükk-fennsíkon és a Sátor-hegységben	— — — — —	69
Orbán Zoltán: Erdei fülesbagoly csapat (<i>Asio otus</i>) tartózkodása városban	— — — — —	34
Petrovics Zoltán — Béres László: Billegetőcankók (<i>Actitis hypoleucos</i>) költése a Hernádon	— — — — —	33
Petrovics Zoltán — Nagy Dezső: Batla (<i>Plegadis falcinellus</i>) költése a tiszaluci gémtelepen	— — — — —	29
Povázsai László: Megfigyelés a gólyapárról	— — — — —	59
Rékasi Csaba: Albinó füstifecskek (<i>Hirundo rustica</i>) Szombathelyen		73
Schmidt Egon: Vonulási adatok a budapesti Gellérthegyről	—	27
Schmidt Egon: Ismétlődő tanulságok	— — — — —	7
dr. Sterbetz István: Megfigyelések Apajpusztáról	— — —	29
Szöcs Ottó: Serch János a Pozsonyi Állat- és Növénykórház tervezője és jötevője	— — — — —	73
Szücs János — Vitéz Attila: Fiatal erdei fülesbagoly (<i>Asio otus</i>) megmentése	— — — — —	23
Szvezsényi László: Emeletes ökörszem (<i>Troglodytes troglodytes</i>) fészek	— — — — —	36
Tóth Imre: Békaporontyokat zsákmányoló fekete rigó és házi veréb		59
dr. Török János: Megjegyzések a „Diverzitás alkalmazása a madártani vizsgálatokban” című tanulmányhoz	— — — — —	54
Traser György: Megfigyelés a barátká (<i>Sylvia atricapilla</i>) táplálékáról	— — — — —	74
Traser György: Széncinege (<i>Parus maior</i>) fiókákat etető vörösbegy (<i>Erithacus rubecula</i>)	— — — — —	65
Varga László: Bagolyköpetvizsgálatok eredménye Szombathely környékéről	— — — — —	60

Felelős kiadó: Haraszthy László

84-4034 KmNyV., Komárom

Felelős vezető: Tunyogi József igazgató

KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

Felelős kiadó: Haraszthy László
84-4034 KmNyV., Komárom
Felelős vezető: Tunyogi József igazgató
KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 BUDAPEST
Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1984. ÁPRILIS—MÁJUS—JÚNIUS

SZÉP A FÉNYKÉP FORTE PAPIRON
SCHÖN SIND DIE BILDER AUF FORTE PHOTOPAPIER
YOUR PICTURES ARE NICE ON FORTE PHOTOPAPERS

PHOTO FILMS PHOTO AND PAPERS

FÉNYKÉPEZÉSHEZ HASZNÁLJA A FEKETE—FEHÉR ÉS SZÍNES
FORTE-ANYAGOKAT!
BENÜTZEN SIE ZUM PHOTOGRAPHIEREN DIE SCHWARZ-WEISSEN
UND FARBIGEN FORTE MATERIALEN!
USE THE BLACK-AND-WHITE AND COLOR PHOTO-MATERIALS
MADE BY FORTE!

FORTE FOTOKÉMIAI IPAR

2601 VÁC, VÁM UTCA 3. PF. 100. TELEX: 22-5022
HUNGARY

Egyhetes

utószezoni

üdülési

ajánlataink:

Aggtelek (Cseppkő szálló) félpanzióval: 1250,— Ft,
teljes ellátással: 1500,— Ft

Bodajk (Gajavölgye túristaház) félpanzióval: 1270,— Ft,
teljes ellátással: 1550,— Ft

Varjuvár (ARÉV üdülő) félpanziós ellátással 1750,— Ft

Dobogókő (Nimród szálló) félpanzióval: 2590,— Ft,
teljes ellátással: 3320,— Ft

Hollóstető (Túristaház) félpanzióval: 1430,— Ft,
teljes ellátással: 1730,— Ft

Jósvafő (Tengerszem szálló) teljes ellátással: 1650,— Ft

Kőkapu (BEFAG üdülő) teljes ellátással: 1590,— Ft

Pécs-Mecsek (Fenyves szálló) félpanzióval: 1630,— Ft
teljes ellátással: 1980,— Ft

Szilvásvár (Lipica szálló) félpanzióval: 2190,— Ft,
teljes ellátással: 2680,— Ft

Bozsok (Sibrik kastély) teljes ellátással: 1880,— Ft

Részletes felvilágosítás és jelentkezés
az IBUSZ irodákban.

MADÁRVÉDELEM

90 ÉVES A MAGYAR MADÁRTANI INTÉZET

1983. december 7-én a Magyar Biológiai Társaság Állattani Szakosztálya ünnepi ülésen emlékezett meg a Madártani Intézet fennállásának 90. évfordulójáról.

1893. november 25-én kelt Csáky Albin vallás- és közoktatási miniszter leírata, melyben a Magyar Ornitológiai Központ szervezetének működését engedélyezi. Ezt a levelet Herman Ottó december 4-én sajátkezűleg iktatta, és „alapokmány”-ként jelölte meg.

Milyen tényezők is játszottak közre abban, hogy a múlt század végén Magyarországon, a világon elsőként egy állami intézményt lehetett létrehozni a madártan és a madárvédelem művelésére?

Herman Ottó vezetésével Magyarországon az amatőr ornitológusokból már a múlt század utolsó évtizedeiben kialakult egy rendszeres madármegfigyelő hálózat. A megfigyelések nyomán felgyülemelő adattömegek szükségessé tették egy olyan központ elgondolását, ahol ezeket az adatokat egységes szemlélettel feldolgozzák és az eredményeket a szaktudományok és a nagyközönség részére közreadják. Fontos tényező volt az Intézet létrejöttében az 1891-ben Budapesten megrendezett II. Nemzetközi Madártani Kongresszus, melynek tudományos szervezője szintén Herman Ottó volt. A rendezvény osztatlan sikert aratott. Az Intézet a megfigyelőhálózatból alakult külső munkatársi gárda segítségével gyors fejlődésnek indult.

A tudományos tevékenység három fő vonala alakult ki már az első években. Legfontosabb cél a madárvonulás kutatása volt, de emellett a gazdasági madártan és a madárvédelem művelésére is sok gondot fordítottak. E tevékenységek eredményeként született 1899-ben az értékes monográfia Chernel István tollából „Magyarország madarai különös tekintettel gazdasági

jelentőségükre” címmel, majd 1901-ben az első madárvédelmi törvény.

Csörgey Titus németországi tanulmányútja után föllendült a gyakorlati madárvédelem. 1908-ban Schenk Jakab a világon harmadik országgént bevezeti a vonuláskutatásban a madárgyű-rzés módszerét. 1916-tól Chernel István, majd 1922-től Csörgey Titus irányítja az intézményt. Csörgey vezetése mellett teljesedett ki az Intézetnek a madárvédelmi és a természetvédelmi propaganda érdekében kifejtett tevékenysége. Az Intézet 1943-ban, fennállása 50. évfordulóján 10 helyiséggel rendelkezett (dolgozószobák, gyűjtemény, könyvtár, laboratórium), belső munkatársi köre 7 szakemberből állt. Ezt a szintet a háború okozta pusztulás után csak 1960 körül érte el újra.

A felszabadulás után Vertse Albert és Pátkai Imre majd Keve András szinte a semmiből teremti újjá az Intézetet. Két évtized alatt pótolni tudják az elpusztult Madártani Könyvtárat és a madárgyűjteményt.

1964-től intézményünk az Országos Természetvédelmi Hivatal illetve annak átszervezése után az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal szervezetében működik. Fő tevékenységi köre a természetvédelem, a védett állatfajok és élőhelyeik megőrzésére, fenntartására irányuló tevékenység országos irányítása. Munkánkban jelentős az a segítség, amit az OKTH területi szakembereitől (természetvédelmi felügyelők, — területkezelők, — örök) kapunk, s ugyanolyan jelentős az a társadalmi munka, amit a MME tagságához tartozó külső munkatársaink nyújtanak főként a vízimadár állományfelvételekben és a vonuláskutatásban.

Célunk, hogy a jövőben a Magyar Madártani Egyesület tagságával együtt tovább erősítsük a hazai madárvédelmet, a madártani kutatásokat, az e téren nagy elődeink által kivívott hagyományok nyomán, gazdag madárvilágunk megőrzésére.

Dr. Bankovics Attila

JELENSÉGEK

Viszonylag sokat járom az országot, s a madarak megnyilvánulásai mindig szembetűnőek számomra. A megszokottól eltérő

viselkedés, élőhelyváltási tendencia, egyes fajok ritka vagy éppen gyakori előfordulása akarva akaratlanul is nyomot hagyunk bennem. Ezek a benyomások természetesen szubjektívek, semmiféle szisztematikus adatgyűjtési alapjuk nincs, mégis, talán egy komolyabb tudományos vizsgálat elindítóivá válhatnak.

Szarka (*Pica pica*) — A Nyugat-Dunántúlon, főleg Sopron környékén egészen ritka. A Fertő és környékének egy napos bejárása folyamán legfeljebb 1—2 pd-al lehet találkozni, elsősorban Balf környékén.

Réti tücsökmadár (*Locustella naevia*) — Egyre gyakoribbá válik dombvidékeink és hegységeink vágásterületein. Főleg a siska nádtipannal erősen gyomosodott, pár éves felújításokban és erdőtelepítésekben gyakori. A Soproni-hegyvidéken 500 m fölötti, egykor bükkös — lucfenyves állományok helyén, lucfenyő felújításokban is gyakran találkozhatunk vele. A Bakonyalján kocsánytalan-tölgyesek vágásterületein él, szintúgy siskánád társulásban. Sopron környékén pl. sokkal gyakoribb az erdei vágásterületeken, mint a Fertő menti réteken.

Berki tücsökmadár (*Locustella fluviatilis*) — Még az előzőnél is többször találkozhatunk vele. Elcserjésedett, gyomos ruderáliákon, az erdőkből sarjibokros vágásterületeken, 2—3 m magas lomb és tülevelű fiatalosokban, főleg a völgyek környékén egészen gyakori. A vadkár miatt hézagos, tisztásokkal tarkított fiatalosok jellemző madara lett az utóbbi években.

Balkáni gerle (*Streptopelia decaosto*) — Egy évtizede még igen gyakori állománya fogyatkozik. Legfeljebb a majorok körül láthatunk belőle nagyobb csapatokat. Sopron környékén az utóbbi két évben kezd eltűnni a parkokból.

Házi veréb (*Passer domesticus*) — Állományváltozására majdnem ugyanez mondható el. Azokban a falvakban, amelyeket 20—25 éve ismerek — talán a házkörnyéki állattartás mennyiségi visszaesése miatt — erősen lecsökkent a verebek száma. Még szembetűnőbb, hogy mintha leszoktak volna megszokott fészkeik építéséről. Az utóbbi évtizedben pl. egyszer sem találok természetesen szőtt, közös fészekkeloniakkal, de egyedül álló, fára épített fészkekkel is alig. Korábban is szívesen fészkeltek nád vagy zsúptetők ereszébe, kazlak oldalába, odúba, különféle zugokba, de napjainkban — úgy látszik — már csak ez utóbbi fészkelési módokat kedvelik.

Dr. Kárpáti László

A VADÁSZHATÓ MADÁRFAJOK HELYZETE A MÓDOSÍ- TOTT VADÁSZIGÉNYEK ÉLETBELÉPÉSÉT KÖVETŐEN

Tapasztalataim szerint Tagtársaimnak egy része nem ismeri a vadgazdálkodás tevékenységét, arról téves nézetei vannak. Meggyőződésem, hogy tagságunk ismereteinek szélesítését szolgálom akkor, amikor közlésem a vadászati idénymódosítások madarakkal kapcsolatos vonatkozásait. A vadászat ma már nem azt jelenti, mint régen. Szigorú, a feltételeknek megfelelően változó tilalmi időkkel, mennyiségi korlátozásokkal folyik a vadgazdálkodás, ami a vadászaton túl felöleli a madarak tenyésztését, nevelését, etetését stb. Negatív jelenségek biztos akadnak, de meggyőződésem, hogy nem ez a jellemző. A 8.008/1983. MEM számú rendelet a következő vadászidényeket szabja meg a madarakra.

Meghatározott időszakban elejthető fajok

1. Vetési lúd (<i>Anser fabalis</i>)	
2. Nagy lilik (<i>Anser albifrons</i>)	Okt. 1. — Jan. 15.
3. Tőkés réce (<i>Anas platyrhynchos</i>)	
4. Csörgő réce (<i>Anas crecca</i>)	
5. Böjti réce (<i>Anas querquedula</i>)	Aug. 1. — Jan. 15.
6. Füttyülő réce (<i>Anas penelope</i>)	
7. Barátréce (<i>Aythya ferina</i>)	
Vadkacsa aug. 1—31. között csak húzásokon lőhető.	
8. Erdei szalonka (<i>Scolopax rusticola</i>) csak húzáson lőhető, egy alkalommal személyenként max. 2 pd.	Márc. 1. — Ápr. 20.
9. Szárcsa (<i>Fulica atra</i>)	Aug. 1. — Jan. 15.
10. Fogoly (<i>Perdix perdix</i>)
csak mesterséges tenyésztésből származó madarakra lehet vadászni, a kibocsátott mennyiség 50 %-áig.	Aug. 15. — Dec. 31.
11. Szirtifogoly (<i>Alectoris graeca</i>)	
12. Vörösfogoly (<i>Alectoris rufa</i>)	Aug. 15. — Dec. 31.
13. Fácán (<i>Phasianus colchicus</i>) ka-
kas	Okt. 1. — Febr. 15.

- Baranya, Borsod, Komárom, Nógrád, Somogy, Tolna, Vas, Veszprém, Zala akkor, ha mesterséges tenyésztés nem folyik.
- Fácántyúk
csak mesterséges tenyésztéssel dúsított területen, külön engedéllyel.
14. Amerikai vadpulyka (*Meleagris gallopavo*) kakas
Kakas és tyúk
Okt. 1. — Dec. 31.
Dec. 1. — Febr. 15.
15. Örvös galamb (*Columba palumbus*)
Aug. 1. — Okt. 15.
16. Seregély (*Sturnus vulgaris*)
csak szőlőben és gyümölcsösben
Júl. 1. — Nov. 30.
- Korlátozás nélkül, egész évben elejthető fajok**
17. Balkáni gerle (*Streptopelia decaocto*)
18. Dolmányos varjú (*Corvus cornix*)
19. Vetési varjú (*Corvus frugilegus*)
20. Szarka (*Pica pica*)
21. Szajkó (*Garrulus glandarius*)
22. Házi veréb (*Passer domesticus*)
23. Mezei veréb (*Passer montanus*)
- Különleges indokkal elejthető, vagy befogható védett fajok**
24. Szürke gém (*Ardea cinerea*)
mesterséges halastavakon
egész évben
25. Dankasirály (*Larus ridibundus*)
Okt. 1. — Nov. 20.
26. Ezüstsirály (*Larus argentatus*)
mindkét fajt kizárólag mesterséges halastavak ivadéknevelő tóegységein.
Okt. 1. — Nov. 20.
27. Héja (*Accipiter gentilis*)
a törzsállomány elhelyezésére szolgáló szárnyasvad és baromfi-telepeken
egész évben

szárnyasvad utónevelését szolgáló helyeken és azok 500 méteres körzetében

Júl. 1. — Okt. 31.

Ezen utóbbi néhány faj gyérítését a vad-, hal- és baromfigazdálkodás érdekeit figyelembevéve engedélyezte az OKTH.

A korábbi rendelkezésekkel szemben több változás történt, amelyek mind a vadvédelmet, a madárfajok fennmaradásának elősegítését szolgálják. Ezek a következők:

- kikerült a vadászható fajok köréből a **kis lilik** (*Anser erythropus*)
- **fogoly** (*Perdix perdix*) 1979 óta érvényes teljes (átmeneti) védettsége továbbra is érvényes
- **fácán** (*Phasianus colchicus*) a területi korlátozásokon túl le rövidül 1—2 és 1/2 hónappal a vadászidény (kezdeté szept. 1. helyett okt. 1. és a vége egyes helyeken febr. 15. helyett dec. 31.)

Lekerült viszont a védett fajok listájáról a **szárcsa** (*Fulica atra*) és a **seregély** (*Sturnus vulgaris*), de ezek is csak meghatározott idő és helykeretek közt vadászhatók.

Érdekes, hogy néhány telepített fajra is vadászidényt állapítottak meg. Az **amerikai vadpulyka** (*Meleagris gallopavo*), a **szirtifogoly** (*Alectoris graeca*) és **vörösfogoly** (*Alectoris rufa*) most első ízben szerepel a listán.

Ez utóbbinak megfigyelése ornitológiai szempontból is jelentős. Az élőhelyhez való alkalmazkodásuk, kapcsolatuk más, őshonos fajokkal stb. mind-mind érdekes megfigyelési téma.

Dr. Faragó Sándor

Szerk. Biz. megjegyzése:

A vadászati idénynék jövőbeni változásait közölni fogja a Tájékoztató, valamint más lényeges módosításra is kitérünk majd.

NYAKTEKERCS (*Jynx torquilla*) FÉSZKEPUSZTÍTÁSA

A hétvégi házam kertjébe több éve kihelyezett mesterséges odúban rendszeresen költöttek a széncinegék.

A kb. 1,5 m magasban levő odútól 1981-ben mintegy 5 m-re elhelyeztem egy odvas fatönköt, amelynek oldalába egy har- kályok által vajt lyuk volt. Tetejét lefedtem és belül a lyuk alatt kb. 30 cm-rel elzártam az odvas fát. Már a kihelyezés évében április végétől rendszeresen felkeresték a nyaktekercesek, de vé- gül is a cinegék költése után a mesterséges fészekodúban köl- töttek.

1982-ben viszont az odvas fatönköt foglalták el, miközben a ci- negéknek már 6 fiókája kelt ki, de három napi etetés után el- pusztulva találtam őket. A pusztulás okát akkor nem tudtam megállapítani. A nyaktekercs közben — a lerakott 9 tojásból — 5 fiókát költött ki.

1983-ban is fészket raktak a széncinegék a mesterséges fé- szekodúban és 5 fiókát neveltek, miközben a nyaktekercesek ápri- lis 20. körül megérkeztek.

Május 14-én mintha a nyaktekerceset láttam volna kirepülni a cinegék odújából. Meg is néztem a fiókákat, de semmi rendelle- nességet nem vettem észre, szépen növekedtek és már tollasak voltak. Másnap reggel a cinege odú alatt fészekmaradványok voltak. Gyorsan levettem az odú tetejét és akkor repült ki be- löle a nyaktekercs, de már a fészekben lévő cinege fiókákat el- pusztulva, félig megnyúzva találtam. A nyaktekercs másnap már meg is kezdte a tojásrakást a fatönkben.

Valószínű a két odú közelsége miatt támadt területfoglalási vagy féltési ösztön vezette ilyen mészáros munkára — az egyébként jóindulatú — nyaktekerceset.

Sallay Zoltán

TÖMEGES VÍZIMADÁR PUSZTULÁS

1983. VIII. 2-án felmérést végeztünk a bélapusztai hatos és he- tes halastavakon. Az egyik kb. 5, a másik 10 hold területű, a tavak 1/3 részét nád nőtte be, a vízfelület sásos, zsombékos, a partot erdő és fasor szegélyezi.

A szárazság miatt a hatos tó teljesen kiszáradt, a hetesben pe- dig a nádas rész szárazra került, a víz búzlótt, szinte „felforrt”.

A következő madártetemeteket találtuk a két tó medrében:

Szárcsa (<i>Fulica atra</i>)	68 példány
Tőkés réce (<i>Anas platyrhynchos</i>)	28 példány
Barátréce (<i>Aythya ferina</i>)	6 példány
Bőjti réce (<i>Anas querquedula</i>)	5 példány
Csörgő réce (<i>Anas crecca</i>)	2 példány
Vízityúk (<i>Gallinula chloropus</i>)	2 példány
Billegetőcankó (<i>Tringa hypoleucos</i>)	2 példány
Búbos vöcsök (<i>Podiceps cristatus</i>)	1 példány
Vörös gém (<i>Ardea purpurea</i>)	1 példány
Guvat (<i>Rallus aquaticus</i>)	1 példány
Pettyes vízicsibe (<i>Porzana porzana</i>)	1 példány

Ezekon kívül számos, javarészt récefélék csontváza hevert a vízparton.

Krug Tibor

ÉLELMES KÉK CINEGÉK (*Parus caeruleus*)

Sok éven keresztül az ablakpárkányunkra szerelt egyszerű etetővel oldottam meg a cinegék téli etetését. Ide leginkább aprított tökmagot és napraforgómagot raktam ki.

A legbátrabbak, az első vendégek minden télen a széncinegék voltak. Ő utánuk merészkedtek csak az ablakba a kék cinegék. Igen hideg napokon süvöltő, csuszka és meggyvágó is meglátogatta az etetőt. A széncinegék kis idő elteltével nagyon ott-honosan érezték magukat. Sokszor 7—8 példány is sürgölődött a „terített asztalon”. A kék cinegék nem voltak ilyen békeszeretők. Az ablakba érkezésük után elzavarták az összes széncinegét. Amelyik nem akart elrepülni, azt szárnyukkal verték el a párkányról. Nemcsak a széncinegékkel, de saját fajtársaikkal szemben is igen agresszíven viselkedtek. A kitett eleséghez csak akkor nyúltak, ha ők voltak egyedül az etetőn.

Dénes Péter

Az 1982/83-as tél szokatlanul könnyűnek ígérkezett, ezért a Fertőn viszonylag sok madár itt maradt. Egész télen látható volt nyári lúd, nagy kócsag, bölömbika, barna rétihéja stb. és a szárcsák jelentős tömege. Ez utóbbiakat érintette legérzékenyebben a hirtelen jött februári lehűlés. A víz befagyása után százsámra pusztultak éhen. Egyes példányaik kisebb csapatokba verődve a partközeli kukoricatarlókat keresték fel, itt táplálkoztak és futva, röpülve menekültek az ember közeledtére a nádas felé.

Az előző évi nagymennyiségű csapadéktól, s a télvégi hóolvadástartól hatalmasra duzzadt belvíz keletkezett Mekszikópusztánál, a Cikes nevű legelőn. Ezen a helyen korábban a Fertőtől különálló szikes tó volt, amelynek medrében gyűlt össze a víz. E tó, egykor Schenk Jakab Fertőzugra készített (a határváltozások miatt soha nem valósított) természetvédelmi tervében is szerepelt. Elsőként még Chernel István említette 1889-ben: „... a Mekszikó tőjén elterülő Csikes, hol a Schwarze Seeschwalbe (*Hyrochelidon nigra*) — kormos szerkő százával költ...”. Sajnos, a Hanság és Fertő lecsapolási munkálatok eredményeként, a Cikes is kiszáradt, s csak néha-néha telik meg, ha a csatornák az összegyűlt vizet elvezetni nem tudják. (Remélhetőleg a Fertő-tavi Bioszféra Rezervátum talán regenerálja ezt a tavat!) A koratavaszi hónapokra a felduzzadt egykori tó olyan mély volt már, hogy vízében a kerce-, a kontyos és barátréce csapatok is tanyázhattak.

Fontosabb megfigyelések:

Kárókatona (*Phalacrocorax carbo*) 04. 03. Mekszikópuszta, Cikes 32 pd. (Eddigi legnagyobb egyedszámú megfigyelés a Fertőn).

Nagy kócsag (*Egretta alba*), bölömbika (*Botaurus stellaris*) — több pd. hullott el a februári hidegben. Legnagyobb idei csapat 10. 12. Fertőszentmiklós, kb. 500 pd. lucernatáblán.

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*) — Fertőrákosnál rendszeresen 40—50 pd. tartózkodott. 01. 09-én 86 pd. Ebben az évben már három pár költött itt. Az egyik pár 08. 14—31-között 6 hagyományosan szürkésbarna színű és egy fehér fiókát vezetett. A Fertőrákosi-öbölben a nyár végén 35—40 hattyú mozgott. Horváth Jenő és Kosaras Zoltán több tagtárs segítségével megkezdte gyűűzésüket. Eddig 57 pd-t jelöltünk meg.

Nyári lúd (*Anser anser*) — Legnagyobb tömegben 03. 02—05 között figyeltem meg a mekszikói Cikesen. Ekkor naponta 2000 pd fordult meg itt. Többször láttunk színes, műanyag nyakgyűrűvel jelölt libákat. Egyeseknél a számot is sikerült leolvasni. A gyűrűk szerint csehszlovákiai (piros), auszriai (fehér) és NDK-beli (sárga) példányok tartózkodtak nálunk.

Vetési lúd (*Anser fabalis*) — Tavasszal viszonylag sokáig ittmaradt. 04. 17. 350 pd. Mekszikópusztánál.

Vörös ásólúd (*Casarca ferruginea*) — 05. 12-én egy tojó pd. tartózkodott a már kiszáradóban lévő Cikesen.

Nyíl farkú réce (*Anas acuta*) — 03. 30 — 04. 03. — kb. 200 pár a Cikesen, 04. 16—17-én még mindig 15 pár. Sajnos a víz leapedtával távoztak.

Fütyülő réce (*Anas penelope*) — 03. 30—04. 03. — 18 pár a Cikesben. 04. 10 — még 2 pár.

Kendermagos réce (*Anas strepera*) — 03. 30 — 04. 03. 4—5 pár, 04. 16—17. 2 pár ugyanott.

Kanalaréce (*Spatula clypeata*) — 03. 30—04. 08. ugyanott 400 pd.; 04. 16—17. 50—60 pár. A víz kiszáradása után a területen 8 pár költött.

Üstökös réce (*Netta rufina*) — A Fertő auszriai részén már költött. Nálunk két pár maradt itt az idén a tavasz végéig. Fertőrákosnál tanyázott az egyik pár — 04. 24-én megfigyelte Tirják László, a másik a Körgát menti tocsogókon 05. 12., 06. 02.

Barátréce (*Aythya ferina*) — 03. 30—04. 03. 100 pár a Cikesben.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*) — ugyanott és akkor 10 pár.

Cigányréce (*Aythya nyroca*) — ugyanott és akkor 18 pár.

Darázsölyv (*Pernis apivorus*) — 05. 14-én 1 párt figyelt meg Varga Zsolt a Szárhalmi erdőben.

Fakó rétihéja (*Circus macrourus*) — 03. 04-én 1 hím pd. figyeltünk meg Kiss Balázssal és Szommer Tamással Mekszikópusztá és Nyáras major között.

Kék vércse (*Falco vespertinus*) — 05. 12. Széplaki legelő 1 tojó pd. Traser György megfigyelése.

Bíbic (*Vanellus vanellus*) — múlt év decemberében még itt volt egy csapat — 1982. 12. 16. Sarród és László major között 140 pd., januárban viszont a kezdeti hideg hatására elvonultak. Első érkezők 03. 04. Nyáras major 4—5 pd.

Széki lile (*Charadrius alexandrius*) — A Fertő magyarországi részén eddig még nem figyeltem meg. A Cikes tó kiszáradásának utolsó stádiumában jelent meg. Az első párt 05. 12-én észleltem. 06. 10-én 6 pár költéséről bizonyosodtam meg. E faj a Fertőzugban a szikes tavak kavicsos partszegélyén költ. Mivel nálunk ilyen élőhely nincs, megtelepedni nem tud. A mekszikópusztai Cikes-belvíztő kiszáradása után viszont érdekes módon keletkezett számára megfelelő táplálkozó és fészkelőhely. A vízben korábban elszaporodott *Cladophora* moszat, annak elpárolgása után nemezes takaróvá száradt, s a sziksótól kifehéredve összefüggően beborította a talajt. Még június elején is annyira tartós volt, hogy a zsióka, réti sás, sziki szittyó tövei alig tudták keresztültörni. E fehér szőnyegen fészkeltek a széki lilék és fiókáikat is ezen lehetett megfigyelni.

Kis póling (*Numenius phaeopus*) — Traser György már többször jelezte, hogy a sarródi tó térségében kisebb testű pólingokat látott. Magam is megfigyeltem ilyen madarakat, de pontosan azonosítani nem tudtuk őket. 08. 14-én Mekszikópusztá határában, kb. 80 m távolságról sikerült egy példányt megfigyelni, 40-szeres nagyítású teleszkópos távcsővel. A madár nagy pólingok között rovarászott, egy mesterségesen elárasztott, tocsogós réti sásos kaszálón. A megfigyelést Ugron Bélával és Dr. Lacza Tiborral közösen végeztük.

Nagy póling (*Numenius arquata*) — Áttelelt, sőt a kemény februári fagyban is a széplaki legelőn maradt 2 pd. — Lajber Antal megfigyelése szerint.

Nagy goda (*Limosa limosa*) — 04. 08-án volt a legnagyobb tömeg a Cikesben, kb. 200 pd.

Pajzsoscankó (*Philomachus pugnax*) — 04. 08-án kb. 3000 pd. ugyanott.

Gulipán (*Recurvirostra avosetta*) — A Fertőzugban fészkel. Nálunk eddig csak 3 ízben sikerült megfigyelni. 05. 08-án jelent meg a Cikesben. 04. 16-ra 11 pd.-ra emelkedett a számuk, végül is két pár maradt vissza költésre, a vízből kiálló csatornapartokon.

Vékonycsőrű víztaposó (*Phalaropus lobatus*) — 07. 14-én 1 imm. pd-t figyeltem meg a Körgát menti taposott iszaptócsán Ugron Béla és Dr. Lacza Tibor társaságában.

Kék galamb (*Columba oenas*) — 03. 04-én 4 pd-t figyeltünk meg Traser Györggyel, a Hanság csatorna hídjától nem messze lévő platanokon.

Szőlőrigó (*Turdus iliacus*) — 01. 21-én 1 elütött pd-t találtam a fertőrákosi kőfejtőnél, ebből a felénk ritka fajból.

Dr. Kárpáti László

MEGFIGYELÉSEK A TATAI-ÖREGTŐ KÖRNYÉKÉN, 1983. DECEMBER 26—30. IDŐKÖZEBŐL

Enyhe, fagypont körüli, derült időjárási viszonyok között volt lehetőségem a december végi tömegviszonyok és ökológiai körülmények tanulmányozására a vetési ludak egyik legjelentősebb európai telelőhelyén. A tapasztaltakat alábbiakban ismertetem.

Ökológiai viszonyok:

Az enyhe, hőmentes időjárás, és a megkésetten fejlődő, zsenge gabonavetések következtében a ludak táplálkozási körülményei eszményiek. A tavon éjszakázó tömegek mintegy 40—50 km-es körzetben szóródtak szét Tata környékén. A fejletlen búzavetések indokolt védelme miatt az ide csoportosuló libákat sokfelé riasztják. E háborítás miatt a vetési ludak a szántatlan, nagyüzemi kukoricatarlók táplálékbanosságában találnak kielégítő kárpótlást. Ez évtől lépett érvénybe a tó környékén szervezett, december 1-től érvényes vadászati korlátozás, amely a korábbi, ilyen természetű megterhelést kétségtelenül enyhíti.

Megfigyelt, jelentősebb madárfajok:

Anser albifrons: Napi 200—250 példány.

Anser fabalis: XII. 26—28 között napi kb. 12 000, XII. 29-én 23 000. Az adatfelvételnek mintegy 95 %-a számlálással, kisebb hányada besötétedés utáni becslés útján történt.

Anser brachyrhynchus: XII. 26-án, délután még kedvező világítási viszonyok között 27+7+5+12+50 rövidcsőrű lúd húzott be a tóra. Nagyon sötét nyakukról és ezüstösen világos hátukról könnyű volt őket felismerni levegőben és vízben a vetési ludak között. Kisebb testnagyságuk is szembetűnő. Hangjukat a tömegesen jelenlévő, egyéb ludak zsivalyában nem lehetett megnyugtató módon kiszűrni. Van den Berg, holland kutató 1983. IV. 24-én kelt levelében értesített arról, hogy ugyanitt 1983. III. 5-én figyelt meg egy rövidcsőrű ludat.

Branta leucopsis: December 27-én 2 úszkáló példányt fényképeztem a tavon. Az apácaludak feltűnően bizalmas viselkedéséből feltételeztem, hogy esetleg valamelyik nyugat-európai félvad állományból származhatnak.

Calidris alpina: A havasi partfutó magyarországi téli előfordulása mindenkor esemény. XII. 26-án 50-es csapatot figyeltem meg.

Calidris testacea: Ezideig egyetlen hazai, téli előfordulása XII. 29-én 20-as csapat.

Larus canus: Átszíneződő példányok, XII. 29-én 6 db. Halágnál hálózó halászok fölött vadásztak.

Rissa tridactyla: XII. 26-án egy tarka juv. példány, több ezer *Larus ridibundus* között.

Dr. Sterbetz István

RAGADOZÓ MADARAK FÉSZKELÉSE A BAKSI PUSZTÁN (ÓPUSZTASZER)

A Pusztaszeri Tájvédelmi Körzethez tartozó Baksi pusztán 1983. májusában szokatlanul sokféle ragadozómadár fészkelését állapítottam meg. A pusztán egyenként 1—1,5 hektáros tölgy- és akác erdőfoltok vannak, melyek fáin korábban nagy létszámú vetési varjú telepek voltak, és itt mintegy 60 pár kék vércse is fészkel.

Az egyelő fakitermelés, a mérgezés és a löfegyveres gyérítés hatására a varjak elhagyták telepeiket, a kék vércsék száma is 15 párra csökkent. Ezzel párhuzamosan megfigyelhető volt több ragadozó madárfaj betelepülése.

1983. májusában egy akác és két tölgyes facsoportban az elhagyott varjúfészkekben a következő fajok költöttek ill. kezdtek fészkeléshez:

1 pár egerészölyv, 1 pár héja, 3 pár vörös vércse, 1 pár kaba, 8 pár kék vércse, 1 pár macskabagoly, 2 pár erdei fülesbagoly. Korábban az egerészölyv és a héja egyáltalán nem költött a területen.

A varjak eltűnése, a kék vércsék számának csökkenése, a varjófészek által nyújtott fészkelési lehetőség, a védett terület nyugalma és táplálékbojósége hozható összefüggésbe a ragadozók térhódításával.

Dr. Molnár Gyula

SARKI LÚD (*Anser caerulescens*) SIÓFOKON

1983. március 5-én a Siófok melletti Tőreki halastavaknál jártam. A tavak D-Ny-i oldalán zöldellő vetés volt, melyen legelősző vadlúd csapatot vettem észre. Távolról (2—2,5 km) figyelve feltűnt közöttük egy fehér színű madár, mely ilyen távolságból nagyobbnak tűnt társainál. A terep adottságait kihasználva sikerült a csapatot kb. 300 m-re megközelítenem. Közelebről a madár már nem tűnt nagyobbnak, sőt inkább kisebbnek. Biztos voltam benne, hogy vadlúd albinóval állok szemben. További közelítésemre a csapat felrebbent és a Balaton felé vette útját. A felrepülő fehér madárnak a kézevezői feketék voltak. 12 x 50-es távcsövemmel viszonylag közlelről (250—300 m), jó látási viszonyok között, kb. 4—5 percig figyeltem a madarat. Otthon a „PETERSON” megerősített abban a hitemben, hogy sarki ludat láttam.

Másnap (03. 06) korán reggel felkerestem Főnyedi Elemért és ketten indultunk a tegnapi megfigyelési helyre. A vadlúd csapat a várt helyen tartózkodott, köztük a sarki lúddal.

Sikerült 150 m közelre lopóznunk hozzájuk. A csapat kb. 150—200 vetési lúdból (*Anser fabalis*) és egy öreg sarki lúdból (*Anser caerulescens*) állt.

Szatori János

Faunisztika

SZÜRKE CANKÓ (*Tringa nebularia*) ADATOK 1982-BŐL

03. 28. Győr (Rába) 1 pd, Steiner A; 04. 09. Bolhás (Nagybaráti-tározó) 1 pd, Dr. Kasza F; 04. 10. 1 pd, Dr. Kasza F; 04. 10. Szentés (fertő) 9 pd, Szabó F. és I; Mórahalom (Nagyszéksós-tó) 4 pd, Mórahalom (Kisszéksós-tó) 3 pd, Mórahalom (Madarász-tó) 6 pd, Mihály L. — Mihály L.né; Nyíregyháza (Szelkó-tó) 2 pd, Szép T; 04. 12. Köröstarcsa (Gácsháti-h. tavak) 8 pd, Boldog G; 04. 12. Fazekasboda 1 pd, Balikó Á; 04. 18. Szeged-Fehértó 5 pd, Széll A; 04. 23. Almásfüzitő (Ferencmajori-h. tavak) 2 pd, Musicz L; 04. 25. Köröstarcsa (Gácsháti-h. tavak) 8 pd, Boldog G; 05. 01. Almásfüzitő (Ferencmajori-h. tavak) 3 pd, Musicz L; 05. 03. Tiszafüred 1 pd, Lipcsey I; 05. 06. Fertő-tó 10 pd, Traser Gy; 05. 12. Dinnyés (Fertő és halastavak) 1 pd, Schmidt E; 06. 19. Szarvas (Kákai-h. tavak) 1 pd, Tóth T; 07. 04. Dinnyés (halastavak) 1+7+3 pd, Gábor L. — Leskó Zs; 07. 07. Dunasziget 2 pd, 07. 10. Dunasziget 7 pd, Steiner A; 07. 17. Szarvas (Kákai-h. tavak és rizstelepek) 7 pd, Boldog G. — Tóth T; 07. 18. Tiszavasvári (Fehérszik) 3 pd, Demeter I; 07. 21. Cegléd (Süppedék) 1+8 pd, Gábor L; 08. 11. Fertő-tó 3 pd, Traser Gy; 08. 12. Tata (Réti-tavak) 2 pd, Musicz L; 08. 14. Darvas (halastavak) 2 pd, Kurpé I; 08. 18. Nyíregyháza (Szelkó-tó) 4 pd, Szép T; 08. 15. Szeged-Fehértó 2 pd, Liker A; 08. 19. Berettyó — Körös 2 pd, Liker A; 08. 23. Fülöpháza 2+11 pd, Gack L. — Gábor L; 08. 24. Berettyó — Körös 7 pd, Liker A; 08. 24. Fülöpháza (Kondortó) 20—25 + 7 pd, 08. 25. 2 pd, 08. 26. 2 pd, Gack L. — Gábor L; 08. 31. Cegléd (Süppedék) 1 pd, Gábor L; 09. 01. Fertő-tó 4 pd, Traser Gy; 09. 02. Rétszilás (halastó) 7—8 pd, Magyar G; 09. 04. Kunszentmárton 17 pd, Kakuk Cs; 09. 05. Szeged-Fehértó 27 pd, Kaufman G. — Liker A; 09. 09. Fertő-tó 2 pd, Traser Gy; 09. 12. Szeged-Fehértó 1 pd, Kaufman G. — Liker A; 09. 18. Csökmő (halastó) 25—30 pd, ifj. Homoki L; 09. 18. Balmazújváros (Virágoskúti-h. tavak) 3 pd, Rác I. és Tsai; 09. 19. Kunszentmárton 7 pd, Kakuk Cs; 09. 19. Szeged-Fehértó 3 pd, Kaufman G. — Liker A; 09. 19. Hajdúnánás

(Vidiéri-h. tavak) 1 pd, Rácz I. és Tsai; 09. 25. 3 pd, Rácz I. és Tsai; 10. 10. Szeged-Fehértó 3 pd, 10. 17. Szeged (Gyevi-fertő) 1 pd, Kaufman G. — Liker A; 10. 17. Dinnyés (halastavak) 1 pd, Gábor L; 10. 24. Szeged-Fehértó 1 pd, Kaufman G. — Liker A; 10. 30. Balmazújváros (Virágoskúti-h. tavak) 2 pd, Rácz I. és Tsai; 12. 12. Szeged-Fehértó 2 pd, Liker A. — Kaufman G; 08. 19. Dunasziget 6 pd, Steiner A.

Összeállította: **Molnár László**

AZ ERDEI CANKÓ (*Tringa ochropus*) MOZGALMAI 1982-BEN

Az ország területéről 1982-ben 191 megfigyelési adat érkezett be egyesületünk Faunisztikai Szakosztályának irattárába. A megfigyelések szerint az erdei cankó az év minden hónapjában előfordult a kisebb-nagyobb vizek mellékén. Az észlelési esetek és a maximális példányszámok az alábbiak szerint alakultak az egyes hónapokban: január — 6 eset (max. 3 pd, Tata-Fényes-tó); február — 6 eset (max. 3 pd, Pellérd-halastavak); március — 12 eset (max. 6 pd, Fertő-tó); április — 25 eset (max. 12 pd, Köröstarcsa, Gácsháti-halastavak); május — 10 eset (max. 6 pd, előző terület); június — 7 eset (max. 4 pd, Hajdúderog); július — 21 eset (max. 25 pd, Szarvas, Kákai-halastavak); augusztus — 31 eset (max. 20 pd, Fertő-tó); szeptember — 21 eset (max. 9 pd, Kunszentmárton); október — 15 eset (max. 5 pd, Szeged-Fehértó); november — 15 eset (max. 3 pd, Boglárlelle, Irmapusztai-halastavak); december — 12 eset (max. 7 pd, Pellérdi-halastavak).

Az adatokból jól látszik, hogy tavaszi és őszi vonulása május vége, július közepe között fedí egymást. Itt azonban számolni kell az átnyaralás lehetőségével is. Fő vonulási ideje tavasszal áprilusra esik. Őszi vonulása július közepétől szeptember közepéig tart. Ez a mozgalom elhúzódhat novemberig is, főként enyhe időjárás esetén. Ilyenkor gyakran áttelelők is akadnak, melyek csak a hidegebb idő beálltával húzódnak délebbre. Egyes példányok, néhány madárból álló csapatok főként a meleg vízü tavak, csatornák mentén telelnek át.

Molnár László

FÜLESPACSIRTA (*Eremophila alpestris*) MEGFIGYELÉSEK

1983. december 17-én Ráckeve környékén jártunk és a falutól néhány kilométernyire mezőgazdasági területen 6 fülespacsirtát figyeltünk meg. Gyengén felhős, viszonylag enyhe ($-2-3$ °C) idő volt, a talajt foltokban fedte a korábban lehullott hó. A madarakat először délelőtt figyeltük meg, amint hosszabb ideig szobányi területen keresgéltek. Délután ugyanazon a helyen láttuk őket, az apró gyomokból csipegettek. Másnap, 18-án, újra kimentünk Ráckevére és a 6 fülespacsirtát gyakorlatilag ugyanazon a helyen találtuk. Viselkedésük is a korábbihoz volt hasonló. Délelőtt és délután egy-egy órát figyeltük őket. Keresgélés közben nem tartottak szorosan össze, de nem is távolodtak el nagyon egymástól. Megfigyeltük, hogy voltak közöttük élénkebben és halványabban színezett példányok. Viszonylag szelidek voltak, 8–10 méternyire bevártak (hason csúszva közeledtünk feléjük).

Boros Emil — Németh Tamás — Schmidt András

SZAJKÓ (*Garrulus glandarius*) NAGYARÁNYÚ ÁLLOMÁNY- NÖVEKEDÉSE A ZAGYVA FORRÁSVIDÉKEN

Több mint 4 évtizede járom a Zagyva forrásvidék erdőborította hegyvonulatait. (Somlyó, Medves). Ezen idő alatt volt alkalmam megfigyelni több madárfaj állománycsökkenését. A császármadár és fogoly állomány annyira lecsökkent, hogy napjainkban már csak elvétve találkozhatunk velük. A kis örgébics, kerti rozsdafarkú és kövirigó, melyek 2 évtizede a közönséges és gyakori költőmadaraink közé tartoztak, teljes egészében eltűntek a vidékről. Igaz, néhány madárfaj megtelepedése is tapasztalható. Megtelepedett a szürkebegy, fenyves cinege és a sárgafejű királyka. A szajkónál nagyarányú állománynövekedés tapasztalható.

Az utolsó két évtizedben a réginek a kétszeresére szaporodott a szajkók állománya, ami több madárfaj állományának csökkenését idézte elő. Helyi viszonylatban fő tartózkodó, illetve

költőhelye a vadkörtés, bokros hegyoldalak legelői, folyondáros akácok és fiatal fenyvesek. Így elsősorban az itt fészkelő madarak fészkeiket fosztogatják. Az őszapónál nagyfokú állománycsökkenést idéztek elő, de a rigó és poszátafajok, tövisszűrő gébics és más bozótkedvelő énekesmadaraknál is érezhetően nagyok a szajkók által okozott károsodások. Az említett helyeken nagyon kevés madárnak sikerült a költés. Ha sikerül is, a kirepült fiókákat szedi össze saját fiókái számára. A felszabaddulás előtti, majd az ezt követő 50—60-as években az erdészek és vadőrök „lődíjat” kaptak az általuk lőtt és beszolgáltatott szajkó és — sajnos — a ragadozómadarak lábaiért. A héja is többet fogott el közülük, mivel az időben jóval nagyobb volt az állományuk mint napjainkban. Jelenleg a vadászok nem lövik, az a néhány pár héja ami van, nem sokat fog el közülük, így gyakorlatilag nincs is ellenségük!

A szajkó állomány nagysága főleg a téli időszakban látható, mivel ilyenkor csapatokba verődve kóborolnak.

Varga Ferenc

VÍZIRIGÓ (*Cinclus cinclus*) ÉSZLELÉSEK SOPRON KÖRNYÉKÉRŐL

1982. november 16-án 2 öreg példányt sikerült megfigyelnem a Rák-pataokban. A tél folyamán többször láttam őket, rendszerint ugyanazon a helyen. Megszokott helyüket csak a partszakasz befagyásával hagyták el. Ezen a télen a madarakat Dr. Kárpáti László és Tirják László is megfigyelte.

1983. november 12-én a madarak régi helyén, egy híd alatt találtam 5 db vízirigó köpetet, majd december 3-án Varga Zsolttal sikerült két öreg madarat is megfigyelni. Később a két vízirigót Dr. Kárpáti Lászlóék meggyűrték.

Sajnos a Sopron környéki patakok nem elég bővízőek, a Rák-patakon pedig — amely ilyen szempontból megfelelő lenne — kevés a fészkelésre alkalmas hely, ezért megpróbáljuk mesterseges fészkelőhely kialakításával elősegíteni a vízirigó sikeres megtelepedését.

Zatykó László

TÖVISSZÜRÓ GÉBICSEK (*Lanius collurio*) TÖMEGES FÉSZKELÉSE A MEDVES-HEGYSÉG LEGELŐIN 1983-BAN

1983. májusában a Medves-fennsíkron és annak nyugati peremén (eresztvényi kőfejtők környéke) a szokásosnál több töviszüró gébicset láttam, ezért 31-én elkezdtem a fészkeiket keresni. Ezen a részen sok a szeder, kökény, galagonya és csipkebokor. Meglepetéssel tapasztaltam, hogy csaknem minden 2—3-ik bokorban volt fészek! Ezen a napon (délelőtt) 23 fészket találtam. Az egyikben 4 pihés fióka mellett erősen fias kakukktojás feküdt. Másnap, június 1-én további részeket néztem át, ekkor még további 17 lakott fészket találtam, de ezekben már nem volt kakukktojás. Említést érdemel, hogy a két nap alatt talált 40 fészek közelében mindössze 18 hímeket láttam! Az átvizsgált terület (legelő) csak helyenként bokros, így ennek nagysága kb. 4 km² lehet. Ez a rész kedvelt élőhelye a karvalyposzátának is, azonban a két nap alatt ennek mindössze három bokorban találtam tojásos alját. Megjegyzem, a töviszüró gébicseknek ilyen tömeges fészkelését eddig nem tapasztaltam ezen a vidéken.

Varga Ferenc

NAGY ÖRGÉBICS (*Lanius excubitor*) ADATOK 1982-BŐL

A példányszámot csak az egynél több megfigyelt madár esetében jelöljük.

01. 17. Poroszló (Tisza-ártér), Lipcsey I; 02. 05. Komárom, Krug T; 02. 07. Ipolyszög, Magyarják P; 03. 07. Poroszló (Eger-patak), Lipcsey I; 04. 14. Poroszló (Tisza-ártér), Lipcsey I; 03. 14. Tiszaórvény, Lipcsey I; 05. 15. Kiskunfélegyháza, Mészáros Zs; 03. 25. Poroszló (Tisza-ártér), 04.05. Poroszló (Eger-patak), Lipcsey I; 09. 18. Dunabogdányi-lapály, Nagy I; 10. 03. Dunasziget 2 pd, Steiner A; 10. 04. Tarcál (Ökör-tó), Mercsák J. L.; 10. 09. Sopron, Molnár Zs; 10.09. Fertőszentmiklós, Pintér Z. és Tsai; 10. 16. Fertő-tó, Traser Gy; 10. 17. Dunasziget, Steiner A; 10.

17. Ipolyszög — Dejtár között 2 pd, Juhász Á; 10. 19. Baks, Tajti L; 10. 26. Kőszegszerdahely, Király R; 10. 30. Dóc (Bibichát), Kaufman G. — Likér A; 10. 30. Almásfüzitő (Ferencmajori-h. tavak), Musicz L; 10. 30. Öskü, Major I; 10. 31. Ipolyszög, Kagyerják P; 11. 02. Fajszt, Dr. Kalotás Zs. — Pintér A; 11. 06. Somoskő (Eresztvényi-oldal), Varga F; 11. 07., Kesznyéten 2 pd, Petrovics Z; 11. 07. Tát (Szások), Antal A; 11. 09. Kőszegdoroszló, Király R; 11. 09. Tiszabercel — Gáva között, Bíró I; 11. 10. Tiszabercel — Gáva, Bíró I; 11. 10. Medves-hegy, Varga F; 11. 11. Tiszabercel — Gáva között 2 pd, Bíró I; 11. 13. Görbeháza (Bágyi-erdő), Rácz I. és Tsai; 11. 13. Tát (Táti-szgt.), Antal A; 11. 15. Zalkod, Tóth I; 11. 17. Körmend (I. őrház), Illés P; 11. 20. Nagybátöny (Maconkai-tározó), Varga F; 11. 20. Nagybajcs, Pintér Z. és Tsai; 11. 20. Almásfüzitő (Ferencmajori-h. tavak), 2 pd, Musicz L; 11. 20. Tiszafüred (Tisza-ártér), Lipcsey I; 11. 20. Pölöske, Ács A; 11. 21. Sarród — Fertőhomok (14 km) 3 pd egyesével, Varga Zs. — Waliczky Z; 11. 21. Medves-hegy, Varga F; 11. 24. Fertőrákos, Marton I; 11. 25. Sopron, Molnár Zs; 11. 25. Hegykő, Pintér Z. és Tsai; 11. 27. Szomód, Musicz L; 12. 02. Veszprém, Major I; 12. 05. Semjén, Bodnár D; 12. 09. Tát (szőlők), Antal A. és Tsai; 12. 12. Körmend (Rábart), 2 pd, Illés P; 12. 12. Ipolyszög (gyümölcsös), Juhász Á; 12. 17. Kőszeg, Bechtold I; 12. 18. Almásfüzitő (Ferencmajori-h. tavak), 3 pd, Musicz L; 12. 20. Sopron, Waliczky Z; 12. 28. Kunszentmárton, Kakuk Cs; 12. 31. Zalkod, Tóth I; Ajka 2 pd, Kaufman G; Pellérd, Wágner L;

Összeállította: **Molnár László**

ADATOK A FAUNISZTIKAI SZAKOSZTÁLY IRATTÁRÁBÓL

Északi búvár (*Gavia stellata*): 1983. 01. 17, 19, 21, 24. Gyékényes (kavicsbánya-tó) 1—1 pd, Bank L; 02. 05. Alsógöd — Sződliget (Duna) 1 pd, Gábor L; 11. 11. Tizsakürt — Tiszainoka (Tisza) 1 pd, Zs. I. 11. 12. Sumony (halastó) 1 pd, Dunai I. és Tsai; 11. 13. Pécs (Malom-völgy) 1 pd, Wágner G.

Sarki búvár (*Gavia arctica*): 1983. 01. 07, 11, 12. Gyékényes (kavicsbánya-tó) 3, 6, 6 pd, Bank L; 01. 12. Dunakeszi (Duna)

1 pd, Muray R; 01. 13. Gyékényes (kavicsbánya-tó) 3 pd, Bank L; 01. 15. Dunasziget (Duna) 1 pd, Steiner A; 01. 17, 19, 21, 24. Gyékényes (kavicsbánya-tó) 5, 2, 5, 4 pd, Bank L; 03. 13. Laki-telek (Holt-Tisza) 1 pd, Mészáros Zs; 11. 13. Pécs (Malom-völgy) 1 pd, Wágner G.

Jeges búvár (*Gavia immer*): 10. 29., 11. 03., 11. 10. Nyergesújfalu (Duna) 1—1 pd, Szimuly Gy.

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*): 1983. 04. 10. Tiszavasvári (Fehér-szik) 1 pd, Demeter I. és L; 04. 23. Konyár (Sós-tó) 2 pd, Győrösy J.né és Tsai; 04. 24. Tiszavasvári (Fehér-szik) 1 pd, Herczeg F; 05. 09. — 22. Poroszló (Tisza II. tározó) 1 pd, Lipcsey I; 06. 26. Dinnyés 2 pd, Csókay B; 07. 16. Tápiószecső (halastó) 1 pd, Benei B; 08. 07, 17, 20, 27, 28. Dinnyés 1, 1, 2, 3, 2 pd, Csókay B; 08. 21. Tápiószecső 1 pd, Benei B; 08. 25. Sumony (halastó) 1 pd, MME Tábor; 09. 25. Pécs (Malom-völgy) 1 pd, Wágner G.

Kis kárókatona (*Phalacrocorax pygmaeus*): 1981. Köröstarcsa (Gácsháti-halastó) 10. 19. 2 pd, 10. 25. 2 pd, 10. 31. 3 pd, 11. 01. 3 pd, Boldog G; 1983. 08. 12. Sumony (halastó) 6 pd, 08. 14—15. 1—1 pd, MME Tábor; 08. 22. Gyomaendrőd (Siratói-holtág) 1 pd, Andrési P; 10. 01. Pécs (Malom-völgy) 1 pd, Wágner G. és L;

Batla (*Plegadis falcinellus*): 1983. 05. 18—22. Tiszaluc 4 pd, Petrovics Z. és Tsai; 05. 22. Poroszló (Tisza II. tározó) 11 pd, Lipcsey I; 08. 07. Szentés (Fertő) 1 pd, Szabó F. — Arnót I.

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): 1983. 02. 06. Szőgye (Duna) 4 pd, Steiner A; 02. 19. Dunasziget (Duna) 2 pd, Steiner A; 03. 01. Tata (Öreg-tó) 1 ad. pd, Musicz L; 03. 05. Vámoszabadi (Duna) 7 ad. + 6 juv., Márkus F; 03. 12. Pellérd (halastó) 2 pd, Wágner G; 03. 19. Szőgye (Duna) 2 pd, Steiner A; 03. 27. Győr (Rába; mocsár) 1 pd, Steiner A; 04. 30. Tata (Réti-tavak) 3 ad. pd, Musicz L; 09. 25. Pécs (Malom-völgy) 4 ad., + 5 juv. pd, Wágner L; 10. 15. Hortobágy (Halastó) 1 pd, MME Debreceni HCs; 11. 13. Kökényes (Malom-völgy) 2 ad., + 3 imm. pd, Wágner G; 11. 19. 2 pár, 12. 04. 5 pd, Wágner G.

Énekes hattyú (*Cygnus cygnus*): 1983. 04. 02. Dinnyés (Fertő) 1 pd, Farkas L. — Staudinger I.

Kis lilik (*Anser erythropus*): 1983. 01. 26. Nyergesújfalu (Duna) 1 pd, Szimuly Gy; 03. 12. Tiszavasvári — Józsefháza kb. 50 pd, Orosz B; 11. 26. Hortobágy (Halastó) 1 pd, Győrösy J.né és Tsai.

Örvös lúd (*Branta bernicla*): 1983. 08. 20. Köröstarcsa (Gácsháti-halastó) 1 pd. A nap folyamán kétszer megfigyelve. Általában a tőkés récékkel együtt mozgott. A halászok szerint már kb. két hete a tavon tartózkodik. Boldog G.

Vörösnyakú lúd (*Branta ruficollis*): 1982. 11. 27. Törökbecse (= Novi Becej; YU) 3 pd, Ternovác T.

Bütykös ásólúd (*Tadorna tadorna*): 1983. 01. 03. Dinnyés 9 pd, Farkas L; 06. 04. Aba 1 pd, Gergely P.

Kendermagos réce (*Anas strepera*): 1983. 04. 06. Dinnyés (halastó) 2 hím pd, Farkas L; 04. 07. Aba 1 pd, Gergely P; 04. 16. Makó (Gerizdesi-dűlő) 2 pd, Barthos G; 04. 23. Tata (Réti-tavak) 2 pd, 04. 25. 3 pd, Musicz L; 05. 07. Dunasziget (Duna) 2 pd, Steiner A; 06. 05. 1 pd, Steiner A; 07. 16. Hajdubagos 2 pd, Teke T. és Tsai.

Üstökös réce (*Netta rufina*): 1983. 04. 02. Biharugra (halastavak) 1 hím pd, Kurpé I. és Tsai; 04. 25. Tata (Réti-tavak) 1 pár, Musicz L; 04. 29—30. u.ott 2 pár, majd 2 hím, 1 tojó pd, Musicz L; 05. 07. Almásfüzitő (Ferencmajori-tavak) 5 pd, Musicz L.

Kontyos réce (*Aythya fuligula*): 1983. 02. 05. Alsógöd — Sződliget (Duna) 100—120 pd, Gábor L; 02. 26. Siófok (Balaton) 65—70 pd, Szatori J; 02. 26. Tát (Duna) 150 pd, 03. 01. 120 pd, 03. 04. 120 pd, Szimuly Gy; 03. 14. Boglárlelle (Balaton) 60—70 pd, Szatori J; 03. 20—21. Rétszilas (halastavak) 60—80 pd, Lendvai G; 05. 05. Fülöpháza (Kondor-tó) 1 hím pd, Molnár L; 05. 15. Pród (halastó) 1 pd, Rácz I. és Tsai; 07. 10. Boglárlelle (Irmapusztai-halastó) 19 pd, Szatori J; 07. 17. Dinnyés (halastó) 3 hím pd; 07. 26. Lajosmizse 1 hím ps, Gábor L; 08. 08. Boglárlelle (Irmapusztai-halastó) 50 pd, Szatori J. 1982. 05. 16. Várpalota (bányatavak) 7 pár, Major I.

Hegy réce (*Aythya marila*): 1983. 01. 28. Palicsi-tó (YU) 10 pd, Hulló I; 01. 24—28. Gyékényes (kavicsbánya-tó) 1—1 pár, Bank L.

Pehelyréce (*Somateria mollissima*): 1983. 02. 23. Vác (Duna) 1 pd, Muray R; 02. 26. — 03. 04. között Siófok (Balaton) 1 hím, Szatori J.

Feketeréce (*Melanitta nigra*): 1983. 02. 14. Visegrád-Újtelep (Duna) 2 pd, Zágon A; 03. 09. Dunapataj (Szelidi-tó) 1 pd, Kocsis Cs; 11. 17. Szajol — Tiszapüspöki (Tisza) 1 sérült pd, Lőrincz I.

Füstös réce (*Melanitta fusca*): 1983. 01. 03. Alsógöd — Szódliget (Duna) 1 pd, Gábor L; 01. 03. Palicsi-tó (YU) 1 tojó pd, Hulló I; 01. 15. Nyergesújfalu (Duna) 1 pd, Szimuly Gy; 01. 26. Dömös (Duna) 4 pd, Muray R; 02. 09. Kismaros (Duna) 4 pd, Muray R; 02. 09. Göd (Duna) 3 pd, 02. 23. Nagymaros (Duna) 2 pd, Muray R.

Örvös bukó (*Mergus serrator*): 1983. 01. 03. Alsógöd — Szódliget (Duna) 1 tojó pd, Gábor L; 01. 21. Tát (Duna) 5 tojó pd, Antal A. és Tsai; 03. 13. és 27. Csökmő (halastó) 1—1 tojó pd, Kurpé I. és Tsai; 11. 12. Jászkisér (halastó) 1 pd, Zs. I.

Pusztai ölyv (*Buteo rufinus*): 1982. aug. 12, 16, 29, szept. 12. és 20. Cserebökény, 1 pd. Egy esetben két egerészölyv zaklatta. Szabó F; 1983. 03. 12. Novi Becej (= Törökbecse; YU) 1 pd, Ternovác T.

Szirti sas (*Aquila chrysaetos*): 01. 29. Nagykovácsi 1 ad. pd, Jánossy L. és Tsai; 11. 05. Hortobágy (Halastó) 1 ad. Konyhás S. és Tsai; 12. 10. Hortobágy (Halastó) 1 ad pd, Győrösy J.né és Tsai.

Fakó rétihéja (*Circus macrourus*): 1983. 03. 15. Pród (halastó) 1 pd, Rácz I. és Tsai; 04. 03. Derecske 1 pd, Zeke T. és Tsai.

Vándorsólyom (*Falco peregrinus*): 1983. 02. 08. Annavölgy (Gete) Lenner J; 03. 08—09. Nyergesújfalu, Szimuly Gy; 03. 11. Budapest (Pestlőrinc), Gábor L. — Takács L; 03. 13., 26, 29, 04. 08., 09. 07. Nyergesújfalu, Szimuly Gy; 09. 25. Nagyatád — Somogyszob, Keszler Z. (A megfigyelt példányok száma minden esetben 1—1 volt).

Kis sólyom (*Falco columbarius*): 1983. 01. 03. Palicsi-tó (YU), Hulló I; 01. 10. Szentés (Tisza-ártér), Szabó F; 01. 10. Fertőrákos, Marton I; 01. 11. Hidegség, Marton I; 01. 14. Nyergesújfalu 01. 16. Nyergesújfalu, 2 pd, Szimuly Gy; 01. 30. Zagyvaróna, hím, Varga F; 02. 09. Nyergesújfalu, Szimuly Gy; 02. 16. Annavölgy (Rétság), Lenner J; 02. 16. Hegykő, Marton I; 02. 19. Poroszló, Lipcsey I; 02. 26. Nyergesújfalu 2 pd, 02. 28., 03. 03., 03. 09., Szimuly Gy; 03. 09. Ócsa 2 pd, Gábor L; 03. 10. Nyergesújfalu, 03. 11., 03. 14., 03. 15. Szimuly Gy; 03. 15. Esztergom (Kertváros), Szimuly Gy; 03. 26. Nyergesújfalu, Szimuly Gy; 10. 09. Köröstarcsa (Gácsháti-halastó), Boldog G; 10. 29. Nyergesújfalu, Szimuly Gy; 10. 29. Hortobágy (Halastó), Konyhás S; 11. 06. Hajdubagos, Győrösy T. — Zeke T; 11. 07.

Nyergesújfalu, Szimuly Gy; 11. 14. Nyergesújfalu, Szimuly Gy; 12. 04. Kökény (Malom-völgy), tojó, Wágner G.

(A külön ki nem írt esetekben a megfigyelt madarak száma 1—1 volt.)

Császármadár (*Tetrastes bonasia*): 1983. 02. 04. Háromhuta-Regéc 1 pd, 04. 22. Háromhuta 1 pd, 05. 25. Háromhuta 12—15 juv, + 3 ad. pd, Dénes P; 06. 25. Bükk hgs. (Bányalog) 1 pd, Kakszi K; 06. 10. Háromhuta-Regéc 2 ad, 4 juv. pd, Dénes P; 07. 08. Zempléni hgs. (Bohó-rét) 1 pd, Csókay B; 08. 14. Háromhuta 6 pd, Dénes P.

Ujjaslile (*Pluvialis squatarola*): 1982. 10. 03. Pécs (Hőerőmű; zagytó) 1 pd, Wágner G; 1983. 09. 19, 20, 21. Boglárlelle (Irmapusztai-halastó) 1—1 pd, Szatori J; 10. 01. Köröstarcsa (Gács-háti-halastó) 2 pd, Boldog G; 10. 29. Hortobágy (Halastó) 3 pd, Konyhás S.

Aranylile (*Pluvialis apricaria*): 1983. 03. 26. Szarvas (Iskola-földi-halastó) 12 pd, Tóth T; 07. 16. Hajdubagos 1 pd, Zeke T. és Tsai; 08. 12—14. Sumony (halastó) 1—1 pd, Bank L. és Tsai.

Kis pöling (*Numenius phaeopus*): 1983. 04. 09. Fülöpháza 2—3 pd, Molnár L; 04. 24. Ároktó (Kácsa-szgt.) 25 pd, Dr. Simay A. és Tsai; 07. 02. Szentés (Fertő) 1 pd, Szabó F; 07. 09. Cserebökény 2 pd, 07. 12. Szentés (Fertő) 4 pd, Szabó F; 08. 10. Fülöpháza 2—3 pd, Molnár L; 10. 19. Hortobágy (Halastó) 6 pd, Konyhás S.

Tavi cankó (*Tringa stagnatilis*): 1983. 03. 15. Fülöpháza (Szi-vósszék) 1 pd, Molnár L; 04. 17. Pród (halastó) 2 pd, Rácz I. és Tsai.

Kőforgató (*Arenaria interpres*): 1983. 05. 27. Kerekegyháza (Kunpuszta) 1 pd, Szenek Z. és Tsai; 08. 25. Rétszilas, 1 elhullott nászruhás pd, Lendvai G.

Nagy sárszalonka (*Gallinago media*): 1983. 09. 03. Köröstarcsa (Gács-háti-halastó) 5 pd, Boldog G. — Harmados M; 09. 24. Debrecen (Halápi-tározó) 2 pd, MME Debreceni HCs.

Fenyérfutó (*Calidris alba*): 1983. 04. 23. Tata (Réti-tavak) 1 pd, Musicz L.

Sarlós partfutó (*Calidris ferruginea*): 1983. 03. 26. Pród — Hajdunánás 10 pd, Rácz I. és Tsai; 04. 03. Derecske 10 pd, Zeke T. és Tsai; 08. 01. Ohat (halastó) 3 pd, Zeke T. és Tsai; 08. 05. Köröstarcsa (Gács-háti-halastó) 2 pd, Boldog G.

Heringsirály (*Larus fuscus*): 1983. 03. 29. Nyergesújfalu (Duna) 2 ad. pd, Szimuly Gy; 04. 16. Dunapataj (Szentkirály-pt.) 1 ad. + 2 imm., frissen elmunkált szántáson, Molnár L. és Tsai.

Kis sirály (*Larus minutus*): 1983. 03. 12. Pellérd (halastó) 3 pd, Wágner L; 05. 01. Szőgye (Duna) 1 juv, Steiner A; 05. 14. Pród (halastó) 3 pd, 05. 15. 1 pd, Rácz I. és Tsai; 07. 31. Rétszilás (halastó) 1 elhullott pd, Lendvai G; Sumony, 08. 11, 12, 13, 16, 18, 24., 1, 2, 2, 1—1 pd, Bank L. és Tsai; 11. 12. Csertő (halastó) 4 juv. pd, Wágner L; 06. 05. Dunasziget (Duna) 1 juv. pd, Steiner A; 07. 25—26. Lajosmizse, 1—1 juv. pd, Gábor L.

Csüllő (*Rissa tridactyla*): 1983. 01. 03. Szeghalom (Berettyó) 1 elhullott ad. pd, Kurpé I; 01. 26. Nyergesújfalu (Duna) 1 juv. pd, Szimuly Gy; 02. 06. Szeghalom (Sebes-Körös) 1 elhullott juv. pd, Kurpé I; 11. 12. Csertő (halastó) 1 ad. pd, Wágner G.

Kacagócsér (*Gelochelidon nilotoca*): 1983. 05. 14. Pród (halastó) 1 pd, Rácz I. és Tsai.

Lócsér (*Hydroprogne caspia*): 1983. 04. 02. Biharugra (Bégécsi-tározó) 3 pd, Kurpé I. és Tsai; 04. 09. Boglárlelle (Irmapusztai-halastó) 1 pd, Vajant E; 04. 09. Dunasziget (Duna) 1 pd, Steiner A; 04. 10. Boglárlelle (Irmaptai-halastó) 1 pd, Szatori J; 04. 17. Szakmár (halastó) 4 pd, + 1 elhullott (lelőtt) pd, Molnár L. és Tsai; 08. 15., 18. Sumony (halastó) 2, ill. 6 pd, Bank L. és Tsai; 08. 29. Cserebökény 2 pd, Szabó F.

Kis csér (*Sterna albifrons*): 1983. 06. 02. Boglárlelle (Irmapusztai-halastó) 1 pd, Szatori J.

Réti fülesbagoly (*Asio flammeus*): 1983. 01. 31. Dévaványa Atyaszegi-legelő) 1 pd, Kurpé I; Kóka 03. 20. 2 pd, 06. 17. 1 ad. + 6 juv. pd, 08. 03. 1 pd, 10. 02. 1 pd, Kotora L.

Uráli bagoly (*Strix uralensis*): 1983. Háromhuta — Regéc, 06. 10. 1 ad. 2 juv., 05. 13. 1 pár + 2 juv., 05. 25. 1 pár, 2 juv., Dénes P.

Szürke küllő (*Picus canus*): 1983. 01. 08. Zalkod 1 pd, Tóth T; 02. 12. Pilis hgs. (Klastrompuszta) 1 hang, u.ott 02. 20. 1 hang, Zágon A; 02. 19. Szirmabesenyő 1 pd, Balogh J; 03. 18. Kenéz-lő 1 pd, Tóth T; 04. 02. Szajk 1 pd, Barbácsy Z. és Tsai; 04. 07. Sopron 1 him pd, Molnár Zs; 04. 09. Felsőtárkány (Vöröskövölgy) 1 pd, 04. 18. Cserépfalu (Hórvölgy) 1 pd, 04. 20. Bükkzsérc (Odor-hegy) 1 pd, 05. 08. Miskolc (Létrás-tető) 1 pd, Moskát Cs; 10. 22. Gödöllő (Babat) 1 tojó pd, Fűri A; 11. 05. Mecek hgs. (Melegmány-v.) 2 pd, Wágner G.

Fehérhátú fakopáncs (*Dendrocopos leucotos*): 1983. 03. 20. Salgóhánya (Vecsellő) 1 pd, 04. 09. Felsőtárkány (Vöröskő-völgy) 1 juv. pd, 05. 08. Miskolc (Felső-Sebesvíz) 1 hím pd, 06. 20. Miskolc (Létrás-tető) 1 ad. pd, Moskát Cs. és Tsai; 05. 08. Bükk-hgs. (Bánkút — Csapkés-kút) 1 pár, Horváth R. és Tsai.

ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS A GYÖNYÜ—SZOB KÖZTI DUNA SZAKASZ (1791—1708 f.km) 1982/83. Téli FELEVÉ- NEK VÍZIMADÁR MOZGALMÁRÓL

A Duna eddigi legnagyobb átalakítása van folyamatban a Gabčíkovo-Nagymarosi vízlépcsőrendszer kialakításával a Kárpát medencében. E jelentős beruházás első lépcsője (Gabčíkovo) 1990-ben, második lépcsője (Nagymaros) 1993-ban lép üzembe.

A nagy tájálalakítások mindig együttjárnak a környezet és annak függvényében az állatvilág átalakulásával. Ezen folyamat vizsgálata — megelőző szisztematikus feldolgozással — sajnos mind Kisköre, mind a Kisbalaton esetében jórészt elmaradt. Természetesen ezen feladat széleskörű kutatást igényel, a tudomány minden területén. Magunk, — az Erdészeti és Faipari Egyetem Vadgazdálkodási Tanszékén — profilunknak megfelelően a vízimadár, azon belül is kiemelten a vízivad vonulása, annak mennyiségi és minőségi dinamikájára, környezeti viszonyaira vonatkozó vizsgálatokat kezdtünk meg 1982-ben az Észak-dunántúli Vízügyi Igazgatóság vezetőinek hathatós támogatásával. Itt köszönöm meg Nagy Gábor és Ásványi Vilmos támogatását, s Foltányi Ferenc hajóvezető segítségét.

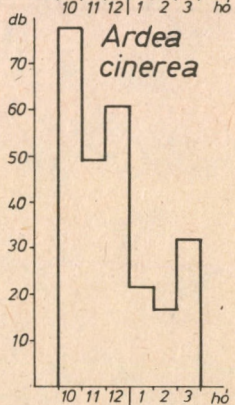
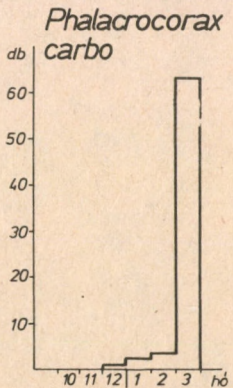
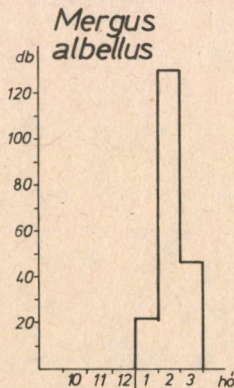
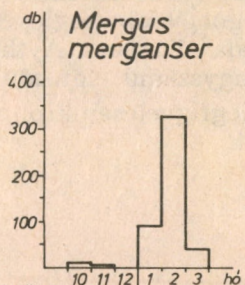
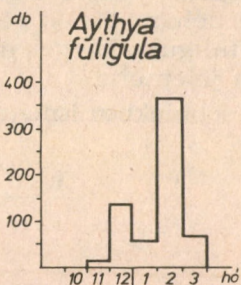
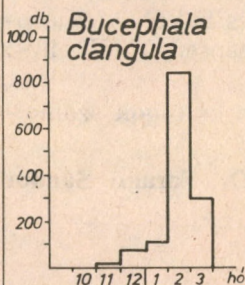
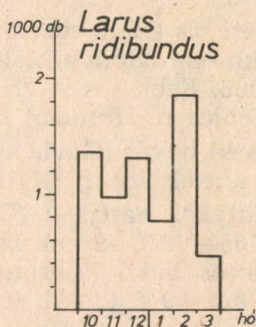
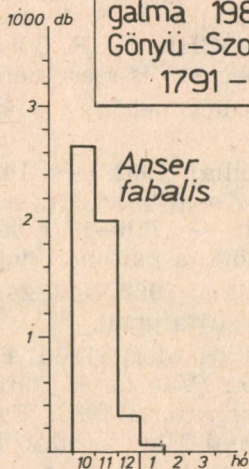
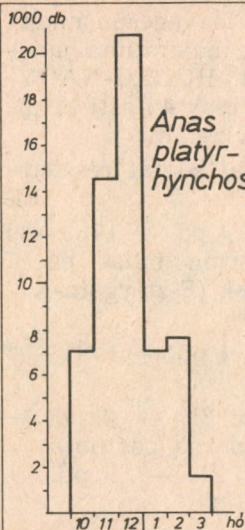
Jó időben beindított vizsgálatainkkal nyomon szeretnénk kísérni a vízlépcső kialakítását megelőző időszakról az üzembe helyezés utáni időszakig terjedő változásokat. Ezt oly módon végezzük, hogy minden hónapban 1 alkalommal az ÉVIZIG kitézőhajóval (a Kitéző VI-tal) végigmegyünk a Gönyü-Szob közti 83 folyamkilométernyi szakaszon (a módszert korábban MURAY Róbert alkalmazta más Duna szakaszon), s folyamkilométerenként regisztráljuk az észlelt madarak faját és mennyiségét, az előfordulási biotópot, vizsgáljuk továbbá az általános környezeti viszonyokat (klimatikus, vízmagasság, -hő, — mi-

nőség stb.) és a nyert adatokat folyamatosan feldolgozzuk. Igyekszünk a szinkronnapokhoz alkalmazkodni, de ez néha objektív okokból nem sikerül. Természetesen adatainkat — a szinkronszámlálás részeként — megküldjük a Madártani Intézetnek is.

Az eredményeket későbbiekben részletesen közöljük, itt most csak az összefoglaló adatokat teszem közzé. Táblázatosan közlöm a fajok összesítőjét és grafikusán a fontosabb fajok dinamikáját.

Faj	Hónap	1982			1983		
		okt. 19.	nov. 24.	dec. 14.	jan. 11.	febr. 21.	márc. 15.
1.	<i>Gavia arctica</i>	—	1	—	—	—	—
2.	<i>Podiceps ruficollis</i>	—	—	—	—	—	—
3.	<i>Podiceps cristatus</i>	—	3	—	—	1	1
4.	<i>Phalacrocorax carbo</i>	—	—	1	2	3	63
5.	<i>Ardea cinerea</i>	78	49	61	22	17	32
6.	<i>Egretta alba</i>	1	—	—	—	—	—
7.	<i>Cygnus olor</i>	—	—	—	—	5	—
8.	<i>Anser albifrons</i>	1	150	—	—	—	—
9.	<i>Anser fabalis</i>	2,660	2,002	295	45	1	—
10.	<i>Anas platyrhynchos</i>	7,019	14,541	20,797	7,008	7,557	1,545
11.	<i>Anas querquedula</i>	—	—	—	15	—	—
12.	<i>Anas crecca</i>	—	2	—	—	—	—
13.	<i>Spatula clypeata</i>	—	—	12	—	—	—
14.	<i>Aythya ferina</i>	70	425	10	—	—	—
15.	<i>Aythya nyroca</i>	11	147	—	10	—	—
16.	<i>Aythya fuligula</i>	—	13	135	55	367	67
17.	<i>Bucephala clangula</i>	—	7	71	101	833	292
18.	<i>Mergus albellus</i>	—	—	—	22	129	46
19.	<i>Mergus merganser</i>	—	3	1	88	323	38
20.	<i>Mergus serrator</i>	—	—	—	—	1	—
21.	<i>Haliaetus albicilla</i>	—	—	1	—	1	—
22.	<i>Fulica atra</i>	—	—	1	—	—	—
23.	<i>Larus argentatus</i>	133	199	98	23	120	8
24.	<i>Larus ridibundus</i>	1,369	926	1,298	779	1,834	441
Összesen:		11,341	18,469	22,781	8,170	11,192	2,534

Jelentősebb fajok népességmoz-
galma 1982/83 telén a DUNA
Gönyü-Szob közti szakaszán:
1791 - 1708 folyam km.

A Duna libamennyisége természetesen ennél lényegesen magasabb (pl: 1962/63 telén végzett vizsgálatok maximuma januárban 19 531 pd. volt Rajka és Szob között. HUDEC-NAGY-RANDIK, 1967. CESK. OCHR. PRIR. 5.), de csak az esti behúzások után. Későbbiekben ezt is szeretnénk vizsgálni.

A megfigyelés során észlelt néhány „jobb' faj adatát részletezem:

EE

Réti sas (*Haliaetus albicilla*): 1982. Dec. 14. — 1 pd. — 1788—89 f.km-ek (Gönyü-Malé Kosihy) között, a parton halat evett. 1983. Febr. 21. — 1 pd. — 1716—17 f. km-ek (Esztergom-Kamenica n. Hronom) között, a parton álldogált.

Sarki búvár (*Gavia arctica*): 1982. Nov. 24. — 1 pd. — 1731—32 f. km-ek között (Nyergesújfalunál).

Bütykös hattyú (*Cygnus olor*): 1983. Febr. 21. — 5 pd. — 1765—66 f. km-ek között (Vág torok után, szlovák parton).

Örvös bukó (*Mergus serrator*): 1983. Febr. 21. — 1 pd. — 1788—89 f. km-ek (Gönyü-Malé Kosihy) között.

Számomra azonban mindenképpen a legnagyobb élményt és a legnagyobb meglepetést néhány északi réce és bukófaj (*Bucephala clangula*, *Aythya fuligula*, *Mergus merganser*, *M. albellus*) nagyszámú előfordulása jelentette.

Megfigyeléseinkről a későbbiekben ismételten be fogok számolni.

Dr. Faragó Sándor

NAGY KÓCSAGOK (*Egretta alba*) ÖSSZESEREGLÉSE

A balmazújvárosi Virágoskuti halastavon az I-es és II-es tavak keleti oldalába ékelődik be egy tíz hektárnyi, háromszögletű löszhát, amit soha nem borít el víz. Ezt mezőgazdászok művelésre használják. 1983-ban az egészet lucernával vetették be. Október 15-én ebben a lucernában 13 szürke gém és 3 nagy kócsag járkált és táplálkozott.

November 13-án —4 C fokos hidegben jártunk kint Nagy Imre tagtársammal. Metsző északi szél fújt. Már a tavon láttunk 6 nagy kócsagot, a lucernatáblához közeledve pedig hetvenhetet olvastunk meg a lucernaföld északi szegélyén. Ezt a területet a II-es tó sűrű nádas határolja és a madarak nyilván a nádas védelmét keresték a szél ellen, azért gyűltek ide. 300 méter hosszú láncban álldogáltak, pihentek, vagy a lucernában keresték.

Öven éve egész Magyarország kócsagállománya nem volt ennyi. Ez részben a védelem eredménye.

Dr. Sóvágó Mihály

ÖKOLÓGIA, ETOLÓGIA

SZARKAFÉSZKEKBEN KÖLTŐ EGERÉSZÖLYV (*Buteo buteo*)

Rózsaszentmárton határában patakmenti 4—5 m magas fűzfásban 1981-ben szarka (*Pica pica*) épített fészket és nevelt is benne fiatalokat. 1982-ben a kissé elhasználódott fészkekben erdei fülesbagoly (*Asio otus*) telepedett meg, de az időjárás viszontagságai miatt nem sikerült utódokat nevelniük az egyre rogyadozó fészkekben. 1983 tavaszán újra szarkák vették birodalmukba a romhalmazt és szépen felépítették. Ekkor egy fiatal egerészölyv pár a tetőrészre kezdett építkezni. A fűzfa ezt a tömeget nem bírta el és a szomszéd fára hajlott. Az ölyvek így egyszerre két fára építették fészküket, ami meglehetősen terebélyesre és bizonytalanra sikerült. Májusban kezdték a költést, 2 fiókát neveltek. A kirepülés idejére a fiatalok a fészket teljesen eltiporták, úgy, hogy utolsó napjaikat a szomszédos fákön kellett tölteniük.

Paraszt László Imre

KÉKES RÉTIHÉJÁK (*Circus cyaneus*) TÖMEGES ELŐFORDULÁSA A HORTOBÁGYON

1984. január 1-én a Kunmadarasi puszta északi részén, illetve részben már Nagyiván határában a kékes rétiheják éjszakázó-helyére bukkantam.

Alkonyatkor szokatlanul nagyszámú keringő és egy helyre leszálló példányt vettem észre a Csukás fenék — Csikos ér — Zsombikos fenék mocsarak által határolt területen. A madarak zöme a kaszálatlan, erősen zsombékos *Beckmannietum eruciformis* mocsárréti növényzetben üldögélt, de néhányat közülük a teljesen nyílt terepen, a lekaszált réten láttam leszállni. A teljes sötétedésig minden irányból folyamatosan ér-

kező példányokkal együtt összesen 82 egyedet számláltam meg (mindössze 6 öreg hím akadt közöttük!). Valamennyien az előbbieken leírt mocsárrét kb. 100 m átmérőjű területére szálltak le.

A korábbi években megfigyelt legnagyobb gyülekező csapat 53 pd. volt, melyet 1981. december 19-én láttam. (Ld. MAD. TÁJ, 1982. 151—152. o.).

Dr. Kovács Gábor

CICKÁNYOK FOGYASZTÁSÁRA SPECIALIZÁLÓDOTT MACSKABAGOLY (Strix aluco)

1979 tavaszán Medina közelében a Sió és a Sárvíz árterén, egy elhagyott juhakol szárnyékában Nechay Gáborral jónéhány macskabagoly köpetet gyűjtöttünk. A köpetek nem voltak túl régiek, állapotuk arra utalt, hogy a téli időszakban ott tanyázó macskabagolytól származnak.

A köpetek szétbontogatása és a csontmaradványok meghatározása után meglepve tapasztaltam, hogy a zsákmányállatok nagy százalékát cickányok alkották. A 34 vizsgált köpet közül csak 2 volt olyan, amelyben nem fordultak elő cickány maradványok. A többiben — tehát a minták 94,1 százalékában — minimum 3 és maximum 15 cickányt azonosítottam. Olyan köpet is volt, amelyből 4 cickány fajt is sikerült kimutatni. Mennyiségében az erdei cickány áll az első helyen, őt követi a törpe cickány, majd a keleti- és a mezei cickány.

Ugyanez a sorrend, ha nem a mennyiségi viszonyokat, hanem az egyes fajok mintákból való előkerülését vizsgáljuk.

A köpetvizsgálat részletes eredményét a táblázat tartalmazza. Felmerül a kérdés, hogy a macskabagoly zsákmánylistája a területen élő kisemlősök abundanciaviszonyait, vagy más szóval a terület természetes táplálék kínálatát tükrözi-e, ez okozza-e a cickányok magas előfordulási arányát? Vagy olyan példánnyal állunk szemben amely speciálisan a cickányok zsákmányolására tért át?

A macskabagoly vadászterületén a cickányok egyedsűrűsége az átlagnál magasabb lehetett, de hogy ez esetben nemcsak ez volt az ok, azt alátámasztani látszik egy másik, párhuzamos vizsgálat.

A gyűjtési területen évek óta ellenőrzöm az ott fészkelő egerészölyvek táplálékát és még egy alkalommal sem tapasztaltam, hogy az ölyvek táplálékában a cickányok kiemelkedően nagy számban, vagy legalább is feltűnő arányban jelentkeztek volna. Előfordulásuk minden évben csak alkalminak nevezhető (1 százalék alatti). Igaz előkerült egy olyan faj is, amely a macskabagoly zsákmánylistáján nem szerepelt, a vízcickány (*Neomys fodiens*), de például nem sikerült kimutatni egyik *Crocidura* fajt sem. Valószínű tehát, hogy esetünkben olyan macskabagoly példánnyal állunk szemben, amely valójában célzottan vadászott cickányokra, hiszen az ölyv táplálkozási eredmények nem igazolják a cickányok dominanciáját a terület jellemző faunájában.

A ZSÁKMÁNYÁLLATOK MEGOSZLÁSA A MACSKABAGOLY (*Strix aluco*) KÖPETEIBEN (Medina, 1978—79. tél)

Zsákmányállat megnevezése	Előfordulás		Gyakoriság	
	példány	eset	összes eset ‰-ában	minták ‰-ában
erdei cickány (<i>Sorex araneus</i>)	143	31	46,6	91,1
törpe cickány (<i>Sorex minutus</i>)	69	25	22,5	73,5
keleti cickány (<i>Crocidura suaveolens</i>)	7	5	2,3	14,7
mezei cickány (<i>Crocidura leucodon</i>)	5	4	1,6	11,8
mezei pocok (<i>Microtus arvalis</i>)	50	25	16,3	73,5
földi pocok (<i>Pitymys subterraneus</i>)	16	10	5,2	29,4
pirók egér (<i>Apodemus agrarius</i>)	2	2	0,7	5,9
erdei egér (<i>Apodemus sp.</i>)	9	8	2,9	23,5
házi egér (<i>Mus musculus</i>)	1	1	0,3	2,9
törpe egér (<i>Micromys minutus</i>)	5	4	1,6	11,8
Összesen:	307	115	100,0	—

Dr. Kalotás Zsolt

MEGFIGYELÉS A SZÉNCINEGE (Parus maior) TÁPLÁLKOZÁSÁRÓL

A széncinege táplálékkeresés közben a legügyesebb, legfigyelmesebb madarak egyike.

1983. 09. 04-én Sopronban az egyetemi botanikus kertben egy példány nyárfa gubacstetű (*Pemphigus spirotheca*) gubacsokat kopácsolt a csőrével, és a levéltetveket fogyasztotta. Táplálkozása helyén több felnyitott gubacsot találtam, amelyeken a cinegescsőr vágásának nyomaként kerek lyuk látszott. A táplálék szerzésének ez a módja nem általános, hanem egyéni tanulásra, felfedezésre utal.

Traser György

A CINEGÉK ÉS A KUKORICA

A tél folyamán a vaddisznók etetésére sok kukoricát hordtunk ki a vadászterületen lévő szórókra. A szóróknál az ellenőrzések során — főképpen a hideg, havas napokon — sok széncinegével (*Parus maior*), kék cinegével (*Parus caeruleus*), és citromsármánnyal (*Emberiza citrinella*) talákoztam. A cinegék a földre szórt kukoricából egy-egy szemet a csőrükbe vettek, és a közeli bokor vagy fa ágára szálltak. Ott a lábujjuk közé fogták és enni kezdték. Vajon az egész kukoricaszemet megeszik-e, vagy annak csak egy részét? Sok helyen vizsgálódva megállapítottam, hogy a cinegék táplálkozási helyén rengeteg kukorica volt a földön, de mindegyiknek hiányzott a csirája.

Tehát a cinegék csak az olajban sokkal gazdagabb kukoricacsírt fogyasztják el. A kukoricacsíra olajenergiatartalma — 36,64 MJ/kg (8760 kcal/kg) — 2,2—2,3-szerese a kukorica keményítőértékének. (A sertészsír energiatartalma 36,76 MJ/kg.) A kukorica többi része számukra érdektelen, ami érthető is. A cinegék emésztőrendszere ugyanis a kukorica keményítőjét, mint energiát csak nagyon rossz hatásfokkal tudná értékesíteni, ami a szervezetük számára nem lenne elegendő. A kukorica-

csíra olaja viszont a telítetlen zsírsavak magas aránya miatt gyorsan és jól értékesül. Ezenkívül a csíraolaj sok esszenciális zsírsavat is tartalmaz, amelyre az élő szervezeteknek nagy szüksége van.

Dénes Péter

RENDELLENES HELYEN KÖLTŐ FENYVESEGINEGE

(Parus ater)

Az elmúlt évek során fenyvesek szomszédságában több ízben találtam fenyvescinegék fészkeit. A Salgó-vár alatti lucfenyvesben költési időben gyakran 5 hím is hallatja jellegzetes énekét, a kirepült fiókákat is a fenyőfák lombjai között, vagy azok közelében lévő erdőkben vezetgetik az öregek. Így aztán nagyon is feltűnt, amikor 1983. május 19-én idős, gyérített bükösben lévő vízes árokban vörösbegy fészkek keresése közben, idős bükkfa gyökerei közül egy fenyvescinegét láttam kirepülni. Kis idő múltával hernyóval a csőrében ismét megjelent és eltűnt a gyökerek között, ahol később a párja is etetett. A bejárati nyílás egészen a talajnál, egér által kapart lyuk volt, így könnyen hozzáfértem a fészkekhez, amelyben 8, erősen tokos fióka volt. E megfigyelés érdekessége, hogy a fenyvescinege fészkéhez a legközelebbi fenyves légvonalban kb. 2 km távolságra lehetett. Úgy látszik ez a Medves vidékén terjeszkedőben lévő faj, fenyvesek híján más bőtőpű lombdőkben is megtelepszik és költ is.

Varga Ferenc

FÜGGŐCINEGE (Remiz pendulinus) RENDHAGYÓ FÉSZKELÉSE A TÖMÖRKÉNYI CSAJ-TAVON

1983. június 26-án megfigyeltem a függőcinegék érdekes fészkelését. A fészket akácfára, annak kiálló ágára rakták. Hím és tojó egyaránt hordta a fészkekanyagot. 1983. július 9-én a fészket már nem találtam. A néhány nappal korábbi heves szélvihar az akácfa ágát letörte.

Szabó Ferenc

ÖKÖRSZEM (*Troglodytes troglodytes*) FÉSZKELÉSI ADATOK A ZAGYVA FORRÁSVIDÉKÉRŐL

A Medves-hegység déli nyúlványai, valamint az ezzel szomszédos Somlyó-hegység árnyékos, helyenként szakadékos mély árcai kedvelt fészkelőhelyei az ökörszemeknek. Újabban a faki-termelések céljaira bulldózerekkel készített dülútak partoldalainak gyökeres részeiben is gyakran költ. Az ilyen helyeken még akkor is megtelepednek, ha kigyérítik az erdőt, de tarvágások után, szakadékos mélyutak partjainak gyökerei között is találtam többször fészkeiket. Az olyan bükkös árkokban, ahol víz is folyik, szívesebben építi fészkeiket mint a teljesen víznélküli helyeken. Fészket leginkább csüngő gyökérszál és gyökérestől kidőlt fák gyökerei közé építi, de újabban az általam homokkőfalba vésett üregbe is szívesen költött. A fészkek anyaga száraz falevél, ritkábban száraz páfrány, a bélése minden esetben finom mohából készül. A párok száma eléggé ingadozó, 1979-ben 7, 1980-ban 9, 1981-ben 3, 1982-ben 1, míg 1983-ban 18 fészket találtam. A játékfészkek számát nem szoktam jegyezni, csak a tojásos, vagy fiókás fészkek adatait írom fel a naplómbe. Az utóbbi 18 fészkelési adatot részletesen közlöm. Ezek a fészkek egy kivételével tojásos aljak voltak a megtalálás idején. A felsorolásomban szereplő dülút minden esetben bulldózer által készített út volt.

4. 21. 3 tojás akácos völgy + irtás dülútpart gyökerek között
4. 25. 2 tojás akácos völgy romos istállóban gerendán 220 cm
4. 26. 7 tojás bükkös-gyertyános völgy d.-útpart mélyedésben bükkös szakadék gyökerek alatt
4. 27. 7 tojás bükkös szakadék gyökerek alatt
4. 29. 7 tojás gyertyános-cseres mélyútpart gyökerek között
5. 7. 7 tojás bükkös dülútpart mélyedésében
5. 15. 7 tojás bükkös-cseres völgy dülútpart gyökerek között
5. 18. 7 tojás bükkös patakpart gyökerek között
5. 19. 7 tojás bükkös hegyoldal d.-útpart gyökerek között

- 5. 22. 7 tojás akácós mélyútpart fűcsomó alatt
- 5. 22. 1 tojás akácós mélyútpart gyökerek között
- 6. 3. 5 tojás bükkös árokpart homokkő üregben
- 6. 3. 7 tojás bükkös dülőútpart gyökerek között
- 6. 8. 7 tojás bükkös dülőútpart gyökerek között
- 6. 21. 7 tojás bükk + tisztás völgy d.-útpart gyökerek
- 6. 21. 7 tojás bükkös-cseres dülőútpart mélyedésben
- 7. 7. 7 tokos fióka bükkös dülőútpart gyökerek között
- 7. 16. 5 tojás cser-gyertyános völgy, gyertyán oldalsarjak közt 135 cm.

Varga Ferenc

IVARARÁNY MEGFIGYELÉSEK TELELŐ FEKETE RIGÓKON (Turdus merula)

1983. őszén azzal a kéréssel fordultam néhány tagtársunkhoz, gyűjtsenek mennyiségi adatokat lakóhelyük környékén a telelő fekete rigók ivararányával kapcsolatban. A fekete rigó, mint ismeretes, átalakulóban lévő madárfaj, a korábbi vonuló madárból elsősorban a városokban, az ott talált optimális táplálkozási viszonyok következtében fokozatosan állandó madárrá válik. Ezzel kapcsolatban érdekes lenne tudni, hogy a telelő, tehát gyakorlatilag már állandónak tekinthető példányok között a hímek és tojók milyen arányban vannak képviselve. Más szavakkal: lehet-e valami különbséget találni a nemek között az alkalmazkodást, az átállást illetően.

Kérésemre részletes anyagot kaptam Dr. Kárpáti Lászlótól és az ő ösztönzésére Dr. Metzl Jánostól és Traser Györgytől Brennbergbányából ill. Sopronból, Dr. Rékási Józseftől a Pannonhalmi Arborétumból, Homoki-Nagy Istvántól a Börzsöny több pontjáról, kiegészítő adatokat küldött Bezeiczky Árpád a Börzsöny északi részéről és Lőrincz István a Tisza árteréből. Bezeiczky Árpád a Börzsöny északi oldalán a kérdéses időszakban csak szőlőkben és gyümölcsösökben észlelt fekete rigókat de kizárólag hímeket. Matyikó Tibor Szentdomonkosból (Heves m.) negatív adatokkal szolgált, a községben és a környező erdőkben

a megadott időközben egyetlen fekete rigót sem észlelt, de a községben a megelőző költési szezonban sem találkozott fekete rigóval. Fenti tagtársaknak szíves segítségükért ezúton is köszönetet mondok. Magam András fiam hathatós segítségével a budapesti Gellérthegyén számoltam a fekete rigókat, kiegészítő adatokat gyűjtöttünk a Hajógyárszigetről, a Margitszigetről, ezenkívül Budaórs és Budakeszi környékéről.

Alábbiakban az eddig kapott adatokat 1983. 12. 15 — 1984. 02. 15., időszakából csupán néhány előzetes megjegyzés kíséretében adom közre. Szolgáljon ez inkább felhívásul mindazok felé, akik vállalnák, hogy 1984. 12. 15 — 1985. 2. 15. között hasonló módon elvégzik a számlálásokat. Az egyes megfigyelési adatokat célszerűnek látszott időszakonként, félhavasoként összefoglalni, nemcsak a helytakarékoság miatt, de azért is, mert egy-egy felvétel adatai érthető okokból gyakran erős ingadozásokat mutattak. A sorozat összevonásával viszont ezek az eltérések feltehetőleg kiegyenlítődték.

Sopron, Egyetemi Botanikus Kert (Dr. Kárpáti L.)

		hím	tojó
1984.	1. 1—15.	15 (48,4 ‰)	16 (51,6 ‰)
	1. 16—31.	15 (36,6 ‰)	26 (63,4 ‰)
	2. 1—15.	27 (41,5 ‰)	38 (58,5 ‰)
		<hr/>	<hr/>
		57 (41,6 ‰)	80 (58,4 ‰)

Sopron, Deák tér — Kórház park (Dr. Metzl J.)

		hím	tojó
1984.	1. 1—15.	— (0,0 ‰)	1 (100 ‰)
	1. 16—31.	9 (64,3 ‰)	5 (37,5 ‰)
	2. 1—15.	8 (72,7 ‰)	3 (27,3 ‰)
		<hr/>	<hr/>
		17 (65,4 ‰)	9 (34,6 ‰)

Sopron, Lövérek (Traser Gy.)

		hím	tojó
1984.	1. 1—15.	82 (66,7 ‰)	41 (33,3 ‰)
	1. 16—31.	40 (54,1 ‰)	34 (45,9 ‰)
		<hr/>	<hr/>
		122 (61,9 ‰)	75 (38,1 ‰)

Brennbergbánya (Dr. Kárpáti L.)

		hím	tojó
1984.	I. 1—15.	17 (38,6 ‰)	27 (61,4 ‰)
	1. 16—31.	23 (36,5 ‰)	40 (63,5 ‰)
	2. 1—15.	28 (42,4 ‰)	38 (57,6 ‰)
		<hr/>	<hr/>
		68 (39,3 ‰)	105 (60,7 ‰)

Pannonhalmi Arborétum (Dr. Rékási J.)

		hím	tojó
1983.	12. 16—31.	15 (93,8 ‰)	1 (6,2 ‰)
1984.	1. 1—15.	12 (100,0 ‰)	— (0,0 ‰)
	1. 16—31.	11 (100,0 ‰)	— (0,0 ‰)
	2. 1—15.	20 (76,9 ‰)	6 (23,1 ‰)
		<hr/>	<hr/>
		58 (89,2 ‰)	7 (10,8 ‰)

Királyrét (Börzsöny) és környéke (Homoki-Nagy I.)

		hím	tojó
1983.	12. 16—31.	5 (100 ‰)	— (0,0 ‰)
1984.	1. 1—15.	32 (100 ‰)	— (0,0 ‰)
	1. 16—31.	—	—
	2. 1—15.	5 (100 ‰)	— (0,0 ‰)
		<hr/>	<hr/>
		42 (100 ‰)	— (0,0 ‰)

Szokolya (Börzsöny) belterülete (Homoki-Nagy I.)

		hím	tojó
1983.	12. 16—31.	1 (100 ‰)	— (0,0 ‰)
1984.	1. 1—15.	13 (100 ‰)	— (0,0 ‰)
	1. 16—31.	—	—
	2. 1—15.	3 (100 ‰)	— (0,0 ‰)
		<hr/>	<hr/>
		17 (100 ‰)	— (0,0 ‰)

Verőcemaros és Vác belterülete (Homoki-Nagy I.)

	hím	tojó
1983. 12. 16—31.	— (100 ‰)	2 (100 ‰)
1984. 1. 1—15.	20 (100 ‰)	— (0,0 ‰)
1. 16—31.	9 (100 ‰)	— (0,0 ‰)
2. 1—15.	4 (100 ‰)	— (0,0 ‰)
	<hr/>	<hr/>
	33 (94,3 ‰)	2 (5,7 ‰)

Bp. Gellérthegy (Schmidt Egon és András)

	hím	tojó
1983. 12. 16—31.	39 (52,0 ‰)	36 (48,0 ‰)
1984. 1. 1—15.	26 (42,6 ‰)	35 (57,4 ‰)
1. 16—31.	9 (56,2 ‰)	7 (43,8 ‰)
2. 1—15.	27 (49,9 ‰)	28 (50,1 ‰)
	<hr/>	<hr/>
	101 (48,8 ‰)	106 (51,2 ‰)

Kiegészítő adatok:

Szolnoki Tisza ártér 1983. 12. 18. 1 hím

Szajoli Tisza ártér 1984. 1. 15. 1 hím

Bp. Hajógyár-sziget 1983. 12. 18. 2 hím

Bp. Margitsziget 1983. 12. 22. 30 hím, 15 tojó; 1984. 1. 1. 24 hím, 24 tojó; 1984. 1. 28. 16 hím, 25 tojó.

Budaörs 1983. 12. 17. 32 hím, 7 tojó (galagonyás, vadrózsás domboldalon); 1984. 1. 7. 1 hím, 4 tojó (faluban); 1984. 1. 7. 2 hím, 8 tojó (szőlőben); 1984. 1. 7. 15 hím, 12 tojó (fenti bokrosok); 1984. 2. 4. 4 hím, 1 tojó (szőlőben).

Budakeszi 1983. 12. 26. 10 hím, 2 tojó; 1984. 2. 11. 8 hím, 7 tojó.
Fenti adatok nyilvánvalóan csak kiindulópontot képezhetnek egy távolabbi eredményhez, amely hivatott lesz eldönteni, hogy egyáltalán van-e statisztikusan értékelhető különbség a telelő fekete rigó ivarok között. Mindenesetre érdekes a Börzsönyben és környékén, illetve a Pannonhalmi Arborétumban a tojók szinte teljes hiánya, a többi megfigyelési hely változó adataiból ma még korai lenne következtetéseket levonni. Feltétlenül figyelmet érdemelnek a helyi, különösen időjárási té-

nyezőkkel kapcsolatos mozgások. A Gellérthegyről például az erős havazás idején és azt követően az ott tanyázó fekete rigók többsége a közeli kertekbe húzódott (jobb táplálékkínálat!).

Schmidt Egon

egyesületi élet

MADÁRVÉDELMI NAP A VÁROSMAJORBAN

1984. február 12-én a Városmajori Park Színpad környéke felfergette a sok érdeklődőtől, három-négyzetes sorok vártak türelmesen a reggel felállított standok előtt. A madáreledelel árus családjával együtt mérte a napraforgó-, kender- és fénymagot. A mellettük lévő Zsiguli-kombitól, ahol Muray Róbert serénykedett, ragyogó arccal távoztak a gyerekek. Volt is okuk örömmre: az ott vásárolt „Védett madaraink” plakátok bármelyike igazi kincs egy iskolásnak. Hirtelen fülemüle csattogása hangzott fel a zibongásban: egy hosszú zöld sátorban diavetítéssel egybekötött madárhang bemutató zajlott. Azok a szerencsések, akiknek még jutott a madár- és állathang lemezekből (az első órában elfogyott a teljes készlet), a szerzővel, Dr. Ország Mihállyal dedikáltathatták. A szomszéd sátonál könyvek között lehetett válogatni, minden korosztály számára akadt megfelelő olvasnivaló. A slágerek: a „Gyakorlati madárvédelem” és a Bükki Nemzeti Parkot bemutató munka. A sétaút másik oldalán jókora felírás hirdeti: szaktanácsadás — tagfelvétel. Itt egyesületi és OKTH kiadványok, képeslapok, matricák, jelvények kaphatók. Mellettük, a kertvendéglő udvarán — ahol a vásár vendégei szörpöt vagy forralt bort kortyolgattak, ki-ki korának megfelelően — Szentendrey Géza vezetésével a pilisi madarászok árulták a madáretetőket és fészekodukat. Volt ott minden, ami a madarak kényelmét szolgálhatja, a legegyszerűbb etetőtípustól a verébmentes önetetőig, a GAB-odútól a barkácsolónak való egységcsomagig.

A Pilisi Parkerdőgazdaság park erdőszete és a MME Budapesti H. Cs. közös akciója szemmel láthatóan nagy visszhangra lelt

a fővárosiak közt. Kecskeméti Károly tagtársunk, a vásár főszervezője és „ötletgazda”, semmit sem hagyott a véletlenre. Mint újságíró időben értesítette a tömegtájékoztatási eszközöket. Az Esti Hírlap, a rádió „Kalendárium” és „Hétvégi panoráma” c. műsora, a TV „Ablak” c. népszerű adása mind előre foglalkozott rendezvényünkkel. Träger János H. Cs. titkár gondoskodott megfelelő számú árusítóról: a H. Cs. tagjai, iskolásoktól nyugdíjasokig dolgoztak a standoknál. A fákon Péchy Tamás fotói és tájékoztató táblái, Radnóti Edit és Szabó-Sipos Tamás tablói adtak ízelítőt az Egyesület munkájából és a helyes etetés szabályaiból. A Központi Iroda is kitett magáért, bőven volt propaganda anyag.

Délután négykor átfagyva, de egy nagyszerű nap élményétől lelkesen zártuk a vásárt. Az este legtöbbünket már a TV előtt talált: vajon hogy találják rendezvényünket a kívülállók? A riport jól sikerült, szerencsés propaganda a madárvédelem ügye mellett. A következő nap a számvetésé. A „Parkerdő” 35 000,— Ft-ot árult ki, így megtérült az az összeg, amit az előkészületekre adtak. A könyv- és lemezadás eredménye 20 000,— Ft, az OKTH és MME kiadványoké közel 5000,— Ft. A helyszínen több mint ötvenen jegyezték elő a fecske- és rigó műfészkeket. A helyszínen 19 fő lépett be az Egyesületbe, s kb. ugyanennyien vittek haza jelentkezési lapot. Nem ismeretes azok száma, akik a helyszínen vagy a TV-rádió segítségével kaphattak képet munkánkról. Az azonban bizonyos, hogy rengetegen szereztek tudomást létezésünkről és ismerkedhettek meg céljainkkal. Számunkra ez a legfontosabb eredmény.

Köszönet érte mindazoknak, akik ezt lehetővé tették!

Császár Ede
a MME Bp-i HCs. titkára

20 ÉVES A FEJÉR MEGYEI MADÁRBARÁTOK KÖRE

1964. február 23-án alakítottuk meg Székesfehérváron a Hazafias Népfrent, a TIT és a megyei tanács Mezőgazdasági Osztálya égisze alatt a Fejér megyei Madárbarátok Körét 120 alapító taggal. Ezzel szervezeti formát adtunk a már régóta, de egy mástól elszigetelten működő, téli madáretetést végző madárba-

rátoknak. Legfőbb feladatunknak tartjuk a madárvédelem egyik legegyszerűbb, minden jószándékú ember által gyakorolható formáját: a téli madáretetést.

Alapelvünk, hogy a madarak télen nem elsősorban a róluk szóló értekezletekből, szavakból, a bármilyen szép madárvédelmi könyvekből élnek meg, hanem a nekik konkrétan nyújtott élelemből és védelemből. Álljunk egyenesen a madár elé, teli tenyérrel! Mert a madárvédelmi rendeleteket nem ismeri mindenki, a madaras könyveket pedig általában azok veszik meg, akiktől a madarat úgysem kell féltetni. Merítsünk „lentről”, ahol a természettel, a madarakkal nap mint nap találkozók tömege mozog, — merítsünk a névtelen tízezerekből, akiknek a kezén végül is eldől a madarak zömének sorsa.

A megyei keretek már az első években szétfeszültek s ma úgyszólván nincs megye, ahol ne működnének önként jelentkezett tagjaink a legkülönbözőbb foglalkozásúak köréből. A zömöt a fiatalok és a nyugdíjasok teszik ki. Létszámunk nőttön-nő: pillanatnyilag (84. febr. vége) az 5305 tagnál tartunk. Tagjainknak izléses, emblémás, pecséttel ellátott igazolványt adunk. Tagsági díj nincs. A napraforgómagot térítésmentesen szerezzük be a megértő gazdálkodó egységektől és ugyancsak díjtalanul küldjük szét az arra leginkább rászoruló vékonypénzű fiataloknak és a kispénzű nyugdíjasoknak. Egy időben több vidéki elosztóhelyünk is volt: Szolnok (Lőrincz István), Mezőkövesd (Harangi István és Répászky Zoltán). Kezdetből fogva mindmáig azonban a legállhatatosabban a várpalotai Major István végzi a magküldés és tagszervezés önzetlen munkáját.

Nemcsak napraforgómagot, hanem bevált, azt pótló, vagy kiegészítő eleségrecepteket, madáretetőket és rajzi skiccek százait küldtük szét. Évi forgalmunk (nov.-tól márc.-ig) 260—300 db., átlag 5,5 kg-os eleséges csomag. A földrajzi távolságok miatt a tagjainkkal folytatott nagyarányú, emberi hangú levelezés fűz össze bennünket. Mindenről pontos könyvelést vezetünk, melybe bárki — netán kételkedő — betekinthes.

Úgy tűnik, hogy 1945 után mi vagyunk az ország egyik legelső, legrészelebben, legeredményesebben működő téli madáretető szervezete. Munkánkat a MME a Chernel-émlékéremmel tüntette ki.

Radetzky Jenő

VEGYES hírek

RAGASZKODNAK-E KÖLTŐTERÜLETÜKHÖZ A KORMOS LÉGYKAPÓK (*Ficedula hypoleuca*)?

Nagyon érdekes vizsgálatsorozatot végzett a svéd Lappföldön Nyholm és Myhrberg. (Nyholm, N. E. I., Myhrberg, H. E./1983.: Breeding area fidelity of the Pied Flycatcher *Ficedula hypoleuca* at Ammarnäs, Swedish Lapland. *Ornis Fennica*, 60: 22—27.). 12 éven keresztül vizsgálták egy 300 mesterséges odúból álló odútelep kormos légykapóit. A madarakat gyűrűvel megjelölve meg lehetett állapítani, hogy a populáció hány % -a tért vissza a következő évben ugyanerre a telepre. Azt tapasztalták, hogy az 1-éves hímek 21—25 % -a tért vissza, míg a tojóknál csak 8 % . A legalább 2-éves madaraknál mindkét nemnél kb. 50 % volt a visszatérési arány. A szerzők szerint az 1-éves madarak jelentős része távolabbi területeken fészkel, míg az idősebb madaraknál a csökkenés nem az elvándorlásnak, hanem a természetes elhullásnak tulajdonítható. Összesen 1260 tojót és 840 hímét gyűrűzték meg. A tojókat kotlás közben fogták be a gyűrűzéshez, a hímeket pedig a fióka-etetésnél. A tényleges számadatokon korrekciót végeztek, mivel a fészkek egy része tönkrement, voltak újraköltések és néhány egyedet nem sikerült meggyűrűzni.

További érdekes adat, hogy a territórium-tartó hímek 30 % -nak nem volt párja. (Ezt a jelenséget hazai fajoknál történő állománybecsléseknél is célszerű figyelembe venni, de természetesen ez az arány fajoként, területenként és esetleg évenként is változhat.) A szerzők feljegyezték a két egymást követő évben igénybe vett odúk távolságát. A hímek 20 % -a ugyanabba az odúba tért vissza, s 50 % -uk 100 m-en belüli odút foglalt el. A tojók lényegesen távolabbra mentek, csak 25 % -uk fészkel 100 m-en belül.

Fontos tényező, hogy a vizsgált odútelep a kormos légykapó földrajzi elterjedési területének É-i határán volt. Belsőbb területeken, így az NSZK-ban, Angliában, Skandinávia déli

részén a területhűség (fidelitás) jóval nagyobb mértékű, így első éves hímeknél 35—45 %, tojóknál 20—40 %.

A kérdéskör elméleti hátterét a következők alkotják:

Az elterjedési terület (area) határán élő populáció gyors terjeszkedésre képes, mivel a fiatal 1-éves madarak területhűsége kicsi, ezzel ellentétben az area belső övezeteiben a területhez való kötődés jóval erősebb. A perempopuláció terjeszkedési-képesség fontos biológiai tulajdonság, valószínűleg ez segítette elő a faj jégkorszak utáni visszatelepedését.

A téma iránt érdeklődők további példákat találhatnak Udvardy: Dinamikus állatföldrajz c. könyvének 2. fejezetében. (Tankönyvkiadó, 1983.)

Végül még egy megjegyzés, melyet minden hasonló kísérletet tervező madarásznak figyelembe kell venni. A költőterület — fidelitás — hasonlóan sok más populációs tulajdonsághoz un. statisztikus tulajdonság, azaz nem egy-egy konkrét egyedhez kötődik, hanem nagyszámú egyedcsoport jellegzetessége, s így vizsgálata is csak nagy elemszámú kísérletsorozattal lehetséges (nagy odúság, nagy gyűrűzési és visszafogási arány, évenkénti ismétlés, stb.).

Dr. Moskát Csaba

JOHN GOULD KÉPEI ÚJ KIADÁSBAN

Csodálatos könyvet jelentetett meg az Arnoldo Mondadori (Milánó) Kiadó, a „Gli Uccelli di John Gould” (Verona 1982) címmel.

A könyv az első 30 oldalon az 1804-ben született John Gould munkásságát ismerteti, utána a neves angol madárfestőről csaknem 400 képet közöl. A festmények az európai madarak túlnyomó többségét bemutatják. A legtöbb fajnál nemcsak a szokásos nászruhás hímet festette le, hanem az élőhelyet, a fiatalokat és a különböző színváltozatokat is. Többnél ábrázolja a fészket, a tojásokat, sőt a táplálékot is. Az egész albumra jellemző a pontos forma és szín. Mindegyik kép alatt feltüntették a madárfaj érvényes tudományos nevét, mely nem minden

esetben egyezik meg a képen olvasható régi elnevezéssel.
A kötetet bibliográfia és index egészíti ki.

Gedai Csaba

TREGÁNSKY DÁNIEL AZ ELSŐ ORNITOLÓGIAI KÖR MEGALAPÍTÓJA NAGYSZOMBATBAN

1760-ban a Nagyszombati Egyetemet orvosi tanszékkal is bővítették. Itt 1760 májusában orvostanhallgatókból Tregánsky Dániel megalapítja a 15 tagú ornitológiai kört. Ők voltak szervezői és terjesztői a madárvédelemnek Nagyszombat környékén.

Forrásmű: Danielik József: Tudósok és egyházírók csarnoka,
Pozsony, 1858.

Szőcs Ottó

BÁRÓ AMADÉ LÁSZLÓ A BŐSSI FŐÜR, A KUVIKOK (*Athene noctua*) VÉDELMEZŐJE

A krónikák feljegyzései szerint — mint köztudomású — elődeink babonásak voltak. A közhiedelem azt tartotta, hogy akinek házatáján éjjel bagoly kuvikkol, ott rövidesen haláleset történik, és ettől való félelmükben pusztították a baglyokat. Mígnem a Bőssi gróf, Amadé László költő, pozsonyi királyi koronaőr közbenjárására és javaslatára 1754-ben királyi rendelet jelent meg, amelyben háromtól tíz évig terjedő börtönbüntetést helyeztek kilátásba azoknak, akik szándékosan pusztítják a baglyokat.

Amadé László a Hortobágy és Tihany környékéről hozatott baglyokat, ezekre külön bagolycsőszök vigyáztak.

Forrásmű: Rohálik József pozsonyi hírmondó
Pozsony, 1817.

Szőcs Ottó

Külföldi hírek

ADATOK MOSZKVA ÉS KÖRNYÉKÉNEK MADÁRTANI VISZONYAIHOZ (fészkelési időszakban)

Moszkvában 1978-óta végzek madártani megfigyeléseket, az alábbiakban az öt év alatt gyűjtött anyagot foglalom össze röviden. A madarakat az emberi környezethez való alkalmazkodás mértéke szerint tárgyalom, öt főbb élőhelytípust megkülönböztetve.

1. Az eredeti állapotukban megmaradt növénytársulások

Ezeken a területeken emberi tevékenység nem, vagy elvétve figyelhető csak meg. Jellemzőek a nagy kiterjedésű erdők, és a köztük található mocsaras rétek. Ezeknek nyílt vízzel tarkított részein nagyobb számban récék (tőkés, kanalas, csörgő, böjti,) költenek, a réteken sárszalonka, bibic, mezei pacsirta, sárga billegető található. Az erdőkben a domináns madarak az erdei pinty, a vörösbegy, a fenyőrigó. Csak itt fészkelnek a nagyobb ragadozók, az egerészölyv, a héja. A harkályok közt gyakoribb a nagy fakopáncs, míg a zöld küllő, a fekete harkály és a kis fakopáncs jóval ritkább.

2. A túristák által gyakran látogatott, helyek, valamint a hétvégi telkek környéke

Ezek a területek átmenetet képeznek a két végső élőhely-formai, az erdők-mezők és a városok ornitofaunája között. A madárlakosság összetétele a városhoz közeledve változik. Kezdetben gyakoribbak az énekes rigó, a vörösbegy, a nagy fülemüle, majd az egyre urbanizálódottabb helyeken többségbe a seregély, a szarka és a verebek két faja kerül. Itt a legnagyobb az egyed-száma a barázdabillegetőnek, a kerti rozsdafarkúnak, a szén- és kék cinegéknek.

3. A külvárosi lakótelepek, építkezések

E helyeknek az ornitofaunája nagyban megegyezik a belvároséval, s az öreg parkok, fasorok hiányában még annál is szegényesebb. Itt csak a mesterséges odúkban és a házak réseiben,

kőrakások között fészkelők élnek. Az itteni madarak mind antropogén eredetű táplálékkal élnek, a levegőben vadászgató sarlósfecskét kivéve. Kizárólag konyhai hulladékkal él a házi galamb, nagyrészt azt hasznosítják a csóka, a mezei veréb és a házi veréb, a seregély pedig egyes időszakokban szorul rá.

4. A városi parkok, fasorok

Moszkvában a legszűkebben értelmezett belvároson kívül mindenütt sok fa és bokor nő a házak között, ezek elősegítik egyes madárfajok behúzódsát a városba.

A húsevők közül itt két fajt találtam. Az egyik a vörös vércse, 3 pár a Lomonoszov Egyetem épületein fészkel rendszeresen. A másik faj az erdei fülesbagoly, melynek költését 1981-ben egy parkban figyeltem meg. A varjúfélék közül nagy számban fordul elő a dolmányos varjú, jóval ritkább a szarka; nyári időben csak átrepül a város fölött a vetési varjú és nagyritkán egy-egy holló. A parkok jellegzetes madara a fenyőrigó, mellette megtalálható a szőlőrigó is. Érdekes, hogy errefelé a fekete rigó nem vált városi madárrá, bár a város környékén előfordul. Ez talán a fenyőrigó konkurrenciájával magyarázható, melynek tápláléka nyáron megegyezik fekete rokonáéval. A parkokban mérsékelt számban fészkel a nagy fülemüle, a barátposzáta, a szürke- és kormos légykapó. Nem ritka a meggyvágó, noha első fészkelését Moszkvában 1964-ben észlelték csak. Fészkel továbbá a parkokban az erdei pinty és a zöldike. Egy éneklő zöldikét még a Vörös téren is láttam, a Mauzózeum melletti fenyőkön.

5. A belvárosi utcák és terek

Moszkva belvárosának madárvilága sokban hasonlít más városokéhoz, így a budapestihez is. Szembetűnő különbség a kettő között azonban a balkáni gerle hiánya Moszkvában és egész környékén. Ennek oka a dolmányos varjú fészekrabló természetében keresendő, mert itt elvétve már találkozta kóborló balkáni gerlékkel, vagyis e madár a varjak hiányában a moszkvai körzetre is kiterjesztené fészkelőterületét. Ezzei a madárral Moszkvához legközelebb csak 300 kilométerrel délre találkoztam, ahol egyébként a dolmányos varjú már ritkább. Nem jelentenek veszélyt a varjak a házi galamb szaporulatára, így ez a faj a házi verébbel egyetemben tömeges számban jelentkezik. Nagy, de az előző két fajtól messze elmaradó egyedszámmal van képviselve a sarlósfecske. A belvárosban fészkelő madarak sorát a nem túl gyakori molnárfecske zárja, egyéb madárfajok

csak télen keresik fel — rendszeresen vagy alkalomszerűen — a város központját.

Befejezésül felsorolom azon madárfajokat, melyeket Moszkvában és környékén 1978-tól 1983-ig a fészkelési és vonulási időszakokban megfigyeltem, kihagyva az előzőkben már említett madarakat.

Szürke gém, vetési- és nyári lúd, kontyos- és barátréce (v), daru, haris, vízityúk, szárcsa, gatyás ölyv, barna- és kékes rétihéja, barna kánya, kis- és kabasólyom, örvös galamb, vadgerle, kis lile, erdei cankó, erdei szalonka (v), törpecsér, dankasirály, (v), kormos szerkó, császármadár, réti fülesbagoly, kakukk, jégmadár, füstí- és partifecske, szajkó (v), sárgarigó (v), sárgafejű királyka, ökörszem, hegyi fakusz (v), csuszka (v), fenyvescinege (v), barátcinege (v), őszapó, házi rozsdafarkú, rozsdás csuk, kékbegy, foltos- és énekes nádiposzáta, mezei- és kis poszáta, fitisz-, sisegő- és csilpcsalp-füziike (v), erdei pityer, tövisszűrő gébics (v), süvöltő (v), kenderike, karmazsinpirók (v), fenyőpinty (v), csiz (v), tengelic (v), nádi- és citromsármány.

(v) — a városban, parkokban is megfigyelt madarak jelölése

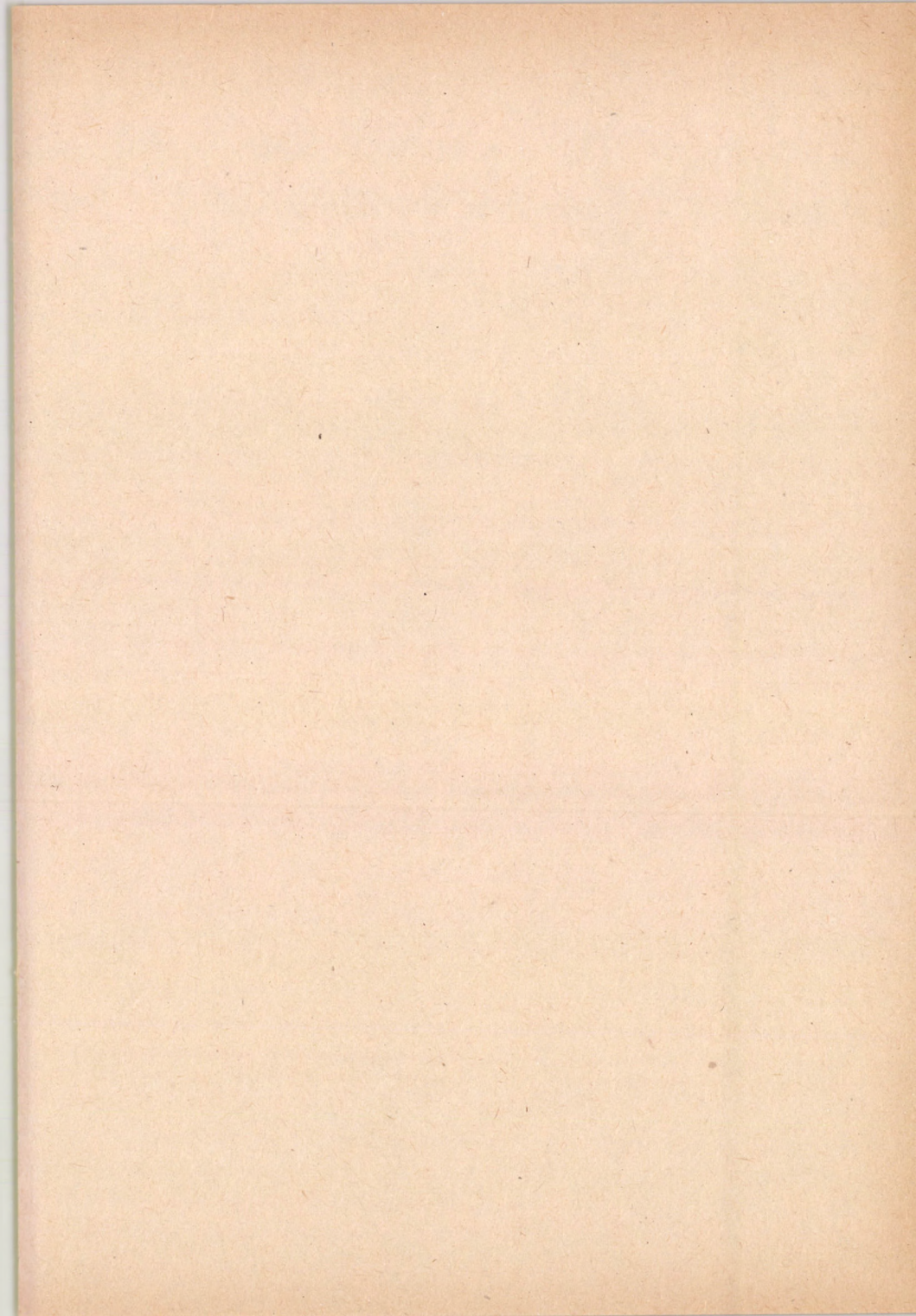
(Szerkesztői megjegyzés: Korábban jeleztük, hogy a jövőben nem tudunk külföldi anyagokat leközölni. Ez esetben kivételt tettünk, mert a szerző az anyagot még fenti közlés előtt beküldte és azt el is fogadtuk azzal a kikötéssel, hogy a szöveget lerövidíti. Ez megtörtént s így a cikket közreadjuk).

Ujhelyi Péter

TARTALOMJEGYZÉK

	oldal
Boros Emil — Németh Tamás — Schmidt András: Fülepscacsirta (<i>Eremophila alpestris</i>) megfigyelések — — —	101
Dr. Bankovics Attila: 90 éves a Magyar Madártani Intézet —	85— 36
Császár Ede: Madárvédelmi nap a Városmajorban — —	128—129
Dénes Péter: Élelmes kék cinegék (<i>Parus caeruleus</i>) — —	120—121
Dénes Péter: A cinegék és a kukorica — — — —	92
Dr. Faragó Sándor: A vadászható madárfajok helyzete a módosított vadászidények életbelépését követően — — —	88— 90
Dr. Faragó Sándor: Összefoglaló jelentés a Gönyű-Szob közti Duna-szakasz (1791—1708 f.km) 1982/83 téli félévének vízimadár mozgalmáról — — — — — — — —	110—114
Gedai Csaba: John Gould képei új kiadásban — — —	132—133
Dr. Kalotás Zsolt: Cickányok fogyasztására specializálódott macskabagoly (<i>Strix aluco</i>) — — — — — — —	117—119
Dr. Kárpáti László: Madártani hírek Sopron környékéről — 1983 — — — — — —	93— 96
Dr. Kárpáti László: Jelenségek — — — — — —	86— 87
Dr. Kovács Gábor: Kékes rétihéják (<i>Circus cyaneus</i>) tömeges előfordulása a Hortobágyon — — — — — — —	116—117
Krug Tibor: Tömeges vízimadár pusztulás — — — —	91— 92
Dr. Molnár Gyula: Ragadozó madarak fészkelése a Baksi pusztán (Ópusztaszer) — — — — — — —	97— 98
Molnár László: Nagy örgébic (Lanius excubitor) adatok 1982-ből — — — — — — —	103—104
Molnár László: Adatok a Faunisztikai Szakosztály irattárából	104—110
Molnár László: Szürke cankó (<i>Tringa nebularia</i>) adatok 1982-ből — — — — — — —	99—100
Molnár László: Az erdei cankó (<i>Tringa ochropus</i>) mozgalmai 1982-ben — — — — — — —	100

dr. Moskát Csaba: Ragaszkodnak-e költőterületükhöz a kormos légykapók (<i>Ficedula hypoleuca</i>)?	— — — —	131—132
Paraszt László Imre: Szarkafészekben költő egerészölyv (<i>Buteo buteo</i>)	— — — — — —	116
Radetzky Jenő: 20 éves a Fejér megyei Madárbarátok Köre	— — — — — —	129—130
Sallay Zoltán: Nyaktekeres (<i>Jynx torquilla</i>) fészekpusztítása	— — — — — —	90— 91
Schmidt Egon: Ivararány megfigyelések teletű fekete rigókon (<i>Turdus merula</i>)	— — — — — —	123—127
Dr. Sóvágó Mihály: Nagy kócsag (<i>Egretta alba</i>) összesereglése	— — — — — —	115
Dr. Sterbetz István: Megfigyelések a Tatai-Öregtő környékén 1983. december 26—30. időközéből	— — — — — —	96— 97
Szabó Ferenc: Függőcinege (<i>Remiz pendulinus</i>) rendhagyó fészkelése a tömörkényi Csaj-tavon	— — — — — —	121
Szatori János: Sarki lúd (<i>Anser caerulescens</i>) Siófokon	— — — — — —	98
Szőcs Ottó: Báró Amádé László a Bőssi főúr, a kuvikok (<i>Athene noctua</i>) védelmezője	— — — — — —	133
Szőcs Ottó: Tregánsky Dániel az első ornitológiai kör megalapítója Nagyszombatban	— — — — — —	133
Traser György: Megfigyelés a széncinege (<i>Parus maior</i>) táplálkozásáról	— — — — — —	120
Ujhelyi Péter: Adatok Moszkva és környékének madártani viszonyaihoz (fészkelési időszakban)	— — — — — —	134—136
Varga Ferenc: Ökorszem (<i>Troglodytes troglodytes</i>) fészkelési adatok a Zagyva forrásvidékéről	— — — — — —	122—123
Varga Ferenc: Szajkó (<i>Garrulus glandarius</i>) nagyarányú állománynövekedése a Zagyva forrásvidékén	— — — — — —	101—102
Varga Ferenc: Rendellenes helyen költő fenyves cinege (<i>Parus ater</i>)	— — — — — —	121
Varga Ferenc: Töviszúró gébicsek (<i>Lanius collurio</i>) tömeges fészkelései a Medves-hegység legelőin 1983-ban	— — — — — —	103
Zatykó László: Vízirigó (<i>Cinclus cinclus</i>) észlelések Sopron környékéről	— — — — — —	102

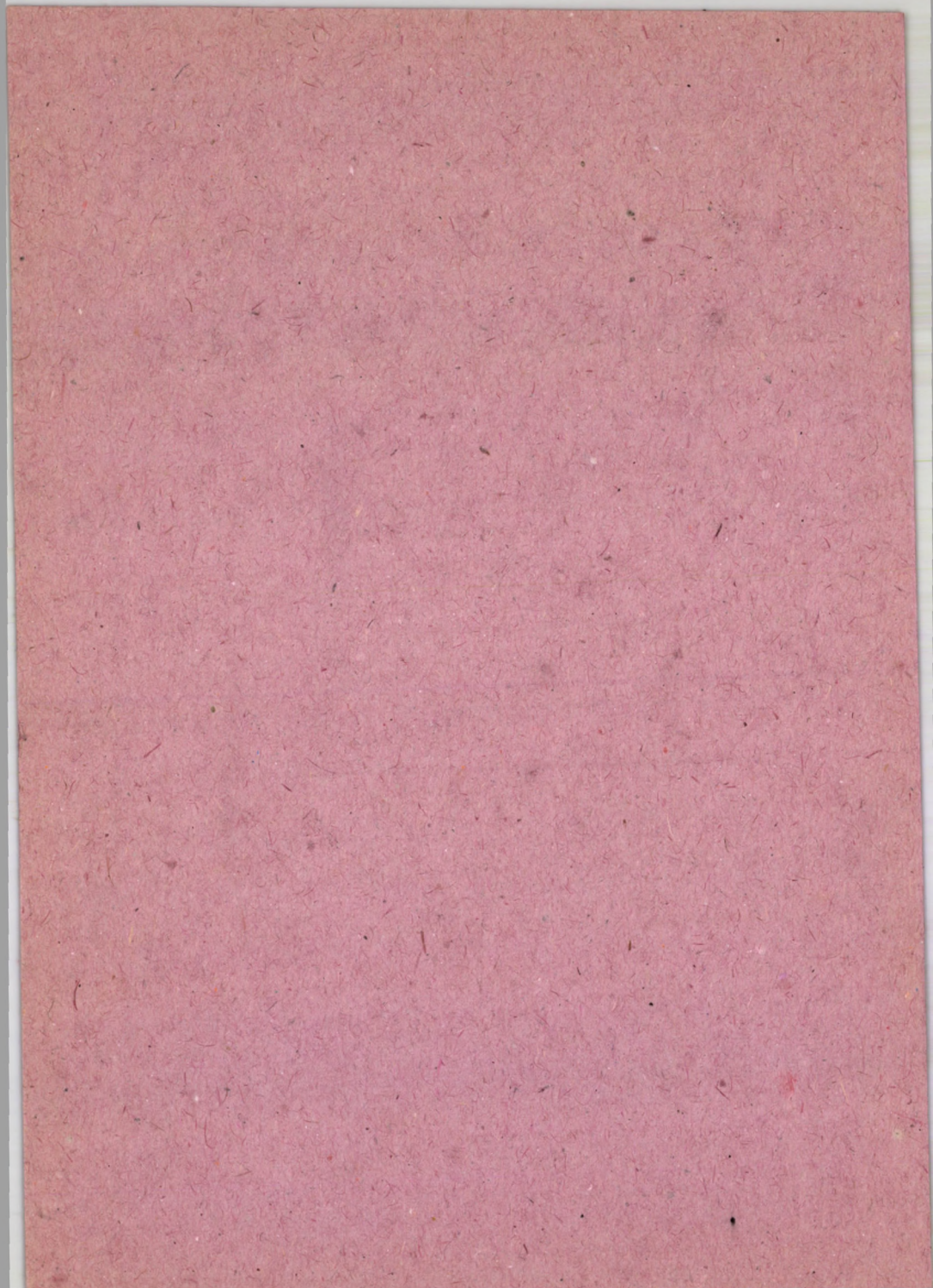

Felelős kiadó: Haraszthy László
84-4914 KmNyV., Komárom
Felelős vezető: Tunyogi József igazgató
KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 BUDAPEST
Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI
TÁJÉKOZTATÓ

1984. JÚLIUS—AUGUSZTUS—SZEPTEMBER

Neo - Te - Sol

Széles hatásspektrumú antibiotikum készítmény,
amely alkalmas madarak különböző baktériumos
eredetű betegségeinek gyógyítására.

Állatorvosi rendelvényre kapható!

Gyártja: BIOGAL Gyógyszergyár, Debrecen.

1984

ÍRJON, AGITÁLJON, TARTSON ELŐADÁSOKAT
CINEGÉINK VÉDELME ÉRDEKÉBEN!

Ha Egyesületünk minden tagja csupán egyszer tesz valamit is
ez évben a cinegék védelméért, máris felbecsülhetetlen segít-
séget kapott a magyar állomány!

SZÉP A FÉNYKÉP FORTE PAPIRON
SCHÖN SIND DIE BILDER AUF FORTE PHOTOPAPIER
YOUR PICTURES ARE NICE ON FORTE PHOTOPAPERS

PHOTO FILMS PHOTO AND PAPERS

FÉNYKÉPEZÉSHEZ HASZNÁLJA A FEKETE—FEHÉR ÉS SZÍNES
FORTE-ANYAGOKAT!
BENÜTZEN SIE ZUM PHOTOGRAPHIEREN DIE SCHWARZ-WEISSEN
UND FARBIGEN FORTE MATERIALEN!
USE THE BLACK-AND-WHITE AND COLOR PHOTO-MATERIALS
MADE BY FORTE!

FORTE FOTOKÉMIAI IPAR

2601 VÁC, VÁM UTCA 3. PF. 100. TELEX: 22-5022
HUNGARY

SEGÍTETTÜNK A CINEGÉKNEK?

Túl vagyunk az év első felén, itt az ideje az előzetes számvetésnek, hogyan és milyen mértékben használtuk ki a „Cinegék védelmének éve” lehetőségeit. Erre az évre időzítve jelent meg a „Legkedvesebb madaraink” c. sorozat széncinegéje, egy kis jóindulattal ide sorolható a Budapesti Helyi Csoport rendezésében a Városmajorban megrendezett nagy sikerű „Vásár” is, ahol egyebek mellett mesterséges fészekodúkat, etetőket árultak madárbarátok számára. Az év első két hónapjában természetesen folytatódott a decemberben megkezdett téli etetés, de ez ma már csupán szép hagyomány folytatását jelenti és legfeljebb kapcsolódik a meghirdetett „Cinegék védelmének éve” munkáihoz.

Egyesületünk még csak tíz éves, mégis szinte már hagyománynak számít a külföldi példára átvett gyakorlat, hogy minden évet egy-egy madár vagy madárcsoport fokozott védelmének szentelünk. Bizvást mondhatná erre valaki, hogy miért éppen a cinegéket választottuk 1984 év madaraivá? Hiszen ma még szerencsére nem tartoznak a különösebben veszélyeztetett fajok közé, sőt például a széncinege kifejezetten gyakori madár és a fás, bokros élőhelyeken tömegfajnak számít. Ez mind igaz, a cinegéket e tekintetben valóban nem említhetjük egy lapon a sasokkal, a kerecsennel, vízirigóval, csakhogy e veszélyeztetett, nem egyszer súlyos helyzetben lévő madarak védelme hazánkban elsősorban hatósági feladat. Magyarán, az általános értelemben vett tagságnak egyszerűen nincs lehetősége arra, hogy bekapcsolódjék mondjuk az utolsó réti sas párok aktív, gyakorlati védelmébe. Más kérdés, hogy olyan országokban, ahol a szervezett madárvédelemnek sokkal nagyobb hagyományai vannak és ahol a madárvédelmi egyesületek százezer vagy ennél is több taggal dicsekedhetnek, anyagi támogatással és aktív munkával a széleskörű tagság is jelentős szerepet vállal a gyakorlati védelmi munkában.

Amikor a cinegék mellett döntöttünk, elnökségünk véleménye az volt, hogy egy olyan egyébként is közkedvelt csoport fokozott védelmét tűzzük ki célul, amely munkában saját területén, otthona vagy munkahelye környékén, bárki részt vehet. E programmal azonban nemcsak papíron, az évi kimutatások során, hanem a gyakorlatban is szeretnénk eredményeket felmutatni. Mégpedig elsősorban olyan eredményeket, amelyek

a meghirdetett védelmi program hatására születtek meg. Ehhez persze az szükséges, hogy minden tagtársunk maga is keresse a lehetőséget, hol és hogyan segíthetne a cinegéken. Nem kell feltétlenül kiskerttulajdonosnak lenni, odúkat, etetőket kihelyezni, az aktív segítségnek egész sor egyéb módja is van. Iskolában, óvodában lehet vállalni diavetítéseket, a cinegék életmódját, az erdőben és a kertben betöltött szerepüket a kívánt szinten elemző előadásokat, beszélgetéseket, lehet írni róluk, elsősorban védelmükről a megyei lapokban vagy másutt és sorolhatnám tovább a kínálgzó megoldásra váró lehetőségeket.

Nagyon remélem, hogy szerte az országban a különböző helyi csoportok munkatervében szép számmal szerepelnek a cinegék védelmével kapcsolatos feladatok sőt egy részükről talán már múlt időben beszélhetünk. De ha azt szeretnénk, hogy a „Cinegék védelmének éve” eredményeit összegezhessük és rajtuk keresztül tapasztalatokat szerezhessünk a jövőre nézve, tudnunk kell ezekről a kezdeményezésekről. Kérem, hogy a helyi csoportok vezetői tartsák feladatuknak a működési területükön történt, a cinegék védelmével kapcsolatos kezdeményezések és elvégzett feladatok összegyűjtését és közlését. A Központi Iroda címére érkezett anyagok összesítése és kiértékelése után tudunk csak érdemben nyilatkozni a „Cinegék védelmének éve” eredményeiről és a leszűrt, a későbbiekben hasznosítható tapasztalatokról.

Schmidt Egon

MADÁRVÉDELEM

HAZAI GÓLYA (*Ciconia ciconia*) ADATOK, 1983

Központunkhoz a MME tagok megfigyelései alapján küldött (Illés Péter, Fintha István, Tölgyes Lászlóné, Puskás László) adatok feldolgozásával az alábbi eredményeket kaptuk:

HPa	HPm	HPo	E	JZG	JZm	JZa		Fióka puszt.
Körmend	35	27	8	—	71	2,63	2,03	1
Hortobágyi N. P.	185	150	35	3	420	2,8	2,27	2
Gyoma	12	10	2	—	25	2,5	2,1	—
Összesen:	232	187	45	3	516	2,76	2,22	3

A fészkek megoszlása tarlóaljzat szerint:

	Épületen (kéményen)	Fán	Vill. osz- lopon	Mester- ségés	Egyéb
Körmend	77,2 %	—	5,7 %	17,2 %	—
Hort. N. P.	11,5 %	11,5 %	71,0 %	1,6 %	4,4 %
Gyoma	16,7 %	—	58,3 %	25,0 %	—
Összesen:	21,7 %	9,1 %	60,4 %	5,3 %	3,4 %

Megjegyzés: 1. A HPo-nak az előző évihez hasonlóan magas a százaléka (19,4 %). Ennek következtében az eredményesen köl-

tő párok (HPm) fiókaátlagához (2,76) viszonyítva alacsony a költőpárok összességéhez (HPa) viszonyított fiókaátlag (2,22), a tulajdonképpeni szaporulat.

2. 1983-ban a köztudomásúlag országosan nagy csapadékhiány, szárazság mellett az eredményesen költő párok fiókaátlaga 2,76, ami arra utal, hogy többségüknél a fészekben 3—(4) fióka volt. De ez most az alpok-alji, nyugati részre (Körmen) is érvényes, ahol az előző években az egyébként ott szokásos időjárás mellett (az ország többi részénél több borultság, csapadék, kevesebb napfénytartam) a kétfiókás fészkek domináltak (v. ö. Mad. Táj. 1982. 103—104. p. 1983. 77—78. p.).

3. A HPa mennyisége mind a két város és a Hort. N. P. területén is növekedett a korábbi adatokhoz képest.

Jakab Béla

TERMÉSZETVÉDELMI ÉS ORNITOLÓGIAI TÁBOR DOMBÓVÁRON

Helyi Csoportunk első ízben szervezett tábort, amely 1983 július végétől augusztus 5-ig tartott. A tábor céljai közé tartozott a természetvédelmi és környezetvédelmi ismeretek gyarapítása, előadások, beszélgetések, terepjárás és vizsgálódások révén. Célunk volt még, hogy a táborozókat felkészítsük az „Akcio Hungaria” és a TOT táborokra.

Sikerült olyan táborhelyet kialakítanunk, ahol évente találkozhatunk a természet iránt érdeklődő fiatalokkal.

A tanulók három munkacsoportban dolgoztak, és forgószínpadszerűen váltották egymást. Így minden táborozó két napig ismerkedhetett a madártani, botanikai és zoológiai területekkel. Hallgathattak előadást hazánk természetvédelmi helyzetéről, Nemzeti Parkjainkról, Tolna megye védett értékeiről, a környezet szennyezéséről, Dombóvár madárvilágáról. Közös látogatást tettünk a városi szennyvíztisztító telepen, ahol végre megtudhattuk — miért a legszennyezettebb folyója az országnak a Kapos.

A Konda patak völgyében, különböző élőhelyekre kihelyezett 12 db japán függőháló, 28 fajhoz tartozó 577 madarat fogott. A körülmények csak öt napos munkát tettek lehetővé, idén az időpont módosítása mellett, a tábor már 10 napig fog dolgozni. A hálókat fekete-, gyalogbodzásba, cserjés — bokros — füzes és gyékényes-nádas élőhelyekre tudjuk kihelyezni.

Viszonylag nagy számban gyűrűztünk tövisszűrő gébicset, számmunkra is meglepő volt a karvalyposzáta jelenléte, mindhárom tücsökmadárfajt sikerült megfogni. A leggyakoribb közülük a területen a berki tücsökmadár, 30—35 pár is költ. Visszafogas 28 esetben történt, ebből 4 molnárfecske 1981—82-ben lett gyűrűzve. Száznál több madarat jelöltünk a táborban és az egyéni munka során a következő fajokból: partifecske (138); füstifecske (173); molnárfecske (236); zöldike (586).

A tábor legfontosabb feladatának a helyes természetvédelmi szemlélet, viselkedés kialakítását tartja. A célok elérését ugyanúgy szolgálja a hálózás, gyűrűzés, a fajismeret gyarapítása, mint a környezetben tett séták, a növény és rovarmeghatározások, az előadások, beszélgetések, a kiscsoportos előadások, üzemlátogatások.

A tábor munkáját pedagógus kollektíva irányítja és irányította: Molnár Zoltán gyűrűzésvezető, Csik Mária és Varga András szakmai vezetők.

A célokból és feladatokból eleve adódik, hogy elsősorban fiatalokat várunk és fogadunk a táborba.

Nagy Sándor

HAMVAS RÉTIHÉJA (*Circus pygargus*) FIÓKÁK MEGMENTÉSE

1983. július 4-én „búzacímerezés” közben egy hatalmas búzátábla közepén ismerőseim egy fészekre bukkantak, amelyben három fejlettebb és egy kisebb — pelyhes — ragadozómadár fiókat találtak. Ismerőseim segítségével magam is megnéztem a fészket, amelyben ekkor 6 fióka volt, ugyanis a korábbi ellenőrzéskor két fióka a fészkek melletti gabonában megbújt.

Július 8-án megkezdődött a búzátábla aratása, ezért a kombájn elől úgy mentettem meg a fiókákat, hogy azokat hazavittem.

Kerítés drótfonatból egy kis voliert készítettem számukra. A neheze azonban ekkor kezdődött, ugyanis ragadozómadarak felnevelésével kapcsolatos tapasztalataim nem voltak. Az etetést gyakorlatként a „kicsivel” kezdtem, mégpedig egy szöcskét tömtem a szájába, amit lenyelt. Ezen felbuzdulva friss csirkehússal a többieket is megettettem, illetve fecskendő segítségével meg is itattam őket. Később felvettük a kapcsolatot a hentesel, aki megígérte, hogy amíg neveljük a madarakat, kapunk tőle belsőséget és különböző, számukra megfelelő hússokat.

A drótfonatból készült volier sarkába egy ládát helyeztem, ahová a fiókák éjszakára behúzódtak. A következő napon megpróbálkoztam egy új etetési móddal: beültem a volierbe és a darabokra vágott húst (csipesszel) feljűjtottam, amit nagy örömömre a legnagyobb kivételével valamennyi fióka elfogadott. A húsdarabokat etetés előtt vízbe mártottam, hogy azt könnyebben le tudják nyelni. A fiókák a két etetés közti időszakban szinte állandóan tollázkodtak. A rétihéja fióká-

kat az utakon elgázolt friss madárhullákkal is etettem. 10 nappal később felfedeztem, hogy szívesen fürdenek, ezért egy tálba vizet tettem be részükre. Ekkorra már négy példány fejéről eltűntek a pelyhek. Július 18-án etetés közben az egyik fióka kiszállt a volierből és a repdében esetlen madár kifogástalanul repült. Ezután egyre gyakoribbá váltak a kitörési kísérletek. Felmerült bennem a gondolat, hogy a három legerősebbet is el kellene engedni, de ezt azért nem tettem meg, mert kettőnek a röpképességét még korlátozottnak ítéltam. A volierben többször előfordult, hogy az egyik fióka a lábával fogta a húst, a másik meg csipegette. Soha nem láttam, hogy veszekedtek vagy egyszer is egymás felé vágtak volna. Július 20-án egy újabb fióka szabadult ki. Másnap a falu közelében lévő természetvédelmi területen láttam két fiatal hamvas rétihéját, amelyek „az etetési füttyre” fölém repültek (hozzám kerülésüktől kezdve etetés előtt füttyjelet alkalmaztam, amelyet a madarak rövid idő alatt megtanultak). Július 27-én, 23 nappal a mentés után a fiókákat Lovász János, dr. Novák József és dr. Ócsai András tagtársak segítségével egy előzetesen kiválasztott, megfelelő helyen elengedtük. Elértem tehát a célot és a 6 db halálra ítélt hamvas rétihéját visszaadtam a természetnek. Később az elengedés helyén 10—15 hamvas és barna rétihéját figyeltem meg, fiatalokat és öregeket vegyesen. A fiókák még nálam voltak, amikor értesültem róla, hogy az arató kombájnok két rétihéja fiókát ütöttek el azon a területen, ahonnan az általam felnevelt madarak származtak. Ez a tény csak tovább erősíti azt a meggyőződésemet, hogy a madarak megmentésére ez volt az egyetlen reális lehetőség.

Balázs Tibor

TÚZOKREZERVÁTUMOK, TÚZOKTELEPEK KÖZÉP-EURÓPÁBAN

II. NATURSCHUTZSTATION BUCKOW — DDR. TERMÉSZETVÉDELMI ÁLLOMÁS BUCKOW — NDK.

A Buckow-i Természetvédelmi Állomás 1979 óta foglalkozik a tűzok mentésével, nevelésével és visszavadásával. Amikor munkájáról beszélünk, szükségszerű, hogy elődjéről, a „Biologische Station-Steckby”-ről szóljunk. 1972-ben kapta feladatául Dr. Max Dornbusch a tűzokvédelem irányítását, amit mind a mai napig végez, de 1979-től a gyakorlati munka (a tűzokállomány NDK-beli elhelyezkedése miatt) Buckow-ba került át. Dr. Dornbusch eredményes tevékenységét mutatja, hogy 1973—78 között 188 madarat telepített vissza a szabadba, megjelölve a Vogelwarte Hiddensee gyűrével. Évenkénti megoszlása a következő volt: 1973 : 2, 1974 : 14; 1975 : 30; 1976 : 43; 1977 : 61; 1978 : 38. A kelési arány: 60—80 % a felnevelési pedig 40—70% között alakult.

A Szocialista Országok 4. Tűzokszimpóziuma idején (1983. szeptember 6—9.) módomban volt felkeresni a Buckow-i Természetvédelmi Állomást, s megismerkedhettem tevékenységével. Itt kell megemlíteni és kiemelni azt az áldozatos munkát, melyet dr. Bärbel és dr. Heintz Litzbarski végez, akiknek a kalauzoláért köszönettel tartozom. Ezt a munkát szeretném a következőkben Tagtársaimmal megismertetni.

1979—1983 között 212 fészekalj mentése történt meg, főleg a Potsdami Kerületből, de gyűjtöttek fészekaljakat Frankfurt/Oder Kerületből is. Az, hogy ilyen nagy számban sikerült a veszélyeztetett fészekaljakat megmenteni, az a már Steckbyben megkezdett évtizedes felvilágosító munka és az anyagi ösztönzés eredménye. Tojásonként 15 márka jutalmat fizetnek annak, aki a tojásmentést végzi.

A keltetés folyamatában az alábbi inkubációs paramétereket alkalmazzák. A keltetőgépben 37,4 °C-os hőmérsékletet, 60—70 %-os relatív légnedvességet biztosítanak, továbbá napi 3-szor forgatják és 2-szer 20—20 percig hűtik a tojásokat. A megpattanás után a bújtató gépben 37,8 °C-os hőmérsékletet és 90 %-os relatív légnedvességet állítanak be. Itt csak szellőztetés, hűtés történik, forgatás már nem. A kelés V. vége- VI. vége kö-

zött általános. A legkorábbi kelés dátuma V. 10. (1981), a legkésőbbié VIII. 16. (1980).

A keltetések és a felnevelés eredményességét a mellékelt táblázat segítségével mutatom be.

Litzbarski (1983)	1979	1980	1981	1982	1983
Mentett tojás	110	100	91	81	56
Kikelt csibe	58	62	43	49	26
Kelési %	52,7	62,0	47,3	60,5	46,4
Felnevelt csibe *	31	22	27	29	21
Felnevelési %	53,4	35,5	62,8	65,9	80,8
Felnevelés a tojásszám %-ában	28,2	22,0	29,7	39,7	37,5

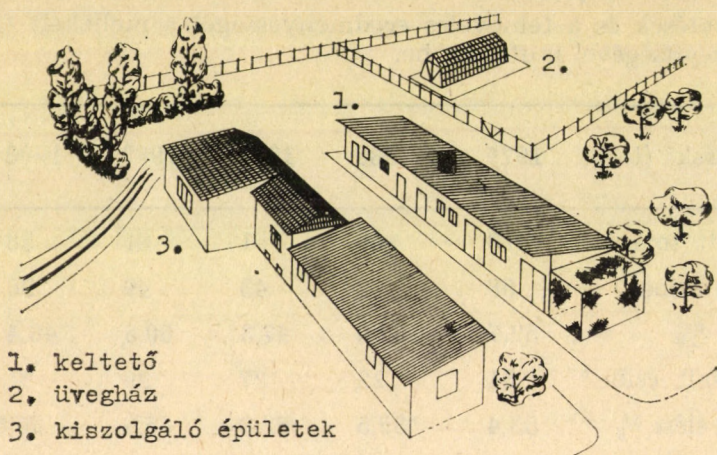
* a felnevelt túzokcsibe az, amely legalább 56 napos (8 hetes)

5 év átlagában a kelés 54,3, a felnevelés pedig 55,8 %-nak adódott. A csibe-mortalitás az 5 év során összesen úgy alakult, hogy az első 10 napban volt a döntő (66 pd), 14—18 nap között 15 pd; 23—44 nap között ugyancsak 15 pd, míg ennél idősebbeknél 5 pd hullott el csupán.

A takarmányozásra a kezdeti időszakban zöldtakarmányokat továbbá lisztkekacot, tojás sárgáját, pirított kenyeret, gyümölcsöt, vegyestakarmány-pelletet és friss húst alkalmaznak.

Korábban a borjak takarmányozására használt pelletet használták, 1980-tól azonban a pisztrángivadékok nevelésére használt pelletet adagolják. A madarak vitaminokat kapnak, de gyógyszereket profilaktikusan nem alkalmaznak, csak akut esetben. Kivételt képez a mangán-szulfát (1 gr/liter), melyet a perosis megelőzése céljából adnak a csibéknek.

A csibék elhelyezésére egy speciális üvegház és zöld kifutó szolgál. 1981 óta egy 6000 Wattos padlófűtés és infralámpa szolgálja a csibék nevelését az üvegházban. Ezzel 34 °C-os hőmérsékletet tudnak biztosítani a madaraknak. A zöld területet a ho-

mokfürdőzésre, a többi rövid, és egy-két hosszabb sétára, természetes táplálék megkeresésére szolgál. Érdekes módszer a nappali altatás. Az első napokban 2 óránként, később 2—3 alkalommal sötét, 34 °C hőmérsékletű ládákban helyezik el a csibéket, amit azok már később igényelnek is. A normálistól elmaradó csibéknél kedvező felnevelési eredményeket értek el így. A 20. naptól kikapcsolják a padlófűtést, a 25—28. naptól pedig az infra lámpát is. Ettől kezdve az állatok kihelyezésükig egy részben nyitott istállóban éjszakáznak.

A leggyakoribb betegségek a perosis, a vesegyulladás, a bélgyulladás (enteritis), a sepsis, az aspergillozis, társulva szikzacskó gyulladással, gócos tüdőgyulladással (fibrines bronchopneumonia). A vizsgálatokat a potsdami Biológiai Kísérleti Intézetben végeztetik.

A repatriáció NDK-ban bevált módszerét, az un. kényszer, vagy erőszakolt repatriációt alkalmazzák. A telep környékén kiválasztanak egy nyugalmas területet, mely megfelelő nagyságú, rétterületek és mezőgazdasági táblák mozaikszerűen fordulnak

elő rajta. A tápanyag mennyisége is biztosított. A nyugalmat az utak, vasút stb. hiánya biztosítja. Előnyös az, ha a területen augusztus közepétől vadon élő tűzokok is megjelennek, amelyekhez a kibocsátott tűzokok csatlakoznak. A repatriáció 3 szakaszban játszódik le.

1. szakasz: Az állatokat éjjel nappal őrzik, napközben mozognak, távcsővel figyelik őket, gondozójukkal már nincs kontaktus. Éjjel összegyűjtik és karámba terelik őket. Ekkor kapnak kiegészítő táplálékot, s fejlődik gyülekezési készségük.

2. szakasz: kb. 3 hét múlva beszüntetik a nappali ügyeletet. A fiatal tűzokok felderítő repüléseket végeznek, sor kerül az első laza társulásra a vadon élő madarakkal. Ez a kapcsolat egyre szorosabbá válik. Az állatok éjszakai őrzése azonban továbbra is folyik.

3. szakasz: a 6. héten, tehát szeptember hónap során az állatok már nem gyűlnek össze az esti etetéshez. Az éjszakai ügyelet is beszüntetik. A kihelyezett példányok már elszakadnak az etetés környezetétől, de csak a tél folyamán csatlakoznak szilárdan a vadon élő tűzokokhoz, s követik őket nagy távolságokra. Elköltözéskor az egész csapat csatlakozik a vad tűzokokhoz (NDK-ban jelentős a K—Ny-irányú migrációja a tűzoknak), de általában valahol leválnak a csapatról, s csak kis részük tér vissza a kibocsátás helyére.

Ez a munka csak akkor hozhat kielégítő eredményt, ha egyidejűleg az élőhelyek védelme is megoldódik. Ezért alakították ki az úgynevezett tűzokkíméleti területeket (Schongebiet) ahol bizonyos összhangot kísérelnek meg megteremteni a tűzokvédelem és a gazdálkodás érdekei között. Munkájuk remélhetőleg pozitív eredményeit a jövő fogja igazolni.

Dr. Faragó Sándor

AMI A LEGFONTOSABB: AZ ÉLŐHELYEK VÉDELME

Sokféleképpen lehet ártani a madaraknak, de egy faj létét alapvetően csak élőhelyeinek erőszakos megváltoztatása, megszüntetése veszélyezteti. Ha például egy mocsárba rendszeresen konzervdobozokat, szemetet hajigálnak, vagy más módon szeny-

nyezik a vizet és vele az egész élőhelyet, emellett fészekszedő gyerekek is garázdálkodnak és talán vadászat is folyik a környéken, az ott élő madárfajok többsége, ha erősen lecsökkent számban is, de megmarad, meg tud maradni a területen. Abban az esetben viszont, ha a mocsarat kiszárítják, a guvatok, vízityúk, vízcibék, nádírigók és vöcskök minörökre elveszítik otthonukat és ennek megfelelően visszavonhatatlanul el tűnnek a környékről.

Hazánkban több nemzeti park és számos, különböző kategóriába tartozó egyéb védett terület szolgálja az ott élő állatok biztonságát, lehetővé teszi szaporodásukat, fennmaradásukat. Ország-szerte nagyon sok olyan, többnyire viszonylag jelentéktelen kiterjedésű, élőhely van azonban, amely rendkívül fontos lehet egy-egy madárfaj hazai állományának megőrzésében. Elsősorban a nedves rétek, turjánosok (goda, nagy póling, piros lábú cankó, hamvas rétihéja stb.), a gyors ütemben fogyatkozó öreg állományú erdők (közép fakopáncs a tölgyesekben, kék galamb, fekete harkály, kis légykapó a bükkösökben, ezenkívül a különböző fokozottan védett ragadozók), a bokrosok (poszták, fülemüle) és a mocsaras területek (vízcibék, guvat stb.), de ide sorolhatnánk a folyókat kísérő, nem is olyan rég még jóval nagyobb terjedelmű ártéri erdők foltokban megmaradt állományait és még több más madárélőhelyet.

E biotópok nagy része veszélyeztetett, ilyen vagy olyan formában pusztulásra ítélt s ezt tagságunk nem nézheti ölbetett kézzel. Teljesen nyilvánvaló, hogy az OKTH nem foglalkozhat a kis kiterjedésű és látszólag jelentéktelen (de az ott élő madarak szempontjából nagyon is jelentős!) élőhelyekkel, ezek védelme elsősorban a megyék illetékeseinek feladata. Abban azonban, hogy hol vannak ezek a területek és miért jelentősek madárvédelmi szempontból tagtársaink nyújthatnak felbecsülhetetlen segítséget. Magam elsősorban a Pest Megyei Környezet- és Természetvédelmi Bizottság munkáját ismerem (tagja vagyok), de ilyen jellegű tevékenységnek minden megyeszékhelyen (Megyei Tanács Mezőgazdasági Osztálya) folynia kell.

A munka eredményessége nagyban függ az önkéntes segítőtől, akik felhívhatják a figyelmet egy-egy általuk ismert madárélőhely védelmének szükségességére. Tagtársaink jelentős része rendszeresen járja a terepet, jól ismeri lakóhelye tágabb környékét, el tudja dönteni, mely területek vagy területrészek érdemesek arra, hogy védelmükre lehetőség szerinti pontos leírással, vázlattal és szakmai indoklással ellátott javaslatot

tegyenek. Senki e téren nagyobb segítséget nem nyújhat a megyei illetékesek munkájához. Kérünk tehát mindenkit, hogy a fentiek szellemében igyekezzenek felmérni működési területüket, és ha védelemre javasolható, szakmai szempontból jól alátámasztható területre bukkannak, ne habozzanak az illetékesekhez fordulni. Még akkor sem, ha korábbi tapasztalataik alapján netán visszautasításra, megnemértésre is számíthatnak. Egyesületünk legfontosabb célja a madárvédelem és ezt semmivel sem segíthetjük jobban, mint az élőhelyek védelmével.

Schmidt Egon

EGERÉSZÖLYVEK (*Buteo buteo*) FIÓKANEVELESE MŰFÉSZKÉBEN

Ragadozómadár-felméréseink során a soproni Szárhalmi erdőben 1982. június elején az egyik lakott egerészölyv-fészket ledőlve találtuk meg, a közelben egy kb. 3 hetes fiókával. Mellette két ürge és egy pocok feküdt, tehát a szülők itt is etették. A fióka háta tele volt tollparazitákkal. Vittük megtisztítani, és másnap egy műfészkekben kb. 5 m magasan visszahelyeztük a fára. A fióka előző napi helyénél már egy friss pockot találtunk. Később is etették, és a fióka ki is repült.

1983. május 18-án, szintén a Szárhalomban egy másik egerészölyv-fészket találtunk meg — kb. 13 m-ről leborulva. Az egyik fészektartó ág tört le. A három fiókából egy elpusztult, a másik kettő a fa alatt lapult. Ezek 17—18 naposak lehettek. Az elpusztult és az élő fiókák korkülönbsége alapján legalább három napja történt a baleset. A fiókák mezei pockokkal bőségesen el voltak látva. Egy erdei egeret is találtunk mellettük. Míg egyikünk bement műfészkek anyagért, másikunk távolról figyelte az erdőrészt. Egyik szülő, amely eddig vijjogva körözött az erdő fölött, most hosszabb időre beszállt a fiókákhoz. Egy óra múlva a műfészkekkel visszatérve a fa alá, a fiókáknak — az erdei egérrel együtt — hült helyét találtuk. Izgatott keresgélés után a fészkes fától kb. 20 m-re találtuk meg őket, egy másik fa tövében. Ott volt mellettük az egér is, fej nél-

kül. A szülő — látva, hogy rátaláltunk a fiókákra — a táplálékkal odébbcsalogatta őket.

A két fióka végül is felkerült az eredeti fészek helyére rakott műfészekbe, és sikeresen kirepültek.

Balogh László — Varga Zsolt

Faunisztika

RITKA TENGERI RÉCÉK ELŐFORDULÁSA A DUNÁN

A már több mint tíz éve folytatott madármegfigyeléseim egyik fő színtere a Váci-Dunaág Szentendrei-szigeti partja és az ahhoz közeleső kavicszátonyok. Az itt, főleg vonulás közben, de az év más részében is megpihenő récék között néhány ritka tengeri faj is előfordult. A feljegyzések alapján képet nyerhetünk az idegen madarak megjelenésének jellegzetességeiről. A megállapítások csak az általam megfigyelt egyedekre vonatkoznak, nem általános jellegűek.

Hegyi réce (*Aythya marila*): elsősorban téli vendég. Kisebb csapatokban a többi vízivadtól elszigetelve látható.

1972. 02. 13.	10 pd. (párban)
1973. 02. 18.	3 pd. (2 g, 1 t)
1973. 11. 18.	2 pd. (pár)

Jeges réce (*Clangula hyemalis*): ritka átvonuló, vagy téli kóborló.

1972. 12. 23.	3 pd.
1973. 04. 06.	1 pd. (g)
1976. 02. 29.	6 pd. (immatur)
04. 12.	4 pd. (szintén átszíneződő de sötétebb pd-k, lehet, hogy a korábban megfigyeltek)
1977. 02. 20.	1 pd. (g)

Pehelyréce (*Somateria mollissima*): bár több adat ismeretes a téli időszakból, megfigyelésem egy sajátos nyári tartózkodásukról számol be.

1974. 03. 16.	1 pd. (t)
04. 14.	2 pd. (1 t, 1 g)
04. 21.	2 pd. [1 t, 1 g (ua.)]
04. 28.	2 pd. [1 t, 1 g (ua.)]
05. 04.	6 pd. (3 t, 3 g)
05. 19.	5 pd. (2 t, 3 g)
06. 15.	1 pd. (t)

Fekete réce (*Melanitta nigra*): rendkívül ritkán előforduló faj.

1973. 03. 31.	1 pd.
1984. 03. 24.	2 pd. (pár)

Füstös réce (*Melanitta fusca*): rendszeres, de szórványos vonuló a Váci Duna-ágban.

1972. 11. 07.	5 pd.
1973. 04. 22.	2 pd. (pár)
1974. 04. 08.	3 pd.
04. 09.	2 pd. (udvarlási mozgás)
04. 15.	1 pd.
1976. 02. 29.	1 pd.
1981. 11. 22.	3 pd. (2 t, 1 g)

Jelmagyarázat: t — tojó
g — gácsér

Kőrös Tibor

FÜLES VÖCSÖK (*Podiceps auritus*) MEGFIGYELÉSE A NYÍREGYHÁZAI SZELKÓ-TAVON

1982. IV. 12-én a Szelkó-tó déli részének nyugati oldalán a délutáni órákban figyeltem meg először egy füles vöcsköt. A madár a partmenti száraz, ritkásan álló nádasban, a parttól számított 10 méteres sávban tartózkodott, ahol a víz alá bukva kereste táplálékát. Csak zavarás esetén úszott be a tóra és

annak elmúltával azonnal visszarepült. A madarat még IV. 16-án, IV. 17-én és utoljára IV. 23-án sikerült megfigyelnem, IV. 25-én már nem láttam a tavon. Az első megfigyelés alkalmával kb. 20 méterről sikerült fényképeznem a nyári tollazatú példányt.

Szép Tibor

Szerkesztői megjegyzés: a bizonyító felvételek a Központi Irodán találhatóak.

Ökológia

ERDEI FÜLESBAGLYOK (*Asio otus*) TÉLI GYÜLEKEZÉSE JÁSZKISÉREN

Évek óta kísérem figyelemmel a jászkiséri református templom kertjében az erdei fülesbaglyok téli tartózkodását. A református templom a község közepén, gyalogos és járműforgalom szempontjából a legforgalmasabb út mellett helyezkedik el. A kerítéstől kb. 10 m-re áll az a néhány kiválasztott fenyőfa, amelyet a baglyok tömegesen használnak nappali pihenőhelyül. Érdekes, hogy ezek a fák a kertben álló többi fenyőfánál (amelyek védettebb helyen is vannak és nyugodtabb pihenőhelyet biztosítanak) ritkább lombzatúak, mégis a madarak nagy része ezt a helyet választja.

Megfigyeltem, hogy minden baglynak megvan a szokott helye, s reggel közeledtével mindig ide szállnak vissza. Ettől a szokásuktól csak ritkán térnek el, például olyankor, ha zúzmarás idő van. Ilyenkor a fenyőfák és a kerítés között álló néhány lombhullató fa ágát vastagon ellepi a dér, s a madarak előszeretettel foglalják el ezeket a fákat, szinte „páholyból” figyelik az alattuk zajló életet, a félelem legkisebb jele nélkül.

Sajnos néhány éve még előfordult, hogy parittyás gyerekek próbálgatták rajtuk céllövő tudományukat, de a községi tanács helyi védettségű területté nyilvánította a templomkertet, s azóta nem tapasztalok hasonló jelenséget.

Feljegyzéseim szerint 1982. október elejétől mintegy 30—40 pd. töltötte itt a telet. Ezzel szemben 1983-ban létszámuk november közepéig folyamatosan nőtt, december 10-én 120—130 pd-t számoltam meg. Ez a létszám december 20—22 körül 50—60 pd-ra csökkent. Okát abban láttam, hogy az itt telelő állomány az északabbról érkező madarakkal szaporodott, s azok távozásával csökkent le ismét.

A fák alatt rengeteg bagolyköpetet lehet találni, amely alkalmassá tenné a területet a baglyok táplálkozásvizsgálatának céljaira, s egyúttal a környék kisemlős faunájának megismerésére.

Varga József

OSTORFA ÉS FENYŐRIGÓ (*Turdus pilaris*)

Régóta foglalkozom — többek között — parkok, arborétumok fásszárú növényeivel, fáival, csejéivel. A kastélyok körüli parkok, parkerdők, vadaskertek telepítése jó 200 évvel ezelőtt kezdődött, amikor a birtokviszonyok a törökök kivonulása utáni zűrzavaros állapotok múltával nemcsak rendeződtek, hanem a rendszeres gazdálkodás után vagyoniilag is annyira javult a helyzet, hogy a hajdani várkastélyok, kastélyok felújítása, új birtokokon új kastélyok építése is megkezdődhetett, és ezzel egyidőben, vagy nagyon rövid idővel utána a közvetlen környezetet is parkosították.

A parkok, mint a kastélyok tartozékai többféle célt szolgáltak. Elsősorban a közvetlen környezet kellemesebbé tételét, hisz az Alföldön, vagy az alföldies területeken gyakran fátlan vidéken építkeztek. A park itt árnyékot, hűvöset, jó levegőt adott. Elválasztotta a majorságot vagy a falut a kastélytól. Esztétikai élményt nyújtott a fák, bokrok különböző alakjával, sokféle színével, virágaival, illatukkal. A változatosságra törekvés, esetleg a szomszédokon, ismerősökön, rokonságon túlnenni akarás özsztöni a betelepítést távoli vidékek — Amerika, Távol-Kelet — különleges, nálunk szokatlan, újszerű növényeivel. Ennek következtében kerülnek — közvetítéssel — a szebbnél-szebb fenyők, de lombosfák is a parkokba. Az üvegházakba pedig Ausztráliából, Dél-Afrikából vagy a közeli Mediterraneumból a legkülönbélebb növények. Utóbbi területről több lombos örökzöldet meghonosítanak a szabadföldben is. A parkok új, mesterséges biotópot hoznak létre. Számos állat megtelepedését, a vonuló madarak pihenését, táplálkozását teszi lehetővé. A dégi kastélypark-parkerdő-vadaskert kb. 300 ha, amelyet 1810 körül telepítettek, egy szinte teljesen fátlan területen.

A parkerdőben feltűnően sok, az állománynak talán 40 %-a az ostorfa (*Celtis occidentalis*), népi nevén madárcseresznye. De állományalkotó Martonvásáron, Iregszemcsén, Erdőtelken, Alcsuton, Gödön is. Főleg olyan helyeket említettem, amelyek nem, vagy csak részben erdővidékek, és ezek csupán kiragadott példák.

A télen ezres tömegben jelentek meg a fenyőrigók (*Turdus pilaris*), közöttük szőlőrigók (*Turdus iliacus*) is mutatkoztak. Ették az ezüstfa (*Elaeagnus angustifolia*) termését, de meglepték az ostorfákat, s pár nap múltán nem maradt egyetlen szem termés a fákon, de még a földről is fölszedték a lehullottakat. A fenyőrigót régen fogyasztották, piaci áru volt. Fő tápláléka a boróka-bogyó (*Juniperus communis*). Innen a neve.

Most került kezembe Tolnai Kálmán: Vadhús- és halételek c. könyve, Bp., Népszava, 1983., pp. 380. Ez a könyv megemlékezik többek között a „szőke liba”-ról, de szerepel a vadhúsok között a tuzók, a császármadár is. A fenyőrigó nemcsak boróka-bogyóval táplálkozik, hanem a már említett ostorfa termését is megeszi. Ebből következtethető, hogy ahol a közelben nincs borókás, akkor a „madárcseresznyével” oda csalogathatjuk. Ez a fa talán azért is kapta ezt a nevet. Az ostorfa telepítése nagyon könnyű, magról történik. Már a 8—10 éves fa eléri a magzó kort, és minden évben bőven terem. Igénytelen, betegségeknek ellenálló. Ha a parkban van elegendő belőle, akkor a fenyőrigók megtelepsznek ott, míg a „készlet” tart. Ez persze a múlt, lassan történelem. A fenyőrigó is védett madár de nem divat az ilyen „csemege” sem. Am a fölismerés, a fenyőrigó és az ostorfa összefüggéséről választ ad ennek a fának gyakori ültetéséről, amit mással magyarázni nehéz lenne. Mindennek van egy másik tanulsága is. Kritikával kell olvasni mindent. A régi — akár étkezési — divatról írni így, korszerűtlenség. Még jó, hogy a madarak — általában — nem olvassák a fenti szakácskönyvet, nem kell félniök, a védett madarakat a törvény szerencsére megvédi, még a szakácsok ellen is.

Dr. Vöröss László Zsigmond

A lektor megjegyzése:

Ha a *Celtis occidentalis* elterjedése elsősorban fenyőrigó-csalogatás (-fogás) céljából történt, akkor bizonyára fellelhetők erre vonatkozó feljegyzések is. Mert azért az ostorfa — különösen idős példányai — tetszetős, szép törzsű fa. Gyorsan nő, igénytelen, jól alakítható és jól sarjad. Magról is könnyen kel és így a madarak is terjesztői.

KÜLÖNÖS MADÁRGYŰLEKEZÉS MEGFIGYELÉSE MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEN

1983. szeptember 1-én Fajszon — egy községhez közeli kb. 6 ha nagyságú, 3 éves telepítésű lucerna táblán, amelyet a helyi termelészövetkezet alkalmi mezőgazdasági repülőgép felszállópályának használ — különös madáregyüttest figyeltem meg. Az 50—60 méter széles és kb. 1 kilométer hosszú „nadrágszjiparcellán” — amelyen igen erős mezeipocok fertőzés volt — 37 nagy kócsag (*Casmerodius albus*) és 3 szürke gém (*Ardea cinerea*) vadászott az apró rágsálókra. A csapatban erős összetartás volt megfigyelhető, valahányszor egy arra haladó autó megriasztotta őket, együttesen emelkedtek fel, valamint szálltak át a terület egy más részére.

Ugyanitt a ritka növényzet között mintegy 7—800 sárga billegető (*Motacilla flava*) kereste táplálékát.

A lucernával szomszédos kb. 25 ha nagyságú őszi búza tarlón — amelyen előző nap fejeződött be a tarlóégetés és aznap reggel kezdődött a tarlólántás — 12 barna kánya (*Milvus migrans*), 12 egerészölyv (*Buteo buteo*), 3 barna rétihéja (*Circus aeruginosus*, és 1 hamvas rétihéja (*Circus pygargus*) vadászott a mezeipocokokra. Megfigyeltem ezenkívül ugyanitt még 80—90 dolmányos varjút (*Corvus cornix*), 120—130 vetési varjút (*Corvus frugilegus*) is. A levegőben röpködő rovarokra 20—25 gyurgyalag (*Merops apiaster*) vadászott.

Dr. Kalotás Zsolt

URBÁN-ORNITOLÓGIAI KUTATÁSOK DEBRECENBEN

A madártan hazai művelői közül viszonylag csekély azok száma, akik rendszeresen egy-egy település (pl.: nagyváros) madárösszetételének változásait, ezek jellemzőit vizsgálják. Pedig más országokban már évtizedek óta folynak ilyen jellegű vizsgálatok, megalapozva ezzel a madártan új tudományágát, az urbán-ornitológiát. Számos nagyváros madártani feldolgozása

ismert: (pl.: Leningrád, Varsó, Torun, Dortmund, Kiel, Nyugat-Berlin, Brno stb.). A városi madártani kutatások eleinte a városi parkokra irányultak, majd kiszélesedtek a város egész területére is. Jelenleg már önálló módszerekkel válnak ismertté a városi ökológiai tényezők és a madárvilág kölcsönhatásai. A hazai ezirányú kutatások mintegy 2 évtizeddel vannak elmaradva, s csak néhány településről jelentek meg közlemények (pl.: Budapest, Szeged), amelyek jobbára csak faunisztikai jellegűek. A hazai kutatások kiterjesztése érdekében rendszeres munka indult Debrecenben az 1970-es években, amely 1978-tól programszerűvé vált. Eleinte csak a városban megjelenő néhány tömegfajra irányultak (pl.: balkáni gerle, házi és mezei veréb) a felvételezések, majd a város egész területén minden madárfaj felvételezésére és feldolgozására is sor került. A kutatásba a Kossuth Lajos Tud. egyetem és az Agrártudományi Egyetem néhány ornitológusa kapcsolódott be. Célul tűztük ki a város madárvilágának komplex öko-ornitológiai feldolgozását (faunisztikai analízis, minőségi, mennyiségi indexek, városon belüli megoszlás, szezonális megoszlás stb.).

A munka a legújabb módszerek alapján folyt. Debrecenben, a jellemző és azonos, vagy nagyban hasonló ökológiai viszonyok szerint 9 városi életteret (biotópot) határoltunk el, az alábbiak szerint: a. belváros, magas épületekkel; b. történelmi városrész alacsony épületekkel; c. ipari területek; d. modern lakótelepek; kertvárosi övezet; kis területű városi parkok; Nagyerdei parkzóna; Köztemető; városszél (szuburbán zóna). A felvételezések a fenti egységek szerint történtek. 1981-ből az egyes fajok kvantitatív vizsgálatára is sor került, az adatgyűjtés a biotópokon belül kijelölt, adott nagyságú, tipikus helyzetű mintaterületeken történt. A mintavételezés havi 2 alkalommal egészen 1983. júliusáig folytatódott. A 6 éves program eredményeképpen nagyszámú megfigyelés gyűlt össze, melyek feldolgozása 1984 januárjában fejeződött be. A következőkben — a korlátozott terjedelem miatt — egyes eredmények rövid összegzését adjuk.

Debrecenben 1978 és 1983 között 99 fajról sikerült megfigyelési adatokat szerezni. A 99 faj rendszertanilag 15 madárrendbe sorolható. Ezek közül szoros kapcsolatot a városi életterrel csak az énekesmadarak (63 faj), a harkályalkatúak (8 faj), galambalkatúak (3 faj), bagolyalkatúak (3 faj), és sólyomalkatúak (6 faj) fajtái mutatnak. A 99 faj két alapvető csoportba sorolható. 7 fajt csak a város légtérében mutattunk ki (pl.: nagy lilik,

bíbic, dankasirály), ezek minősülnek „átrepülőeknek”. A további 92 faj közül 60 tényleges fészkelőként jelenik meg, melyek a fészkelési szintek szerint 7 kategóriába sorolhatók. 2 faj egész évben kimutatható a városban mint táplálkozó, de nem fészkel (karvaly, dolmányos varjú). 12 faj átvonuló vagy időszakos tartózkodó (pl.: vörös vércse, kormos légykapó stb.). Téli vendégnek 13 faj bizonyult — mint pl. a kis sólyom, szőlőrigó, nagy örgébics —. 5 faj minősül alkalmi megjelenőnek, melyeket a vizsgálati periódus alatt rendszertelenül, vagy csak egy-egy alkalommal regisztráltunk (pl.: fekete harkály, örvös rigó, lazurcinege. Ez utóbbi 1982. V. 12-én tartózkodott a Kosuth L. Tud. egyetem Botanikus Kertjében).

A vizsgálati periódus alatt kimutatott fajok „urbanizációs stratégiájuk” valamint városi státuszuk alapján minőségileg önálló kategóriába sorolhatók. 3 faj (balkáni gerle, házi-, mezei veréb) a város minden élőhelyén fészkelő, teljes urbanisták. 14 faj legalább 7 biotópban kimutatható, a városban teljes vagy tartós urbanista fajként jelennek meg (pl.: búbos pacsirta, füstifecske, seregély). Önálló az a csoport is, melybe azok a fajok sorolhatók, amelyek a városi belső területeket előnyben részesítik (pl.: házi galamb, sariósfecske, molnárfecske, csóka). A nagy parkokban kimutatott fajösszetétel is önálló, főként erdei fajokkal kiegészülve (pl.: fakusz, fenyvescinege, énekes rigó stb.).

Az egyes madárfajok városba hatolásának és tartós megjelenésének önálló „szukcessziós lépcsőit” is meghatároztuk. E szerint az újonnan terjeszkedő fajok először a városszéli zóna átmeneti helyzetét használják ki, majd a kertvárosi övezetben tartózkodnak, a következő lépcsőt a kis városi parkok képezik és innen válhatnak teljesen városi fajjá. Debrecenben erre a legjobb példát az 1970-es évek végén a fekete rigó szolgáltatta, ekkor vált kifejezetten városi madárrá.

Az egyes városi biotópok fajösszetétele minden aspektusban meghatározott, éves szinten jellemző mozgást mutat. A téli időszakban magasabb a faj és egyedszám a belső, kedvezőbb mikroklímájú, több táplálékot nyújtó városrészekben (pl.: lakótelepek). A nyári (és fészkelő) időszakban ellentétes a folyamat. A nagy zöldövezeti zóna madárvilága gazdagabb, a belső helyzetű területek ornisa egysíkúvá válik és csak néhány tömegfaja jellemző. Az őszi-tavaszi mozgás városban belül is érzékelhető, ekkor a legtöbb életterben faj és egyedszám növekedés történik a nyárihoz képest.

Jelen kutatásunk 6 éves időtartama alatt kapott madárösszetétel csak pillanatnyi képet ad. A fajösszetétel, területi átrendeződés kisebb-nagyobb mértékben állandó folyamat, egyes fajok városon belüli eltűnésével (pl.: kerti poszáta, szalakóta) és más fajok megjelenésével (pl.: fekete harkály, hantmadár) együtt. Itt szeretnénk felhívni tagtársaink figyelmét, hogy hasznos lenne, ha minél többen kapcsolódnának be egy-egy hazai település madárvilágának módszeres vizsgálatába. Az érdeklődőknek szívesen adunk felvilágosítást és segítséget!

Dr. Juhász Lajos

Etológia

DUNÁBAN FÜRDŐ KARVALY (*Accipiter nisus*)

1982. december 27-én a déli órákban a nagytétényi Dunaparton jártam. Az egyik csendesebb öbölnél egy karvaly tojó szállt a parti fűzfákra, majd a vízpartra. Két-három percig figyelt, majd besétált a vízbe úgy, hogy az a hasát mosta. Ivott vagy három kortyot, majd fürdésbe kezdett, s szárnyaival csapkodva többször leöblítette magát. Legalább 5 percig volt a hideg vízben. Kint felborzolt tollakkal megrázta magát és odébb szállt.

Varga Zsolt

A ZÖLD KÜLLŐ (*Picus viridis*) ETOLÓGIÁJÁHOZ

1982. december 15-én Őrtilos község Szentmihályhegy nevű területén vezető közlekedési út szélén álltam, amikor észrevettem, hogy a tőlem kb. 30 m-re lévő diófa csúcsára hím zöld küllő szállt. Kb. fél percig mozdulatlanul figyelt, majd alig hallhatóan jellegzetes hangját hallatta. Néhány pillanat múlva újabb hím zöld küllő szállt a fára, az elsőként érkezettől 4–5 méternyire, a fa középmagasságában. Megjelenése után fejét látható izgalommal ingaszerűen jobbra-balra mozgatta. Ez kb. három percig tartott. Eközben az első hím továbbra is mozdulatlanul maradván mereven figyelte, majd ugyanarra az ágra repült, mint amelyiken a második hím tartózkodott, de attól min-

tegy 15 cm-rel feljebb, s ahhoz hasonlóan fejét ingatni kezdte. Most már mind a két madár kitartóan mozgatta fejét, szinte másodpercnyi pontossággal, s ezt kb. öt percig folytatták. Környezetükkel nem sokat törődtek. A fát 10 lépésnyire megközelítve figyeltem őket, s a máskor oly félénk madarak figyelemre sem méltattak. Ingázó fejmozgatásuk közben egyetlen hangot sem hallattak.

Kíváncsian vártam a további fejleményeket, amikor is a két madár hirtelen alázuhant, s a föld felett kb. egy méternyire többször hevesen összecsaptak szárnyaikkal. Mindez olyan gyorsan történt, hogy szemmel alig követhettem, s csak 2—3 másodpercig tartott. Ekkor visszaszálltak a fára egymástól mintegy 2—3 méterre, és ismét folytatták fejük jobbra-balra történő ingázó mozgatását. Ez kb. további három percig tartott, majd mind a két madár a fáról elröppenve egyirányban, de egymástól erősen távolodva elszállt. Az egyik hím a fától kb. 200 m távolságban lehetett, amikor harsány hangját hallatta, míg a másik hím nem adott hangot.

Bank László

SZARVASOKON ROVARÁSZÓ SZÉNCINEGÉK (Parus maior)

A börzsönyi Kámor-hegyen 1983. X. 20-án egy szarvas csapatot pillantottam meg a fák között. Az egyik álldogáló szarvastehén nyakán és hátán egy-egy széncinege rovarászott, amit az nyugodtan tűrt. Újra meg újra visszaszálltak a tehen hátára. Minden bizonnyal az ebben az időben nagy tömegben rajzó szarvas-kullancslegyeket szedegették ki a szőréből. Kb. két percig figyeltem őket, ezután a szarvasok szimatot kaptak és elszaladtak.

Varga Zsolt

Gyűrűzés

BUDAKESZI GYŰRŰZŐTÁBOR 1983

A tábor 1983. augusztus 22-től 1983. szeptember 19-ig tartott. Ebből az időből táborállításra és bontásra 2 illetve 1 napot fordítottunk. Így szakmai munkát 5 pentádon (25 napon) keresztül végeztünk. A fogás 16 db 12 m-es japán hálóval 8 álláson folyt. A tavalyi hálólopásokkal szemben idén minden háló visszakerült visegrádi raktárunkba, ami annak volt köszönhető, hogy a veszélyeztetett helyekről naponta leszedtük és reggel újra állítottuk a hálókat.

A tábor 25 napja alatt 54 fajba tartozó 1 739 madarat gyűrűztünk meg. A visszafogások száma 233 példány volt, ebből az ezévi táborban gyűrűzöttek száma 191, az idegen gyűrűzöttek száma 42 volt. Így a napi fogások átlaga 79 madár/napra tehető.

A legtöbb egyed a következő fajokból adódott (új gyűrűs madarak):

barátposzáta	352
mezei poszáta	165
citromsármány	165
füstifecske	120
fitiszfűzike	105
kék cinege	102

A táborban vendégként 60 fő fordult meg. A tábor résztvevőinek száma 33 fő volt. Ebből 4 fő táborvezetőként, 2 fő szakmai vezetőként. 1 fő tábor- és szakmai vezetőként dolgozott, 1 fő pedig a szakács-feladatokat végezte. A vezetők 20 Ft/nap, a résztvevők (szedők) 50 Ft/nap tábori hozzájárulást fizettek.

A tábor fő támogatója, szervezője és létrehozója a Pilisi Állami Parkerdőgazdaság Park Erdészete volt 11 362,— Ft hozzájárú-

lással és 4 fő hivatalos kiküldetésével, mely 33 napot tett ki. A Pilisi Parkerdőgazdaság kiküldötte volt Kállay György, a Magyar Madártani Egyesület főtitkára is, aki 4 napot táborvezetőként dologozott. Az Egyesület központjából 2 fő szakmai vezetőként dolgozott szintén hivatalos minőségben. Hivatalból vett még részt a munkában az OKTH Budapesti Felügyelőségétől (Pilisi Tájvédelmi Körzet) 1 fő 10 napig szakmai vezetőként. A résztvevők összesen 5 235,— Ft-ot fizettek be, így a tábor teljes költsége 16 597,— Ft, a napi költség pedig 10 fő átlag létszámot véve alapul 57,52 Ft/fő/nap volt.

Szolgáltattunk egy rendkívüli tudományos ritkaságot is:

a Magyarországon elsőként fogott karmazsin pirókkal (*Carpodacus erythrinus*) egyrészt megkerült, több mint 100 év óta az első hazai példány, másrészt a fajnak északról való terjeszkedésére utaló adatot is kaptunk. A tábor utolsóként gyűrűzött madara ugyancsak ritkaságnak számított: egy részleges albinó cserregő nádiposzáta (*Acrocephalus scirpaceus*) került hálónkba.

Végül érdemesnek tartjuk megjegyezni, hogy örömmel fogadtuk a BŰVÁR folyóirat újságíróját és fotós kollégáját, akik szeptember 6-án jöttek el tudósítást készíteni táborunkról. A lap hasábjain ez szép megemlékezés lehet a Pilisi Parkerdőgazdaság által szervezett természetvédelmi és madártani táborokról. Az országban az első ilyen tábor tíz éve, 1973-ban volt a Pilisben.

Szentendrey Géza

MADÁRJELÖLÉSI ADATOK EURÓPÁBÓL
(csak az ezer darabot meghaladó mennyiségek)

18. Rabat (marokkói gyűrűzőközpont)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Barázdabillegető	—	—	—	—	1529	—
Berki veréb	—	2032	—	—	—	—
Összes jelölés:	5132	7469	7750	7514	8514	5226

19. Sempach (svájci gyűrűzőközpont)

	1975	1976	1977	1978
Dankasirály	—	—	1493	1390
Füstifecske	1957	2053	1988	2645
Szécinege	6777	4861	2907	4359
Kék cinege	1520	2176	1831	5171
Fenyvescinege	—	—	—	4606
Fekete rigó	2258	2249	1311	1260
Vörösbegy	3087	2262	2489	1734
Cserregő nádiposzáta	—	1499	—	1054
Barátka	1291	1457	1651	1584
Csilpcsalp-füzike	2806	1296	1284	1098
Kormos légykapó	—	1055	1625	—
Erdei szürkebegy	—	1122	—	—
Havasi pityer	1205	—	—	—
Barázdabillegegtő	1116	—	—	—
Házi veréb	2111	2507	—	—
Mezei veréb	2225	2862	—	—
Zöldike	8968	6322	5010	4860
Tengelic	—	—	1630	—
Csíz	1475	—	4529	—
Süvöltő	1115	—	—	—

Erdei pinty	2956	3261	6858	1970
Fenyőpinty	1324	1033	2526	4914
Nádi sármány	4202	4000	1758	1781
Összes jelölés:	72936	64431	63771	56924

20. Sofia (bolgár gyűrűzőközpont)

	1976	1977	1978	1979	1980
Tökés réce	—	1000	1520	—	—
Füstifecske	—	—	—	1316	1197
Molnárfecske	—	—	—	2060	1001
Szécinege	—	—	—	—	1477
Házi veréb	—	—	1038	1087	1518
Tengelic	—	—	—	2180	2782
Összes jelölés:	4251		11705	14892	16713

21. Stavanger (Norvégia egyik gyűrűzőközpontja)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Üstökös						
kárókatona	—	—	—	1472	1062	1123
Törpe partfutó	—	—	—	1348	—	—
Havasi partfutó	3677	3485	1545	1684	—	1725
Viharsirály	—	—	—	1065	1503	1251
Heringsirály	—	—	—	—	—	1065
Dolmányos sirály	—	1151	—	—	—	—
Dankasirály	—	—	—	—	1739	1951
Háromújjú csüllő	—	—	—	—	1571	3497
Partifecske	—	—	—	—	—	2074
Szécinege	—	—	—	1352	2452	3939
Kék cinege	—	—	—	—	1064	1600
Kormosfejű cinege	1827	—	—	—	—	1124
Fekete rigó	—	—	—	1345	1170	1497
Szőlőrigó	—	—	—	—	1233	1421

Vörösbecy	1928	2833	1213	2471	4228	4444
Barátka	—	—	—	—	1127	1503
Kerti poszáta	—	—	—	—	1045	1148
Fitisz füzike	3947	3333	3945	5096	5605	11563
Sárgafejű királyka	4091	3806	1700	3208	2580	5775
Kormos légykapó	—	—	—	—	1335	1610
Erdei szürkebecy	—	—	—	—	2341	4534
Réti pityer	—	—	—	—	—	1983
Seregély	—	—	—	1106	—	2009
Zöldike	1084	—	—	—	1031	1016
Csiz	—	—	—	—	—	1363
Zsezse	4332	1569	1663	—	8186	—
Erdei pinty	—	—	—	—	—	1184
Fenyőpinty	—	—	1079	—	1141	2874
Nádi sármány	—	—	—	—	—	1006
Összes jelölés:	44146	40314	32386	41254	60069	85648

22. Stockholm (svéd gyűrűzőközpont)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Tökés réce	—	—	1082	—	1270	1458
Havasi partfutó	4890	4029	3211	2599	2853	1689
Ezüstsirály	—	—	—	—	3817	4603
Dankasirály	—	1118	—	—	1114	—
Vékonycsőrű lunma	3625	3448	3529	—	—	—
Mácskabagoly	—	—	1007	—	—	—
Sarlósfecske	—	—	—	—	1427	2182
Füstifecske	1222	1637	2159	3053	2256	2653
Partifecske	4032	4830	3791	4418	5126	3134
Szécincinege	3966	5062	4448	3470	2329	3805
Kék cinege	5759	3091	6108	4223	3386	7733
Fenyves cinege	4686	—	—	1123	—	1875
Kormosfejű cinege	1924	1126	—	1149	—	1032

Ökörszem	—	1341	1060	—	—	1137
Énekes rigó	1663	1752	1657	1860	1749	2946
Fekete rigó	1888	1796	2092	1869	1634	1925
Kerti rozsdafarkú	1633	1578	2138	2166	1745	2995
Kékbegy	—	1189	1619	1984	1263	2568
Vörösbegy	11320	16713	9857	15848	10525	23514
Cserregő nádiposzáta	6751	7239	5409	7823	8338	9094
Foltos nádiposzáta	1904	2492	1901	1599	2152	2659
Barátka	1254	1217	1338	1232	1014	2134
Kerti poszáta	1221	1941	1628	1784	1612	3101
Mezei poszáta	—	1162	1535	1434	1357	1827
Kis poszáta	1354	1844	2716	1633	1104	2274
Fítisz füzike	10347	12503	14145	13572	11426	18096
Csilpcsalp-füzike	—	—	—	—	—	1016
Sárgafejű királyka	15984	9733	11423	7815	3233	11999
Szürke légykapó	—	—	—	—	—	1410
Örvös légykapó	—	—	—	—	1308	2321
Kormos légykapó	10108	10606	11454	13072	13252	15063
Erdei szürkebegy	1310	1716	1148	1226	1385	2293
Barázdabillegető	2156	2137	2506	2466	2286	2754
Sárga billegető	2780	3757	3329	1508	1810	2090
Tövisszúró gébics	1260	1416	1258	—	1066	1504
Seregély	—	—	—	1101	—	1023
Házi veréb	—	1609	1589	1329	1040	1064
Mezei veréb	—	1016	—	1052	—	1126
Zöldidke	2900	2640	2689	3921	2364	4410
Csiz	1300	—	2024	—	1615	2806
Zsezse	1373	—	—	—	1783	—
Süvöltő	—	—	1209	1381	1715	3137

Erdei pinty	1974	2176	1832	2139	1562	2407
Fenyőpinty	—	2590	9865	1518	—	1533
Citromsármány	1266	1941	1817	1433	1208	1931
Nádi sármány	2917	4377	3109	3839	2967	4804
Összes jelölés:	153154	153083	158656	152245	133054	200195

23. Tunis (algériai gyűrűzőközpont)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Törpe partfutó	—	1505	1457	1216	—	—
Középtengeri vészmadár	—	—	2000	1200	—	—
Összes jelölés:	1980	3912	5290	3583	1783	1898

24. Valetta (máltai gyűrűzőközpont)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Viharfecske	1243	—	—	1285	—	—
Füstifecske	—	—	—	1727	—	—
Partifecske	—	—	1112	—	—	—
Vörösbecy	1584	1381	1843	1586	—	—
Csilpcsálp füzike	—	1108	2689	—	—	—
Összes jelölés:	10175	9511	13511	11435	9398	7481

S. E.

VEGYES hírek

A HANTMADÁR (*Oenanthe oenanthe*) TÁPLÁLÉKSZERZÉS MÓDJÁRÓL

A madarak fiókáik etetéséhez a táplálékot a fészektől különböző távolságokra gyűjtik. A táplálkozási területen a táplálék diszpergáltsága gyakran nem egyenletes, hanem rendszerint kisebb-nagyobb aggregátumokat alkot. A kedvező táplálékfoltok túl gyors felélése megnehezítené a későbbi táplálékszerzést. A táplálkozó-helyek megválasztása továbbá a szállítási idő ill. a szállításhoz szükséges energia minimalizálásán alapul. Figyelembe kell venni a keresésre fordított időt is, valamint az egyszerre elszállítható mennyiséget, s ezért a madaraknak optimalizálniuk kell a táplálékszerző stratégiájukat.

A fenti kérdéskört terepen végzett kísérletekkel, svédországi hantmadarakon vizsgálta Carlson és Moreno. (Carlson, A., Moreno, J. (1981): Central place foraging in the Wheatear *Oenanthe oenanthe*: An experimental test. *Journal of Animal Ecology*, 50. p. 917—924). A szerzők dongólégy-lárvákat tettek műanyag csészékbe, s ezeket olyan kövekre rakták, melyeket a madarak megfigyelőhelyként használtak. Két pár territóriumában helyeztek ki edényeket, mindegyikben egy közelebbi és egy távolabbi ponton, 25 és 140 ill. 17 és 68 m távolságra a fészektől. Mindegyik ponton 3-féle táplálékbázist létesítettek. 10 edénybe 10—10 lárvát helyeztek, 10-be 5—5-öt kevés mohával befedve, valamint 10-be 2—2-t, sok mohával beborítva. (A moha a táplálékszerzést nehezítette, mivel azt előbb el kellett távolítaniuk). A szerzők a madarakat 25x-ös távcsővel figyelték, s számolták az egyes edényekből kiemelt lárvákat, valamint mérték a táplálék megszerzéséhez szükséges időt. A kísérleteket a kora reggeli órákban végezték, feltételezve, hogy az éjszakai etetési szünet után a madarak kénytelenek fiókáiknak a legha-

tékonyabban szállítani a táplálékot. A nyert adatokat matematikai statisztikai eszközökkel értékelték ki. A legfontosabb eredmények a következők:

A távolabbi táplálékforrásnál a madarak több időt töltöttek el és egyszerre több eleséget gyűjtöttek, mint a fészekhez közelebbinél. A szállítási idő jóval rövidebb volt, mint az egyszeri táplálékadag összegyűjtésére fordított idő. A fiókák növekedése során a táplálék összeszedésére fordított idő csökkent. Ez annak a következménye lehet, hogy a nagyobb fiókák egyre erőszakosabban követelik a táplálékot, s ezzel még hatékonyabb táplálékgyűjtésre ösztönzik a szülőket. A különböző táplálékfajták között nem sikerült egyértelmű összefüggéseket megállapítani, bár a kisebb lárvaszámú edényekből kevesebbet táplálkoztak a madarak. A fentiek kivül individuális és ivari különbségek is megállapíthatók voltak a táplálkozási módban.

Dr. Moskát Csaba

ÖKOLOGIAI ELKÜLÖNÜLÉS POSZATAFÉLÉKNEL

Az utóbbi években külföldön megsaporodtak a laza madártársulások, a guildek (ejtsd: „gild”) szerveződésére vonatkozó madártani kutatások. Guildbe ugyanabban a habitatban élő, hasonló módon táplálkozó, gyakran közelrokon fajok sorolhatók (pl. guildet alkothatnak a cinegék). Két közelrokon faj csak akkor maradhat fenn tartósan ugyanabban a habitatban, ha sikerül felosztaniuk egymás között a táplálékbazist, így pl. az egyik inkább a földön táplálkozik, a másik a lombzat sűrűjében, a harmadik az ágvégeken, stb.

Számunkra igen érdekesek lehetnek Nakamura Japánban végzett vizsgálatait (Nakamura, T./1980): Ecological separation and adaptive space of warbler guild inhabiting the coniferous forest in Shiga Heights. Bulletin of Institute of Nature Education in Shiga Heights, Shinsu University, 19 : 45—59.), melynek során egy füzikéből (*Phylloscopus borealis*, *Ph. tenellipes*, *Ph. occipitalis*), bozótposzátákból (*Cettia diphone*, *C. squameiceps*) és a királykából (*Regulus regulus*) álló guild szerveződését vizs-

gálta. A poszátafélék családjába tartozó 6 fajból azonban csak 4 fészkel rendszeresen a területen. A 24 ha-os mintaterület 3 fő részből állt, fenyveserdőből, lomboserdőből és a kettő átmeneti zónájából (ekoton). A szerző sokszor bejárva a területet térképre bejegyezte az éneklő hímek helyét, így a sok pontból közelítőleg meg tudta állapítani a territóriumok kiterjedését, s a territóriumokból a költőpárok számát. Megfigyelései szerint a táplálékszerzés módját tekintve a 4 faj nem különül el élesen egymástól, de a táplálkozó helyek viszont eltérőek. A királyka a fenyveshez kötődik, s főleg az ágvégeken táplálkozik, míg a bozótposzáta a lomboserdőben és az ekoton sűrű, bokros részeiben fordul elő. Mínd a két füzikefaj (*Ph. borealis* és *Ph. tenellipes*) a fenyőfák belső részeiben keresi a táplálékot, s míg az északi füzike (*Ph. borealis*) egy kifejezetten fenyőövi faj, addig a másik faj egy szegélylakó, s így a kettő az ekotonban együtt fordul elő. A két konkurrens füzikefaj között territóriális agresszivitás nyilvánul meg, s ezt úgy mérséklik, hogy fészkelési idejük kissé eltér egymástól. Hazánkban számos hasonló, ún. szimpatrikus fajpár fordul elő, azaz rendszertanilag közeli rokonságban vannak, s földrajzi elterjedési területük átfedésben van. A szimpatrikus fajoknál az izolációt leggyakrabban ökológiai és etológiai tényezők biztosítják. A téma iránt bővebben érdeklődőknek ajánlható a Vida G. szerkesztette *Evolúció* c. könyv I. kötetének 6. fejezete. (Natúra Könyvkiadó, 1981.)

Dr. Moskát Csaba

FEKETE RIGÓ FÜTTYE A BETEG SZÍV GYÓGYÍTÓJA

Dayka Gábor lírikus magyar költőről a következő feljegyzés maradt.

Ungváron tanároskodott. 1793-ban tüdősorvadásban és szívtágulásban szenvedett.

Ez időből való feljegyzése a következő:

szobája ablakához úgy kellett odatolni, hogy legalább így szív-hassa magába a friss levegőt. Azt írta:

„Míg szépen süt be a júliusi nap tikkasztó sugara,
beteg árva bús szívem füttyével gyógyítsa
és vigasztalja kis fekete rigó barátom, Palika.”

Egy kis kalitkában tartotta a fekete rigót, melyet halála előtt egyik tanár társára hagyott végrendeletileg. 28 éves korában halt meg Dayka Gábor.

Forrásmű: Ungvári Magyar Irodalmi Szemle
Rozsma Tódor
Ungvár, 1934.

Szőcs Ottó

A „TÉLI CINKE”, MINT A KÖSZVÉNY ÉS AZ ASZTMA GYÓGYÍTÓJA A POZSONYI ZICHY NÁNDOR CSALÁDBAN

Zichy Nándor életrajzi feljegyzéseiben megtaláljuk, hogy 1829-ben Pozsonyban régi nevén a Szilágyi Dezső utcában (ma Hosszú u. 1.) egy ma is elég jó karban lévő házban betegeskedett a fiatal Gróf Pállfi Ludovika Zichy Nándor Gróf édesanyja. Eljött hozzájuk Bécsből látogatóba egy Luciánus nevű karmelita szerzetes, akinek tanácsára berendeztek egy szobát, lucfenyő ágakkal aggatták körül a falakat és mintegy 200 „cinkét” tartottak a legnagyobb gondozás mellett. (Külön gondozó volt fogadva). A napnak bizonyos idejét ebben a helyiségben töltötte a grófné, s az eredmény nem maradt el. A grófné jobban lett, de a „cinkék” fél év múlva elpusztultak. Ennek ellenére tovább folytatták és a grófné 87 éves koráig élt.

Forrásmű: Zichy család története
Bantiz Ferenc Pozsony, 1912.

Szőcs Ottó

**BALASSA SZILÁRD (született 1772. X. 18.) A SZILAJ ÉS
MAKACS LOVAK MEGSZELIDÍTŐJE, AZ ERŐSZAK NÉL-
KÜLI LÓPATKOLÁS FELTALÁLÓJA, AZ ÁLLATVÉDELEM
ÉS ORNITOLÓGIA TERJESZTŐJE**

Első eredményes kísérleteit a lovak erőszak nélküli megvasalására a csehországi Perdnbieiben végezte gróf Ballstein és később 1825-ben a császár megbízásából, majd I. Ferenc császár parancsára kísérleteit az egész osztrák-magyar-monarchia területén végezte és előadások keretében hívta fel az emberek figyelmét.

„Ornitológiai Körököt” szervezett és ezekben adta tovább megfigyeléseit.

1828-ban Budapesten tartott előadásaival hívta fel az akkori polgárság figyelmét az erőszak nélküli patkolás fontosságára és ennek keretében az állatvédelemre.

Meghalt Budapesten az 1850-es évek körül.

Forrásmű: Danielik József: Magyar írók és tudósok életrajzi gyűjteménye, Budapest 1858.

Szőcs Ottó

**MAGYAR ORNITOLÓGIAI KÖNYV A NAGYSZOMBATI
EGYETEMEN**

Bartafalvi Pál jezsuita természettudós 1775-ben Nagyszombatban adta ki magyar nyelven

„Az ég madarainak mindennapi élete”

című ornitológiai művét.

Forrásmű: Irodalmi történések kis kalauza (Tarcányi József S. J. krónikai feljegyzések Nagyszombat, 1876).

Szőcs Ottó

OROSZ FERENC A MADARAK ÉS ALLATOK MEGMENTŐJE

Orosz Ferenc pálosrendi remete szerzetes (meghalt 1780-ban a nagyszombati pálos kolostorban) Nagyszombat és Kassa környékén 1774—1775-ös években állat- és marárvédő csoportokat szervez. A téli időkben szárított erdei naspolyával mentette meg a cinegék és fekete rigók életét.

Kéziratban fennmaradt műve „Milyen gyümölcscsel lehet megmenteni télen a madarak és az erdei mókusok életét.”

Forrásmű: Danielik József: Írók, egyházi írók és tudósok csarnoka, Pozsony, 1858.

Szőcs Ottó

TISZTELT MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET!

Tavaly, cserebogárrajzáskor befogtam egy befőttesüvegre való cserebogarat, és eltettem őket télire. Arra gondoltam, hogy nyáron úgyszólván sok van belőlük, télen pedig milyen jól jönne a madaraknak! Sokat gondolkoztam a konzerválás módszerén, végül úgy döntöttem, hogy befőzöm őket zsírba. Sikerült. A téli hidegben megdermedt zsírról — illetve a zsíros cserebogárról — apránként letördeltem az üveget, majd feltűztem egy faágra. Két napig rendszeresen figyeltem. A cinegék jóízűen lakmároztak belőle. A harmadik napon nem találtam ott a „cserebogárbefőttet”. Köröskörül varjúnyom. Ebből arra következtettem, hogy készítményem igen kapós lehetett a madarak között. Olyannyira, hogy még a varjak is összevesztek rajta. Jövőre újra megpróbálkozom ezzel az etetési módszerrel, természetesen nagyobb mennyiségben.

Megéri a fáradságot.

Szabó Barna

TISZTELT EGYESÜLET!

Nyári fecskemegfigyeléseimről mellékelve küldök egy beszámolót. Hódmezővásárhelyen a Liszt Ferenc Ének-Zenei Általános Iskolában tanulok, 8-os vagyok. Nagyon szeretem a madarakat és a biológiát is. Tagja vagyok az Egyesületnek is. Nyáron (augusztusban) voltam Vásárhelyen a gyűrűzőtáborban, nagyon jól éreztem magam és szeretnék jövőre is gyűrűzőtáborba menni. Szeretettel adom át tehát a Madártani Tájékoztatónak ezt a kis közleményt:

FÜSTIFECSKE (*Hirundo rustica*) FÉSZEKRAKÁSA A SZOBÁBAN

Júniusban Szántódon SZOT üdülőben nyaralt a családkunk. A második emeleti szobánkban az erkélyajtót majdnem mindig nyitva hagytuk. Egy füstifecske pedig be-be járt a szobánkba. Először a függönykarnisra akart fészkelni, de onnan többszöri próbálkozásra is lehullott a sár, és más helyre fogott hozzá fészket rakni. A villanyautomata tetejére hordozgatta a saras fűszálakat, tollakat és egyéb fészekanyagokat. A másik fecske félhetett egy kicsit a számára szokatlan környezettől és az emberektől, mert csak ritkán járt be, de azután ő is beszokott, bár csak a párjával együtt mert bejönni. A villanyautomatán udvaroltak egymásnak, csicseregtek és kergetőztek a szobában, végül a függőnytartón folytatták násztáncukat. A későbbiekben megint csak az egyik fecske járt be fészket építeni és egyáltalán nem zavartatta magát. Néha sokáig benn tartózkodott a szobában és kedvesen beszélgetett. Körülbelül félig volt megépítve a fészek, amikor beutalónk véget ért és sajnos nem tudtuk tovább megfigyelni a fecskepárt.

Egyébként az épület földszintjének több részén is lehetett észlelni költő füstifecske- és molnárfecskét.

Madárbaráti üdvözlettel
Gál Gabriella

HOZZÁSZÓLÁS A „HELYES MAGATARTÁS?” C. CIKKHEZ

A Madártani Tájékoztató 1983. évi második számában a 73—74. oldalon olvashattunk dr. Marián Miklós „Helyes magatartás?” c. cikkét. A név nélkül szereplő, de az esetek kapcsán magukra ismerő személyek az írás egyes megállapításaival nem értenek egyet, s az alábbiakban egészítik ki azokat.

1983. tavaszán a Szegedi HCS néhány fiatal tagja egy előre elkészített program alapján sziki madárfajok fészkelés-ökológiai vizsgálatát végezte. A felmérés részleteit (stencilezett adatlapot, munkamódszert) két ornitológus dolgozta ki, melyről a cikkíró még a vizsgálatok előtt jóváhagyólag tudomást szerzett. Az írás sorai szerint a fészkelési adatok felvétele veszélyeztette a terület madárvilágát. A vizsgálatot végzők azonban többszöri ellenőrzéssel meggyőződtek arról, hogy a megkeresett fészkek madarai az adatfelvételek után zavartalanul kiköltöttek és felnevelték fiókáikat. Az időmérések szerint az adatfelvételek átlagosan 4 percet vettek igénybe, mely után a madarak 10 percen belül visszatértek fészkeikre. Véleményünk szerint a madarak számára ez nem jelenthet nagyobb stresszt, mint mikor egy mesterséges odú fedelét felemelve ellenőrizzük a cinege-fészkealj állapotát, nem is beszélve a fiókák nyakelkötésének vizsgálati módszeréről, amit táplálkozás vizsgálatokban többször alkalmaznak.

Egyébként a fészkek adatainak felvétele külföldi ökológiai kutatásoknak is elfogadott és eredményes módszere, amit a napjainkban egyre nagyobb számban megjelenő idevágó tanulmány is bizonyít.

A szóban forgó terület különben az összesen 12 megfigyelt élőhely közül egyike volt a legzavartabbaknak: két forgalmas műút határolja, intenzív legeltetés és személerakás folyik, ami minden bizonnyal jobban zavarja a madarakat, mint felmérésünk.

A gyűrűzésről szóló részhez: a „szenvedélyes” madárgyűrűzők Tajti László és Gyovai Ferenc, valamint munkatársaik előzetesen megkapták a cikkíró hozzájárulását, tehát nem „minden előzetes bejelentés nélkül” végezték a gyűrűzéseket. Cinegét egyetlen egyszer sem gyűrűztek itt, tehát „dús cinegezsákmányt” sem mondhattak magukénak. A fogóhálókat nem is az etetők közelében állították fel, hanem a kert ellenkező végében,

ahol a kert igazgatójának írásbeli engedélyével fekete rigókat igyekeztek befogni.

Ha az „etetőktől elriadtak a madarak”, ez azért történt, mert a leghidegebb időszakban, 1983. első negyedében az etetők nem voltak feltöltve. Mellesleg jegyezzük meg, hogy a kihelyezett mesterséges odvakban magasan állt az avas fészekanyag.

Gyovai Ferenc — Liker András

A FAUNISZTIKAI SZAKOSZTÁLY FELHÍVÁSA

Egyesületünk faunisztikai, ökológiai, általános madárvédelmi, stb. anyagának feldolgozásához szükségeszerű a régebbi irodalom áttekintése is.

Kérjük mindazon Tagtársainkat, kik megvételre, hosszabb idejű használatra, vagy térítés nélkül az alábbi műveket felajánlnák, levélben, vagy személyesen jelentkezzenek a Központi Irodában.

Kócsag (a MOSZ évkönyve) teljes sorozat;

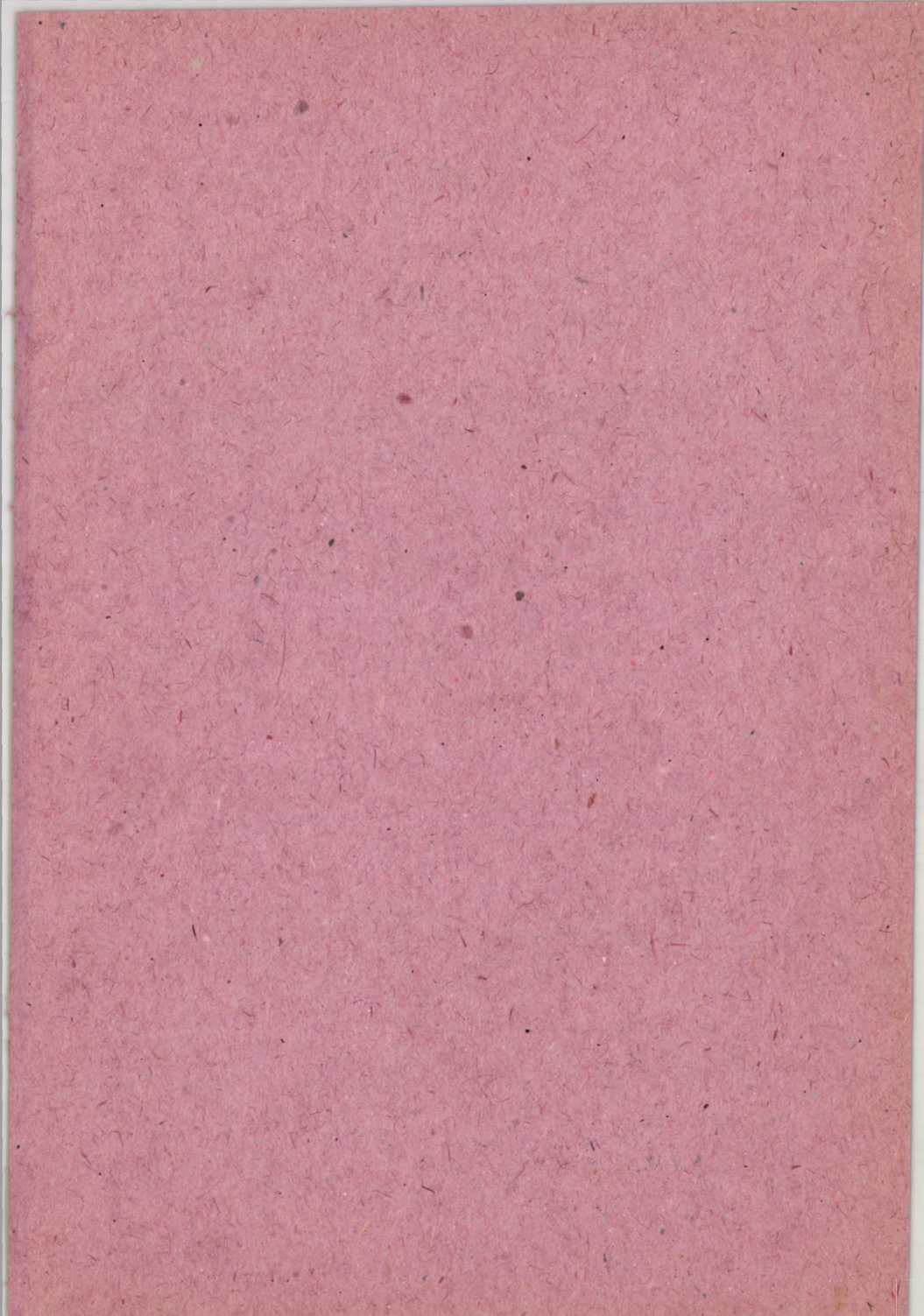
Aquila (a Madártani Intézet évkönyve): 1894 — 1900, 1903 — 1910, 1935 — 1942. évi kötetei;

Állattani Közlemények: 1954 előtti évfolyamok;

Amennyiben más kiadványokat, magyar és idegennyelvű folyóiratokat, különlenyomatokat, stb. is fel tudnak ajánlani, úgy azokról is kérünk értesítést.

TARTALOMJEGYZÉK

	oldal
Balázs Tibor: Hamvas rétihéja (<i>Circus pygargus</i>) fiókkák megmentése — — — — —	150
Balogh László—Varga Zsolt: Egerészölyvek (<i>Buteo buteo</i>) fiókanevelése műfészekben — — — — —	157
Bank László: A zöld küllő (<i>Picus viridis</i>) etológiájához — —	169
Dr. Faragó Sándor: Tűzokrezervátumok, tűzoktelepek Közép-Európában — — — — —	—
II. Naturschutzstation Buckow-DDR Természetvédelmi Állomás Buskow-NDK — — — — —	152
Gyovai Ferenc—Liker András: Hozzászólás a „Helyes magatartás?” c. cikkhez — — — — —	185
Jakab Béla: Hazai gólya (<i>Ciconia ciconia</i>) adatok, 1983. — —	147
Dr. Juhász Lajos: Urbán-ornitológiai kutatások Debrecenben —	165
Dr. Kalotás Zsolt: Különös madárgyülekezés megfigyelése mezőgazdasági területen — — — — —	165
Kőrös Tibor: Ritka tengeri récék előfordulása a Dunán — —	159
Dr. Moskát Csaba: Ökológiai elkülönülés posztaféléknél — —	179
Dr. Moskát Csaba: A hantmadár (<i>Oenanthe oenanthe</i>) táplálékszerzőmódjáról — — — — —	178
Nagy Sándor: Természetvédelmi és ornitológiai tábor Dombóváron	149
Schmidt Egon: Segítettünk a cinegéknek? — — — — —	145
Schmidt Egon: Madárjelölési adatok Európából — — — — —	173
Schmidt Egon: Ami a legfontosabb: az élőhelyek védelme —	155
Szentendrey Géza: Budakeszi gyűrűzőtábor 1983. — — — — —	171
Szép Tibor: Füles vöcsök (<i>Podiceps auritus</i>) megfigyelése a nyíregyházi Szelkő-tavon — — — — —	160
Szőcs Ottó: A „téli cinke” mint a köszvény és az asztma gyógyí- tója a pozsonyi Zichy Nándor családban — — — — —	181
Szőcs Ottó: Balassa Szilárd (született 1772. X. 18.) a szilaj és ma- kacs lovak megszelidítője, az erőszak nélküli lópatkolás feltalá- lója, az állatvédelem és ornitológia terjesztője — — — — —	182
Szőcs Ottó: Orosz Ferenc a madarak és állatok megmentője —	183
Szőcs Ottó: Fekete rigó füttye a beteg szív gyógyítója — —	180
Szőcs Ottó: Magyar ornitológiai könyv a nagyszombati egyetemen — — — — —	182
Varga József: Erdei fülesbaglyok (<i>Asio otus</i>) téli gyülekezése Jászkiséren — — — — —	162
Varga Zsolt: Dunában fürdő karvaly (<i>Accipiter nisus</i>) — —	169
Varga Zsolt: Szarvasokon rovarászó száncinegék (<i>Parus maior</i>) —	170
Dr. Vöröss László Zsigmond: Óstorfa és fenyőrigó (<i>Turdus pilaris</i>)	163

Felelős kiadó: Haraszthy László
84-5381 KmNyV., Komárom
Felelős vezető: Tunyogi József igazgató
KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1024 BUDAPEST II., Keleti Károly u. 48.

MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET
1024 BUDAPEST
Keleti Károly u. 48.

MADÁRTANI TÁJÉKOZTATÓ

1984. OKTÓBER—NOVEMBER—DECEMBER

KÉKCSŐRŰ RÉCE (*Oxyura leucephala*) VISSZATELEPÍTÉSI KÍSÉRLET

Első rész — előkészületek — a telep építése

Hazánkban idáig szerencsére csak néhány madárfaj pusztult ki, remélhetőleg e szomorú lista nem növekszik már tovább egyetlen fajjal sem!

Az egyes fajok kipusztulásának — siketfajd, tavi cankó, kékcsőrű réce stb. — más-más oka volt.

Sajnos például a siketfajdnak ma már nem is nagyon vannak meg a megfelelő élőhelyei, ugyanakkor a tavi cankó és a kékcsőrű réce számára az elmúlt két évtizedben sorra védetté nyilvánított szikesek alkalmas költőhelyek lennének. 1978-ban Kállay Györggyel és Somogyi Péterrel Angliában jártam, ekkor felkerestük a Vízivadvédelmi Társaság (Wildfowl Trust) Slimbridge-i telepét.

Korábban erről a telepről annyit tudtam, hogy itt tenyésztették a hawaii ludat, akkor amikor annak természetes állománya már 50 példány alatti volt, és innen telepítették vissza eredeti élőhelyére. Így mentették meg e fajt a kipusztulástól, melynek természetes állománya ma már 3000 példány feletti.

Slimbridge-ben azonban nemcsak hawaii lúd, hanem a világ összes hattyú, liba és kacsafaja is megtalálható.

A telep a lúdalkatúak rendjébe tartozó madarak génbankja. Számtalan kacsafaj közül itt láttam életemben először a kékescsőrű récét is. E csodálatos madár rögtön megragadta a fantáziámat, és az élmények egy egész éjszakán keresztül történő „feldolgozása” közben merült fel bennem a gondolat, miért ne lehetne e fajt visszatelepíteni Magyarországra. Talán Slimbridge-ből megkaphatnánk az ehhez szükséges segítséget, esetleg madarakat is — gondoltam akkor.

Szerencsére Somogyi Péter barátom még egy évig Angliában dolgozott és rajta keresztül ötletem eljutott professzor Matthews és Sir Peter Scott fülébe is, akik örömmel üdvözölték ötletemet és lehetőséget biztosítottak az együttműködésre.

Ennek értelmében a Vízivadvédelmi Társaság szívesen segít egy ilyen visszatelepítési programot, de nevét csak olyan vállalkozáshoz adja, amelyik tovább növeli a Társaság szakmai, erkölcsi tekintélyét. A felállított szakmai feltételek közé tartozott, hogy a későbbiekben létesítendő tenyésztőtelep vezetője a helyszínen —

Slimbridge-ben — tanulmányozza a tartás, fiókanevelés kérdéseit.

1979. október 1-én, amikor Molnár László Fülöpházi Madárvártánkra került, személyének kiválasztásakor már fontos szempont volt, hogy a visszatelepítéshez szükséges tenyésztelepet Fülöpházán kívánjuk megépíteni, illetve Molnár Lászlót tartottuk e feladatra a legalkalmasabbnak.

A Kiskunsági Nemzeti Parkkal folytatott sokoldalú együttműködésünkbe is beleilleszthető volt a kékcserű réce program, így a személyi és tárgyi feltételek adottak voltak. A szükséges szakmai ismereteket Molnár László 1 hónapos angliai tanulmányúton sajátította el.

Az 1981-ben Debrecenben rendezett Nemzetközi Vízivadvédelmi Konferencián részt vevő Matthews professzor személyesen is megtekintette a Fülöpháza környékén elhelyezkedő területet, és alkalmasnak tartotta a későbbi kihelyezésre, így ezzel az együttműködés megindulhatott.

Molnár László hazaérkezése után elkezdődött a telep tervezése, a program szakmai engedélyeztetése. Ezek birtokában elkészült az épület és a medencék műszaki terve is, mely szerint a kivitelezés várható költsége 1 millió forint. Már akkor is nyilvánvaló volt, hogy egy ilyen összeg a későbbiekben sem fog a rendelkezésünkre állni.

Már a tervezéskor elhatároztuk, hogy erre a célra külön gyűjtést szervezünk, ugyanakkor az MME más pénzforrásaiból egyetlen forintot sem fordítunk erre a célra.

A terv, hogy 1 millió forintot össze tudunk gyűjteni, meglehetősen merésznek tűnt, különösen akkor, ha belegondolunk, hogy 1983. augusztusában, amikor az első „kapavágást” megtettük, csak néhány ezer forint állt rendelkezésünkre.

A telepet azonban májusra el kellett készíteni, hogy 1984-ben elkezdhessük a szakmai munkát.

Tervek szerint a telep egy telelő-épületből áll, amely alatt az előtte lévő medence folytatódik, így a kacsák szabadon ki és be tudnak úszni, valamint egy medencerendszerből. A teljes vízfelület 1300 m², 7 medencéből áll, oldalról és felülről drót-ill. műanyaghálóval fedett.

A tervezés időszakában betonmedencéket képzeltünk el, később anyagi és kivitelezési nehézségek miatt, a gumiszőnyegből készíthető medencék gondolata került előtérbe. E tervet a TAU-RUS, Gumiipari Vállalat valósította meg, méghozzá anyagi

ellenszolgáltatás nélkül, amelyért e helyen is köszönetet mondok.

Végül is 1984. június 13-án elkészültek a gumimedencék, és ugyanezen a napon megérkeztek Angliából a tojások is. E tojásokból kikelő fiókák képezik a törzsállományt, amelyek szaporulatával megkezdődhet majd a kibocsátás. Mivel a tojások rendkívül nagy értéket képeznek, és már részben kotlottak voltak, természetesen repülőgéppel, az angliai telep vezetőjének és a légitársaság szakembereinek kíséretében, keltetőgépek érkeztek Budapestre, ahonnan autóval vitték őket Fülöpházára.

A Brit Légitársaság e vállalkozást támogatandó, ingyen jegyet biztosított a tojások kísérőinek, melyek egy speciális fűthető szállító keltetőgépben érkeztek. Ezt a gépet Rod Hall úr, a Brit Légitársaság munkatársa tervezte.

Mike Ounsted úr, telepvezető, a tojások kikeléséig tartózkodott Fülöpházán, hogy a helyszínen segíthesse az esetlegesen felmerülő problémák megoldását.

A tojásokból összesen 29 fióka kelt ki, melyekből e sorok írásakor 26 felnőtté vált madár él Fülöpházán.

E létszám bőven elegendő törzsállománynak, ugyanakkor ígértünk van arra, hogy a következő években is megkapjuk a Slimbridge-i teleptől az ott rendelkezésre álló kékcőrű réce tojásokat. Sokakban felmerülhet a gondolat, miért van egyáltalán szükség erre az egész vállalkozásra, miért nem azt védjük, ami még megvan.

Egyesületünk 11 ezer fős tagsága érdeklődése alapján, igen sokrétű. Természetesen egy ilyen program nem másikkal rovasára indulhat be, hanem az egyéb tevékenység mellett. Akik a telep építésében részt vettek, vagy anyagiakkal segítették felépítését, bizonyos, hogy nem hanyagolták el egyéb madárvédelmi tevékenységüket sem, az MME pedig ezért nem fordított kevesebb energiát például a ragadozómadarak védelmére.

Megítélésünk szerint ez egy rendkívül fontos aktív természetvédelmi feladat, melynek megvalósításához adottak a feltételek, ugyanakkor miután nem más tevékenység kárára történik, mindenképpen érdemes megpróbálni.

Természetesen a sikert garantálni nem lehet, de bekövetkezése esetén mégis jóleső érzés lehet mindannyiunk számára, hogy annak az egyesületnek vagyunk a tagjai, amely nemcsak igyekszik mindent megtenni a hazánkban élő madárvilág védelmére, hanem a védendő fajok számát még növelni is tudta egy olyan

fajjal, amely 30—50 évvel ezelőtt rendszeres fészkelő volt alföldi szikes tavaink egy részén.

Jelenleg a telep építésének végső munkái folynak, ugyanakkor a teljes befejezéshez még hiányzik kb. 80 000,— Ft. Eddig kb. 230 000 forintot használtunk fel erre a célra, és hozzávetőleg 70—80 ezer forint értékű az ott elvégzett társadalmi munka. A telep értéke jelen állapotában megközelíti az 1 millió forintot. Ezúton is szeretném megköszönni Tagtársaink anyagi és természetbeni támogatását, ugyanakkor kérni mindenkit a további támogatásra.

A következő részben a tenyésztésről, tartásról és kitelepítésről fogok beszámolni.

Haraszthy László

F e l h í v á s !

KERECSENSÓLYOM FÉSZEK ŐRZÉSRE

Egyesületünk évek óta egyre sikeresebben végzi a legveszélyeztetettebb sólyom fészkek őrzését. 1985. tavaszától ezt a tevékenységet szeretnénk kiszélesíteni, és még több fészeknél őrzést szervezni.

Kérjük azon Tagtársaink jelentkezését, akik március 15 és június 30 közötti időszakban minimum 3 napot tudnak erre a célra fordítani (a helyszínre érkezés és az onnan való eltávozás nem számítandó **bele a 3 napba**). **Igyekszünk minden** jelentkezőt a lakóhelyéhez legközelebb eső helyre beosztani. A jelentkezéseket a Központi Irodába kérjük megküldeni, ahonnan azok a területileg illetékes szervezőhöz kerülnek.

MADÁRVÉDELEM

TÚZOKREZERVÁTUMOK, TÚZOKTELEPEK KÖZÉP-EURÓPÁBAN III. DÉVAVÁNYAI TÁJVÉDELMI KÖRZET — MAGYARORSZÁG

A ma már fogalommá vált „Dévaványa”, a Dévaványai Tájvédelmi Körzet kialakítása, az ott folyó munka ismertetése nem kezdhető el nevek említése nélkül — mert e munkák emberekhez kötődnek. A Tájvédelmi Körzet életrehívásában elévülhetetlen érdemeket szerzett Dr. Sterbetz István, aki egyebek közt ezért kapta a Pro Natura kitüntetést. Sajnos már nincs közöttünk Dr. Fodor Tamás, aki vizsgálataival megteremtette a tűzokkeltetés és nevelés technológiai alapjait. Nekik volt köszönhető, hogy 1975-ben az OTVH Elnöke 10/1975-ös határozata életre hívta a Dévaványai TK-et. A 3.433,3 ha-os terület és az 1979-re felépült tűzoktelep feladata a faj egyik génbankját jelentő, a Tájvédelmi Körzet területe köré koncentrálódó tűzokálomány fenntartása, a korszerű módszerekkel történő fejlesztése.

A feladatot a következő folyamattal írhatjuk le: tojásmentés, keltetés, csibe nevelés, visszatelepítés.

1979—1983. között 836 tojás és 100 csibe került begyűjtésre. E nagy mennyiség a felvilágosító munkának és az anyagi ösztönzésnek az eredménye.

A tojásokat részben a megtaláló, részben a TK személyzete szállítja a Telepre. A szállítás során ügyelni kell a rázkódásmentesésre (erre a tűzoktojás nagyon érzékeny), s arra, hogy lehetőleg 8—12 órán belül a tojás keltetőgépbe kerüljön.

A telepre érkező tojások mindegyikéről törzskönyvet fektetünk fel, mely minden „személyi” adatot részletesen tartalmaz. Erre

kerül felvezetésre a nevelés valamennyi eseménye, a keléstől, az orvosi kezelésen át a kibocsátásig.

A **keltetés** 37—38,2 C° hőmérsékleten, ill. 70—75, a bújáskor 80—85 %-os relatív légnedvességgel történik. A tojásokat 3 óránként forgatni, naponta 2 alkalommal 15—20 percig pedig szellőztetni kell. Ez az az időszak, amikor az önhő nélküli, üres tojások a kotlottság bizonyos fokán kiszűrhetőek. A megpattant tojást nem szabad forgatni és szellőztetni. A csibék 6—24 óra alatt bújnak ki, s a felszáradás idejére, 6—12 órára a gépben maradnak. Ezután a felszáradt csibét 37 C°-os helyen elkülönítik. Ekkor kapja meg a tojással egyező számú ideiglenes, a telepen viselt gyűrűt.

A keltetés és a felnevelés eredményességét a mellékelt táblázat segítségével mutatom be.

	1979.	1980.	1981.	1982.	1983.	5 év
Mentett csibe	16	17	31	20	16	100
Mentett tojás	101	231	92	148*	264	836
Kikelt csibe	55	93	37	63	133	381
Kizáptult tojás	46	138	55	77	131	447
Kelési %	54,5	40,3	40,2	45,0	50,4	46,0
Elhullás	16	46	15	38	83	198
Felnevelt csibe	55	64	53	49	99	320
Nevelési %	77,5	58,2	77,9	45,8	66,4	66,5

* 8 tojás elszállítva

5 év átlagában a kelés 46,0 %-nak, a felnevelés pedig 55,8 %-nak adódott.

A kis tűzokok elhelyezése műánya alatt, megközelítőleg azonos korcsoportokban történik, amennyire ezt a kelésmennyiség biztosítja. A mintegy 2—3 m²-es boxokban hullámpapír aljzat 65—70 %-os relatív légnedvesség áll a csibék rendelkezésére. A hőmérséklet 25 C°, de kb. 1 hetes kortól már árnyalt, majd szabad területre kitéhetőek. Természetesen a hőmérséklet fokozatossága mellett az időtartam is növelhető.

Takarmányozásra — az elhelyezéshez hasonlóan —, nagy gondot kell fordítani. Az első nap csak PHYLASOL-os kámillát

kapnak. Az itatás 3 óránként történik szemcseppentővel, míg megtanulják az itatóból felvenni a vizet. 2 napos kortól, 3 órás időközönként, naponta 4—5 alkalommal — étvágy szerint — csipesszel történik az etetés, ami egyedektől függően 7—10 napos korig tart. Ezt követően már egyedül esznek. Háromhetes kortól naponta már csak háromszori etetés van.

Az első két hétben friss, lágyeleséget kapnak, mely a következő összetevőkből áll: frissen szedett saláta (50 %), frissen főzött tojás (18—20 %), friss tehéntúró (30—32 %). Fontos a tejüzemből hozott túró hőkezelése a coli-fertőzés elkerülése végett. A nyomelemeket egységes baromfi premix hozzáadásával, a vitaminpótlást az itatóvízbe oldott (2 %) PHYLASOL KOMBI itatásával lehet biztosítani. Jó eredményt hozott a 3 hetes, hetenként adott vitamin injekció kúra (2 ccm A és D vitamin).

A második héttől kezdődően 5 hét alatt csökken a lágyeleség részaránya és nő az un. „túzok indító táp” részaránya. 6. hetüktől kezdődően pedig fokozatosan áttérnek a „túzok nevelőtápra”. Emellett a 9. héttől már laboregeret is kapnak.

A szakszerű takarmányozás mellett — hogy az izomzat a súlygyarapodással arányosan fejlődjék —, a madaraknak egyre több **mozgásra** van szükségük. 5—10 napos kortól sétáltatják az állatokat, először 5—10 percet, majd fokozatosan emelve az időt, 1 óra hosszat. A nevelés kritikus pontja a madarak **kifutóba helyezése**. A külső hőmérséklet függvényeként, a madarakat 6 hetes kortól már a szabadban lehet éjszakáztatni, 12 hetes kortól pedig a 6 ha-os nagy kifutóba kerülnek ki.

Ezek a madarak, — amelyek már felneveltnek tekinthetők — az éves munka eredményei, s ebben a táblázat adatai alapján 66,5 %-os sikert mutat fel Dévaványa.

Ha a TK megalapítását nevekhez kötöttük, itt is meg kell emlékezni azokról, akik ezt az eredményt szakszerű, lelkiismeretes munkával elérték. A szakmai irányítást Pálnik Ferenc tájvédelmi körzet vezető, a gondos orvosi ellátást pedig Dr. Csatári Géza állatorvos, végzik nagy odaadással.

A madarak természetbe való visszajuttatására a korábbi tapasztalatok alapján a kétlépcsős visszatelepítés volt a cél. A kelt madarak a telepen ivaréretté válva fészkeltek volna, s a második generáció, immár emberi beavatkozás nélkül került volna ki a vad populációba. A korábbi — elsősorban állatkerti — tapasztalatok azt mutatták, hogy a túzok, a gondozás során ért hatások alapján ragaszkodik az emberhez, mint „szülőhöz”, s a kitelepítés így eredménytelen maradt (bevésődés = imprinting problé-

mája). A gyakorlat szerencsére ennél gyorsabb, és jobb eredménnyel szolgált. A madarakon az őszi csapatba állási időszakban nyugtalanság vesz erőt, s a kifutó környékére telepített repcén táplálkozó vad tűzokcsapatok látványa, mint vizuális inger, a hozzájuk csatlakozás reakcióját váltja ki. Így a természet bölcsen megoldotta az önkéntes kitelepülést, az egylépcsős repatriációt, melynek eredményeként napjainkra 250 fölöttinek mondható a Tűzoktelepről származó és a vad populációba beilleszkedő tűzokok száma.

A TK ugyanakkor otthona és támogatója a kutatásoknak. A Fodor-féle technológia továbbfejlesztésével, „nagyüzeművé” tételével kiváló eredményeket értek el, hasonlóan állategészségügyi tekintetben is.

A tűzok vizsgálata a TK területén, s az egész országban, a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem Vadgazdálkodási Tanszéken végzett „**A tűzok vizsgálata Magyarországon**” kutatási program keretében folyik napjainkban. E kutatások az említett — s a telepen végzett — tenyésztési és állategészségügyi kérdéseken túl foglalkoznak a tűzok populációk vizsgálatával (demológia), a tűzok és a környezet között minden fenológiai szakaszban fennálló problémákkal, kiemelten a mezőgazdálkodás és a tűzokálomány kapcsolatával (autológia).

Valamennyi kutatás a természetvédelmi gyakorlat számára új és új eredményeket **szolgált**at.

E munka megismertetésével az volt a célom, hogy Tagtársaim megismerjék a külföldi után az itthoni ezirányú tevékenységet, s mindnyájan a tűzokvédelem harcosaivá váljanak. A tűzok fészekaljak mentésével kapcsolatban a leirtakon túl kérjük, aki tűzok fészekalj veszélyeztettségéről tud (kikaszálás, kapálás, stb.) értesítse a következő címet:

Távírat: Dévaványai Tájvédelmi Körzet

Tűzoktelep, Dévaványa

Telefon: Dévaványa 77.

A Tűzoktelep, mint szigorúan védett terület nem látogatható!

Folyamatban van azonban egy bemutató centrum kialakítása (Réhelymajor), ahol hamarosan Tagtársaim is megtekinthetik a tűzokvédelmet és a Nagykunságot bemutató kiállítást, a kifutóban a tűzokokat is.

Dr. Faragó Sándor

KEDVES MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET!

A Heves megyei Népújság 1984. június 3. számában olvastam: „A MÁV nagyúti állomásán láttam. Az állomás peronjának megvilágítására szolgáló lámpatesteken számlálásom szerint 320 fecskefészek van. Ezt látni kell! És nagyon megdicsérni, de nagyon megdicsérni az állomás dolgozóit, akik hosszú évek óta óvják a fészkeket, s takarítanak a madarak után. Megérdemelnék, hogy a környezetvédelmi szervek is felfigyeljenek rájuk, képviselőjeik eljussanak Nagyútra, gyönyörködni a fészeksorban.”

Patófalvi Gyula

KEDVES MAGYAR MADÁRTANI EGYESÜLET! JAVASLAT A GYURGYALAG (*Merops apiaster*) TELEPEK VÉDELMÉHEZ

Mivel a gyurgyalag általában a működő homok- és agyagbányák partfalába vájja költőüregét, ki van téve annak a veszélynek, hogy földhordáskor kiássák az üregeket. Az itt dolgozó emberek nemigen törődnek azzal, hogy madárfészkeket rejt az agyag vagy homokfal. Sajnos ily módon minden évben elpusztul néhány fészekalj. Ehhez még hozzájárul az emberi tudatlanság és rosszindulat. A színes tollazatú madár csábítja a gyerekeket, hogy kiássák vagy betömjék a lyukakat. A méhészek sem örülnek a gyurgyalagok jelenlétének a kaptárak körül. 1984. május elején egy 80+50 cm-es fémtáblát készítettem a következő szöveggel:

VÉDETT TERÜLET!

Fokozottan védett madárfaj, gyurgyalag fészkelőhelye.
1 pd. eszmei értéke 30 000 Ft. Mindennemű földmunka végzése tilos!

MME.

Az eddigi tapasztalatom szerint tiszteletben tartják a fészkelőhelyet, sőt vigyáznak rá.

Javaslatom a következő: ahol lehetőség van rá a MME tagjai készítsenek ilyen vagy hasonló táblákat,

- helyezték ki azokat a leginkább veszélyeztetett helyeken.
- a táblák kirakásáról értesítsék a helyi Tanács illetékeseit,
- ahol nem lehet megszüntetni a földhordást, ott korlátozzák (május 1-től szeptember 10-ig),
- az iskolás gyermekek és a telepek közelében élő emberek figyelmét hívják fel a madarak természeti értékére,
- rendszeresen ellenőrizték a fészkelőhelyet.

Hasonló táblákat kellene kihelyezni a partifecske telepeknél is. Remélem, hogy ezzel a javaslatommal elősegítem az aktívabb madárvédelmet.

Kertész László

PROPAGANDA RENDEZVÉNYEK HÓDMEZŐVÁSÁRHELYEN

Egyesületünk és Helyi Csoportunk fennállásának 10. éves jubileumára „Természetvédelmi és madárvédelmi hónapot” rendeztünk márciusban. Muray Róbert grafikai kiállítását, egyik MME fotokiállítást, preparált madarakat és természetvédelmi rövidfilmeket nézhettek meg az érdeklődők a városi könyvtárban. Az egyik általános iskolában egy másik MME vándorkiállítást és a Madarak és Fák Napján készült gyermekrajzokat, a gimnáziumban pedig a híres és gazdag madárpreparátum gyűjteményt láthatták a látogatók. A kiállításokat szervesen egészítették ki a diavetítéses előadások, iskolákban, klubokban, pártházakban. Így mindig új helyszínen, széles körben tartottunk tájékoztatót, amelyhez a társrendező szervek anyagi támogatást is nyújtottak. Olyan kiváló előadásokat és vetítéseket láttunk-hallottunk Bécsy László, Hencz Alajos, Dr. Legány András, Lőrincz István, Dr. Magyar Levente, Dr. Molnár Gyula, Péchy Tamás, Dr. Sterbetz István, Szabó László, Taba Andor jóvoltából, amelyek életre szóló élményt jelentettek madarászoknak és kívülállóknak egyaránt. Ezúton is köszönjük, hogy részvételükkel emelték ren-

dezvénysorozatunk színvonalát. Bécsy László és Dr. Sterbetz István eddig megjelent könyveiket is dedikálták. A különböző helyszíneken propaganda anyagokat árusítottunk, tájékoztattuk az érdeklődőket Csoportunk munkájáról, többen elő is adtak közülünk. Kedvezett az időjárás is, így kerékpártúrát szerveztünk a közeli Mártélyi TK-be, valamint madármegfigyelő túrát és gyűrűzési bemutatót tartottunk a parkerdei Madárvédelmi Mintaterületen. A hónapot hangulatos madarászvacsorával zártuk, emlékezve az elmúlt tíz esztendőre és egyúttal új terveket szöve Csoportunk felvirágoztatására!

Június 2-án immáron harmadízben rendeztünk Madarak és Fák Napját, melyet megelőzően a városi úttörőelnökség kérésére tájékoztattuk a csapatvezetőket rendezvényünkről, valamint Csoportunkról. A parkerdei Madárvédelmi Mintaterületünkön előbb egy madárismertető sétát tartottunk a diákoknak, majd játékos vetélkedőt szerveztünk nekik. Ezen számot adtak a gyerekek környezet- és természetvédelmi, növény- és állattani ismereteikből, közben a természetbeni viselkedés szabályaival és más hasznos tudnivalókkal ismerkedtek meg. Sajnos a szemégyűjtési verseny az erdőben ismét bőséges „eredménnyel” járt, de nagyon tanulságos volt. A madarászok bemutatták a madárgyűrűzés és fényképezés kellékeit is. Délután madárhang bemutatóval kiegészített színes diavetítést láttunk az Ifjúsági Házban. Az egésznapos rendezvényt jól egészítette ki a könyvheti sátraknál és a népművészeti kirakodóvásárban tartott börzenapunk, ahol a különféle propaganda anyagok nagy számban találtak gazdára.

Fentiekből is látható, hogy propaganda jellegű rendezvényeinkkel már sikerült hagyományt teremtenünk városunkban és azon fáradozunk, hogy a gyakorlati madártan területén is hasonló eredményeink legyenek!

Dr. Kis Ernő

ORNITOLÓGIAI ALAPKUTATÁSOK A HORTOBÁGYI NEMZETI PARKBAN

A Magyar Madártani Egyesület Hajdú-Bihar megyei Csoportja minden évben, a nyári időszakban egyhetes ornitológiai tábort szervez tagjainak. 1984-ben táborunk július 22—28 között került

megrendezésre a HNP területéhez tartozó feketeteréti mocsarak mellett. A tábor létszáma meghaladta a 60 főt, a helyi csoporttagokon kívül meghívott budapesti, győri, szegedi és egri MME tagok is bekapcsolódtak a munkába. Végig velünk tartott egy holland kutatócsoport is.

A tábor olyan területen volt, ahol egy kísérleti, rekonstrukciós árasztás történik. A Feketerét és környéke a második éve kap vizet, s ennek magassága és állandósága következtében új élőhelyek alakultak ki. A vízi szukcessziós lépcsők csaknem minden élőhelye létrejött a nyílt víztől az időszakos elöntésű tucotógig. Mivel a terület még mindig a fokozatos átalakulást mutatja, a megjelenő flóra és fauna összetétele sem ismert pontosan.

Táborunk fő szakmai célja így a kísérleti árasztásos élőhelyek és a már állandósult mocsárvilág madártani és részben botanikai feltérképezése volt, de a Hortobágy más eltérő jellegű területein is vizsgálatokat végeztünk. A Feketerét és környékének kutatása során számos új adat került a terület eddig ismert kutatási anyagához. Külön programként felmértük a főképpen táplálkozásra és éjszakázásra megjelenő tömegfajok és néhány ritkább faj (kócsagok, kanalasszék) egyedszámát szinkron módszerrel. A Hortobágyon ebben az időszakban sekélyebb víz a Feketeréten kívül csak a lecsapolás alatt lévő Csécsi tavaknál volt, így a két terület koncentrálna a pusztán tartózkodó cankók, godák, valamint a nyári ludak, és nagyobb testű gázlók csapatait. Jellemző ezek egyedszámára, hogy a Feketeréten több mint kétezer nyári lúd húzott be egy-egy nap, de a nagy goda állomány is meghaladta a 2000—2500-as egyedszámot. Néhány júliusban ritkább limikola is megjelent, mint a temminck és havasi partfutó, tavi- és réti cankó. Más ritkaság is előkerült: batla, fekete gólya, kis- és parti lile. A nagy madárbőség szinte vonzotta a ragadozókat, így megfigyeltünk békászó sást, kerecsent, pusztai ölyvet is a terület felett. A nádasokkal tarkított részeken feltűnően erős barna rétihéja populáció tartózkodott, egyedszámuk a terület nagyságához képest szokatlanul magas volt. Mint érdekességet kell megemlíteni, hogy a Feketeréten júniusban a Hortobágyon először, bebizonyosodott a szarvas-sirály fészkelése is!

A tábor több szekcióban működött, ezek a csoportok a Feketerét és környékén kívül eljutottak a Kunmadarasi pusztára, a halastavak környékére, az Ohati-erdőbe és a Poroszló környékén lévő „gémfaluba” is.

A madártani megfigyeléseken kívül aktív természetvédelmi te-

vékenység is folyt a táborban. Sikerült életben tartani és megerősíteni egy mérgezett fehér gólyát, egy másik sérült példányt pedig a debreceni állatkórházba juttattuk. Néhány tagunk bekapcsolódott a Bükki Nemzeti Park kerecsen állománymentési akciójába. Ennek keretében a MME Bükki Csoportjának résztvevőivel együtt, élő ürgéket telepítettek át — mint a kerecsen elsőrendű táplálékát képező zsákmányállatot — a Hortobágyról a Bükk hegység megfelelő helyeire.

A tábor során 123 madárfajról gyűjtöttünk megfigyelési adatokat, melyek faunisztikai listája megtekinthető a Faunisztikai Szakosztály irattárában.

Dr. Juhász Lajos

Faunisztika

A GYURGYALAG-ÁLLOMÁNY (*Merops apiaster*) EMELKEDÉS ISASZEGEN

1980. tavaszán adtam számot az isaszegi gyurgyalag populáció 5 év alatt történt erőteljes csökkenéséről. Azóta szerencsére kedvezőbbre fordult a helyzetük, s a költőpárok száma szignifikánsan emelkedett ez év nyaráig, — olyannyira, hogy megközelíti az 1974-es szintet. A telepek ugyanis kisebbekké, szétszórtabbakká váltak, de több kisebb kolóniával gyarapodtak (1980-ban 40—45, 1981-ben 42—46, 1982-ben talán 42—46) ebben az évben hiányosak voltak a megfigyeléseim, (1983-ban 46—50 és 1984-ben 52—63 párt regisztráltam).

Nagyon érdekes, hogy megfigyeléseim szerint a tavalyi és az idei száraz évek ellenére örömdetesen emelkedett a gyurgyalagok táplálék-állatainak, elsősorban a hártyás- és kétszárnyú rovaroknak, valamint a lepkéknek a száma. Ez mindenekelőtt annak köszönhető, — s ezt bizonyítja bizonyos ritka pillangó fajok (*Papilionidae*) feltűnő gyakorisága — hogy a peszticidek, pontosabban az inszekticidek kijuttatott mennyisége talán kedvezőbb lett.

Papp László

BARNA RÉTIHÉJÁK (*Circus aeruginosus*) VONULÁSA

1983. szeptember 19-én Szentes határában a „Fertő” néven ismert területen, szokatlanul nagy számú átvonuló rétiheját figyeltem meg kb. 400 m magasan körözve, lassan haladtak D-i irányba, 6—8 példányból álló csoportokban. Összesen 36 pd-t számoltam a reggeli és délelőtti órákban. Délután megszűnt az átvonulás.

Szabó Ferenc

ADATOK A MOLNÁRFECSKE (*Delichon urbica*) KÖLTÉSÉHEZ 1983-BAN

1983. tavaszán felmértük a Pannonhalmi Főapátság épületein fészkelő molnárfecskéket. A hatalmas épülettömb 282 m magasban fekszik a tengerszint felett. A fészkek a külső- és belső udvarban, az árkádok É-i, K-i, D-i, Ny-i oldalain, a Bazilika mindkét oldalán, az épület homlokzatain, erkélyén, a Főkönyvtár és a Gimnázium épületének falain 8—40 m magasságban épültek. Összesen 194. fészket számoltunk össze, s ebből 175 volt lakott. A felmérés során 20 *Passer domesticus* által lakott fészket is találtunk. A fészkek anyagát a közeli arborétum vízmedencéjének környékéről hordták a molnárfecskék. Ezt a vízmedence közelében kifeszített háló segítségével megfogott és meggyűrűzött 73 molnárfecske és 23 füstifecske tanúsítja. Valamennyi befogott példány csőrében sárcsomó volt, s lábujjaik is frissen voltak szennyezve sárral. A nyár vége felé az eresz alá ültek ki a fiatal molnárfecskék a rekkenő melegben a déli órákban. Augusztus végén és szeptember első napjaiban a következőket figyeltem meg: a déli órákban 12—16 gyurgyalag (*Merops apiaster*) érkezett ENy-ról. Egyenesek az eresz alatt ülő mintegy 350—400 molnárfecskét inzultálták. Azok hirtelen felszállása során a rovarmozgás is élénkebb lett. A gyurgyalagok mintegy 5 perces rovarászás után DNy-i irányba repültek, mind a négy megfigyelési napon. Tehát a molnárfecskék által felzavart rovarokat kapkodták össze a levegőben, s úgy távoztak.

Dr. Rékási József

CSÖRGŐ RÉCE (*Anas crecca*) KÖLTÉSE A HORTOBÁGYON

Rendszeres átnyarálasai miatt a csörgő réce fészkelését már régóta gyanítottuk, de megtalálni nem sikerült. Egyes években (pl. 1978.) a tojót őrző gácsért is megfigyeitük már, de a fészkek al nem került elő.

1984. július 31-én a HNP-hez tartozó Ágota pusztán egy csörgő réce tojót 5 pelyhes fiókával együtt figyeltem meg. Az anyama-

dár rendkívül feltűnően féltett, hosszan követett, megpróbált elcsalogatni, sőt, néha még szinte támadott is.

A fiókák az előtött harmatkásás, békalencsés, zsombékos mocsárréten bújtak el. Még egészen pelyhesek voltak, korukat nem becsültem többre 1 hétnél.

Dr. Kovács Gábor

1984-ES FÉSZKELÉSI ADATOK A HORTOBÁGYRÓL ÉS KÖRNYÉKÉRŐL

Feketenyakú vöcsök (*Podiceps nigricollis*)

Kunkápolnási mocsár	10— 12 pár
Fekete rét	18— 20 pár
Fényes tó	4— 5 pár
Csécsi tó	2— 3 pár

Vörösnyakú vöcsök (*Podiceps griseigena*)

Kunkápolnási mocsár	14— 16 pár
Fekete-rét	6— 7 pár
Csécsi tó	2— 3 pár
Derzsi tó	1 pár

Kárókatona (*Phalacrocorax carbo*)

Tisza-II. tározó védett része	kb. 180—200 pár
-------------------------------	-----------------

Szürke gém (*Ardea cinerea*)

Tisza-II. védett része	20— 25 pár
------------------------	------------

Vörös gém (*Ardea purpurea*)

Kunkápolnási mocsár	100—120 pár
Hortobágy-Halastó	15— 20 pár
Csécsi tó	3— 4 pár
Fekete-rét	10— 12 pár

Üstökös gém (*Ardeola ralloides*)

Ágota	15— 20 pár
Derzsi erdő	8— 10 pár
Tisza-II. védett része	50— 60 pár

Nagy kócsag (<i>Egretta alba</i>)	
Kunkápolnási mocsár	41 pár
H. Halastó (tönkrement költés)	22 pár
Tisza-II. védett része	kb. 20 pár
Kis kócsag (<i>Egretta garzetta</i>)	
Ágota	25— 30 pár
Derzsi erdő	6— 8 pár
Tisza-II. védett része	40— 50 pár
Bakcsó (<i>Nycticorax nycticorax</i>)	
Ágota	180—200 pár
Derzsi erdő	70— 80 pár
Tisza-II. védett része	100—120 pár
Kanalgém (<i>Platalea leucorodia</i>)	
Hortobágy-Halastó (2. telep)	150—160 pár
Tisza-II. védett része	260—280 pár
Fekete gólya (<i>Ciconia nigra</i>)	
Tisza-II. védett része	1 pár
Nyári lúd (<i>Anser anser</i>)	
Kunkápolnási mocsár	80— 90 pár
Halastavak	50— 60 pár
Zám	3— 4 pár
Fekete-rét, Nagy-Jusztus	30— 35 pár
Tisza-II. védett része	2— 3 pár
Csörgő réce (<i>Anas crecca</i>)	
Ágota (tojó megfigyelése fiókákkal)	1 pár
Gulipán (<i>Recurvirostra avosetta</i>)	
Vágóhídi elhagyott kacsanevelők	18 pár
Kungyörgyi libanevelő	2 pár
Akadémia tó	4— 5 pár
Fekete-rét	5— 6 pár
Borzas, kacsanevelők	8 pár
Ugartyúk (<i>Burhinus oedicnemus</i>)	
Kunmadarasi puszta	2 pár
Nagyiváni puszta	2— 3 pár
Zám	1 pár
Szelencés	1 pár

Székicsér (<i>Glareola pratincola</i>)	
Kunmadarasi puszta	7— 8 pár
Szelencés	14— 15 pár
Karcag (term. véd. tábor megfigyelése)	10— 12 pár
Szerecsensirály (<i>Larus melanocephalus</i>)	
Fekete-rét (Mag L. adata)	1 pár
Angyalháza (dankasirály-telepen)	1 pár
Küszvágó csér (<i>Sterna hirunco</i>)	
Fekete-rét	1 pár
Tisza-II. védett része	6— 8 pár
Fehérszárnyú szerkő (<i>Chlidonias leucopterus</i>)	
Angyalháza (sirály-telepen)	1 pár
Kormos szerkő (<i>Chlidonias niger</i>)	
Fekete-rét	15— 20 pár
Ohati tó	10— 12 pár
Fattyúszerkő (<i>Chlidonias hybrida</i>)	
Kunkápolnási mocsár (3. telep)	80— 90 pár
Hortobágy-Halastó	38— 40 pár
Szikipacsirta (<i>Calandrella brachydactyla</i>)	
Kunmadarasi puszta	8 pár
Szelencés	18 pár
Nagyiváni puszta	1 pár
Kékbegy (<i>Luscinia svecica</i>)	
H. Halastó	7 pár
Csécsi tó	8 pár
Ohati tó	1 pár
Kungyörgyi, Akadémia tavak	2 pár
Fekete rét	1 pár
Németéri főcsatorna	5 pár
Ecsezug	1 pár
Zámi mocsarak	2 pár
Nagyiváni puszta mocsarai	3 pár
Kunmadarasi puszta mocsarai	2 pár
Fülemülesitke (<i>Luscinia melanopogon</i>)	
Kunkápolnási mocsár	12— 14 pár
Zámi mocsarak	3 pár

Csikosfejű nádiposzáta (*Acrocephalus paludicola*)

Kunkápolnási rétek	80—100 pár
Nagyiváni rétek	6— 8 pár
Kunmadarasi puszta kisebb mocsárrétjei	10— 12 pár
Borzas	25— 30 pár
Ecsezug	8— 10 pár
Zám	8— 10 pár

Dr. Kovács Gábor

**A DARU (*Grus grus*) ÚJABB ÁTNYARALÁSI ADATAI
A HORTOBÁGYRÓL**

1984. nyarán az előző két évhez képest jelentősebb mennyiségben észleltem átnyaraló darvakat a Hortobágyi Nemzeti Park egyes területein. Május közepétől augusztus végéig öt különböző pusztán ill. halastavon figyeltem meg csoportjaikat.

1. Szelencés

Máj. 6—jún. 19. között előbb 4, majd 6 példány tartózkodott a Sebes-ér és a Nagyság-ér között, legtöbbször a teljesen száraz Agropyron állományban, de néha a Festucetum gyepen is szedegettek. Az árasztással elöntött Nagyság-ér sekély tocsogóiban is láttam őket.

2. Borzas

Júl. 30—aug. 4. között az Eperjeshalomnál létesített kacsanevelő árasztás vízfelülete mellett 22 példány tartózkodott. A sekély elöntés felszikkadása, a víz visszahúzódása után a darvak a puszta délkeleti részén, az un. Sulymos elöntött rétjein is mutatkoztak.

3. Kunmadarasi puszta

Jún. 4—7. között 2 példánya Bogárfő-fenek zsombékosaiban tartózkodott. Napközben gyakran a közeli karcagi szántókra repültek.

4. Hortobágy-Halastó

A július közepén lecsapolt 5. számú tó néhány hétig szárazon

állt. A medence feltöltésének első szakaszában sok zátony, szigetecske állt ki a vízből. Aug. 20-án egy ilyen zátonyon figyeltünk meg 5 pd-t Dr. Kalotás Zsolttal. A madarak a medence teljes feltöltése előtt, augusztus végén hagyták el a tavat.

5. Nagyiváni árasztások

Augusztus hónapban nagy intenzitással árasztottuk a Kunkápolnási mocsarat és a rét-zónát. A Mérges-ér, Darvas-ér, Bógólapos nevű nagyiváni mocsarak környékén kb. 150 ha-os előntések keletkeztek, bár a víz nagyobb része a Kunkápolnási mocsár mély ágaiba folyt el. Aug. 15-én 9 daru jelent meg a Darvas-ér mellett. Ettől kezdve folyamatosan itt tartózkodtak. Éjszakázni is az Ökör-kút melletti hátsabb legelőre jártak. Aug. 21-től létszámuk 12-re nőtt.

Dr. Kovács Gábor

VÉKONYCSŐRŰ VÍZTAPOSÓ (*Phalaropus lobatus*) VIRÁGOSKÚTON

A balmaúzvárosi Virágoskút halastavon 1984. július 14. napján két vékonycsőrű víztaposót figyeltünk meg Nagy Imre és Király Imre tagtársaimmal. A madarak nyári tollazatban voltak és egy lecsapolás alatt levő medence alacsony vizében tartózkodtak. Molnár László Pusztaszeren 1975-ben már július 4. napján észlelte példányait (Mad. Táj.: 1981. VII—IX. 167. old.), Dr. Kovács Gábor pedig Nagyivánban 1981. VIII. 1-én (Mad. Táj.: 1981. X—XII. hó 206. old.).

Dr. Sóvágó Mihály

CSONTTOLLŰAK (*Bombycilla garrulus*) MISKOLCON

Közel tíz év tapasztalata alapján nyugodtan jelenthetem ki, hogy a csonttollúak vonulásának egyik igen fontos központja Miskolc. Természetesen nemcsak a szoros értelemben vett város, hanem környéke, és a Bükk-hegység is. Az elmúlt években

néhány érdekesen késői megfigyelést is végeztünk, és ezek kicsit elgondolkodtatóak. A 70-es években alig volt áprilisi megfigyelés, sőt a legutolsók soha nem voltak későbbiek április közepénél. 1982.május 1-én Papp Gy. 2 pd-t figyelt meg a bükki Garadnavölgyben. 1983. május 5-én láttam Miskolcon az utolsó 15 pd-os csapatot. 1984. május 1-én figyelt meg Petrovics Z. 2 pd-t a bükki Gerennaváron. A fenti adat bizonyítja, az utóbbi évek április végi megfigyeléseivel egyetemben, hogy nemcsak a véletlennek és az időjárásnak köszönhető e madarak ilyen késői előfordulása.

Horváth Róbert

FENYŐRIGÓ (*Turdus pilaris*) FÉSZKELÉSE GYÖNGYÖS KÖZELÉBEN

1983. július 21-én a barátommal vettük észre a fenyőrigókat Gyöngyöstől nem messze, egy forgalmas betonút mellett. Az út egyik oldalán keskeny nyárfaliget, mellette lucerna, a másik oldalon nedves, tocsogós rét volt. Rövid keresgélés után megtaláltuk a fészket, hét méter magasan egy rezgőnyárfán, közvetlenül az út mellett. A fészekben négy, körülbelül egyhetes fióka volt. Az öregek többnyire a rétről hoztak táplálékot fiókáik számára. 1984. június 25-én ismét arra jártam. A madarak idén is visszatértek, és már három, kirepült fiókát etettek a nyárfákon. Fészük most az úttól távolabb volt, öt méter magasan, szintén rezgőnyárfán.

Mészáros László

Ökológia

FATTYÚSZERKŐ (*Chlionias hybrida*) KÉSŐI FÉSZKELESE

A Hortobágy-Halastó 6-os medencéje már több mint egy évtizede az egyik legjelentősebb fattyúszerkő telepnek ad otthont. A változatos hínárnövényzet évről-évre gyarapodóban van, jóllehet a tógazdasági munkák során a legkülönbözőbb módon próbálták már kiirtani (tókasza, szárazon tartás).

1984 tavaszán a március végi-április eleji lehalászást követően a medence több mint két hónapig szárazon állt. A vízzel való feltöltés csak június közepe után fejeződött be. Emiatt a hínárnövények csak a nyár derekán indultak fejlődésnek, különösen a tündérfátyol (*Nymphoides peltata*) és a vidrakeserűfű (*Polygonum amphibum*). Július 22-én észleltem először, hogy a tavon fattyúszerkők mozognak és fészekanyagot hordanak. Ebben az időben a Kunkápolnási mocsár területén már a pótköltés is befejeződött, a fiókák repülősek voltak.

Augusztus 5-én Szücs—Szabó Lászlóval megsejleltük a halastavi, igen késői fészektelepet. Valamennyi fészek vidrakeserűfű állományban épült, kikelt fiókát még egyikben sem láttunk. A fészekaljok többsége 2 tojásos volt, de akadt 3 tojásos is. Fészekanyagként a madarak tündérfátyol levélgyeleteit, békaszőlők (*Potamogeton lucens*, *P. natans*) leveles hajtásait és vékony, száraz nádszálakat építettek be.

A csónakos bejárás során 38—40 párra becsültük a fészektelep nagyságát.

Érdekesség, hogy 1974-ben ugyanezen a tavon figyeltem meg hasonlóan késői fattyúszerkő költést. Akkor a viharok sok fészket tönkretettek és a pótköltések miatt húzódott el szeptember közepéig a fiókanevelés.

A halastavi hínárnövényzeten való szerkőfészkelést erősen veszélyezteti a tógazdaságok által nyár közepétől végzett tókaszás

hínár-irtás. A Hortobágyon főleg az Ohati tó, Akadémia tó, Csécsi tó egyes medencéit és H. Halastó 6-os tavát, mint a leghírósebb vizeket kell szemmel tartanunk és szerkötelep kialakulása esetén a telep helyét költési időszakban megvédenünk a lekaszálástól.

Dr. Kovács Gábor

FENYVESCINEGÉK (*Parus ater*) BÜKKÖSBEN

Az 1984-es költési idényben rendszeresen kijártam az egyik Dobogókő környéki öreg bükkösbe (Pilis hegység), ahol linetranssect módszerrel sűrűségbecslést végeztem. Feltűnt, hogy a felvételekből teljesen hiányzik a barátcinege (*Parus palustris*), viszont elég sokszor előfordul a fenyvescinege, annak ellenére, hogy a környéken egyáltalán nincs fenyő. A fenyvescinegék éneke 25—30 m magasból, a lombkoronaszintből jött, s ezért rendkívül nehéz volt meglátni őket. Magnóról lejátszott fenyvescinege énekekkel azonban — a territóriumba behatoló idegen hím hangját imitálva — sikerült az alsóbb ágakra csalni a madarakat. Májusban és júniusban kb. 40 ha területen 5—6 hím tartott territóriumot. Bár sikerült kirepült fiókák etetését megfigyelnem a területen, valószínű, hogy a territórium-tartó hímek egy része pár nélküli volt. A fenyvescinegék térhódítása tudományos szempontból rendkívül érdekes. Egyik lehetséges magyarázata, hogy a fenyvescinege populációs sűrűsége megnövekedett, s ezért a kevésbé ügyes hímek kiszorultak a kedvező területekről, a fenyvesekből. A barátcinegére gyakorolt erős kompetíciós nyomás miatt pedig a barátcinegét kiszorították a bükkösből. Másik magyarázata lehet, hogy a barátcinege populáció megcsappant, s a megüresedett dimenziókat foglalhatta el a fenyvescinege.

Az 1983-as költési szezonban a Bükk hegységben sok öreg bükköst átvizsgáltam, s — a szokásos barátcinege dominancia mellett — 2 esetben talákoztam éneklő fenyvescinegével, 1 esetben vészhangokat adó párral, s egy további esetben szintén egy éneklő hímrel, de itt volt a bükkösben egy szál lucfenyő is. Valószínűleg az ismertetett eset nem egyedi jelenség, ezért ez-

úton szeretném felhívni a MME-tagok figyelmét, hogy bükkösben járva kísérjék figyelemmel mind a két cinegefajt. Lehet, hogy fontos evolúciós-ökológiai változásoknak lehetünk szemtanúi.

Dr. Moskát Csaba

ADATOK A BARKÓS CINEGE (*Panurus biarmicus*) KOR ÉS IVARHATÁROZÁSÁHOZ

A gyűrűzők részére kiadott határozófüzet szerint a fiatal barkóscinegék hátán fekete folt található, ezt azonban még ősszel kivedlik. Eszerint a téli időszakban a kormeghatározásra nem alkalmas ez a bélyeg, ugyanis akkor már a fekete folt elvileg egyetlen madáron sem észlelhető.

1982/83. és 1983/84. telén összesen 63 barkóscinegét sikerült meggyűrűznünk. Eközben azt tapasztaltuk, hogy a madarak jelentős részén — 21 példány — még részben vagy egészben megtalálható volt a fekete hátfolt.

E tény jelentősen megnehezíti a korhatározást, ugyanis ennek ismeretében csak a fekete hátfolttal rendelkező madarakat határoztuk azévi fiatalnak, míg a többiekét öreg madárnak kellett tekintenünk.

Az öreg madarak ivarhatározását a barkó alapján végeztük. A fekete hátfolt nélküli valamennyi madarat öregnek tekintve a barkósakat hímnek, a barkó nélkülieket tojónak határoztuk.

A fiatal madarak esetében a csőrszín alapján történő határozás meglehetősen nehézkes volt, ugyanis a barna és sárga szín legtöbbször együtt jelentkezett.

Az öreg hím madarak esetében — fekete hátfolt nélküli példányok — a sárga csőrszín minden esetben egyértelmű volt.

Fenti határozási gyakorlat szerint a hím madarak száma 40 %-kal magasabb volt a tojókénál. Ez elviekben nem kizárt, de utalva a határozás nehézségeire, valószínű, hogy az öreg hímnek titulált madarak egy jelentős része már fekete foltját elvesztett, fiatal azévi madár volt.

Kérem a gyűrűző munkatársakat, hogy a fentiekre a téli időszakban különösen figyeljenek és észrevételeiket pontosan jegezzék fel, melyek birtokában remélhető, hogy a még vitatott kérdések tisztázódnak.

Bárdos Deák Péter
Kocsis László

MADARAK TÁGABB ÉRTELEMBEN VETT SZAPORODÁSI CIKLUSÁVAL KAPCSOLATOS MEGFIGYELÉSEK JÚLIUS- BAN GÖRÖGORSZÁGBAN

1984. 7.1.—7.25 között tartózkodtunk Görögországban, útvonalunkat a mellékelt térkép szemlélteti. A számok azokat a pontokat jelzik, ahol éjszakáztunk, tehát hosszabb ideig (1—4 napig) tartózkodtunk. Faunisztikai megfigyeléseink közül azokat az adatokat emeljük ki, amelyek Dél-Európában a költés szempontjából különösen előrehaladottnak számító időszak ellenére násztevékenységgel (ének, nászrepülés) vagy költéssel kapcsolatosak.

Széki lile (*Charadrius alexandrinus*): Preveza és Kalambaka között a tengerpart közelében lévő sekélyvizű tavaknál 22-én 1 pd. féltő hangokat adott.

Gólyatöcs (*Himantopus himantopus*): fenti helyen és napon egy példány hangosan és hosszasan adott féltő hangokat (kirepült fiatalok a közelben?)

Gerle (*Streptopelia turtur*): 3-án Thasos szigetén, 15—16-án Kefalinia szigetén 1—2 pd. szólt.

Füleskuvik (*Otus scops*): 1-én Kaiseropolisnál, 6—8-án Athen Dafni kempingjében, 11-én Tolo-nál, 14-én Kefalinia szigetén (Sami), 21-én Preveza-nál 1—1 pd., 22—23-án Kalambaka-nál (Meteorák) 3—4 pd. szólt.

Lappantyú (*Caprimulgus europaeus*): 11-én Tolo-nál 1 hím alkonyatkor nászrepülésre emlékeztetően szállt, de szárnyaival nem csattogott.

Havasi sarlósfecske (*Apus melba*): 10—11-én az alkonyati órákban Tolo-nál 15—20 példány húzott azonos irányból a tenger fölé. Torkuk jól kivehetően duzzadásig tömve volt táplálékkal, amellyel fetehetően a távolabbi fészektelep felé repültek.

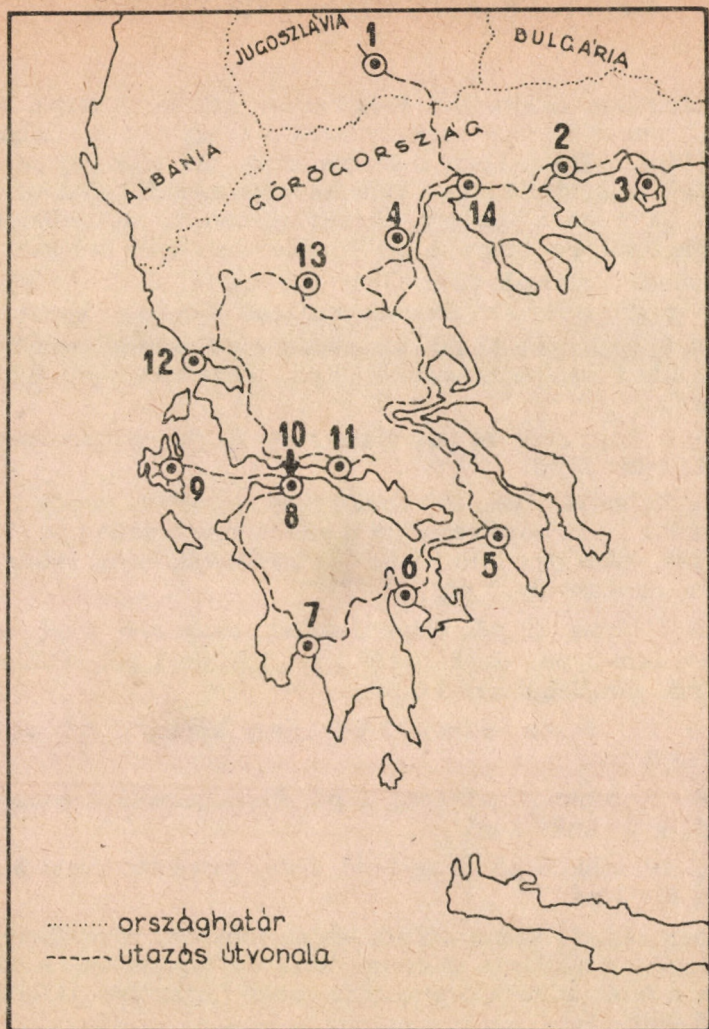
Halvány sarlósfecske (*Apus pallidus*): 24-én Thessaloniki-ben etető példányok. Egy már kifejlett de még nem repülő fiatalot találtunk az utcán, amelyet felnevelés céljából hazahoztunk. Augusztus 22-én egészségesen elrepült.

Bübosbanka (*Upupa epops*): 2-án Kaiseropolis közelében 1 pd. szólt.

- Búbos pacsirta (*Galerida cristata*): 14—19 között Kefalinia szigetén (Sami) egy összetartozó család mozgott, az öregek néha még etették a nemrég kirepült fiatalokat.
- Füstifecske (*Hirundo rustica*): 14-én Kefalinia szigetén (Sami) frissen kirepült fiatalokat etettek, 16-án ugyanott egy hím énekelt; 22—24-én Kalambaka közelében a Meteora-camping-ben fészek fiókákkal.
- Vörhenyes fecske (*Hirundo daurica*): 3-án Thasos szigetén 2 hím énekelt (egyikük a földön ülve); 23-án a Meteorák egyik közlekedő alagútjában a látogatók feje felett arasznyira épült fészekben fiókáit etette egy pár.
- Fenyvescinege (*Parus ater*): 4-én az Olympos-on több pd. énekelt.
- Szirti csuszka (*Sitta neumayer*): 10—12-én Tolo közelében 2 hím gyakran énekelt; 12-én Mykene (romok)-ben 3, Delfi-ben 4 hím énekelt.
- Ökörszem (*Troglodytes troglodytes*): 4-én az Olympos-on 2 hím énekelt.
- Fekete rigó (*Turdus merula*): 4-én hajnalban az Olympos-on 1 hím énekelt.
- Fülemüle (*Luscinia megarhynchos*): 2-án Kaisarapolis mellett a campingben 1 hím énekelt, egy pd. kirepült fiatalot etetett.
- Vörösbegy (*Erithacus rubecula*): 4-én az Olympos-on 1 hím énekelt.
- Berki poszáta (*Cettia cetti*): 3-án Thasos szigetén 4, 14-én Patrai közelében nádasban 1 hím énekelt.
- Halvány geze (*Hippolais pallida*): 6-án Athéni parkokban és Dafni közelében kirepült fiatalokat etetett 3 pár.
- Olajgeze (*Hippolais olivetorum*): 16-án Kefalinia szigetén 1 ad. kirepült és még kérő fiatalokat etetett.
- Barátposzáta (*Sylvia atricapilla*): 4-én az Olympos-on 1 hím énekelt.
- Kucsmás poszáta (*Sylvia melanocephala*): 3-án Thasos szigetén, 6-án Dafni közelében énekelt egy hím.
- Szuharbújó (*Cisticola juncidis*): 14-én a Patrai camping közelében 1 hím énekelt és nászrepült, 20-án visszafelé jövet még mindig ugyanott mozgott és énekelt.
- Csilpcsálp-füzike (*Phylloscopus collybita*): 4-én az Olympos-on 1 hím énekelt.

- Szürke légykapó (*Muscicapa striata*): 2-án Kaisaropolis közelében 1 pd. kirepült fiatalokat etet, 3-án Thasos szigetén, 7-én a Dafni campingben ugyanazt figyeltük meg.
- Kucsmás billegető (*Motacilla flava* feldegyi): 22-én Preveza közelében 1 hím eleséggel a csőrében.
- Vörösfejű gébics (*Lanius senator*): 11-én Tolo belterületén hajnalban ciprus csúcsán énekelt egy hím; 15—19 között Kefalinia szigetén több pár etetett kirepült fiatalokat.
- Házi veréb (*Passer domesticus*): 21-én Erateiné közelében kirepült fiókákat etetett egy pár.
- Zöldike (*Chloris chloris*): 14—15-én Kefalinia szigetén nemrég kirepült fiatalokat etettek az öregek (több pár).
- Tengelic (*Carduelis carduelis*): 2-án Kaiseropolis közelében 2, 12-én Tripoli-ban 1, 18-án Kefalinia szigetén 1 hím énekelt; 7-én Dafni közelében, 14—15-én Kefalinia szigetén etettek öreg madarak nemrég kirepült fiatalokat.
- Kenderike (*Carduelis cannabina*): 4-én az Olympos-on 1 hím énekelt.
- Csicsörke (*Serinus serinus*): 22-én a Pindos hegységben 1 ad kirepült fiatalokat etetett.
- Erdei pinty (*Fringilla coelebs*): 2-án Kaisaropolis-nál 2, 3-án Thasos szigetén 2, 4-én az Olympos-on 3, 7-én Dafni közelében 1 hím énekelt.
- Sövényhármány (*Emberiza cirrus*): 2-án a kaisaropolisi campingben 1 hím a földön etette kirepült fiókáját; 7-én a Dafni campingben 1 hím énekelt, majd a tojót kergette; ugyanott énekelt 8-án is; 11-én Tolo közelében, 16-án Kefalinia szigetén 1 hím etetett, utóbbi később röviden énekelt.
- Kiegészítés: útközben Jugoszláviában Negotino (1) közelében 1-én 1 barátposzáta (*Sylvia atricapilla*) énekelt, kövi veréb pár (*Petronia petronia*) és 1 nádirigó (*Acrocephalus arundinaceus*) kirepült fiatalokat etetett, 1 citromhármány (*Emberiza citrinella*) énekelt. Valamivel délebbre Demir Kapija-nál 1-én szirti galamb (*Columba livia*) fészekanyagot hordott, 1 kék kövirigó (*Monticola solitarius*) énekelt. Ugyanott 26-án szirti fecske (*Hirundo rupestris*) fészében ült (tojásokon vagy apró fiókákon).

Schmidt Egon és Schmidt András

Táborhelyeink utunk során: 1: Negotino (Jugoszlávia); 2: Kaisaropolis; 3: Thasos szigete; 4: Olympos; 5: Athen (Dafni); 6: Tolo; 7: Kalamata; 8: Patrai; 9: Kefalinia szigete; 10: Patrai; 11: Era teine; 12: Preveza; 13: Kalambaka (Meteorák); 14: Thessaloniki.

MEGFIGYELÉSEK SZENNYVÍZ-TELEPEN

Ócsa határában található a Felsőbabádi ÁG sertéstelepe. Hígrágyát immár tíz éve szivattyúzzák a telep szomszédságában lévő földre, a Duna-Tisza csatorna mellé. Az idők folyamán a szennyvíz állandósult a lapályon. Az időjárástól függően kiterjedése 10 ha is lehet, szárazság esetén teljesen eliszaposodik. Természetes lefolyása nincs. A „tó” madárvilága igen érdekes.

Alsónémedi tagtársak Zsin Géza vezetésével évek óta végeznek itt megfigyeléseket, én csak pár adatomat adom közre.

1983. 4. 8. böjti réce 22 pd., kis kócsag 1 pd., szürke gém 2 pd., kis lile 1 pd., pajzsoscankó 10 pd., tőkés réce 8 pd., búbic 4 pd.

1983. 5. 6. böjti réce **44 pd.**, tőkés réce **25 pd.**, pajzsoscankó 6 pd., búbic 2 pd.

1983. 5. 12. gólya 1 pd., réti cankó 8 pd., piros lábú cankó 2 pd., kis lile 1 pd., böjti réce hím 6 pd., billegetőcankó 1 pd., búbic 6 pd., tőkés réce hím 1 pd., tojó 5 fiókával, barna rétihéja 1 pár, dankasirály 2 pd.

1983. 5. 16. búbic 12 pd., ebből 3 fiatal; tőkés réce 8 pd., böjti réce hím 2 pd., dankasirály 1 pd., kis lile 1 pd., réti cankó 4 pd., piros lábú cankó 6 pd.

1983. 5. 19. barna rétihéja 2 pár, nagy kócsag 1 pd., szürke gém 2 pd.

1983. 6. 15. búbic 12 pd. öreg, 1 pd. fiatal, piros lábú cankó 10 pd., réti cankó 1 pd.

1983. 6. 19. búbic 6 pd. öreg, 2 pd. fiatal, piros lábú cankó 3 pd., kis lile 1 pd.

A vízben látható szennyeződés és az időnként elviselhetetlen bűz ellenére a madarak szívesen jártak ide táplálkozni. A tőkés réce és a búbic költött, a piros lábú cankó fészkelése is feltételezhető volt.

Ehhez kapcsolódik az ócsai szeméttelenpen lévő kommunális szennyvíztóban költési-időben megfigyelt vízityúk és kis lile is. Nagyobb figyelmet kellene fordítani az ehhez hasonló helyek madárvilágára.

Darázsi Zsolt

„ÖRVÖSVARJÚ” ZALÁBAN

1981. novemberében tűnt fel az első példány Gellénházán, halványrózsaszín, kb. 10 cm-es gallérral. Pár nap múlva egy fehér örvű vetési varjú is megjelent a csapatban. Az ügy tisztázása érdekében elejtettük a rózsaszínűt, így fény derült a rejtélyre. A nyakörv egy műanyag dobozfedél, melynek közepén nyílás volt. Feltehetőleg ezen keresztül dugta be a fejét a dobozba, melyben ennivalót keresett a szeméttelen. Fejét nem tudta kihúzni, de a fedél elvált a doboztól, így a varjú nyakán maradt. A másik példány minden télen megjelenik Gellénházán azóta is. Már fél falu számontartja.

Darázsi Zsolt

KIDÖLT FÁBAN FÉSZKELŐ RÖVIDKARMÚ FAKUSZ (*Certhya brachydactyla*)

1984. július 30-án a Fadd-Dombori Duna-ág melletti erdőben láttam egy rövidkarmú fakuszt, amint eleséget hordott fiókáinak. A fakuszt követve eljutottam a fészkehez. A madár egy mohos, félig földbe süllyedt fa repedésében tűnt el. Egy perccel belül újra megjelent, most ürüléksomóval a csőrében. Rövid idő múlva a párja érkezett meg eleséget hozva a csőrében. Megnéztem közelebbről a fészket. Teljesen szabályos fakusz fészkek voltak, de a bejárata mindössze 10 cm-re került a föld fölé. A repedés elég hosszú és széles volt, ezért beleláttam a fészekbe, ahol 4 két-háromnapos fióka tátogott.

Csörgits Gábor

(A lektor megjegyzése: a Börzsönyben többször találtam a rövidkarmú fakusz fészket arasznyira a talaj szintjétől.)

Etológia

VADGERLE (*Streptopelia turtur*) FÉSZEKFOGLALÁSA

1984 május végén fészeképítő tövisszúró gébicsre (*Lanius collurio*) lettem figyelmes faluszéli bozótosban. A fészek egy kisebb bodzabokorban, kb. 1,2 m magasságban készült. Június 7-én ellenőriztem a fészket, de benne — meglepetésemre — vadgerle tartózkodott. Erkezésemkor elrepült és megláttam, hogy a gébics fészek tetején néhány odahordott vastagabb gallyon két gerletojás fehérlett. A költés sikeres volt, a fiókák június 29-én repültek ki.

Füri András

SÁRGARIGÓK (*Oriolus oriolus*) SZOKATLAN VADÁSZATA

1984. 8. 3-án kora délután fülledt meleg időben a Budakeszi közelében lévő Nádas-tó közepén álló kiszáradt nagy fűzfán több sárgarigót pillantottam meg. A madarak időről időre felrepültek, légykapóra emlékeztetően 3—12 méternyire távolodtak el leshe-lyüktől, elkaptak egy előre kiszemelt rovar, majd újra visszaszálltak a fűzfa száraz ágaira. A legtöbb sárgarigó (valamennyi idei fiatal példány), amit egyszerre a fán megfigyeltem 8 darab volt. Egy rovarfaj rajzott a nádas felett erre vadásztak a madarak, de nem sikerült fognom egyet sem s így faját nem tudtam megállapítani. Távcsővel apróbb természetű fekete bogárnak tűnt. A sárgarigókat hosszabb ideig figyeltem vadászat közben, de egy óra múlva, amikor ismét arra jártam, három példányt még mindig ott láttam az ágakon. Néhány gyurgyalag

mozgott a levegőben és egy alkalommal az egyik sárgarigó egyiküket üldözőbe vette. Néhány másodperc múlva szerepet cseréltek, a gyurgyalag kergette a sárgarigót, majd ismét ő menekült üldözője elől. A két színpompás madár „légiharca” inkább játéknak tűnt és pazar látványt nyújtott. A rajzás más madarakat is a közelbe csalogatott, így a sárgarigókon kívül a kiszáradt fán és a környező füzekben egy szürke légykapót, egy seregélyt, néhány töviszűrő gébicset ill. házi verebet figyeltem meg. Valamennyien az említett rajzó rovarokra vadásztak. Csak feltételezem, hogy a nádas felett suhanó füstifecskék is zsákmányoltak belőlük.

Schmidt Egon

KÉT TOJÓ ETETTE A HÁZI ROZSDAFARKÚ (*Phoenicurus ochruros*) FIÓKÁIT

A Bükk-szentléleki Pedagógus Üdülő teraszán az egyik oszlopfő tetején, a vasfödém alatt egy házi rozsdafarkú pár fészkelte. Őt, közepesen fejlett fiókat etettek 1983. július 18 és 22-e között. Leshelyről figyelve az etetést, meglepetve tapasztaltam, hogy két tojó jár a fészkekhez etetni. Amikor az egyik tojó a fészkek szélén tartózkodott, a fészkek alatt, az udvaron felhalmozott vascsöveken megláttam a másik tojót rovarral a csőrében, mellyel azután a fészkekre is szállt az előbbi tojó távozása után. Ezt a jelenetet kétszer is észleltem. A két tojó viselkedésében némi eltérést is megfigyeltem. Az egyik nyugodtan a fészkek peremén maradt egy kis ideig az etetés után is, míg a másik villámszerű gyorsasággal etetett és nyomban elrepült. A fiókáknak többek között tipolyokat (*Tipula* sp.) és kaszáspókokat is hoztak. A hím különleges színezetű volt: felül hamuszürke, torka, begye fekete, hasa sötétszürke volt, szeme felett világos sáv húzódott. Kissé hasonlított a kerti rozsdafarkú hímjére.

Dr. Molnár Gyula

HALAT ZSÁKMÁNYOLÓ NÁDIRIGÓ (*Acrocephalus arundinaceus*)

1984. július 8-án reggel a balatonkenesei mólón egy különös viselkedésű nádirigót figyeltem meg, amely ha elriasztottak is, rendszeresen visszatért oda.

A móló melletti kövek között, a sekély vízben kűszök (*Alburnus alburnus*) ívtak, megítélésem szerint több ezres létszám-ban. A nádirigó leszállt egy kőre, amelynek csak a teteje volt kint a vízből, és arról a halakat figyelte. Amikor az egyik egészen közel került hozzá, csőrével hirtelen feléje vágott a víz-be. Ezt több alkalommal és több helyről megismételte. Végül sikerült elfognia egy vigyázatlan, kb. 7 cm-es kűsz. Átszállt vele egy nagyobb kőre, ahol megkezdte a hal elfogyasztását.

A feje mögött fogta a csőrébe, és addig csapkodta a kőhöz, addig csipkedte, amíg sikerült leszednie a hal fejét. Ekkor a belső részeket kihúzkodta és elfogyasztotta. A testtel nem tudott mit kezdeni, azt szétdarabolni nem bírta, végül otthagya. Amikor elrepült, a kis halat feldaraboltam, számítottam arra, hogy a nádirigó, amint eddig, ismét vissza fog jönni.

Fár perc múlva meg is jelent, és mivel a haldarabokat nagyon feltűnő helyre tettem, azokra hamar rá is talált, és evett is belőlük.

Délután, amikor ismét a mólón voltam, újra láttam, hogy halakra vadászott, szintén nem eredménytelenül.

Laczkó Tamás

GYURGYALAG (*Merops apiaster*) ÉS JÉGMADÁR (*Alcedo atthis*) FÉREGPARAZITÁI

1983. nyarán Hódmezővásárhelyen befogtunk egy kifejlett gyurgyulagot, melynek kloakájából galandféreg lógott ki. Csi-pesz segítségével eltávolítottuk a kb. 8 cm hosszú, mintegy 100 ízből felépülő élősködőt. Mivel e madárfaj étlapján gyakran szerepel szitakötő, és a szitakötők galandférgek köztigaz-

dái lehetnek, feltehető, hogy a gyurgyulagok egy része ilyen, vagy hasonló féregfajjal fertőzött.

Augusztusi gyűrűzőtáborunkban, nádasban befogott fiatal jégmadarat kaptam kézhez. A madár csőréből cseppekben vér folyt. Először arra gondoltunk, hogy a hálóban sérült meg. Csőrét szétnyitva a felső szájjpadláson kb. 10 mm hosszú és 2 mm széles sötét színű féreg volt látható. Amikor el akartuk távolítani, teljesen behúzódott a csontok közé. Jobb orrlyuka tövében borsónyi, alvadt vérrögnek látszó piócat találtunk, amely — mint kiderült — „összefüggésben” volt a belül látott élősdivel. A kb. 3—4 cm-es piócat kívülről sikerült kiszedni a madárból. Érdekes módon, amint eltávolítottuk, teljesen megszűnt a vérzés is, bár köztudott, hogy a vérszívó piócák véralvadásgátló anyagot (hirudint) bocsátanak áldozatukba, a seb pedig szivásuk után még jó ideig vérzik.

Gyovai Ferenc

ÉNEKES RIGÓ (*Turdus philomelos*) TÖRÉKENY GYÍK ZSÁKMÁNYA

Nagybörzsönyben, az erdei táborban, 1984. június 22-én délután, amint a szállást nyújtó faház felé mentem, már messziről megláttam egy énekes rigót a fűben. Nagy munkában volt. A csőrében tartott „valamit” nagy erővel csapdosta a földhöz. Alig egy méterre álltam meg tőle. Akorra sikerült kettévágnia a messziről gilisztának vélt prédát. A levágott egyik darabbal a közeli bokrok közé roppent a riasó. A földön maradt darabról könnyű volt megállapítani, hogy az egy körülbelül 20 cm hosszú törékeny oválnak (*Anous fragilis*) a csonkja. A rigó nagyon rövid idő múltán visszasurrant és az otthagytott darabot fölkapva az előbbi irányban újra eltűnt.

Dr. Vöröss László Zsigmond

VEGYES hírek

FELHÍVÁS!

A nemzetközi limikola számlálási központ (munkájában két éve Egyesületünk szervezésében Magyarország is részt vesz) munkatársai egy pajzsoscankó program keretében 1985. februárjában nagyarányú gyűrűzést végeznek Szenegál területén. és a fogott pajzsoscankók hasoldalát a könnyebb távcsöves felismerés érdekében sárga festékkel is megjelölik. Ezt követően márciusban Olaszországban, a Pó síkságon tervezik a pajzsoscankók tömeges fogását, és ott (gyűrű és színes gyűrű mellett) rózsaszínű festékkel jelölik meg a kézbe került madarakat. Már most kérjük megfigyelőinket, hogy a program eredményesebbé tétele érdekében kísérjék fokozott figyelemmel 1985. tavaszán a pajzsoscankó csapatokat, és ha a fenti módon színezett példányokat észlelnek, a hely és időpont megadásával nyomban jelentsék. A program távlati célja, hogy megtudjuk, a Szenegálban telelő pajzsoscankók milyen és hány pihenőterület érintésével jutnak el északi költőhelyeikre. Az eredményekről a későbbiekben Tájékoztatónk hasábjain is beszámolunk.

Schmidt Egon

FELHÍVÁS!

A Nemzetközi Vízivadvédelmi Iroda szervezésében folytatott gyűrűzőprogram részeként, a fertői nyári lúd populációból — amelyek rendszeresen Tunéziában telelnek — 99 nyári lúdat jelöltünk meg fehér nyakgyűrűvel 1984-ben. A gyűrűkön fekete felirat látható E 01—E 99-ig tartó számozással. Kérem, hogy ha valaki lát ilyen nyári lúdat, a nyakgyűrűjéről leolvasott számadatokat a következő címre küldje meg:

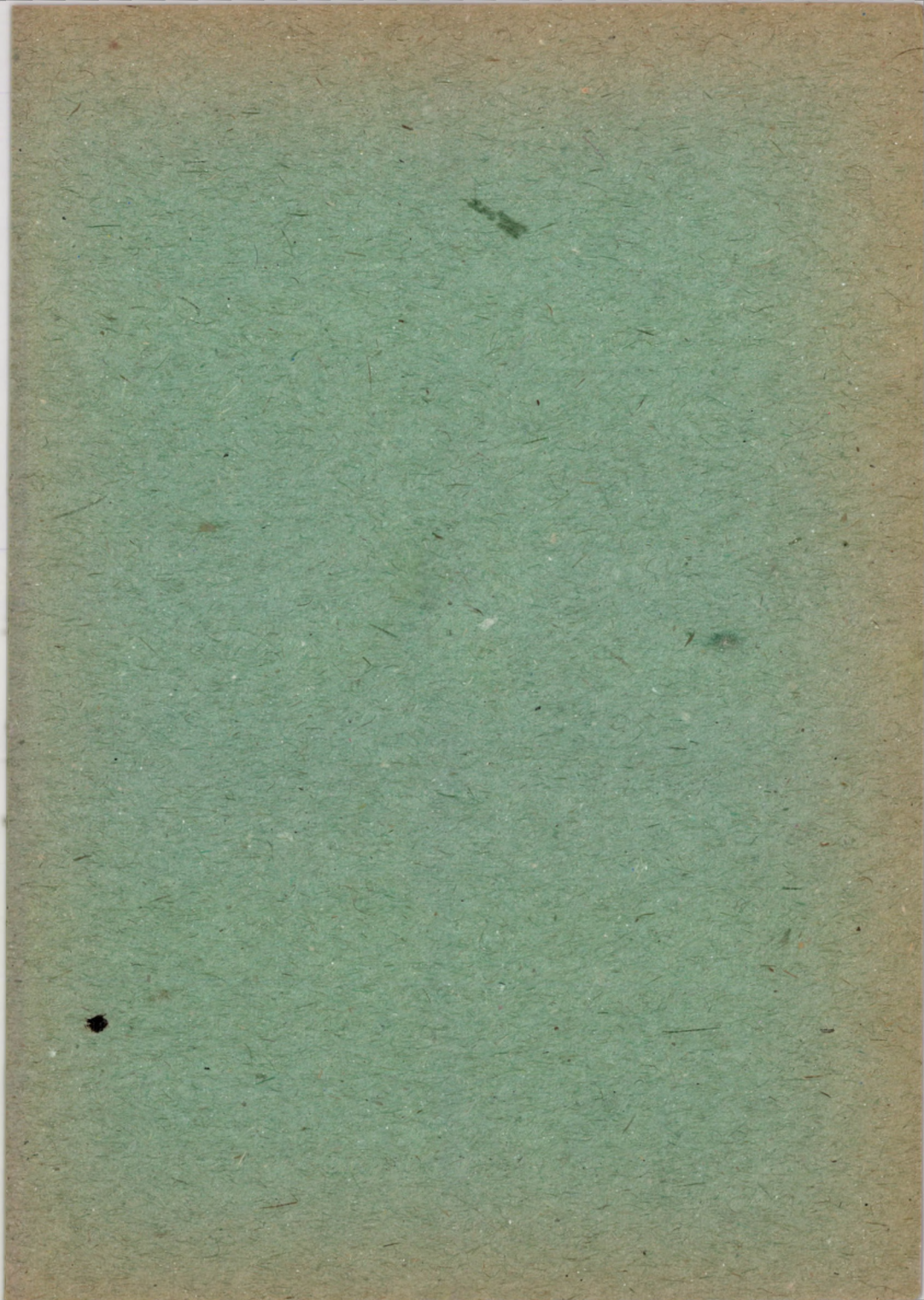
Gerald Dick, Altenburg 47. A-3573 Rosenburg (Austria)

TARTALOMJEGYZÉK

Oldal

Bárdos Deák Péter—Kocsis László: Adatok a barkós cinege (Panurus biarmicus) kor- és ivarhatározásához — — —	215
Csörgits Gábor: Kidőlt fában fészkelő rövidkarmú fakusz (Certhia brachydactyla) — — — — —	221
Darázsi Zsolt: Megfigyelések szennyvíz-telepen — — —	220
Darázsi Zsolt: „Örvösvarjú” Zalában — — — — —	221
Dr. Faragó Sándor: Tűzokrezervátumok, tűzoktelepek Közép-Európában III. Dévványai Tájvédelmi Körzet — Magyarország — —	196
Füri András: Vadgerle (Streptopelia turtur) fészekfoglalása —	222
Gyovai Ferenc: Gyurgyalag (Merops apiaster) és jégmadár (Alcedo atthis) féregparazitái — — — — —	224
Haraszthy László: Kékcsőrű réce (Oxyura leucephala) vissza-telepítési kísérlet Első rész — előkészületek — a telep építése — — —	191
Horváth Róbert: Csonttollúak (Bombycilla garrulus) Miskolcon —	211
Dr. Juhász Lajos: Ornitológiai alap kutatások a Hortobágyi Nemzeti Parkban — — — — —	260
Kertész László: Javaslat a gyurgyalag (Merops apiaster) telepek védelméhez — — — — —	200
Dr. Kis Ernő: Propaganda rendezvények Hódmezővásárhelyen —	261
Dr. Kovács Gábor: Csörgő réce (Anas crecca) költése a Hortobágyon — — — — —	206
Dr. Kovács Gábor: A daru (Grus grus) újabb átnyarási adatai a Hortobágyon — — — — —	210
Dr. Kovács Gábor: 1984-es fészkelési adatok a Hortobágyról és környékéről — — — — —	207
Dr. Kovács Gábor: Fattyúszerkő (Chlidonias hybrida) késői fészkelése — — — — —	213
Laczkó Tamás: Halat zsákmányoló nádirigó (Acrocephalus arundinaceus) — — — — —	224
	227

Mészáros László: Fenyőrigó (<i>Turdus pilaris</i>) fészkelése Gyöngyös közelében	— — — — — — — —	212
Dr. Molnár Gyula: Két tojó etette a házi rozsdafarkú (<i>Phoenicurus ochruros</i>) fiókáit	— — — — — — — —	223
Dr. Moskát Csaba: Fenyvescinegék (<i>Parus ater</i>) bükkösben	— — — — — — — —	214
Papp László: A gyurgyalag állomány (<i>Merops apiaster</i>) emelkedés Isaszegen	— — — — — — — —	205
Dr. Rékási József: Adatok a molnárfecske (<i>Delichon urbica</i>) költéséhez 1983-ban	— — — — — — — —	206
Dr. Sóvágó Mihály: Vékonycsőrű víztaposó (<i>Phalaropus lobatus</i>) Virágoskúton	— — — — — — — —	211
Schmidt Egon: Sárgarigók (<i>Oriolus oriolus</i>) szokatlan vadászata	— — — — — — — —	222
Schmidt Egon és Schmidt András: Madarak tágabb értelemben vett szaporodási ciklusával kapcsolatos megfigyelések júliusban Görögországban	— — — — — — — —	216
Szabó Ferenc: Barna rétihéják (<i>Circus aeruginosus</i>) vonulása	— — — — — — — —	205
Dr. Vörös László Zsigmond: Énekes rigó (<i>Turdus philomelos</i>) törékeny gyíkzsákmánya	— — — — — — — —	225

Felelős kiadó: Haraszthy László
85-0306 KmNyV., Komárom
Felelős vezető: Tunyogi József igazgató
KIZÁRÓLAG BELSŐ TERJESZTÉSRE!